

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

FİKRİ MÜLKİYET HUKUKUNDA
DİJİTAL VERİ TABANLARININ KORUNMASI
(DOKTORA TEZİ)

DANIŞMAN
Doç. Dr. Hanife ÖZTÜRK AKKARTAL

HAZIRLAYAN
Yavuz Selim ŞENER
0810112005

İSTANBUL
2013

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
KISALTMALAR.....	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

VERİ TABANI KAVRAMI, VERİ TABANLARININ TÜRLERİ, DİJİTALLEŞTİRİLMESİ VE DİJİTAL VERİ TABANLARININ KORUNMA GEREKLİLİĞİ

§ 1. VERİ TABANI KAVRAMI	5
§ 2. VERİ TABANLARININ TÜRLERİ	9
I. TEKNİK ANLAMDA VERİ TABANLARI.....	9
A) Basılı Veri Tabanları.....	11
B) Elektronik Veri Tabanları.....	12
II. HUKUKİ ANLAMDA VERİ TABANLARI	14
A) Orijinal Veri Tabanları.....	14
B) Sui Generis Veri Tabanları.....	16
§ 3. VERİ TABANLARININ DİJİTALLEŞTİRİLMESİ	18
I. DİJİTALLEŞTİRME KAVRAMI	18
A) On-line Dijitalleştirme	19
B) Off-line Dijitalleştirme.....	21
II. DİJİTALLEŞTİRMENİN AVANTAJLARI	21
III. DİJİTALLEŞTİRMENİN DEZAVANTAJLARI	23
§ 4. DİJİTAL VERİ TABANLARININ HUKUKİ NİTELİĞİ	24
I. GENEL OLARAK	24
II. BENZER KAVRAMLARLA KARŞILAŞTIRMA	26
A) Eserler	26
1. İlim ve Edebiyat Eserleri	28
2. Bilgisayar Programları.....	30
3. Güzel Sanat Eserleri	32

4. İşlenmeler ve Derlemeler	34
B) Bağlantılı Haklar	37
C) Sınai Mülkiyet Hakları	38
1. Patent ve Faydalı Modeller	38
2. Endüstriyel Tasarımlar	40
III. DEĞERLENDİRMEZ	42
A) Genel Olarak	42
B) Orijinal Veri Tabanları Hakkında	43
C) Sui Generis Veri Tabanları Hakkında	46
§ 5. DİJİTAL VERİ TABANLARININ UNSURLARI	48
I. GENEL UNSURLAR	48
A) Bağımsız Eser, Veri ve Materyallerden Oluşma	48
1. Bağımsız Eserler	50
2. Bağımsız Veriler	51
3. Bağımsız Diğer Materyaller	51
B) Sistematik veya Metodik Düzenleme	52
C) Elektronik Şekilde Tek Tek Erişim	53
D) İçeriğin Kapsamı	54
II. ORJİNAL VERİ TABANI UNSURLARI	55
A) Genel Olarak	55
B) Fikri Yaratıcılık Ürünü Olma	56
1. İçeriğin Seçilmesi Yönünden	57
2. İçeriğin Düzenlenmesi Yönünden	59
III. SUI GENERIS VERİ TABANI UNSURLARI	60
A) Genel Olarak	60
B) Esaslı Yatırım Yapılması	60
1. Yatırım Kavramı	60
2. Yatırımın Esaslı Olması	61
C) İçeriğin Elde Edilmesi, Sunulması, Doğrulanması	62
1. İçeriğin Elde Edilmesi	62
2. İçeriğin Sunulması	62
3. İçeriğin Doğrulanması	63

§ 6. DİJİTAL VERİ TABANLARININ KORUNMA GEREKLİLİĞİ	64
I. GENEL OLARAK	64
II. KORUMANIN SAKINCALI OLDUĞU GÖRÜŞÜ	65
III. KORUMANIN GEREKLİ OLDUĞU GÖRÜŞÜ	65
A) Orijinal Veri Tabanları Açısından.....	65
B) Sui Generis Veri Tabanları Açısından.....	66
IV. DEĞERLENDİRME	67

İKİNCİ BÖLÜM

VERİ TABANLARININ KORUNMASINA YÖNELİK HUKUKİ DÜZENLEMELER VE DİJİTAL VERİ TABANLARI ÜZERİNDE SAHİP OLUNAN HAKLAR

§ 7. VERİ TABANLARININ KORUNMASINA YÖNELİK HUKUKİ DÜZENLEMELER.....	71
I. ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER.....	71
A) Bern Sözleşmesi.....	71
B) TRIPS Anlaşması.....	72
C) WIPO Telif Hakları Anlaşması (WCT).....	73
II. AVRUPA BİRLİĞİ VERİ TABANI DİREKTİFİ	74
A) Genel Olarak	74
B) Direktifin Tarihi Gelişimi	75
C) Direktifin Kapsamı	78
1. Genel Olarak	78
2. Orijinal Veri Tabanı Koruması	79
3. Sui Generis Veri Tabanı Koruması	80
III. ABD HUKUKUNDA VERİ TABANLARI	82
A) Kanuni Düzenleme.....	82
B) FEIST Kararı	83
C) Değişiklik Önerileri.....	84

VI. TÜRK HUKUKUNDA VERİ TABANI DÜZENLEMELERİ.....	86
A) Orijinal Veri Tabanı Koruması (FSEKm.6/I,b.11).....	87
B) Sui Generis Veri Tabanı Koruması (FSEK.Ek.m.8).....	89
§ 8. DİJİTAL VERİ TABANLARI ÜZERİNDE SAHİP OLUNAN HAKLAR	91
I. GENEL OLARAK	91
II. ORJİNAL VERİ TABANLARINDA	93
A) Hak Sahipliğinin Belirlenmesi.....	93
B) Veri Tabanı Yazarının Hakları.....	96
1. Manevi Haklar	97
a) Umuma Arz Yetkisi.....	98
b) Adın Belirtilmesi Yetkisi	99
c) Değişiklik Yapılmasını Yasaklamak.....	100
2. Mali Haklar	101
a) İşleme Hakkı.....	101
b) Çoğaltma Hakkı.....	102
c) Yayma Hakkı.....	104
d) Kamuya İletme Hakkı.....	105
e) Temsil Hakkı	108
C) Hakların Sınırlandırılması	109
1. Kamu Güvenliği Nedeniyle	110
2. Genel Menfaat Nedeniyle	111
a) Eğitim ve Bilimsel Araştırma İstisnası.....	111
b) Mevzuat, İçtihat, Nutuk ve Gazete İçeriklerine Yönelik İstisna... 112	
c) Genel İktibas İstisnası.....	112
3. Kişisel Kullanım Nedeniyle	113
D) Hakların Sözleşmelere Konu Olması.....	115
1. Hakların Devri	115
2. Lisans Sözleşmeleri	116
3. Kullandırma Sözleşmeleri	116
4. Zorunlu Lisans Uygulaması	118
E) Hakların Korunma Süresi	121

III. SUI GENERIS VERİ TABANLARINDA.....	122
A) Hak Sahipliğinin Belirlenmesi.....	122
B) Veri Tabanı Yapımcısının Hakları	123
1. Genel Olarak.....	123
2. Başka Ortama Aktarmayı Yasaklama Hakkı.....	124
3. Yeniden Kullanımı Yasaklama Hakkı	125
C) Hakların Sınırlandırılması	126
D) Hakların Sözleşmelere Konu Olması.....	128
1. Genel Olarak.....	128
2. Kullandırma Sözleşmeleri	128
E) Hakların Korunma Süresi	130

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİJİTAL VERİ TABANLARI ÜZERİNDE SAHİP OLUNAN HAKLARIN İHLALİNDEN DOĞAN SORUMLULUK HALLERİ VE AÇILACAK DAVALAR

§ 9. GENEL OLARAK	132
§ 10. HUKUKİ SORUMLULUK HALLERİ.....	134
I. ORJİNAL VERİ TABANI HAKKI İHLALLERİNDE	134
A) Eser Sahibinin Tespiti Davası.....	134
B) Tecavüzün Ref'i Davası.....	135
1. Manevi Hakların İhlalinde.....	136
2. Mali Hakların İhlalinde.....	137
C) Tecavüzün Men'i Davası.....	140
D) Tazminat Davaları	141
1. Manevi Tazminat Davası	142
2. Maddi Tazminat Davası.....	142
3. Vekaletsiz İş Görmeden Kaynaklanan Davalar.....	143
II. SUI GENERIS VERİ TABANI HAKKI İHLALLERİNDE	143
III. DEVİR, LİSANS VE KULLANDIRMA SÖZLEŞMELERİ İHLALİNDE.....	146

IV. HAKSIZ REKABET HALİNDE.....	148
A) Genel Olarak	148
B) Haksız Rekabete Konu Olabilecek Haller.....	150
1. Kötüleme ve Yanıltıcı Beyanda Bulunma.....	151
2. Veri Tabanı İçeriğinin Kopyalanması.....	152
3. Veri Tabanının Taklit Edilmesi	153
4. Ad, Alâmet ve Şekillerin Kullanılması.....	155
C) Haksız Rekabetin Hukuki Sonuçları	156
V. HUKUKİ SORUMLULUKTA HAKLARIN YARIŞMASI	157
§ 11. CEZAI SORUMLULUK HALLERİ.....	159
I. ORJİNAL VERİ TABANI HAKKI İHLALLERİNDE	160
A) Manevi Hakların İhlalinden Doğan Suçlar	160
B) Mali Hakların İhlalinden Doğan Suçlar.....	162
C. Soruşturma Usulü.....	163
D. Uzlaşma.....	164
II. SUİ GENERİS VERİ TABANI HAKKI İHLALLERİNDE	164
III. TEKNOLOJİK KORUMANIN İHLALİNDE	166
IV. HAKSIZ REKABET HALİNDE.....	169
V. CEZAI SORUMLULUKTA İÇTİMA	170
§ 12. İSS'LERİN SORUMLULUĞU	172
§ 13. MÜŞTEREK HÜKÜMLER.....	174
I. GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME	175
II. İSPAT YÜKÜ	176
III. İHTİYATİ TEDBİR VE GÜMRÜKLERDE ELKOYMA	177
IV. ELKOYMA, MÜSADERE, İMHA.....	178
V. HÜKMÜN İLANI.....	179
SONUÇ.....	181
KAYNAKLAR.....	186

KISALTMALAR

- AB.** : Avrupa Birliği
- AÜHFD.** : Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
- b.** : bent
- BATİDER.** : Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
- C.** : Cilt
- CMK.** : Ceza Muhakemesi Kanunu
- DC.** : District Courth
- DMCA:** : Digital Millennium Copyright Act
- dn.** : dipnot
- DRM.** : Digital Rights Management
- EC.** : European Community
- ECJ.** : European Court of Justice
- EIPR.** : European Intellectual Property Review
- EÜHFD.** : Erzinca Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
- FMHD.** : Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi
- FMR.** : Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi
- HMK.** : Hukuk Muhakemeleri Kanunu
- IPLR.** : Intellectual Property Law Review
- İBD.** : İstanbul Barosu Dergisi
- İÜHFD.** : İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

LFSHD.	: Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi
OJ.	: Official Journal
OLG.	: Oberlandesgericht
PatKHK.	: Patent Haklarının Korunması Hakkında Kararname
RD.	: Rekabet Dergisi
RKK.	: Rekabetin Korunması Hakkında Kanun
TBBD.	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TAAD.	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TCK.	: Türk Ceza Kanunu
TDG.	: Teledienstegesetz
TGI.	: Tribunal de Grande Instance
TPMs.	: Technological Protection Measures
TRIPS.	: Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights
TBK.	: Türk Borçlar Kanunu
TMK.	: Türk Medeni Kanunu
TTK.	: Türk Ticaret Kanunu
UrhG.	: Urheberrechtgesetz
Vol.	: Volume
WCT.	: WIPO Copyriht Treaty 1996
WIPO.	: World Intellectual Property Organization

GİRİŞ

Günümüzde her çeşit veri ve bilginin kullanım hizmetine sunulmasında yararlanılan teknolojilere, bilgi iletişim teknolojileri adı verilmektedir. Bilgisayar programları, veri tabanları ve internet ağları, veri ve bilgilerin üretimine ve erişimine imkân sağlayan başlıca bilgi iletişim teknolojisi araçlarıdır. Söz konusu araçlardan veri tabanları, bilgisayar ve internet teknolojisindeki gelişmelerle birlikte, bilginin işlenmesi, depolanması ve iletiminde temel bilgi iletişim teknolojisi ürünü olma özelliğini kazanmıştır. Özellikle web sitelerinden oluşturulan “dijital veri tabanları”, veri ve bilgilerin depolanması ve iletiminde iş gücü, zaman ve parasal harcamalardan sağladığı avantajlar nedeniyle, günlük hayatın vazgeçilmezlerinden olmuştur. Dijital veri tabanlarında, her türlü veri dijital (sayısal) formatta derlenerek kişiler tarafından kolaylıkla erişilebilir ve kullanılabilir hale dönüştürülmektedir.

Dijital veri tabanlarının oluşturulmasında, veri ve bilgilerin elde edilmesi, derlenmesi ve hizmet sektöründe kullanılabilir hale getirilmesi işlemleri, önemli ölçüde fikri çalışma, teknolojik donanım ve para yatırımı gerektirmektedir. Meydana getirilmelerindeki fikri emeğe ve parasal masrafa rağmen dijital veri tabanları, kolaylıkla kopyalanıp çoğaltılma ve taklit edilme özelliğine sahiptir. Ayrıca, internet ortamının kendine özgü teknik özellikleri, kullanıcıların dijital veri tabanlarına yetkisiz erişimini ve içeriğin rakip web sitelerinde kamuya iletimini kolaylaştırmaktadır. İnternet ve dijitalleşmeye bağlı olarak, veri tabanlarının kolayca taklit edilmesi ve rakip ortamlarda yetkisiz iletimi ilk yatırımcılar, rakipler ve kullanıcılar arasındaki uyuşmazlıkların artmasına yol açmıştır.

Veri tabanı yatırımcıları, yatırımlarının karşılığını almak amacıyla, korsan üretimlerle, yetkisiz erişimlerin ve iletimlerin engellenmesini isterken; kullanıcılar, esasında bir kısmı toplumun ortak malı olan veri ve bilgilere karşılık ödemediği serbestçe veya rekabete açık bir piyasada makul bir ücretle erişmek isterler. Tarafların istek ve beklentileri, toplumun gelişimi açısından hassasiyet arz etmektedir. Gerçekten de korumasız bir veri tabanı sektöründe, ilk yatırımcılar başkalarının taklit edilebilecek veya yetkisiz olarak iletilebilecek masraflı ve zahmetli ilk yatırımdan kaçınacaklarından, yatırımlarda bir durgunluk yaşanacaktır. Buna karşılık, aşırı korumalı bir sistemde ilk yatırımcılar, veri ve bilgilere erişimde

erişimin sınırlarını serbestçe belirleme tekelini elde edebilirler. Veri tabanlarını ilk defa yaratanlar, yüksek fiyat veya diğer engelleyici şartlarla kullanıcıların veri ve bilgilere erişimini zorlaştırabilecekleri gibi, veri tabanlarının geliştirilmesi yönünde çaba göstermeyebilirler.

Bilgiye erişimi zorlaştıran, ilk yatırımcılara mutlak tekel tanıyan, rekabete kapalı bir hukuki koruma sistemi, toplumun gelişimini engellemekten başka, kullanıcı sayısının azalma tehlikesi nedeniyle veri tabanı yatırımcılarının aleyhine de sonuçlar doğurur. İşte, yatırımcılarla kullanıcılar arasındaki hassas dengenin sağlanması ve toplumun gelişiminin önünün açılması amacıyla, veri tabanlarının hukuki yönden korunması, son zamanlarda uluslararası örgütlerin ve ülkelerin önemli gündem maddelerinden biri haline gelmiştir.

Veri tabanlarının hukuki yönden korunması hakkında, veri tabanı türlerine göre farklı yöntemler benimsenmiştir. Bunlardan ilki, veri tabanlarının içeriğinin seçilmesi ve düzenlenmesi yönünden orijinal olma, diğer bir ifadeyle fikri yaratıcılık mahsulü olma özelliğine göre, telif hakkı korumasına sahip olması gerektiği görüşüdür. Diğer koruma yöntemi ise, fikri yaratıcılık mahsulü olmasa bile, veri tabanının içeriğinin elde edilmesi, doğrulanması ve sunumu için esaslı nispette yatırım yapılması halinde, sui generis bir korumaya sahip olması gerektiği görüşüdür. İçeriğinin seçilmesi ve düzenlenmesi yönünden orijinal olan veri tabanlarının telif hakkı korumasından yararlanması hususunda görüş birliği bulunmakla birlikte, yaratıcılık vasfı taşımayan veri tabanlarının korunması hakkında, farklı görüş ve uygulamalar bulunmaktadır. Bu tür veri tabanlarını, özel olarak koruyan düzenlemelerin olması gerektiği görüşü yanında, bunların haksız rekabet kuralları ve teknolojik önlemler ile zaten korunabileceği, bu yüzden özel olarak korunmalarına gerek olmadığı yönünde görüşler de bulunmaktadır.

Uluslararası düzenlemelerden Bern Sözleşmesi (m.2/5), TRIPS Anlaşması (m.10/2) ve WIPO Telif Hakları Anlaşması'nda (m.5), sadece içeriğinin seçilmesi ve düzenlenmesi yönünden yaratıcılık vasfı taşıyan veri tabanları için telif hakkı koruması öngörülmüş olup, esaslı yatırımla oluşturulan fakat yaratıcılık vasfı taşımayan veri tabanları hakkında özel bir koruma yöntemi kabul edilmemiştir.

Buna karşılık, 11 Mart 1996 tarih ve 96/9 sayılı Avrupa Birliği Veri Tabanı Direktifi'nde¹ telif hakkı koruması ve sui generis veri tabanı koruması olmak üzere ikili bir koruma yöntemi benimsenmiştir. Direktifle, Birlik ülkelerindeki uygulama farklılıklarının ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Türk Hukukunda da 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda 1995 (m.6/b.11) ve 2004 (Ek.m.8) yıllarında yapılan değişikliklerle veri tabanlarına hukuki koruma sağlanmıştır. AB Veri Tabanı Direktifi'nin örnek alındığı değişikliklerde, veri tabanlarının korunması hakkında Direktifteki gibi ikili bir koruma yöntemi getirilmiştir.

Tez çalışmamız, Milletlerarası alanda ve Türk Hukukunda giderek önem kazanan veri tabanlarının korunması hakkındadır. Veri tabanlarının önem kazanmasında ve ayrı bir hukuki koruma rejimine tabi tutulmasında, dijital teknolojideki gelişmeler etkili olmuştur. Dijitalleşmenin önemi ve hukuki korumanın daha çok fikri mülkiyet hukuku temelli olması nedeniyle, tezimizin başlığı "Fikri Mülkiyet Hukukunda Dijital Veri Tabanlarının Korunması" olarak belirlenmiştir.

Çalışmamız, giriş ve sonuç kısımları dışında üç bölümden oluşacaktır.

Birinci bölümde, öncelikle veri tabanı kavramı ve veri tabanlarının türleri teknik ve hukuki yönden incelenecektir. Daha sonra, veri tabanlarının dijitalleştirilmesi ve dijitalleştirilmenin avantaj ve dezavantajları ele alınacaktır. Veri tabanlarının türleri ve dijitalleştirmeden sonra, fikri ve sınai haklardan benzer nitelikte bazı haklarla karşılaştırılmak suretiyle, dijital veri tabanları üzerindeki hakların hukuki niteliği incelenecektir. Hukuki niteliklerinin tespiti sonrasında, dijital veri tabanlarının unsurları ve özel bir hukuki korumaya gerek duyup duymakları, orijinal ve sui generis veri tabanları yönünden ayrı ayrı değerlendirilecektir.

İkinci bölümde, ilk olarak veri tabanlarının korunmasına yönelik karşılaştırmalı hukukta ve FSEK.'te öngörülen düzenlemeler ele alınacaktır. Daha sonra, bu düzenlemelerden hareketle hukuki türlerine göre, dijital veri tabanları üzerinde sahip olunan haklar, hakların korunma süreleri ve istisnaları incelenecektir.

---

¹ Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council of 11.03.1996 concerning the Legal Protection of Databases, EC Official Journal No. L 77/20, of 27.03.1996. Metin içerisinde, AB Veri Tabanı Direktifi veya kısaca Direktif olarak anılacaktır.

Üçüncü bölümde, dijital veri tabanları üzerinde sahip olunan hakların ihlalden doğan hukuki ve cezai sorumluluk halleri incelenecektir. Veri tabanları üzerindeki haklar, kural olarak fikri mülkiyet hukuku kapsamında korunmakla birlikte, veri tabanı haklarının ihlali aynı zamanda lisans sözleşmelerine, haksız rekabet kurallarına ve teknolojik koruma engellerine aykırı davranışlar şeklinde de gerçekleşebilir. Bu yüzden, söz konusu ihlaller ve bunlardan doğacak sorumluluk halleri, fikri hak ihlalleri ile karşılaştırılmalı olarak incelenecektir. Bu bölümde son olarak, içerik ve servis sağlayıcıların sorumluluğu konusu ile veri tabanı hakkı ihlallerinden doğan, hukuk ve ceza davalarındaki müşterek hükümler ele alınacaktır.

Çalışmamızın sonuç kısmında, veri tabanlarının korunmasına ilişkin genel değerlendirmelere ve dijital veri tabanlarının korunması hakkında, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda yapılabilecek değişiklik önerilerimize yer verilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

VERİ TABANI KAVRAMI, VERİ TABANLARININ TÜRLERİ, DİJİTALLEŞTİRİLMESİ VE DİJİTAL VERİ TABANLARININ KORUNMA GEREKLİLİĞİ

§ 1. VERİ TABANI KAVRAMI

İngilizcesi “database” olan veri tabanı, veri ve bilgilerin saklandığı bilgi deposu veya bilgi bankası olarak da adlandırılan, bilgisayar terminolojisine ait bir kavramdır. Teknik anlamı yönünden veri tabanı, belirli bir sistem ve metod izlenerek, çeşitli veri ve bilgilerin düzenli olarak bir arada bulundurulduğu ve depolanan veri ve bilgilere erişimde kolaylık sağlayan araçlar ve ortamlara verilen addır². Söz konusu araçlar CD, DVD gibi taşınabilir olabileceği gibi, web siteleri içeriğinde internet üzerinden erişilen sanal bir ortam da olabilir.

Veri tabanları günümüzde, her çeşit veri ve bilgiyi muhafaza etme ve pazarlamada etkin bir araç olarak kullanılmaktadır. Veri tabanlarının önem kazanmasında bilgisayar, internet ve dijital teknolojiye gelişmeler etkili olmuştur. Dijital teknolojiye gelişmeler neticesinde artık binlerce sayfalık metinler, sınırsız kapsamda grafik, fotoğraf, makale, kitap, müzik ve video dosyası gibi her türlü materyaller dijital formda bilgisayar belleklerine yüklenebilmektedir. Depolanan veri ve bilgiler, daha sonra web siteleri içeriğinde on-line yollarla veya taşınabilir araçlarla off-line olarak başka bilgisayarlara kolayca iletilebilmektedir³.

---

² **STUDER**, U. Matthias, The Quest for Legal Protection of Databases in the Digital Age, The Journal of World Intellectual Property, Vol. 4, 2005, s.655; **BOZBEL**, Savaş, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuk, İstanbul 2012, s.439; **KARAHAN**, Sami/ **SULUK**, Cahit/ **SARAÇ**, Tahir/ **NAL**, Temel, Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları, Ankara 2009, s.134; **ATEŞ**, Mustafa, Fikrî Hukukta Eser, Ankara 2007, s.334; Veri, üzerinde işlem yapılabilen harf, rakam, sayı, isim, grafik gibi işlenmemiş olgular anlamına gelirken; bilgi, verilerin sistematik olarak bir araya getirilmesiyle yaratılan, anlamlı veriler bütünlüğüdür. Bkz. İnternet Toplu Kullanım Sağlayıcıları Hakkında Yönetmelik, Tanımlar, m.3, RG. 01.11.2007, S.26687.

³ **DAVISON**, J. Mark, The Legal Protection of Databases, Cambridge 2003, s.2; **DERCLAYE**, Estelle, The Legal Protection of Databases, A Comparative Analysis, Nottingham 2008, s.2; **BEUNEN**, Annemarie, Protection for Databases, Leiden 2007, s.3; **ATEŞ**, Mustafa, Veri Tabanlarının Hukuki Koruması, AÜHFD. C.55, S.1, 2006, s.48.

Veri tabanları, hizmet ettikleri sektör ve oluşturuldukları fiziki ortama göre, farklı tür ve içerikte olabilmektedirler. Ayrıca, meydana getirilmelerindeki fikri çalışmanın niteliğine veya parasal harcamanın kapsamına göre, hukuki yönden farklı şekillerde sınıflandırılırlar. Bir birinden farklı kapsam ve türe sahip olmaları nedeniyle, veri tabanlarının hukuki kavram olarak açıklanması, teknik anlamdaki basit tanımının aksine oldukça zordur. Bununla birlikte, her geçen gün artan kullanımı ve faydaları nedeniyle, önemli bir meta haline gelen veri tabanları, ulusal ve uluslararası hukuki düzenlemelere konu olmanın yanında, son zamanlarda üzerinde en çok tartışılan hukuki kavramlardan biri olma özelliğini kazanmıştır.

Veri tabanı kavramı, uluslararası boyutta ilk defa TRIPS Anlaşması'nın 10. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Bu maddeye göre: "İçeriklerinin seçilmesi veya düzenlenmesi yönünden fikri yaratıcılık oluşturan, makineyle okunabilen veya diğer bir biçimdeki veri veya materyal derlemeleri, edebiyat eserleri gibi korunurlar. Veri ve materyallerin kendilerini kapsamayan bu koruma, veri ve materyallerin kendilerinde bulunan her hangi bir telif hakkına zarar vermez."

Benzer şekilde, WIPO Telif Hakları Anlaşması'nın (WCT) "Veri Derlemeleri" başlığını taşıyan 5. maddesinde, orijinal veri tabanlarının fikri ürün olduğu ve bunların Bern Sözleşmesi'nde düzenlenen eserlere yönelik telif hakkı korumasından yararlanacağı düzenlenmiştir. Bu hükme göre: "İçeriklerinin seçilmesi veya düzenlenmesi nedeniyle fikri yaratıcılık oluşturan, herhangi bir biçimdeki veri veya diğer materyal derlemeleri de eserler gibi korunurlar. Bu koruma, derlemenin içeriğinde yer alan veri ve materyallerin kendisini kapsamaz ve bunlar üzerindeki her hangi bir fikri hakka zarar vermez."

Belirtilen uluslararası düzenlemelerde sadece, içeriğinde yer alan veri ve materyallerin seçimi veya düzenlenmesi nedeniyle, sahibinin fikri yaratıcılığını yansıtan, orijinal veri tabanlarından söz edilmiştir. Derleme eser olarak tanımlanan bu tür veri tabanlarının, diğer edebiyat eserleri gibi telif hakkı (copyright) korumasına sahip olacağı düzenlenmiştir. Buna karşılık, önemli nitelikte iş gücü ve parasal harcama ile meydana getirilen veri tabanları, hukuki bir kavram olarak tanımlanmadığı gibi, bunlar hakkında özel bir koruma yöntemi de getirilmemiştir.

Bölgesel bir düzenleme olan 96/9 sayılı AB Veri Tabanı Direktifi'nde öncelikle genel bir veri tabanı tanımı yapılmış, daha sonra yaratıcı nitelikteki orijinal veri tabanları ve esaslı bir yatırımla oluşturulan veri tabanları için farklı hukuki koruma yolları düzenlenmiştir. Veri tabanları hakkında genel bir tanım öngören Direktif m.1'e göre: "Bu direktif, her hangi bir biçimdeki veri tabanının yasal koruması ile ilgilidir. Direktifin kastettiği manada veri tabanı, elektronik veya diğer araçlarla tek tek erişilen, bağımsız eserler, veriler veya diğer materyallerin sistematik veya metodik bir yolla toplanması anlamına gelmektedir."

Direktifin "Copyright" başlıklı II. Kısımının 3. maddesine göre: "Bu Direktime uygun olarak, içeriklerinin seçilmesi veya düzenlenmesi nedeniyle, eser sahibinin kendi fikri yaratıcılığını oluşturan veri tabanları, telif hakkı ile korunacaktır. Bu şekildeki korunma yeterliliğinin belirlenmesi için, diğer bir ölçüt aranmayacaktır." Direktif m.3 (1)'de düzenlenen orijinal veri tabanları, seçilme veya düzenlenmeleri yönünden eser sahibinin fikri yaratıcılığını yansıtan bağımsız eserler, veriler veya diğer materyallerin, telif hakkı korumasına sahip derlemesi şeklinde tanımlanabilir.

Direktifin "Sui Generis Right" başlıklı III. Kısımının 7. maddesinde, özel bir veri tabanı türü ve hakkı düzenlenmiştir. Buna göre : "Üye devletler, içeriğinin elde edilmesi, doğrulanması veya sunumu için nitelik ve/veya nicelik yönünden esaslı yatırım yapan veri tabanı yapımcısına, veri tabanının içeriğinin tamamının veya nitelik ve/veya nicelik yönünden değerlendirilen esaslı bir kısmının çıkarılmasını yasaklama ve/veya yeniden kullanımını engelleme hakkı tanıyacaklardır." Direktif m.7'de yapımcısının yaratıcılık özelliği aranmaksızın, içeriğinin elde edilmesi, doğrulanması veya sunumu için nitelik ve/veya nicelik yönünden esaslı yatırım yapılan veri tabanları, sui generis veri tabanı olarak kabul edilmiş ve yapımcısına, içeriğin korunmasına yönelik özel bazı haklar tanınmıştır⁴.

---

⁴ Bkz. COLSTON, Catherina, Sui Generis Right, Ripe for Review, Journal of Information, Law and Technology, No. 3, 2001, s.1; CARDINALE, J. Philip, Sui Generis Database Protection: Second Thoughts In The European Union and What It Means For The United States, Chicago-Kent Journal of Intellectual Property, Vol. 6 (2), 2007, s.157.

Esasında, teknik açıdan derleme mahiyetinde olan esaslı yatırımla oluşturulan veri tabanları, yapımcısının fikri yaratıcılığını yansıtmadığından, telif hakkı (copyright) koruması yerine, sui generis bir korumaya tabi tutulmuşlardır. Bu yüzden, Direktifin 7. maddesinde sui generis veri tabanları hakkında, eser veya derleme ifadesi kullanılmamıştır.

Türk Hukukunda veri tabanı kavramı ilk defa, “İşlenmeler ve Derlemeler” başlığını taşıyan, FSEK.m.6/I,b.11’de düzenlenmiştir. Söz konusu maddede veri tabanları hakkında, “Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi sonucu ortaya çıkan ve bir araç ile okunabilir veya diğer biçimdeki veri tabanları” ifadesi kullanılmıştır. AB Veri Tabanı Direktifi’ne nazaran bazı eksiklikler taşımakla birlikte, FSEK.m.6/I,b.11’de telif hakkı korumasından yararlanabilen, orijinal veri tabanı düzenlenmek istenmiştir⁵.

FSEK. Ek.m.8’de ise, sui generis veri tabanı düzenlenmiştir. AB Veri Tabanı Direktifi’nin 7. maddesinin çevirisi niteliğindeki bu hükümde, “Bir veri tabanının içeriğinin oluşturulmasına, doğrulanmasına veya sunumuna nitelik ve nicelik açısından esaslı bir nispet dahilinde yatırım yapan veri tabanı yapımcısı” ifadesi kullanılmış olup, maddenin devamında veri tabanı yapımcısına, AB Veri Tabanı Direktifi’nde tanınan sui generis bazı haklar tanınmıştır⁶.

Veri tabanlarının çeşitliliği ve günlük hayattaki kullanımın yaygınlığı, veri tabanı tanımının kesin olarak belirlenmesini zorlaştırmaktadır⁷. Bu yüzden ki, anılan düzenlemelerde veri tabanı kavramından ne anlaşılması gerektiği kesin bir şekilde açıklanmamıştır. Bununla birlikte, söz konusu düzenlemelerden hareketle, veri tabanı kavramını, teknik anlamda ve hukuki anlamda olmak üzere iki farklı şekilde tanımlayabiliriz. Buna göre teknik anlamda veri tabanı, veri ve bilgilerin bir arada bulundurulduğu fiziksel araç ve ortamları ifade etmektedir. Bu araç ve ortamlar

⁵ **ACUN**, Ramazan, Veri Tabanlarının Korunması, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara 2000, s.87.

⁶ **ÇOLAK**, Uğur, Topluluk ve Türk Hukukunda Veri Tabanlarına Sağlanan Sui Generis Koruma ve Spin-Off Teori, FMR. S.1, 2005, s.24; **OĞUZ**, Sefer, Veri Tabanı Hakkı ve Sui Generis Veri Tabanı Hakkının Sınırları, Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan, Ankara 2006, s.754.

⁷ **DAVISON**, s.1; **STUDER**, U. Matthias, The Quest for Legal Protection of Databases in the Digital Age, The Journal of World Intellectual Property, Vol. 4, 2005, s.655.

kitap, dergi, CD, DVD şeklinde taşınabilir eşyalar olabileceği gibi, internet üzerinden erişilen web siteleri içeriğinde sanal bir ortam da olabilir.

Hukuki anlamda veri tabanı ise, “elektronik veya diğer araçlarla tek tek erişilen, bağımsız eser, veri ve materyallerin, fiziksel bir ortamda sistematik veya metodik olarak derlenmesinden meydana gelen, gayri maddi nitelikteki fikri ürün” şeklinde tanımlanabilir⁸. Direktif Resitali 17’de: Veri tabanı kavramından, edebiyat, sanat, müzik veya diğer eserlerin koleksiyonlarının veya bağımsız nitelikteki metinler, sesler, görüntüler, sayılar, olgular, veriler veya diğer materyallerin, sistematik veya metodik bir şekilde düzenlenmesi suretiyle oluşturulan ve çeşitli şekillerde erişilen derlemelerinin anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir.

§ 2. VERİ TABANLARININ TÜRLERİ

I. TEKNİK ANLAMDA VERİ TABANLARI

Hukuki düzenlemelerde veri tabanlarının teknik türleri hakkında, “makineyle okunabilen veya diğer bir biçimdeki” (TRIPS.m.10/2); “herhangi bir biçimdeki” (WCT.m.5); “elektronik veya diğer araçlarla erişilen” (Direktif m.1); “bir araç ile okunabilir veya diğer biçimdeki” (FSEK.m.6/I,b.11) gibi benzer ifadeler kullanılmıştır. Bunlar içerisinde, ileride kullanılacak teknolojiler dikkate alınarak “diğer biçimdeki” ifadesi hepsinde özellikle vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu ifade nedeniyle, fiziksel yapısı nasıl olursa olsun, veri ve bilgilerin depolanması ve iletiminde kullanılacak her türlü araç veri tabanı olarak kabul edilecektir. Günümüz teknolojik imkânlarında veri tabanları, kâğıt üzerinde basılı şekilde (hard copy) ve elektronik ortamlarda dijital formatta olmak üzere iki türde üretilmektedir.

---

⁸ **DERCLAYE**, s.54; **BEUNEN**, s.53; **SUTUDER**, s.655; **APLIN**, Tanya, Copyright Law in the Digital Society, The Challenges of Multimedia, Oxford 2005, 44; **LUBENS**, Rebecca, Survey of Developments in European Database Protection, Berkeley Technology Law Journal, Vol. 18, 2003, s.453; **KUMAR**, Ram, Practical and Legal Protection of Computer Databases, Journal of Library, Information Technology, Vol. 28, No. 5, 2008, s.44; **SILTANEN**, Markus, Database Protection in the European Union and the United States - Comprising the analysis in relation to location-based services, Helsinki Institute for Information Technology, 2002, s.12; **ORIOLA**, Taiwo Ayodele, Electronic Database Protection and the Limits of Copyright: What Options for Developing Countries? The Journal of World Intellectual Property, Vol. 7 (2), 2004, s.208.

Teknik anlamdaki veri tabanlarının bir araç üzerinde tespitinin gerekip gerekmediği konusunda, hukuki düzenlemelerde açıklık bulunmamaktadır⁹. Avrupa Adalet Divanı (ECJ), veri tabanlarının hukuki korumadan yararlanabilmeleri için, bir araç üzerinde tespit edilmelerini zorunlu görmektedir¹⁰. Doktrinde de benimsenen bu görüş gereğince, radyo veya televizyon yayını şeklinde sözlü formatta sunulan veri ve bilgi paylaşımları, veri tabanı olarak kabul edilemez¹¹.

Veri tabanlarının oluşturuldukları teknik araçların korunması, genel kurallara bağlı olarak gerçekleştirilir. Örneğin, bir kitap veya CD üzerinde oluşturulan veri tabanında, kitap veya CD'yi satın alan kişinin bunların maddi varlığı üzerindeki hakları, Medeni Kanun ve Türk Ceza Kanunu'nun zilyetlik ve mülkiyet hakkını koruyan düzenlemeleri ile sağlanır. Web sitelerinden oluşturulan veri tabanlarında ise, site sahibi ve kullanıcılar, kullanım sözleşmesine bağlı olarak, bazı haklar elde ederler. Kendilerine tanınan bu hakların ihlali halinde, aralarındaki kullanım sözleşmesine bağlı olarak, karşılıklı olarak edimin ifasını talep edebilirler.

Web sitelerinin sanal varlığının korunması hakkında ise, site işleticisi Borçlar Kanunu ve Ticaret Kanunu kuralları gereğince, siteye yönelik saldırı gerçekleştiren kişilerden zararının tazminini talep edebilir. Ayrıca, Türk Ceza Kanunu'nun 243 ve 244. maddelerinde düzenlenen bilişim alanındaki suçlardan hareketle, sistemin işleyişine zarar veren kişiler hakkında suç duyurusunda bulunabilir¹².

---

⁹ Tespit (fixing), düşüncenin fikri plandan insan duyularıyla algılanabilir maddi bir ortama aktarılması olarak tanımlanmaktadır. Bkz. **ATEŞ**, Eser, s.38. FSEK.m.1/B,e bendine göre de, seslerin veya ses temsillerinin veya ses ve görüntülerin anlaşılabilir, çoğaltılabilir veya iletilebilir şekilde bir araca kaydedilmesi işlemi ifade eder.

¹⁰ *Fixtures Marketing Ltd v Organismos Prognostikon Agonon Podosfairou AE (OPAP)*, 9.11.2004, ECJ. Case C-444/02, p.30, (<http://eur-lex.europa.eu>).

¹¹ **DERCLAYE**, s.55; **DAVISON**, s.70. Aksi görüşteki **SANKS**'a göre, haber özetlerinin veya spor müsabakalarının sonuçlarının verildiği televizyon yayınları da veri tabanı özelliğine sahiptir. Bkz. **SANKS**, M. Terry, Database Protection: National and International Attempts to Provide Legal Protection for Databases, Florida State University Law Review, Vol. 25, 1998, s.997.

¹² Bkz. **YENİDÜNYA**, A. Caner, Bilişim Sistemine Hukuka Aykırı Erişim Suçu (TCK.m.243), LFSHD. S.4, 2005, s.1018-1042.

A) Basılı Veri Tabanları

Basılı veri tabanları; bibliyografyalar, sözlükler, adres rehberleri, telefon rehberleri, ilaç rehberleri, içtihat ve mevzuat derlemeleri, yemek tarifi kitapları, katalog ve ilanlar gibi veri ve bilgilerin kâğıt üzerinde basılı halde (hard copy) derlenmesiyle oluşturulan halidir. AB Veri Tabanı Direktifi m.1(2)'de, ilim ve edebiyat eseri niteliğindeki eserlerin derlemeleri veri tabanı olarak kabul edildiğinden ansiklopediler, antolojiler, külliyatlar, armağanlar, fakülte ve baro dergileri gibi yayınların basılı halleri, ileride ayrıntılı şekilde değineceğimiz unsurları taşımaları halinde veri tabanı olarak kabul edilebilirler¹³.

Basılı haldeki veri tabanlarına ulaşmak ve okumak için bir elektronik araca ihtiyaç duyulmaz. Bunlar genellikle, kitap veya dergi şeklinde elle fiziksel olarak erişilen, içeriğinde sadece metin ve fotoğrafların yer alabildiği, klasik matbaa usulüyle basılıp çoğaltılan ürünlerdir. Teknik özellikleri gereğince basılı veri tabanlarında ses ve video dosyaları bulunmaz. Metin ve fotoğrafların kitap ve dergi hacmine göre sınırlı olması, baskı ve dağıtım masraflarının kar oranını azaltması gibi negatif özellikleri, basılı veri tabanlarının değerini azaltır¹⁴. Ayrıca, bu tür ürünlerin korsan üretimi, baskı kalitesinin azalmasına bağlı olarak kolayca anlaşılabilir olduğundan, tüketicilerin ve rakip üreticilerin fazlaca ilgisini çekmemektedir.

AB Veri Tabanı Direktifi ilk taslağında, bilgi ekonomilerinde giderek artan ekonomik değerleri ve sık sık uyuşmazlıklara konu olmaları nedeniyle, sadece elektronik veri tabanlarının korunması düşünülmüştür. Fakat daha sonra, bazı dijital veri tabanlarının yaratılmasında basılı haldeki veri tabanlarından yararlanıldığından, bu konuda bir ikilem doğmaması için, basılı veri tabanlarının da aynı direktifle korunması gerektiği ileri sürülmüştür. Bu görüşlerin etkisiyle, Direktifin son

---

¹³ **STUDER**, s.656; **HUGENHOLTZ**, P. Bernt, Implementing the European Database Directive, <http://www.ivir.nl/staff/hughenoltz.html>, s.3-4; **DAVISON**, s.12; **DERCLAYE**, s.57. **Direktif Resitali 17** : “Whereas the term ‘database’ should be understood to include literary, artistic, musical or other collections of Works”

¹⁴ **HERR**, Robin Elizabeth, Is the Sui Generis Right a Failed Experiment? A Legal and Theoretical Exploration of How to Regulate Unoriginal Database Contents and Possible Suggestions for Reform, Copenhagen 2008, s.28; **YILMAZ**, Murat, Dijital Kütüphanelerde, Elektronik Veri Tabanlarında ve Multimedia Ürünlerinde Telif Hakkı Sorunu, FMR. C.5, S.1, 2005, s.85.

taslağında “elektronik veya diğer araçlarla erişilen” (m.1) ifadesi eklenerek basılı haldeki veri tabanları da koruma kapsamına alınmıştır¹⁵.

B) Elektronik Veri Tabanları

AB Veri Tabanı Direktifi'nin 1. maddesinde veri tabanı kavramı hakkında, “elektronik veya diğer araçlarla tek tek erişilen, bağımsız eserler, veriler veya diğer materyallerin sistematik veya metodik bir yolla toplanması” ifadesi kullanılmıştır. Maddede geçen “elektronik araçlarla erişilen” ifadesi, elektronik veri tabanlarının kapsam ve türleri hakkında yeterince açıklık taşımamaktadır. Buna karşılık, Direktif Resitalinin 13. paragrafında Direktifin, “elektronik, elektro manyetik, elektro optik veya analog yöntemlerle düzenlendiği, depolandığı ve erişildiği eserler, veriler veya diğer materyallerin, bazen derlemeler olarak da adlandırılan toplamalarını koruduğu”, 22. paragrafında ise, elektronik veri tabanı kavramının, “CD-ROM ve CD-i. gibi araçlar üzerinde oluşturulan veri tabanlarını da içerdiği” açıklanmıştır.

Direktifin 1. maddesi ve Direktif Resitalinde yer alan açıklamalardan hareketle elektronik veri tabanlarını: “Bağımsız eserler, veriler veya diğer materyallerin, elektronik bir ortamda sistematik ve metodik olarak depolandığı, depolanan bu içeriğe, elektronik araç ve yöntemlerle erişimin sağlandığı veri tabanları” olarak tanımlayabiliriz¹⁶.

Elektronik veri tabanları genellikle, bilgisayar ortamında oluşturulmaktadır. Bilgisayar ortamında veri tabanı yaratma ve bu tür veri tabanlarının korunma gereksinimi, dijital teknolojideki gelişmelerle önem kazandığından elektronik veri tabanları, bilgisayar veri tabanları veya bizim de tercih ettiğimiz şekilde dijital veri tabanları olarak da anılmaktadır¹⁷.

---

¹⁵ **DERCLAYE**, s.55; **BEUNEN**, s.11; **HUGENHOLTZ**, Implementing, s.3; **APLIN**, s.44; **WENSKE**, Rilana / **BARIC**, Maja, Database Protection, Stockholm University, Master in European Intellectual Property Law, May 2009, s.4. **ÇOLAK**, s.35. **Direktif Resitali** 14'te korumanın elektronik olmayan veri tabanlarını da kapsadığı ifade edilmiştir.

¹⁶ **O'HARE**, Paul, Electronic Databases: Protecting Your Investment: An Analysis of the Legal Rights in Electronic Databases, under UK Law, Computer Law & Security Report, Vol. 22, 2006, s.486; **PISTORIUS**, Tana, The IP Protection of Electronic Databases: Copyright or Copywrong, <http://icsa.cs.up.ac.za/issa/2008/Proceedings/Full/66.pdf>, s.2; **OĞUZ**, s.742.

¹⁷ **SUTEDER**, s.656; **ORIOLO**, s.209; **KUMAR**, s.44; **SANKS**, s.992.

Bilgisayarlar, çeşitli programlar yardımıyla veri ve bilgi yığınlarını depolama, muhafaza etme, işleme ve umuma iletme faaliyetlerini, kolaylıkla ve hızla yapabilen elektronik makinelerdir¹⁸. Donanım ve yazılım adı verilen araçlarla çalışan bilgisayarlar, mantıksal işlemlerle birlikte aritmetik işlemler de yapabilen, bu işlemlerin sonuçlarını saklayan ve aynı zamanda, saklanan bu bilgilere kullanıcıların istedikleri zaman ulaşmalarını sağlayan aygıtlardır.

Elektronik veri tabanlarında, veri tabanı içeriğinde grafik, rakam, metin ve fotoğraflardan başka, ses ve video dosyaları da yer alabilir. Teknolojik özellikleri gereğince, basılı veri tabanlarının aksine, elektronik veri tabanı içeriğinde geniş kapsamda veri ve materyal bir arada bulunabilir. Elektronik veri tabanları, internet ve dijitalleştirme teknolojisine bağlı olarak her geçen gün daha da gelişmekte olup, günümüzde neredeyse sınırsız kapsamda veri ve materyali içinde barındırabilen dijital veri tabanları oluşturulmaya başlanmıştır¹⁹. Kapsamının genişliğine rağmen, arama motorları (search engines) yardımıyla, veri tabanı içeriğinde aranan veriler, ilgili kavram kullanılmak suretiyle anında kolaylıkla bulunabilmektedir²⁰.

Bilgisayar ortamında yaratılan elektronik veri tabanları, on-line ve off-line veri tabanları olmak üzere iki türde sınıflandırılmaktadır. On-line veri tabanları, web sitelerinde oluşturulan ve umuma iletimin internet yoluyla sanal ortamda sağlandığı veri tabanlarıdır²¹. İletimin CD, DVD gibi taşınabilir araçlarla fiziksel ortamda sağlandığı veri tabanları ise off-line veri tabanı olarak adlandırılır.

---

¹⁸ DALYAN, Şener, Bilgisayar Programlarının Fikri Hukukta Korunması, Ankara 2009, s.1

¹⁹ MOLINA, s.325; SANKS, s.992; SIMMONS, Jeremy, Investing in Databases, Interdisciplinary Information Sciences, Vol. 9, No. 2, 2003, s. 279; BURMA, Zehra Alakoç, Veri Tabanı Yönetim Sistemleri, Ankara 2009, s.11.

²⁰ AKİPEK, Şebnem / DARDAĞAN, Esra, Sanal Ortamda Telif Hakları, BATIDER, C.XXI, S.1, 2001, s.52; BAŞPINAR, Veysel / KOCABEY, Doğan, İnternette Fikrî Hakların Korunması, Ankara 2007, s.81.

²¹ Sanal ortam, fiziksel yakınlık olmaksızın kişilerin iletişim kurabildikleri, bilgi alışverişinde bulunabildikleri elektronik ve dijital bir ortamdır. Daha teknik bir ifade ile siber uzay olarak da adlandırılmaktadır. Siber uzay, internet gibi bilgisayar ağları ile donatılmış olan belirli bir bölgeyi ifade etmektedir. Birbirine bağlanmış bilgisayarlardan oluşan bu ortamda, insanlar arasındaki iletişim ve bilgi alışverişi, bilgisayar vasıtası ile coğrafi anlamda fiziksel işlem olmaksızın sağlanmaktadır. Bkz. AKİPEK / DARDAĞAN, s.48.

II. HUKUKİ ANLAMDA VERİ TABANLARI

AB Veri Tabanı Direktifi ve FSEK.'te hukuki anlamda iki tür veri tabanı öngörülmüştür. Bunlardan birincisi, Uluslararası düzenlemelerden TRIPS.m.10(2) ve WCT.m.5 hükümlerinde de düzenlenen, orijinal veri tabanlarıdır (Direktif m.3, FSEK.m.6/I,b.11). Diğeri ise, ilk defa AB Direktifi 7. maddede tanınan ve daha sonra AB ülkelerinde ve FSEK. Ek.m.8'de kabul edilen sui generis veri tabanlarıdır. Uluslararası düzenlemelerden farklı olarak, AB Direktifi ve FSEK.'te veri tabanlarının korunması hakkında, orijinal ve sui generis nitelikte olmasına göre, veri tabanı türlerinden hareketle iki farklı koruma sistemi benimsenmiştir²².

A) Orijinal Veri Tabanları

Orijinal kavramı sözlük anlamı yönünden; 1. Özgün, bir şahsa has, 2. Taklit olmayan, 3. Alışılğelden daha değişik, şaşırtıcı nitelikte olan gibi farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Söz konusu anlamlardan özgün kavramı, fikir ve sanat eserleri hukukunda eserler hakkında aranılan “sahibinin hususiyetini taşıma” unsuruna, taklit olmama kavramı ise, daha çok patent ve tasarımlarda aranılan “yenilik” unsuruna karşılık gelmektedir²³.

Orijinal veri tabanları, fikri mülkiyet hukuku yönünden fikir ve sanat eserleri için tanınan telif hakkı korumasını kazanabilecek nitelikteki veri tabanlarını ifade etmektedir. Bu husus AB Veri Tabanı Direktifi'nin “Copyright” başlıklı ikinci bölümünde m. 3(1)'de “İçeriklerinin seçilişi veya düzenlenişi yönünden sahibinin kendi fikri yaratıcılığını yansıtan veri tabanları, copyright korumasından yararlanacaktır” şeklinde düzenlenmiştir. Direktif m.3(1) metninde orijinal kavramından söz edilmese de sahibinin kendi fikri yaratıcılığını yansıtan ifadesi ile veri tabanı içeriğini seçme veya düzenlemedeki özgünlüğe, yani derleme sahibine has orijinalliğe vurgu yapılmaktadır.

²² ATEŞ, Eser, s.350; ÇOLAK, s.25; ACUN, s.88; ORIOLA, s.219; BEUNEN, s.14; GALLEGOS, Frederick, Database Protection: Selected Legal and Technical Issues, Information Security Journal: A Global Perspective, Vol. 9 (1), 2000, s.8; DERCLAYE, Estelle, What is the Database Sui Generis Right? Stockholm Network Monthly Bulletin, Issue 9, 2005, s.8. Veri tabanları hakkındaki hukuki koruma yöntemleri için bkz. aşağıda § 7.

²³ KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL, s.40. Ayrıca bkz. www.tdkterim.gov.tr.

Nitekim, Direktif Resitalinin 16. paragrafında, copyright korumasından yararlanmak için, yazarın fikri yaratıcılığındaki orijinallik dışında, estetik veya kalite gibi ilave kriterlerin aranmayacağı ifade edilmiştir²⁴. Direktif Resitalinin 39. parafında ise copyright koruması hakkında, “veri tabanı içeriğinin orijinal seçilme veya düzenlenmesinden” söz edilmiştir²⁵.

Orijinal veri tabanları hakkında FSEK.m.6/II,b.11’de verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi dışında özel bir ifade kullanılmamıştır. Ancak, veri tabanları FSEK.m.6’da İşlenmeler ve Derlemeler başlığı altında düzenlendiğinden, FSEK.m.1B/I,d hükmünde derlemeler tanımında geçen “bir düşünce yaratıcılığı sonucu olma” unsuru bu tür veri tabanlarında da dikkate alınmak zorundadır²⁶.

Türk Hukukunda, işlenmeler için geçerli olan hususiyet kavramı ile derlemeler için getirilen düşünce yaratıcılığı kavramının farklı anlam taşıdığı, eser sayılma yönünden işlenmelere göre daha sonra gelen derlemeler hakkında, “düşünce yaratıcılığı sonucu oluşma” unsurunun yerinde olmadığı ileri sürülmüştür²⁷.

Esasında, AB Veri Tabanı Direktifi m.3(1) metninde geçen fikri yaratıcılık taşıma zorunluluğu, veri tabanı içeriğinin seçilmesi veya düzenlenmesi ile sınırlı olarak getirilmiştir. Bu zorunluluk, FSEK.m.1B/I,d hükmünde açıkça ifade edilmediğinden düzenleme doktrinde haklı olarak eleştirilmiştir. Ancak derlemelerdeki hususiyetin içeriğin seçilmesi veya düzenlenmesindeki yaratıcı düşünce ile sınırlı olduğu, Bern Sözleşmesi m.2, TRIPS.m.10 ve WCT.m.5 hükümlerinde açıkça düzenlendiğinden, FSEK.m.1B/I,d hükmünün bu düzenlemeler gibi yorumlanmasında fayda bulunmaktadır. Bu yüzden, copyright korumasından yararlanmak açısından, derleme eserin bütünü yönünden bir yaratıcılık aramak

---

²⁴ ATEŞ, Veri Tabanı, s.55; GERVAIS, Daniel, The Protection of Databases, Chicago-Kent Law Review, Vol. 82(3), 2007, s.1113. **Direktif Resitali 16**: “no criterion other than originality in the sense of the author’s intellectual creation should be applied to determine the eligibility of the database for copyright protection, and in particular no aesthetic or qualitative criteria should be applied”

²⁵ BEUNEN, s.24. **Direktif Resitali 39**: “..the original selection or arrangement of the contents..”

²⁶ Orijinal veri tabanları aynı zamanda yaratıcısının hususiyetini de bünyesinde barındıracağından, FSEK.m.1B,a bendinde ve FSEK.m.6/II’de ifade edilen işleyenin hususiyetini taşıma şartı, orijinal veri tabanlarında kendiliğinden gerçekleşmiş olacaktır.

²⁷ Bkz. **TEKİNALP**, Ünal, Derleme Eser, Düşünce Yaratıcılığı ve Bunun “Hususiyet” Üzerindeki Etkisi, FMR. C.5, S.1, 2005, s.69-76.

yerine, derlemeler ve orijinal veri tabanları hakkında içeriğin seçilme veya düzenlenmesi ile sınırlı bir yaratıcılık veya orijinallik aranmalıdır²⁸.

Direktif m.1(2)'de veri tabanı içeriğinin “eserler, veriler veya diğer materyallerden” oluşacağı belirtildiğinden, orijinal veri tabanlarını: “İçeriklerinin seçilme veya düzenlenmeleri yönünden sahibinin kendi fikri yaratıcılığını yansıtan, bağımsız eserler, veriler veya diğer materyallerin derlenmesinden meydana gelen veri tabanları” şeklinde tanımlayabiliriz²⁹.

B) Sui Generis Veri Tabanları

Bazı veri tabanları, içeriklerinin seçilme veya düzenlenmesi yönünden fikri yaratıcılık taşımazlar. Özellikle adres ve telefon rehberleri, sözlükler, ilaç rehberleri, bibliyografyalar, antolojiler, armağanlar, baro ve fakülte dergileri, içtihat derlemeleri gibi veri tabanları; alfabe, numara, tarih, konu ve yazar gibi kıstaslar ölçü alınarak sıradan şekilde hazırlanırlar. Sahip oldukları sıradanlığa rağmen, anılan türdeki veri tabanları, derlenmeleri ve kamuya iletimlerinde önemli oranda emek ve parasal harcama gerektirirler. İçeriklerinin seçilmesi veya düzenlenmesi yönünden fikri yaratıcılık taşımamakla birlikte, hazırlanmaları için önemli oranda emek ve finansal harcama gerektiren bu tür veri tabanlarına, kendilerine sağlanan özel koruma nedeniyle “sui generis veri tabanı” denilmektedir³⁰.

Eser niteliği taşımayan verilerin dijital teknolojiler sayesinde ekonomik, sosyal, kültürel, bilimsel ve benzeri amaçlarla kullanılmak üzere derlenmesi ve bunun için büyük emek ve paralar harcanması nedeniyle, içeriğinde eser niteliğinde olmayan verileri bulunduran derlemelerin de özel olarak korunması ihtiyacı doğmuştur. Bu amaçla veri tabanı yapımcıları ve sahipleri, veri tabanlarının meydana getirilmesi ve piyasaya sürülmesi için harcadıkları emek ve sermayelerinin

---

²⁸ WENSKE / BARIC, s.4; GERVAIS, s.1113; ATEŞ, Eser, s.355.

²⁹ DERCLAYE, s.54; BEUNEN, s.53; SUTUDER, s.655; APLIN, s.44; ATEŞ, Eser, s.351.

³⁰ Bkz. COLSTON, Catherina, Sui Generis Right, Ripe for Review, Journal of Information, Law and Technology, No. 3, 2001, s.1; CARDINALE, J. Philip, Sui Generis Database Protection: Second Thoughts In The European Union and What It Means For The United States, Chicago-Kent Journal of Intellectual Property, Vol. 6 (2), 2007, s.157.

bedavacılar tarafından sömürüldüğü gerekçesiyle, yasa koyuculardan etkili koruma önlemleri alınması talebinde bulunmaya başlamışlardır.

Sıradan veri derlemelerinin günlük yaşamda giderek artan önemi, yasa koyucuları bu ürünlere etkin koruma sağlamaya itmiştir. Bütün bu gelişmelerin neticesinde, veri tabanlarının içeriğini oluşturan eser ve verilerin nitelik veya nicelik yönünden önemli bir kısmının izinsiz olarak kopyalanması ve iletimini engellemek için sui generis bir koruma sisteminin getirilmesi yönünde çalışmalar yapılmıştır³¹.

Uluslararası alanda ciddi tartışmaların yaşandığı sui generis veri tabanı koruması sistemi, ilk defa AB Veri Tabanı Direktifi'nde getirilmiş olup, daha sonra Birlik ülkelerinde ve FSEK.'te yasalaşmıştır. AB Direktifi'nin "Sui Generis Right" başlıklı III. Kısımının 7. maddesine göre: "Üye devletler, içeriğinin elde edilmesi, doğrulanması veya sunumu için nitelik ve/veya nicelik yönünden esaslı yatırım yapan veri tabanı yapımcısına, veri tabanının içeriğinin tamamının veya nitelik ve/veya nicelik yönünden değerlendirilen esaslı bir kısmının çıkarılmasını yasaklama ve/veya yeniden kullanımını engelleme hakkı tanıyacaklardır." Direktif Resitalinin 39. paragrafında, Direktifle içeriğinin seçilmesi veya düzenlenmesi yönünden fikri yaratıcılık taşıyan veri tabanlarına sağlanan copyright korumasından başka, içeriğinin elde edilmesi, doğrulanması veya sunumu için finansal ve profesyonel yatırım yapan yapımcıların yatırımlarının, "üçüncü kişilerin sömürü niteliğindeki bazı davranışlarına karşı" korunmasının da amaçlandığı açıkça belirtilmiştir³².

---

³¹ **DAVISON**, s.2; **COLSTON**, s.1; **ACUN**, s.86; **ATEŞ**, Veri Tabanı, s.50.

³² **ATEŞ**, Veri Tabanı, s.50; **KOBOLDT**, Christian, The EU-Directive on the Legal Protection of Databases and the Incentives to Update: An Economic Analysis, CSLE Discussion Paper, 1996, No.96-03, <http://hdl.handle.net/10419/23051>, s.3; **GROSHAIDE**, Willem, Sui Generis Protection for Databases, The European Way, Symposium on Intellectual Property, Digital Technology & Electronic Commerce, Journal of Law & Policy, Vol. 8(39), 2002, s.54.

§ 3. VERİ TABANLARININ DİJİTALLEŞTİRİLMESİ

I. DİJİTALLEŞTİRME KAVRAMI

Dijital kavramı, Latince kökenlidir ve sayı saymak için kullanılan en eski araç olan "digitus" (parmak) sözcüğünden türemiştir. Dijitalleştirme, verileri elektronik ortamda üretmek, saklamak ya da işlemek anlamındadır. Bu yönüyle dijital ya da dijitalleştirme, verinin 1 ve 0'lar halinde, bilgisayar diline uygun şekilde sayısallaştırılması anlamında kullanılmaktadır. Dijitalleştirme genel olarak, elektronik sistemlerce algılanamayan yapılandırılmamış belge ve fotoğraflarla, analog ortamdaki müzik ya da videoların sayısal ortamda depolanan imajlara dönüştürülmesi işlemi olarak da tanımlanabilir.

Bilgisayar teknolojilerinin sağladığı imkânlarla artık her türlü metin, grafik, fotoğraf, ses ve video gibi materyalleri dijitalleştirmek mümkün hale gelmiştir. Bu çerçevede kitaplar, dergiler, fotoğraflar, müzik ve sinema eserleri; skaynerler (scanners), dijital kameralar ve dijital ses kaydediciler (audio recorders) yardımıyla bilgisayar ortamına kolayca aktarılarak dijital hale dönüştürülmektedir.

İçinde bulunduğumuz son yıllarda, dijital teknolojiler analog teknolojilerin yerini alarak, tüm kayıt ve iletişim süreçlerinde yeniliklere neden olmuştur. Bir kere dijitalleşen veriler, internet üzerinden geçmişte hayal dahi edilemeyecek şekilde kolay, ucuz ve hızlı bir şekilde kopyalanabilir, kaydedilebilir ve iletilebilir hale dönüşmektedir³³. Dijitalleştirme, eserlerin niteliğinde ve telif hakkı sahipliğinde değişiklik meydana getirmez. İnternet sitelerinde telif hakkına konu olan eserlerin, sahiplerinden izin alınmadan kullanılması veya bunların işleme, seçme ve toplama eser veya külliyat şeklinde yahut başka biçimlerde iletilmeleri mümkün değildir. Bu işlemler için de, mutlaka basılı eserlerin yayınlanmasında olduğu gibi, eser sahiplerinden konuları tek tek gösterilerek yazılı izin alınmalıdır (FSEK.m.52)³⁴.

³³ **HELVACIOĞLU**, Deniz, Aslı/ **ERASLAN**, İ. Hakkı/ **BULU**, Melih, Dijitalleşen Dünyada Fikri Mülkiyet Haklarının Ülkeler Açısından Küresel Rekabet Avantajı Oluşturmadaki Yeri, Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Eskişehir 2004, s.486.

³⁴ **İNANICI**, Haluk, Web (Htlm) Dökümanının (Sayfasının) Fikri Haklar ve Basın Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, İBD. C.74, S.4-6, 2000, s.7; **ÖZDİLEK**, Ali Osman, İnternet ve Hukuk, İstanbul 2002, s.76.

Sahibinin izni olmaksızın bir eserin internet ortamına taşınması ve dijital halde iletilmesi, eser sahibinin çoğaltma ve kamuya iletme haklarının ihlâlüne yol açar. Dijital teknolojilerdeki gelişmeler karşısında eser sahiplerinin daha sağlıklı korunması bakımından, FSEK.m.25'te eserlerin internette yayınlanması hakkında özel bir düzenleme getirilmiştir. Bu düzenleme gereğince, “Bir eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarını, radyo-televizyon, uydu ve kablo gibi telli veya telsiz yayın yapan kuruluşlar vasıtasıyla veya dijital iletim de dahil olmak üzere işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla yayınlanması ve yayınlanan eserlerin bu kuruluşların yayınlarından alınarak başka yayın kuruluşları tarafından yeniden yayınlanması suretiyle umuma iletilmesi hakkı münhasıran eser sahibine aittir.”

Dijitalleştirme ve internet üzerinden sağlanan erişim imkânlarındaki gelişmeler, klasik anlamdaki bilgiye erişimin şartlarını tamamen değiştirmiştir. Bilgisayarlar, dijitalleştirme ve internetin yaygın şekilde kullanılmasıyla bilginin üretimi, işlenmesi, depolanması ve aktarılması daha da kolaylaşmıştır³⁵.

A) On-line Dijitalleştirme

On-line dijitalleştirme, veri tabanı içeriğini oluşturan eser, veri ve diğer materyallerin bilgisayarlar arasındaki iletiminin, dijital hale dönüştürülerek internet üzerinden sağlanmasıdır³⁶. Bilindiği üzere internet, çok sayıda iletişim ağından oluşan güvenilir, sıralı ve uçtan uca bilgi transferini sağlamak için TCP/IP kullanan şebekeler topluluğudur. Buradan hareketle internet, birden fazla haberleşme ağının birlikte meydana getirdiği metin, grafik, resim, müzik, video gibi dosyalar ile bilişim yazılımlarının, kısaca insanlar tarafından oluşturulmuş her türlü veri ve bilginin paylaşıldığı ortak ağ olarak tanımlanabilir³⁷.

---

³⁵ **PARKER**, Sally, Past, Present and Future of Protecting one's Copyright in the Digital Age, Chicago-Kent Journal of Intellectual Property, 2005, s.28; **ÇANGA**, Mete, İnternette Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklarının Korunması, Ankara 2007, 22; **ÖZKAN**, Zehra, Karşılaştırmalı Hukukta Müzik Eserlerinin Dijital İletimi, Ankara 2008, s.33.

³⁶ **OĞUZ**, s.742; **THONEBE**, Constanze, The Legal Protection of Databases in Europe - An Economic Analysis, Master Thesis for the European Programme in Law and Economics, Rotterdam 2000, <http://rile.brinkster.net/Thesis/thonebe.pdf>. s.3.

³⁷ **ÖZDİLEK**, s.13; **AKİPEK / DARDAĞAN**, s.49.

İnternet, kitle iletişim araçları içerisinde en son bulunan ama en gelişmiş ve en etkili olanıdır. İnternet ile çok yönlü bilgi aktarımı mümkündür. İnternet erişimi olan bir kullanıcı kendisine yetki verilmişse, dosya transferi protokolü yoluyla, internete bağlı diğer herhangi bir bilgisayardaki bilgilere erişip, onları kendi bilgisayarına alabildiği gibi, kendi bilgisayarından da internet erişimi olan başka bir bilgisayara bilgi gönderebilir. İnternet üzerindeki kullanıcılar, posta iletim protokolü ile birbirlerine bağlanarak elektronik posta da gönderebilirler.

İnternet üzerinden veri iletiminde yararlanılan temel sunum aracı web siteleridir. Web, html sayfasından oluşan ve farklı yapıdaki verilere etkileşimli bir şekilde ulaşım sağlayan hiper çoklu ortam sistemidir. Web sitesi ise, bir alan adı (domain name) altında linklerle bir birine bağlı web sayfalarından oluşan veri topluluğudur³⁸. Web siteleri birkaç sayfadan oluşabileceği gibi yüzlerce sayfadan da oluşabilir. Ancak bir web sitesinin temelini ana sayfa oluşturmakta ve diğer sayfaların mimarisi ana sayfanın mimarisine uygun bir şekilde hazırlanmaktadır³⁹.

Web siteleri geleneksel kitle iletişim araçlarından farklı imkânlar sunabildiğinden, günümüzde en önemli kitle iletişim aracı haline gelmişlerdir. Diğer iletişim araçlarında kullanılan görsel ve sözel bütün elemanlar, web sitelerinde aynı anda kullanılabilir⁴⁰. Ancak web sitelerinin ortaya koyduğu bu inanılmaz imkânlar, onların aynı zamanda bilgi çöplüğü olmalarına da yol açmıştır. Oluşturulan milyonlarca web sitesi ve onların iletmek istediği sınırsız içerik, genellikle sitelerin tercih edilir olmalarını engellemektedir. Bu yüzden, web sitelerinin hedef kitlede istenilen etkiyi yaratmaları, belirli bir konuda uzmanlaşmalarını ve web sitelerindeki şekil, çizgi, renk ve boşlukların iyi tasarlanmalarını zorunlu kılmaktadır⁴¹.

---

³⁸ BAŞPINAR / KOCABEY, s.74; AKİPEK / DARDAĞAN, s.51; ÖZDİLEK, s.73; OĞUZ, s.742; THONEBE, s.2.

³⁹ EROĞLU, Sevilay, İnternette Aktif Linkler Yoluyla Fikrî Haklara Müdahale, Bilgi Toplumunda Hukuk, Prof. Dr. Ünal Tekinalp'e Armağan, C.II, İstanbul 2003, s.213.

⁴⁰ Dijital veri tabanı niteliğindeki web sitelerinde adres ve kimlik bilgileri, mal ve hizmetlerin listesi, mühendislik ve mimarlık çizimleri, haritalar, fotoğraflar, bibliyografya referansları, kitap, dergi, makale, ansiklopedi ve sözlük gibi ürünlerle, müzik eserleri, filmler, oyunlar ve bilgisayar programları gibi çok sayıda eser ve eser niteliğinde olmayan veriler bir arada sunulabilir.

⁴¹ YÜCEL, Ercan, Görsel Öğeler Açısından Web Siteleri, Ankara 2007, s.3,4.

B) Off-line Dijitalleştirme

Veri tabanı denildiğinde akla ilk önce internet üzerinden erişilen on-line veri tabanları yani web siteleri gelmekle birlikte, veri tabanlarının off-line şekilde hazırlanan çeşitleri de bulunmaktadır. Compact Disc (CD), Digital Video Disc (DVD), Digital Audio Tape (DAT) gibi taşınabilir araçların içeriğinde hazırlanan ansiklopediler, sözlükler, rehberler, haritalar gibi veri tabanları, tıpkı on-line veri tabanları gibi, içeriği dijital teknoloji ile hazırlanan geniş kapsamlı veri tabanlarıdır. Off-line veri tabanlarının çoğaltılmaları ve kamuya iletimleri internet üzerinden sanal ortamda değil, CD, DVD gibi taşınır araçlarla sağlanır.

Dijital içeriğe sahip olmaları nedeniyle off-line veri tabanları hızlı ve kolay kopyalanırlar. Ancak, bu tür veri tabanlarının içeriğinin iletimi, taşınabilir araçların elden ele dolaştırılması suretiyle sağlandığından, on-line veri tabanlarındaki gibi hızlı ve kolay gerçekleşmez. Çoğaltılmaları ve kamuya iletimleri sınırlı sayıda ve yavaş olmakla birlikte, on-line veri tabanlarındaki web teknolojisinin özelliklerine bağlı fikri hak ihlalleri off-line veri tabanlarında oluşmaz.

II. DİJİTALLEŞTİRMENİN AVANTAJLARI

Bilgisayarların birbirleriyle veri alışverişi sağlamak üzere bağlanması ile oluşan bilgisayar ağları, dijitalleştirme teknolojisindeki gelişmeler neticesinde, veri iletiminde çok büyük güç kazanmıştır. Veri paylaşımını sağlayan ağların toplamından oluşan internet üzerinden, yüksek hacimli veri ve bilgi kaynaklarına evrensel erişim sağlanmaya başlanmıştır. İnternet bağlantı maliyetlerinin düşmesi ve farklı işlevleri yerine getirebilen bilgisayar programlarının üretilmesi neticesinde, bilgiye erişim ve dijital yayıncılık günümüzde herkese açık hale gelmiştir. Dijitalleştirme ve internet, her türlü verinin paylaşımına bağlı sosyal ve kültürel gelişmeyi hızlandırmanın yanında, fikri mülkiyet alanında girişimcilik ve yeni ticaret imkânlarının doğumuna da yol açmıştır⁴².

---

⁴² Bkz. **CONLEY**, John / **BROWN**, Mary / **BRYAN**, Robert, Database Protection in a Digital World: Why the United States Should Decline to Follow the European Model, Information & Communications Technology Law, Vol.9(1), 2000, s.27.

Gerçekten de günümüz ekonomilerinin en önemli varlığı fikri mülkiyet haklarıdır. Fikri mülkiyet haklarının korunması yaratıcı yeteneğin desteklenmesini sağladığı gibi, oluşturulan hukuki çerçeve ile yaratıcının eseri üzerinden gelir kazanmasına olanak vererek ekonomiye de katkı sağlamaktadır. Gelişmiş ülke ekonomilerinde fikri mülkiyet haklarından doğan gelirler gün geçtikçe artış göstermekte olup, fikri mülkiyet hakları ülkelerin rekabet güçlerini artıran en temel etkenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır⁴³.

Dijital teknolojideki gelişmeler neticesinde, farklı tür ve unsurlardan oluşan fikir ve sanat eserleri, orijinalinden hiçbir fark olmaksızın bilgisayar ortamına aktarılarak, web siteleri üzerinden kişilere kolaylıkla iletilmektedir. Artık, internete bağlanmakla web sitelerinden dijital dergi ve kitaplar okunabilmekte, müzik dinlenmekte, video ve televizyon programları izlenmekte, bilgisayar oyunları oynanmakta, eğitim programları takip edilmektedir. Web sitesi yatırımcıları, sahip oldukları bant genişliğine (bandwith) göre, diledikleri kapsamda eser ve veriyi son kullanıcıların hizmetine sunabilmektedirler⁴⁴.

Dijitalleştirme nedeniyle eser sahipleri, kendi kurdukları veya profesyonel yatırımcılara ait web siteleri üzerinden eserlerini tüketicilere sunabilirler. Bazı web siteleri, site içeriğindeki eser ve verileri ücret karşılığında kullanıcıların yararlanmasına sunarken, bazı web siteleri kullanıcı sayılarının çokluğuna bağlı olarak, reklam verenlerden aldıkları ücretlerle faaliyetlerini sürdürürler. Bu sayede eser sahipleri eserlerini, ilgili kimselere daha çabuk ve daha düşük maliyetle tanıtabilme şansına sahip oldukları gibi, dijital ortamda hiçbir masraf yapmadan yayma imkânına da kavuşurlar. Eserlerin dijital olarak satışa sunulması suretiyle telif ücreti de elde edilmektedir. Site sahipleri yayımlanan eserler karşılığında eser sahiplerine telif ücreti ödeyeceğinden, eser sahipleri emeklerinin karşılığını alırlar.

---

⁴³ **HELVACIOĞLU / ERASLAN / BULU**, s.486.

⁴⁴ **CONROY**, Marlize, A Comparative Study of Technological Protection Measures in Copyright Law, South Africa, November 2006, s.10; **MULA**, Davide / **LOBINA**, Mirko, Legal Protection of the Web Page as a Database, 2009, <http://ssrn.com>, s.5. Bizzat kendi eserlerini yayımladıkları durumlar haricinde, web sitesi sahipleri site içeriğindeki eserler üzerinde, eser sahiplerinden mali hakların kullanımını devralmaları nedeniyle, lisans sahibi sayılırlar. **İNANICI**, s.9.

Buna karşılık tüketiciler de buldukları yerden kısa sürede ve kolayca diledikleri kitap, dergi, makale, müzik, film gibi her türlü esere veya haber, magazin, sağlık, spor, eğitim gibi alanlardaki bilgiye ücretsiz ya da düşük değerinde abonelik ücreti ödemek suretiyle ulaşma imkânına kavuşurlar⁴⁵.

III. DİJİTALLEŞTİRMENİN DEZAVANTAJLARI

Fikri ürünlerin korunması zorunluluğu, eserlerin iletimini kolaylaştıran elektronik ortamda yaşanan teknolojik gelişmelerle hız kazanmıştır. Elektronik ortamda bilgi ve verilerin dijital olarak iletimindeki gelişmeler neticesinde, fikri haklar içeren eserlerin hızlı ve ucuz şekilde çoğaltılıp el değiştirmeleri, eser sahiplerine bazı yönlerden avantaj sağlamakla birlikte, telif hakkı ihlallerinin yaygınlaşmasına yol açmıştır⁴⁶. Gerçekten de dijital eserler, bilgisayar klavyesinde bir kaç tuşa dokunmakla masrafsız ve kalite kaybı olmaksızın istenilen sayıda kopyalanmaktadır. Kopyadan yeni kopyalar üretiminde dijital eserlerin kalitesinde hiçbir değişim olmamaktadır. Dijital eserler üzerinde ses değişimi, renk değişimi ve yeni karakterler ekleme gibi eylemler de kolayca gerçekleştirilmektedir⁴⁷.

Dijitalleştirilen eserler Winamp, Winzip, Mp3, Mp4 ve DivX gibi sıkıştırma programları kullanılarak, sahibinin izni alınmadan elektronik posta (e-mail) ve veri değişim (peer to peer) programları yardımıyla veya web sitelerine link atarak binlerce kişiye anında iletilebilmektedir⁴⁸. Dijital veri tabanları, derleme veya koleksiyon şeklinde çok sayıda ve farklı türden eserin bir arada sunulduğu elektronik ortamlardır. Dijital veri tabanı içeriğine haksız erişim sağlandığı takdirde, veri tabanı içeriğinde yer alan bütün eserler yönünden telif hakkı ihlali tehlikesi doğar⁴⁹.

⁴⁵ SANKS, s.992; BAŞPINAR / KOCABEY, s.81; ÖZDİLEK, s.72.

⁴⁶ AKİPEK / DARDAĞAN, s.47; ALICA, Türkiye, İnternette Telif Hakları İhlalleri ve Önlenmesi, Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı 2008, Bilişim ve Hukuk, C.2, s.192.

⁴⁷ CONLEY / BROWN / BRYAN, s.28; CONROY, s.8; ACUN, Ramazan, İnternet ve Telif Hakları, Bilgi Dünyası, 2000, S.1, s.13.

⁴⁸ CONROY, s.10; ATEŞ, Eser, s.110-111; MEMİŞ, Tekin, Fikrî Hukuk Bakımından İnternet Ortamında Müzik Sunumu, Ankara 2002, s.40.

⁴⁹ AKİPEK / DARDAĞAN, s.47; ATEŞ, Eser, s.336.

Ele geçirilen eserler, kötü niyetli kişiler tarafından bilgisayarlara yüklenerek, e-posta ve veri değişim programları kullanarak kamuya iletilebilir veya CD, DVD gibi araçlarla kişilerin kullanımına sunulabilir. Veri tabanı içeriğinde telif korumasına sahip olmayan verilerin bulunması halinde de, verilerin ele geçirilmesi suretiyle menfaat sağlanabilir⁵⁰.

Dijital veri tabanlarında veri tabanı içeriğindeki eser ve verilere doğrudan bir müdahale olmamakla birlikte, veri tabanı yapısını oluşturan yaratıcı düşünce taklit edilmek suretiyle, hiçbir masraf ve fikri emek harcanmadan benzer alanlarda rakip dijital veri tabanları kısa sürede ve kolaylıkla yaratılabilir. Dijitalleşmeye bağlı erişimler ve yaratıcı düşüncenin taklidinden kaynaklanan ihlaller nedeniyle, eser sahipleri ve veri tabanı yatırımcıları mali hakları yönden büyük kayıplar yaşarlar. Dijital teknoloji kaynaklı tehditler nedeniyle, eser sahipleri yeni fikir ve sanat eseri üretmekten, veri tabanı yatırımcıları ise yeni yatırımlardan kaçınırlar⁵¹.

§ 4. DİJİTAL VERİ TABANLARININ HUKUKİ NİTELİĞİ

I. GENEL OLARAK

Fikri mülkiyet hukukunun konusunu, kişilerin fikri emek ve yaratıcı zekâlarının mahsulü olan gayri maddi varlığa sahip fikir ve sanat eserleri ile patentler, faydalı modeller, endüstriyel tasarımlar ve entegre devre topografyaları gibi fikri ürünler oluşturur⁵². Bunlardan, bilgisayar programları ve veri tabanlarının da yer aldığı fikir ve sanat eserleri, eser sahibine manevi ve mali haklar tanıyan telif hakları (copyright) ile korunurken⁵³; diğer gruptaki fikri ürünler, sınai mülkiyet hakları ile korunurlar.

⁵⁰ **MOLINA**, Carlos, The Legal Protection of Databases: Current Situation of the International Harmonisation Process, New Information Perspectives, Vol. 56 (6), 2004, s.326.

⁵¹ **DERCLAYE**, s.2; **CONROY**, s.12; **THONEBE**, s.3; **GALLEGOS**, Frederick, Database Protection: Selected Legal and Technical Issues, Information Security Journal: A Global Perspective, Vol. 9 (1), 2000, s.1.

⁵² **TEKİNALP**, Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul 2005, s.1; **AYHAN**, Rıza, Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2007, s.276; **KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL**, s.1.

⁵³ Copyright, bir eserin çoğaltılması hakkı anlamına gelse de, günümüz hukuk sistemlerinde umuma arz, eserde değişiklik yapma, işleme, yayma ve temsil hakları da copyright kapsamına alınmıştır.

Fikri mülkiyet hakları, en geniş anlamıyla edebiyat, sanat, bilim ve sanayi alanlarında, zihinsel faaliyetler sonucunda üretilen fikir ürünlerini korumaya yönelik haklardır. Ülkeler iki temel nedenden ötürü fikir ürünlerini korumaya yönelik düzenlemeler yapma ihtiyacı duymuşlardır. Birinci neden, toplumun kullanımına açılacağından fikir ürünlerini meydana getiren kişilere, fikir ürünleri üzerinde yasal haklar tanıyarak, onların emeklerini ödüllendirme gayesidir. Diğer neden ise, fikri ürünleri toplumla paylaşmayı teşvik edip, ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlayarak, ticaretin rekabete uygun yürümesini teşvik etmektir. Fikri ürünler üzerinde ürün sahiplerine bazı haklar tanınarak, üçüncü kişilerin yararlanmalarının ürün sahibinin iznine bağlı tutulması, serbest rekabet açısından sakıncalı görülebilir. Ancak, fikri ürünlerin korunmasına yönelik düzenlemeler ile rekabet hukukuna ilişkin düzenlemelerin amacının aynı olduğu da gözden kaçmamalıdır.

Gerçekten de fikri ürünlerin korunmasına yönelik düzenlemeler bilim, kültür ve sanat alanında gösterilen çabalar ve yapılan yatırımların garanti altına alınmasını sağlar. Rekabet hukukuna ilişkin düzenlemeler ise, hem hukuki koruma ile elde edilen tekelin kötüye kullanılmasını önler, hem de serbest rekabet için gerekli zeminin oluşmasını sağlar⁵⁴.

Fikir ve sanat eserleri üzerinde tanınan hakların, bilgiye erişim hakkını engelleyip engellemediği de tartışılmaktadır. Özellikle günümüz teknolojik gelişmeleri ve insanların bilgi edinme ihtiyaçlarını internetten ve diğer dijital ortamlardan sağlama eğilimleri, buna karşılık olarak da eser sahiplerinin fikir ve sanat eserleri üzerinde münhasır haklarının bulunması, her iki menfaatin kanun koyucular tarafından dengelenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. WIPO ve Avrupa Birliği bünyesinde bu menfaatlerin dengelenmesi amacıyla çalışmalar yapılmakla birlikte, bu konuda henüz yeterli düzenlemeler yapıldığı söylenemez.

Bkz. **SOYAK**, Alkan, Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları: Tarihsel Gelişimi ve Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Önemi, LFSHD. S.1, 2005, s.12.

⁵⁴ **ÇELİK**, Abdullah, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Çoğaltma ve Yayıma Hakkının İhlali ve İhlallerin Sonuçları, Ankara 2010, s.23; **ODMAN**, Ayşe, Fikri Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü Ankara 2002, s. 25; **PINAR**, Hamdi, Fikri Mülkiyet Hakları ve Rekabet Hukuku, RD. Eylül 2005, s.30-84.

Fikri ürünlerin bir çeşidi olan dijital veri tabanlarının hukuki niteliğinin belirlenmesi ve bu tür ürünlerin korunmasında uygulanacak hukuk kurallarının tespiti için, dijital veri tabanlarının kendilerine benzer fikri ürünlerle karşılaştırılarak incelenmesinde fayda bulunmaktadır. Bu yüzden, aşağıda öncelikle hukuki yönden benzer fikir - sanat eserleri ve bağlantılı haklar ile farklı hukuki korumaya tabi olmakla birlikte, teknolojik ürün olma özellikleri nedeniyle dijital veri tabanlarına benzeyen, patent ve faydalı modeller ile endüstriyel tasarımların korunmaları genel hatlarıyla incelenecektir. Benzer ürünlerle karşılaştırma sonrasında yapacağımız değerlendirme ile veri tabanlarının hukuki niteliği tespit edilmeye çalışılacaktır.

II. BENZER KAVRAMLARLA KARŞILAŞTIRMA

A) Eserler

FSEK.m.1/B’de Eser: “Sahibinin hususiyetini taşıyan ve aşağıdaki hükümler uyarınca ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulüdür” şeklinde tanımlanmıştır. Anılan hüküm gereğince, bir çalışmanın eser olarak kabul edilebilmesi için: 1. Fikri çabanın ürünü olması, 2. Sahibinin hususiyetini taşıması, 3. Şekillenmiş olması, 4. Kanunda sayılan eser türlerinden birine dahil olması gerekir⁵⁵. Bir fikri ürünün FSEK. anlamında eser olarak kabul edilmesindeki en önemli unsur, sahibinin hususiyetini taşıma şartıdır. Bununla birlikte, sahibinin hususiyetini taşıma kavramı hakkında hukuki düzenlemelerde yeterince açıklık bulunmamaktadır.

Bu yüzden ki, hususiyetin belirlenmesinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu konudaki bir görüşe göre, herkes tarafından meydana getirilemeyecek fikri ürünler korunmaya layıktır ve ancak bunların himaye edilmesinde toplumun menfaati vardır. Eser, yaratıcı bir fikri çalışmanın mahsulü olması halinde sahibinin

⁵⁵ ÖZTAN, Fırat, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara 2008, s.81; KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL, s.34; ATEŞ, Eser, s.28; USLU, Ramazan, Türk Fikir ve Sanat Hukukunda Eser Kavramı, Ankara, 2003, s. 30; SULUK, Cahit, Telif Hakları ve Korsanlıkla Mücadele, İstanbul 2004, s.47. CGK. 19.07.2005, E.2005/7-67, K.2005/97, “Kişinin fikri emek ve çalışmalarıyla ortaya koyduğu sonuçlara fikri ürün denilmektedir. İnsan beyninde gerçekleşen fikri faaliyet sürecinde ortaya çıkan ve dış dünyaya diğer insanlar tarafından da algılanıp anlaşılabilir bir şekilde bürünerek açıklanan fikri ürünlerden, ses, işaret, yazı, resim veya cisim olarak ortaya çıkan ve hukuk düzenince korunmaya değer görülenerne eser denilmektedir.” (www.kazanci.com).

hususiyetini taşır⁵⁶. Bu görüş, kanunun gayesini oldukça sınırladığı gerekçesiyle doktrinde eleştirilmiştir. Eleştirilere göre, bir kimsenin kendi eserini meydana getirirken başkalarının eserlerinden yararlanması doğaldır. Kopya niteliği taşımamak şartıyla, daha önce ortaya konulmuş fikir ve düşüncelerden yararlanmak caizdir. Müellifin neticeyi haklı kılan nisbî istiklâlê sahip fikrî emeğinin varlığı, eser vasfını kazanmak için yeterlidir⁵⁷. Diğer görüşe göre, hususiyetten söz edebilmek için, eserin özgün olması gerekir. Bu anlamda özgünlük, bir başka eserden kopya edilmemiş, sahibine özgü anlatım yöntemi ve biçimini ifade etmektedir. Kısaca özgünlük, eserin sahibinin özelliklerini taşıdığı ve bir başka eserden kopya edilmemiş olduğu anlamını taşımaktadır. Ancak bu ölçüt, eserde daha önce duyulmamış ve görülmemiş mutlak bir yaratıcılık bulunması anlamına gelmez⁵⁸. Bizim de katıldığımız bu görüşe göre, var olandan başkasının meydana getirilmesinde, mutlak bağımsızlık veya daha önceki eserlere hiçbir şekilde benzemezlik şartı aranmamalıdır.

Gerçekten de, mevcut malzemenin başka türlü şekillendirilmesi, tasnifi, bir fikrin farklı tarzda incelenmesi, açıklanması veya yorumu, telif korumasından yararlanmak için fikir ve sanat eserleri hukuku yönünden yeterli görülmelidir. Nitekim bazı bilimsel eserlerde, sözlüklerde, haritalarda, içtihat dergileri ve benzerlerinde, eser sahibinin özelliği; kullanılan bilimsel ve teknik malzeme arasında belirgin şekilde fark edilmez. Buna rağmen bu çalışmalar da, hususiyet var olduğu ölçüde, eser olarak kabul edilip korunmalıdır⁵⁹.

---

⁵⁶ **HIRSCH**, E. Ernest, Hukuki Bakımdan Fikri Say, İkinci Cilt: Fikri Haklar, İstanbul 1943, s.12; **AYİTER**, Nuşin, Hukukta Fikir ve sanat Ürünleri, Ankara 1981, s.44.

⁵⁷ **ARSLANLI**, Halil, Fikrî Hukuk Dersleri, II, Fikir ve Sanat Eserleri, İstanbul 1954, s.6-7.

⁵⁸ **BEŞİROĞLU**, Akın, Düşünce Ürünleri Üzerindeki Haklar, İstanbul 2004, s.66; **YARSUVAT**, Duygun, Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları, İstanbul 1977, s.41; **EREL**, Şafak, Türk Fikir ve Sanat Hukuku, Ankara 2009, s.52; **BOZBEL**, s.36.

⁵⁹ Bu yönde bkz. **EREL**, s.53; **SENGEL CERİTOĞLU**, Filiz, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İntihal ve Esinlenme, Ankara 2009, s.21.

Fikri çalışmanın sahibinin hususiyetini taşıyıp taşımadığının tespiti, uyuşmazlık konusu her bir fikri ürün yönünden, alanında uzman bilirkişilerce değerlendirilerek belirlenmelidir⁶⁰. Bir eserin fikir ve sanat eseri olarak korunmasında, eserin oluşumuna temel olan fikirler değil, bu fikirlerin eser sahibi tarafından ifade edilmiş tarzı korunmaktadır. Fikrin ifade edilmiş tarzı ise, onun dış dünyaya aktarılma üslûbu olarak kabul edilmektedir. Bir eser dış dünyaya aktarılış yönünden sahibinin kişisel özelliklerini yansıttığı ve diğer kişilerin ifade edilmiş tarzından nispeten ayrılabilirdiği ölçüde fikri hukuk korumasına konu olmalıdır⁶¹.

FSEK.m.1B’de eserler; ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar ve sinema eserleri olmak üzere dört grup halinde düzenlenmiştir. Anılan gruplar sınırlı sayıda düzenlendiğinden, bu gruplara girmeyen bir fikri ürün, eser olarak kabul edilemeyecektir⁶². FSEK.m.6/II’de ayrıca, “istifade edilen eserin sahibinin haklarına zarar getirmemek şartıyla oluşturulan ve işliyenin hususiyetini taşıyan işlenmeler, bu kanuna göre eser sayılır.” denilerek, FSEK.m.1B’de sayılan eserlerin işlenmesiyle yaratılan fikri ürünlerin de eser sayılacağı belirtilmiştir.

1. İlim ve Edebiyat Eserleri

İlim (bilim), bilimsel araç ve yöntemlerle elde edilen düzenli ve sistematik bilgilerin bütünü demektir. Bilimsel yöntem ise, bilime konu edinilen olay, insan ve nesnelerin gözlemlenmesi, hipotezlerin kurulması ve bunların denenmesini ifade eder. Hukuk düzeni, matematik, fizik, kimya tıp gibi fen bilimleri alanındaki eserlerle, hukuk, iktisat, tarih, siyaset, sosyoloji gibi sosyal bilimler alanındaki eserleri de koruma kapsamına almaktadır.

---

⁶⁰ **EREL**, s.34; **TEKİNALP**, s.101; **ÖZTAN**, s.93; **SULUK**, Korsan, s.50. **ARIDEMİR GENÇ**, Arzu, Türk Hukukunda Eser Sahibinin Çoğaltma ve Yayma Hakları, İstanbul 2003, s.21. HGK. 2.4.2003, E.4-260/K.271 (**ATEŞ**, Eser, s.28); 11.HD. 11.2.2002, E.8275/K.8839 (YKD. C.29, 2003, s.383-385).

⁶¹ **ÖZTAN**, s.98; **TEKİNALP**, s.99; **KARAHAN/SULUK/SARAÇ/NAL**, s.44; **SULUK**, Korsan s.50; **ÜSTÜN**, Gürsel, Fikri Hukukta İşleme Eserler, İstanbul 2001, s.6-7; **ERDİL**, Engin, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eserler, İstanbul 2003, s.18.

⁶² Bununla birlikte, grupların içerisinde yer alan eser türleri örnekleme yoluyla sayıldığından, gruplardan birinin ayırıcı özelliklerini taşıyan yeni bir fikri ürünün, bu eserlere tanınan hukuki korumadan yararlanabileceği de kabul edilmektedir. Bkz. **AYİTER**, s.45; **ATEŞ**, Eser, s.61; **YAZICIOĞLU**, Yılmaz, Fikri Hukuktan Kaynaklanan Suçlar, İstanbul 2009, s.72.

İlim eserlerinde hususiyet, içerikten ziyade ifade biçimindedir. Bu ise, olguların, formüllerin, düşüncelerin, sonuçların açıklanışı, yorumlanması, sunulduğu, kısaca ifade ediliş biçimini oluşturmaktadır. Bu tür eserlerde, malzemenin toplanması, işlenmesi, sistematik yorum ve düşüncelerin açıklanış şekli, dilin kullanılışı gibi hususlar hukuki korumanın konusunu oluşturur⁶³.

Edebiyat ürünleri, dile dayalı olarak üretilen sözlü ya da yazılı sanat değeri taşıyan düşünsel ürünlerdir. Bu tür ürünler, duyguyu, aşkı, sevinci, acıyı, yahut da bir olay veya olguyu dile getirirler. Şiir, roman, hikâye, masal, piyes, orta oyunu başlıca örnekleri oluşturmaktadır. Bu eserler yazılı ya da sözlü olabileceği gibi, anlatıma yahut gösterime dayalı da olabilir. İlim ve edebiyat eseri türleri, FSEK.m.2' de üç bent halinde düzenlenmiştir. Birinci bentte herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler ile her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları eser olarak kabul edilmiştir. Buna göre, yukarıda saydığımız, ilim ve edebiyat türü çalışmalar, sahibinin hususiyetini taşımaları ve ayrıca “dil (söz) veya yazı ile ifade edilmeleri” halinde eser olarak korunabileceklerdir.

FSEK.m.2/I,b.3'te, “bedii vasfı bulunmayan her nevi teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleriyle, her nevi haritalar, planlar, projeler, krokiler, resimler, coğrafya ve topografyaya ait maket ve benzerleri, her çeşit mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri, mimari maketler, endüstri, çevre ve sahne tasarım ve projelerinin” eser olarak korunacağı ifade edilmiştir.

Bu tür eserlerde korunan unsur, ürünlerin çizim ve şekillerindeki hususiyettir⁶⁴. Bu kategorideki eserlerin birinci özelliği, estetik değer taşımamalarıdır. Belirtilen ürünler estetik değer taşımaları halinde, güzel sanatlar kategorisi içinde değerlendirilirler. Söz konusu eserler için aranılan diğer bir şart, teknik ve ilmî nitelikte olmalarıdır. Teknik ve ilmî nitelik kavramı; öğretici, açıklayıcı ve uygulamayı sağlayıcı olmak şeklinde anlaşılmaktadır.

---

⁶³ AYİTER, s.48-49; EREL, s.39; TEKİNALP, s.108.

⁶⁴ TEKİNALP, s.114; KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL, s.52.

2. Bilgisayar Programları

Bilgisayar programı, donanım olarak adlandırılan makine ve ona bağlı sistemlerin özel bir işlem veya görevi yerine getirmeleri için çalıştırılmalarını sağlayan komutlar dizisidir. Bilgisayar programları, birbirinden ayrılması ve gözlemlenmesi mümkün olan program akışı, algoritma, kaynak kodu, hedef kodu ve kullanıcı ara yüzü gibi unsurlardan oluşurlar⁶⁵.

Bilgisayar programı çeşitli aşamalardan geçerek oluşturulur. Programcı her şeyden önce programın hangi işlev için kullanılacağını tespit etmelidir. Bunu yaparken programcı temel çözüme ulaşırken karşısına çıkabilecek sorunları ve bunların çözümünde kullanılacak alternatif yolları belirlemelidir. Bu ilk aşama aslında bilgisayar programının yazılımına geçmeden önce izlenmesi gereken tasarım aşamasıdır. Programcı bu aşamada, oluşturacağı akış seması yardımıyla programın işleyişi sırasında bilgisayarın çeşitli ihtimaller karşısında neler yapması gerektiğini şematik olarak ortaya koyar⁶⁶. Bu tasarımlar yapıldıktan sonra programcı bunu bilgisayarın anlayabileceği hale dönüştürme işlemine başlar. Bilgisayar pek çok elektronik devrenin birbirine bağlandığı bir makinedir ve elektrik devrelerinin açılıp kapanması yani bunlardan akımın geçip geçmemesine göre çalışırlar.

Programcılar bilgisayara bu komutları verecek olan bilgisayar programını yazarlar. Programlama dili de denilen bu talimatlar, kaynak kodu olarak ifade edilirler. Kaynak kodunun bilgisayar tarafından anlaşılabilmesi için bunun makine diline yani ikili koda (binary code) çevrilmesi gerekmektedir. İkili kod (1) ve (0) rakamlarından oluşmaktadır. Ancak bu rakamların işlevi bir sayıyı ifade etmek değil, bilgisayara elektrik devrelerinin açık ya da kapalı olacağı konusunda talimat vermektir. Makinenin anlayabileceği bu dile çevrilmiş olan programa ise hedef kodu

---

⁶⁵ Bilgisayar programı: Bir bilgisayar sisteminin özel bir işlem veya görev yapmasını sağlayacak bir şekilde düzene konulmuş bilgisayar emir dizgesini ve bu emir dizgesinin oluşum ve gelişimini sağlayacak hazırlık çalışmalarını ifade eder (FSEK.m.1/B,g)

⁶⁶ Arayüzüne temel oluşturan düşünce ve ilkeleri de içine almak üzere, bir bilgisayar programının herhangi bir ögesine temel oluşturan düşünce ve ilkeler eser sayılmazlar (FSEK.m.2/II). Arayüz, bilgisayarın donanım ve yazılım unsurları arasında karşılıklı etkilenme ve bağlantıyı oluşturan program bölümlerini ifade eder (FSEK.m.1/B,h).

denilmektedir. Bir kaynak kodunun hedef koduna çevrilebilmesi ancak derleyici denilen ve özel olarak geliştirilmiş bir programın kullanılması yoluyla olabilir⁶⁷.

Bilgisayar Programlarının Korunması Hakkındaki AB Konsey Direktifi m.1’de, bilgisayar programlarının Bern Sözleşmesi anlamında edebiyat eserleri gibi copyright korumasına tabi olduğu kabul edilmiştir. Benzer şekilde FSEK.m.2/1’de, “her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları” eser kabul edilerek, telif hakkı koruması tanınmıştır⁶⁸.

Bilgisayar programlarının fikir ve sanat eseri olarak korunmasının nedeni bu ürünlerin yazılı ve yapay da olsa bir dil ile ifade ediliyor olmalarından kaynaklanır. Yukarıda değinildiği üzere, bilgisayar programlarında, programlama dili ve makine dili olmak üzere iki tür dil söz konusudur. Bir bilgisayar programının meydana getirilmesi fikrî faaliyet olup, özellikle karmaşık nitelikteki programlar için çok yoğun, etraflı ve uzun bir çaba harcanmaktadır. Bu nedenle bilgisayar programlarındaki fikrî çabanın fikrî hukuk kapsamında korunan diğer eserlerden geri kalır bir yönü bulunmamaktadır. Gerçekten de bilgisayar programları, programlama dilleri aracılığıyla ve kodlar vasıtasıyla oluşturulsa dahi yazılı bir görünüme sahiptir. Belirli işaret, harf, sayı vs. den meydana gelen ve bir işaret ve programlama dili mahsulü olan bilgisayar programlarının eser olarak korunması, fikrî hukukun eser anlayışına uygundur. Bu sebeple, bilgisayar programının ifade edildiği dilin bir anlamı bulunmamaktadır. Zira, bir eserin dili normal bir dil olabileceği gibi, matematik sembolleri, grafiksel semboller veya programlama dili de olabilir⁶⁹.

---

⁶⁷ **KAYPAKOĞLU**, Serhat, Bilgisayar Programlarının Hukuki Koruması, İzmir 1997, s.21.

⁶⁸ **TOPALOĞLU**, Mustafa, Bilgisayar Programları Üzerindeki Haklar ve Bu Hakların Korunması, İstanbul 1997, s.86; **EREL**, N. Şafak, Fikri Hukukta Bilgisayar Programlarının Korunması, AÜHFD. C.XLIX, S.1-2, 1994, s.143; Council Directive of 14 May 1991 on the Legal Protection of Computer Programs, Official Journal of the European Communities, 17.05.1991, no.1, 122/42-46. Bununla birlikte, Bilgisayar Programlarının Korunması Hakkındaki Direktifin 9. maddesinde, Direktif hükümlerinin, bilgisayar programlarına, patent, marka, haksız rekabet, ticarî sır, yarı iletken topografya ve sözleşme hukuku ile tanınan korumaları engellemeyeceği belirtilmektedir.

⁶⁹ **AKSU**, Mustafa, Bilgisayar Programlarının Fikri Mülkiyet Hukukunda Korunması, İstanbul 2006, s.77; **DALYAN**, s.74. Fikri hukuk korumasının bilgisayar programı korunmasında uygun olmadığı hakkındaki görüşler için bkz. **EROĞLU**, Sevilay, Rekabet Hukukunda Bilgisayar Programlarının Korunması, İstanbul 2000, s.50-54.

Bilgisayar programının eser olarak korunabilmesi için, herkes tarafından meydana getirilebilecek sıradan bir özelliğe sahip olmaması gerekir. Programın eser niteliğinin belirlenmesinde sahibinin hususiyetini taşıma şartı aranacaktır. Sahibinin hususiyetini taşıyıp taşımadığı belirlenirken, programın bağımsız bir fikrî çalışmanın ürünü olup olmadığı ve bu şekilde sahibinin kişisel damgasını yansıtıp yansıtmadığı hususları incelenir. Program geliştiricisinin kendinden önce meydana getirilen eserlerden yararlanması her zaman imkân dâhilinde olduğundan, programda eser sahibine atfedilebilecek az çok bağımsız bir fikrî emeğin bulunması zorunludur⁷⁰.

Bununla birlikte, diğer eserlerde belirtildiği şekilde, bilgisayar programlarında da eser sahipliğinin kazanılmasında daha önce duyulmamış ya da görülmemiş mutlak bir orijinallik yerine, “var olandan farklı kabul edilebilecek” bir programın ortaya çıkarılması hususiyet için yeterli görülmektedir.

3. Güzel Sanat Eserleri

FSEK.m.4’te güzel sanat eserleri düzenlenmiştir. Buna göre, “Güzel sanat eserleri, estetik değere sahip olan; 1. Yağlı ve suluboya tablolar; her türlü resimler, desenler, pasteller, gravürler, güzel yazılar ve tezhipler, kazıma, oyma, kakma veya benzeri usullerle maden, taş, ağaç veya diğer maddelerle çizilen veya tespit edilen eserler, kaligrafi, serigrafi, 2. Heykeller, kabartmalar ve oymalar, 3. Mimarlık eserleri, 4. El işleri ve küçük sanat eserleri, minyatürler ve süsleme sanatı ürünleri ile tekstil, moda tasarımları, 5. Fotoğrafik eserler ve slaytlar, 6. Grafik eserler, 7. Karikatür eserleri, 8. Her türlü tiplerdir.”

İlim ve edebiyat eserlerinden farklı olarak güzel sanat eserlerinde dil ve yazı ifade aracı değildir. Güzel sanat eserlerinde fikrî ürünün ifadesinde kullanılan vasıta iki veya üç boyutlu varlıklardır. FSEK anlamında güzel sanat eserleri, yüzey veya üç boyutlu madde üzerinde tecessüm ettirilmek suretiyle hakları haiz olabilirler. Resimler, tablolar, fotoğraflar ve çeşitli boyama veya çizim teknikleriyle yapılan

---

⁷⁰ EREL, Bilgisayar, s.144; AKSU, s.75; DALYAN, s.75.

ürünler, yüzey yani iki boyutlu eserlere örnek oluştururken; heykeller, binalar, el işi ve küçük sanat eserleri ise, cisim veya üç boyutlu eserlere örnek teşkil eder⁷¹.

Güzel sanat eserlerini diğer fikir ve sanat eserlerinden ayıran bir diğer özelliği, estetik değere sahip olma şartıdır. Estetik kavramı sözlükte, “Güzellik duygusu ile ilgili olan güzel, hoş, bedii, latif” anlamındadır⁷². Ancak doktrinde, estetik kavramının belirlenmesinde, eserin güzel olmasının zorunlu olmadığı ifade edilmektedir. Güzellik algılamasının kişiden kişiye farklılık arz etmesi nedeniyle, sahibinin kişisel duygularını yansıtan ve güzel olmasa dahi, estetik duygu uyandırma iddiası bulunan ürünlerin sanat eseri olarak korunması gerektiği kabul edilmektedir⁷³.

Grafik eserler güzel sanat eserleri arasında düzenlenmiştir. Grafik, bir fikir ya da sanayi ürününün tanıtımı, yani simgelenmesi amacıyla, mekanik araçlar ya da bilgisayarlar kullanarak hazırlanan resim biçimindeki çizimdir. Grafikler, bir kitap kapağı, sinema afişi, amblemler, ürün logosu veya ambalajı olabilir. Bunlar marka veya tasarım korumasına tâbi olsalar bile, sahibinin hususiyetini taşımaları ve estetik niteliği haiz olmaları halinde, güzel sanat eseri olarak da korunacaktır. Grafik eserler, estetik değeri haiz olmamakla birlikte, sahibinin hususiyetini yansıtmaları halinde FSEK.m.2/III kapsamında ilim ve edebiyat eseri olarak korunabilirler⁷⁴.

FSEK.m.4/II’e göre, “Krokiler, resimler, maketler, tasarımlar ve benzeri eserlerin endüstriyel model ve resim olarak kullanılması, düşünce ve sanat eserleri olmak sıfatlarını etkilemez”. Buna göre belirtilen ürünler, sahibinin hususiyetini taşımaları kaydıyla, endüstriyel model ve resim olarak kullanılsalar dahi güzel sanat eseri olarak korunurlar. Bu tür ürünler, tasarımların korunmasına yönelik şartları taşımaları halinde, endüstriyel tasarım olarak da korunurlar.

---

⁷¹ ATEŞ, Eser, s.216; **ELİRİ**, İsa, Güzel Sanat Eserlerinde Fikri Mülkiyet Hakları ve Uygulamaları, Selçuk Üniversitesi SBED. S.23, 2010, s.66.

⁷² Bkz. <http://tdkterim.gov.tr>.

⁷³ Bkz. **KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL**, s.57; **GÖKYAYLA**, Emre, Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi, Ankara 2001, s.92; **YAZICIOĞLU**, s.91; **ERDİL**, Engin, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, C.I, İstanbul 2009, s.172.

⁷⁴ **TEKİNALP**, s.117; **ATEŞ**, Eser, 239; **ERDİL**, Şerh I, s.180; **GÖKYAYLA**, s.100.

Güzel sanat eserleri, genel itibarıyla bünyelerinde bir soyutluk barındırırlar ve eser sahipleri duygularını bizzat kendi ellerinden yansıttıkları için, güzel sanat eserlerinin taklidi oldukça zordur. Bu nedenle güzel sanat eserleri, ancak ya fotoğraf gibi araçlarla aynen kopya edilebilir ya da cetvel, pergel vb. özel ölçü ve araçlardan yararlanılarak taklit edilebilirler. Bir güzel sanat eserini mekanik olarak değil de el ile taklit eden kişi yeni bir eser yaratmış olur⁷⁵.

4. İşlenmeler ve Derlemeler

FSEK.m.2’de düzenlenen asıl eserin yanında, bunlardan yararlanılarak oluşturulan fikri ürünler de, FSEK.m.6/I’de eser olarak nitelendirilmiş ve telif hakkı korumasına dâhil edilmiştir. Maddenin II. fıkrasında açık bir şekilde, “istifade edilen eserin sahibinin haklarına zarar getirmemek şartıyla oluşturulan ve işleyenin hususiyetini taşıyan işlenmelerin, bu kanuna göre eser sayılacağı” ifade edilmiştir.

FSEK m.1/B/c hükmüne göre: “İşlenme eser, diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müstakil olmayan ve işleyenin hususiyetini taşıyan fikir ve sanat mahsulleridir.” FSEK.m.6/I’e göre ise, Diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müstakil olmayan : “1. Tercüme; 2. Roman, hikaye, şiir ve tiyatro piyesi gibi eserlerden birinin bu sayılan nevilere bir başkasına çevrilmesi; 3. Musiki, güzel sanatlar, ilim ve edebiyat eserlerinin film haline sokulması veya filme alınmaya ve radyo ve televizyon ile yayıma müsait bir şekilde sokulması; 4. Musiki aranjman ve tertipleri; 5. Güzel sanat eserlerinin bir şekilden diğer şekillere sokulması; 8. Henüz yayımlanmamış olan bir eserin ilmi araştırma ve çalışma neticesinde yayımlanmaya elverişli hale getirilmesi; 9. Başkasına ait bir eserin izah veya şerhi yahut kısaltılması; 10. Bir bilgisayar programının uyarlanması, düzenlenmesi veya herhangi bir değişim yapılması” gibi fikir ürünleri işlenmedir.

---

⁷⁵ ATEŞ, Eser, s.222; SENGELE CERİTOĞLU, s.31; GÖKYAYLA, s.94.

FSEK.m.6/I’de işlenmelerle birlikte “derleme” türü eserler de düzenlenmiştir. Maddede sayılan eserlerin farklılığı nedeniyle, maddenin başlığı “İşlenme ve Derlemeler” olarak değiştirilmiştir⁷⁶. FSEK.m.6/I’de sayılan eserlerden: “6. Bir eser sahibinin bütün veya aynı cinsten olan eserlerinin külliyat haline konulması; 7. Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde seçme ve toplama eserler tertibi; 11. Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi sonucu ortaya çıkan ve bir araç ile okunabilir veya diğer biçimdeki veri tabanları” derleme türü fikir ürünlerdir⁷⁷.

FSEK.m.1/B,d bendine göre, “Derleme eser, özgün eser üzerindeki haklar saklı kalmak kaydıyla, ansiklopediler ve antolojiler gibi muhtevası seçme ve düzenlemelerden oluşan ve bir düşünce yaratıcılığı sonucu olan eseri ifade eder.” Kanun koyucu, FSEK.m.1/B’de işlenmeler ve derlemeler için farklı tanım öngörmesine rağmen, FSEK.m.6’da her iki eser türünü 11 bent halinde birlikte düzenlemiştir. FSEK.m.6’da aynı başlık altında düzenlenmekle birlikte, işlenmeler ile derlemeler arasında bazı farklar bulunmaktadır⁷⁸.

Fikir ve sanat eserleri hukukunda, başka bir eserden esinlenme mümkün ve doğal bir davranış olarak görülür. Bu yüzden günümüzdeki birçok eser, geçmişte başka eserlerden esinlenerek yaratılmışlardır. Esinlenme, serbest yararlanma olarak da ifade edilir. Serbest yararlanma halinde esinlenen eserden bağımsız, sahibinin hususiyetini yansıtan, farklı ve yeni bir eser yaratılmaktadır. İşlenme eserlerde ise, esinlenmeden ziyade başka bir esere doğrudan bağlılık söz konusudur. İşlenme sonucu ortaya çıkan fikri ürün, işlenilen esere doğrudan bağlı, fakat asıl eserin değiştirilmiş tarzda ifade edilmesiyle yaratılan yeni bir eserdir. Asıl esere bağlılık yoğun olduğundan, esinlenmeden farklı olarak, bir eserden işleme suretiyle faydalanma hakkı asıl eser sahibinin izini ile mümkündür (FSEK.m.21)⁷⁹.

---

⁷⁶ **İşlenme:** “Bir yapıtın biçiminin değiştirilerek başka türden yapıt durumuna getirilmesi, sözgelişi romandan tiyatro yapılması ya da başka bir düzene konulması” olarak tanımlanırken; **Derleme:** “Dağınık şeyleri düzgün bir biçimde toplamak, seçerek bir araya getirmek” şeklinde tanımlanmaktadır (<http://tdkterim.gov.tr>).

⁷⁷ ÇOLAK, s. 28; GÖKYAYLA, s. 118; YAZICIOĞLU, s. 107; SENDEL CERİTOĞLU, s. 37.

⁷⁸ TEKİNALP, s.124; YAZICIOĞLU, s.120; SENDEL CERİTOĞLU, s.37.

⁷⁹ TEKİNALP, s.125; KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL, s.63; ERDİL, İşlenme Eser, s.43.

Sahibinin hususiyetini taşıma şartı, işlenme eserlerde de geçerlidir. Bu husus FSEK m.1/B,c bendinde ve FSEK m.6/II'de açıkça belirtilmiştir. İşlenme eserlerde işleyen kişinin hususiyetinin varlığı, yukarıda değindiğimiz fikir ve sanat eserlerinde aranılan kriterlere göre belirlenecektir. Bu tür eserlerde de, mutlak bir orijinallik aramak yerine, asıl eserin farklı formattaki ifade ediliş tarzı, benzer bir işlenmeden nispeten de olsa ayrılabilir vasıfta ise hususiyet taşıma şartı gerçekleşmiş sayılır. İşlenme eserlerde, değiştirilerek yaratılan sonraki eserde, asıl eser sahibinin hususiyeti de varlığını korumalıdır. İşlenmede asıl eserin sahibinin hususiyeti hissedilmediği takdirde, işlenmeden ziyade bağımsız yeni bir eser yaratılmış olur⁸⁰.

FSEK.m.1/B hükmünde işlenmeler ve derlemeler için iki farklı tanım getirilmiştir. İşlenmeler tanımında sahibinin hususiyetini taşıma şartına vurgu yapılırken, derlemeler tanımında düşünce yaratıcılığı sonucu olan şartı aranmıştır. İşlenmelerde bir eserin başka bir biçime dönüştürülmesi zorunlu iken, derlemelerde birden fazla eserin bir araya getirilerek birlikte sunulması hali vardır.

Ayrıca, işlenmelerde mutlaka bir esere bağlı olmak zorunlu iken, derlemeler veri tabanlarında olduğu gibi, eser vasfında olmayan veri ve diğer materyallerin bir arada toplanmasıyla da oluşturulabilir⁸¹. Doktrinde bir görüşte, derleme eserlerin sahibinin hususiyetini yansıtma zor olduğu, kanun koyucunun bu tür ürünleri eser olarak kabul etmesinin nedeninin, bu ürünlerin yaratılmasında harcanan emek ve masrafın korunmak istenmesinden kaynaklandığı ileri sürülmüştür⁸².

Bize göre bu görüşün, FSEK.m.6/I, b.6'da düzenlenen "bir eser sahibinin bütün veya aynı cinsten olan eserlerinin külliyat haline getirilmesi" şeklindeki, hususiyet ve yaratıcılık taşımaları zor olan derlemeler için yerindeliği savunulabilir⁸³.

---

⁸⁰ **KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL**, s.63; **ERDİL**, İşlenme Eser, s.44.

⁸¹ **TEKİNALP**, s.124; **YAZICIOĞLU**, s.120; **SENGEL CERİTOĞLU**, s.37.

⁸² Bkz. **EREL**, s.78; **ERDİL**, İşlenme Eser, s.45; **SENGEL CERİTOĞLU**, s.37.

⁸³ Nitekim Kanun Koyucu, içeriğinin seçilmesi veya düzenlenmesi yönünden yaratıcılık vasfı bulunmayan veri tabanlarının korumasız kalmamaları için, orijinal ve sui generis veri tabanı koruması olmak üzere ikili bir koruma sistemi getirmiştir. Sui generis veri tabanları yönünden korunma ölçüsü olarak da, düşünce yaratıcılığı sonucu olma yerine, içeriğin elde edilmesi, doğrulanması veya sunulmasında esaslı nitelikte emek veya sermaye harcanması şartı aranmıştır.

Ancak, FSEK.m.6/I,b.7’de düzenlenen seçme ve toplama türü derlemeler ile FSEK.m.6/I,b.11’de düzenlenen veri tabanlarında, içeriklerinin seçilmesi veya düzenlenmesinde bazı hallerde, orijinal bir düşünce yaratıcılığı söz konusu olabilir. Bu hallerde, telif korumasına tabi bir derlemenin varlığını kabul etmek gerekir⁸⁴.

B) Bağlantılı Haklar

Bağlantılı haklar, eser sahibinin haklarına benzer akraba ya da komşu haklar olarak da ifade edilen, başkasına ait bir eserin icrası veya yayınlanması için yapılan, emek ve harcamaları güvence altına almak için tanınan haklardır⁸⁵. Bu haklar, fikir ve sanat eserini icra eden, yorumlayan, sahneleyen icracı sanatçılarla, bir icrayı ya da sesleri ilk defa tespit eden fonogram yapımcılarının, radyo-televizyon kuruluşlarının ve film yapımcılarının haklarından oluşur (FSEK.m.1B/j,k). Bağlantılı haklar, eser sahibinin maddi ve manevi haklarına zarar vermemek koşulu ile tanınmış olup, ancak bu koşula uygun olarak kullanılabilirler. Bu nedenle, eser sahibinin izni olmadan eser icra edilemez, tespit edilemez, radyo ve televizyonda yayınlanamaz (FSEK. m.80).

Bağlantılı hak sahiplerinin ilk grubunda icracı sanatçılar, yani eserleri seslendirenler veya sahneleyenler yer alır. Bu kişilerin hakları, eseri kendilerine özgü yorumlamaları, seslendirmeleri veya sahnelemeleri nedeniyle doğmakta ve asıl esere bağlı olmaktadır⁸⁶. İcracı sanatçıların, başkasına ait bir eserin icrasından doğan münhasır nitelikte maddi ve manevi hakları bulunmaktadır (FSEK.m.80/I,1,A).

Yapımcı ve yayıncı kuruluşların hakları ise, başkalarına ait eserlerin fonogram⁸⁷ veya radyo-televizyon yoluyla yayınlanmalarına yaptıkları ekonomik yatırımdan kaynaklanmaktadır. Yapımcı ve yayıncılara bağlı haklar tanınmasının nedeni, eserlerin yayınlanmasından doğan masraflar nedeniyle yapılan harcamaların

---

⁸⁴ Bkz. **ÖZTAN**, Fırat, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eserler, Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, Ankara 1999, s.236-237.

⁸⁵ **ÖZTAN**, s.703; **BOZBEL**, s.37; **ATEŞ**, Mustafa, Fikrî Haklar ve Bağlantılı Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye, FMR. C.6, S.1, 2006, s.15-54.

⁸⁶ **KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL**, s.108.

⁸⁷ Fonogram: Sinema eseri gibi görsel-işitsel eserler içindeki ses tespitleri hariç olmak üzere, bir icrada yer alan seslerin veya diğer seslerin veya ses temsillerinin tespit edildiği ses taşıyıcısı fiziki ortamı, ifade eder (FSEK.m.1B/f).

telafisi ve bu alanda yapılacak yatırımların teşvikini sağlamaktır⁸⁸. Bağlantılı haklarda hak sahiplerine, fikir ve sanat eseri sahipliğinden kaynaklanan haklara benzer bazı haklar tanınarak, bu alandaki emek ve masrafın sömürülmesine engel olunmaktadır. Bağlantılı hak sahiplerine koruma sağlanmadığı takdirde, bu kişiler korsan yayınlar altında ezilerek, bu alanda yatırım yapmaktan uzak dururlar. Neticede hem eser sahipleri, hem de toplum büyük zarar görür⁸⁹.

C) Sınai Mülkiyet Hakları

1. Patent ve Faydalı Modeller

Patent⁹⁰ korumasının konusunu buluşlar oluşturmaktadır. Buluş, farkında olunmayan bir usulü veya ürünü ortaya çıkarmak; bir sorunu çözen kural, formül, teori, teknik alana ait bir çözüm; sanayide ve zanaatta yararlanılan ve yeni bulunan netice, ürün, usul şeklinde değişik şekillerde tanımlanmaktadır⁹¹. Teknik alanın konusu doğadır. Doğa üzerinde fizik, kimya, matematik gibi bilimlerle etkili olunur. Bu yüzden, teknik alan dışındaki edebiyat, sanat, iktisat, sosyoloji gibi alanlarda yapılan yaratıcı fikri çalışmalar “buluş” olarak kabul edilmemektedir⁹².

Buluşlara patent verilmesinin amacı buluşları özendirme ve teşvik etmektir. Patent sisteminin buluşçu faaliyeti teşvik ettiği düşüncesi, aynı zamanda tekellerin meşrulaştırılmasının gerekçesi olarak gösterilmektedir. Patent sisteminin yokluğu halinde, buluşu gerçekleştirmek için harcaşacağı zaman, para ve diğer kaynakların karşılığını alamayacak olan buluş sahibi, en başından böyle bir çabaya

⁸⁸ **TEKİNALP**, s.255; **ATEŞ**, Bağlantılı Haklar, s.33; **SULUK**, Korsan, s.108.

⁸⁹ **TEKİNALP**, s.255; **BAYGIN**, Cem, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na Göre Eser Sahibinin Hakları ve Bağlantılı Haklar, EÜHFD. C.5, S.1-2, 2001, s.298-329.

⁹⁰ Patent dar ve geniş anlamda tanımlanır. Dar anlamda patent, endüstri alanındaki bir buluşun sahibine resmi bir organ tarafından verilen ve bu buluşun belirli bir süre izni olmaksızın başkalarının kullanılması engelleme yetkisi sağlayan belgedir. Geniş anlamda patent ise, hem buluş üzerindeki inhisari yetkiyi hem de bu yetkiyi ispatlayan belgeyi ifade eder. Bkz. **SARAÇ**, Tahir, Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Korunması, Ankara 2003, s.25.

⁹¹ **TEKİNALP**, s.494; **NOYAN**, Erdal, Patent Hukuku, Ankara 2009, s. 199.

⁹² **TEKİNALP**, s.494; **ATEŞ**, Eser, s.441; **KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL**, s.183.

girişmeyecektir. Oysa buluş üzerindeki münhasır hakkını kullanarak kazanç elde edebilme ihtimali, bu amaca yönelik çaba ve yatırımların artmasını sağlayacaktır⁹³.

Bununla beraber, patent hukukunda her buluşa patent verilmez. Buluşun patent verilerek korunabilmesi için; 1. Yeni olması, 2. Tekniğin bilinen durumunu aşması ve 3. Sanayiye uygulanabilir olması gerekmektedir (PatKHK.m.5). Buluşun sanayiye uygulanabilir olması, tarım dâhil, sanayinin herhangi bir dalında üretilebilir veya kullanılabilir nitelikte olmasıdır. (PatKHK.m.10). Buluşun yeni kabul edilmesi, tekniğin bilinen durumuna dâhil olmaması şartına bağlanmıştır (PatKHK.m.7).

Tekniğin bilinen durumu ise, patent başvurusunun yapıldığı tarihten önce, buluş konusundaki bilginin dünyanın herhangi bir yerinde, toplumca erişilebilir biçimde yazılı veya sözlü tanıtım yoluyla ortaya konulması veya kullanım ya da bir başka yolla açıklanmasıdır⁹⁴. Bu sebeple tekniğin bilinen basamağını aşmayan buluşlar yeni sayılmayacağından patent hakkı elde edemezler. Bilinen durum basamağını aşıp aşmama ilgili alanın uzmanlarınca belirlenir (PatKHK.m.9).

PatKHK.m.6'da patent korumasından yararlanamayacak ürünler özel olarak belirtilmiştir. Bu madde gereğince: “a. Keşifler, bilimsel teoriler, matematik metotları, b. Zihni, ticari ve oyun faaliyetlerine ilişkin plan, usul ve kurallar, c. Edebiyat ve sanat eserleri, bilim eserleri, estetik niteliği olan yaratmalar, bilgisayar yazılımları, d. Bilginin derlenmesi, düzenlenmesi, sunulması ve iletilmesi ile ilgili teknik yönü bulunmayan usuller, e. İnsan veya hayvan vücuduna uygulanacak cerrahi ve tedavi usulleri ile insan ve hayvan vücudu ile ilgili teşhis usulleri” patent korumasından yararlanamazlar.

Bilginin derlenmesi, düzenlenmesi ve sunulmasına ilişkin faaliyetlerin teknik değil, fakat fikri nitelik taşıdığını ifade etmek gerekir. Söz konusu faaliyetin bu kapsamı aşmaması halinde teknik sonuç doğurmadığı, dolayısıyla buluş sayılamayacağı sonucuna varılacaktır. Buna karşılık, bilginin derlenmesi,

---

⁹³ Patent sahibinin, patente konu olan buluşun üretilmesini, satılmasını, kullanılmasını veya ithal edilmesini engelleme yönünde tekerci hak ve yetkileri bulunmaktadır (PatKHK.m.73/2).

⁹⁴ **TEKİNALP**, s.499; **SARAÇ**, Tahir, Sınai Hakların Korunmasında Yenilik Şartı Açısından Tekniğin Bilinen Durumu Kavramı ve Kapsamı, BATIDER, C.XXII, S.2, Aralık 2003, s.117 vd.

düzenlenmesi veya sunulmasında yeni bir takım teknik unsurlar kullanılmışsa ya da bilgi sunumu bir makinenin iç işleyişindeki aşamalardan birisiyse, patente konu olabilecek bir buluşun varlığından söz edilebilir⁹⁵.

Faydalı modeller de teknik alandaki buluşlara verilen isim olarak karşımıza çıkmakla beraber, faydalı modeller ile patentler arasında bir takım farklılıklar bulunmaktadır. Küçük buluş olarak nitelenen faydalı model, patente benzetmekle birlikte, faydalı modelin yenilik tanımında tekniğin bilinen durumunu aşma şartı ölçü alınmamıştır. Bu nedenle, buluş basamağını aşmayan, fakat yeni ve sanayiye uygulanabilen küçük buluşlar faydalı model korumasından yararlanırlar⁹⁶.

2. Endüstriyel Tasarımlar

End.Tas.KHK.'ya göre tasarım, “bir ürünün tümü veya bir parçası veya üzerindeki süslemenin, çizgi, şekil, biçim, renk, doku, malzeme veya esneklik gibi insan duyuları ile algılanan çeşitli unsur veya özelliklerinin oluşturduğu görünümü” ifade eder (m.3/I,a). Tasarım korumasından yararlanacak ürünler ise, “bilgisayar programları ve yarı iletkenlerin topografyaları hariç olmak üzere, endüstriyel yolla veya elle üretilen herhangi bir nesnenin yanı sıra bileşik bir sistem veya bunu oluşturan parçaları, setler, takımlar, ambalajlar gibi nesnelere, birden çok nesnenin veya sunuşun bir arada algılanabilen bileşimlerini, grafik semboller ve tipografik karakterleridir” (End.Tas.KHK.m.3).

Bir tasarımın korunması için mutlaka, yeni ve ayırt edici niteliğe sahip olması gerekir. Bu iki özelliğe birlikte sahip olmayan tasarımlar koruma görmezler. Bir tasarımın aynısı, tescil için başvuru tarihinden önce dünyanın herhangi bir yerinde kamuya sunulmamış ise yeni kabul edilir⁹⁷.

---

⁹⁵ ÖZTÜRK, Özgür, Türk Hukukunda Patent Verilebilirlik Şartları, Ankara 2008, s.110.

⁹⁶ KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL, s.231.

⁹⁷ TEKİNALP, s.615; KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL, s.246. **Yeni kavramı:** 1. Başka türlü olan, aynı olmayan, 2. Bilinmeyen, hiç kullanılmamış veya az kullanılmış, 3. İlk defa ortaya atılan, öncekilerden farklı olan, o güne kadar düşünülmemiş, söylenmemiş, görülmemiş, tanınmayan, bilinmeyen anlamına gelir (<http://tdkterim.gov.tr>).

Sadece küçük ayrıntılarda farklılık gösteren tasarımlar aynı kabul edilir (End.Tas.KHK.m.6)⁹⁸. Bir tasarımın bilgilenmiş kullanıcı üzerinde bıraktığı genel izlenim ile diğer bir tasarımın böyle bir kullanıcıda bıraktığı genel izlenim arasında, belirgin farklılık bulunması halinde, sonraki tasarım ayırt edici özellikte kabul edilir (End.Tas.KHK.m.7)⁹⁹.

Tasarımlar, estetik ve işlevsel tasarımlar şeklinde sınıflandırılırlar. Estetik tasarımlar, kişilerin görme duyusuna hitap eden, iki veya üç boyutlu olabilen ürünlerin dış görünümüdür. Buna karşılık işlevsel tasarımlar, üç boyutlu ürünlerin her hangi bir ihtiyacı karşılamalarını sağlayan, teknik özelliğe sahip görünümüdür. İşlevsel tasarımlar, icra ettikleri fonksiyonelliğe göre, aynı zamanda patent ve faydalı modeller kapsamında da korunabilirler¹⁰⁰.

Tasarımlar, fikir ve sanat eserleri gibi fikri çalışma ürünüdürler. Estetik nitelik taşıyan tasarımlar, aynı zamanda FSEK kapsamında eser olarak telif korumasına konu olabilirler (End.Tas.KHK.m.1). Örneğin bir grafik tasarımı tasarım mevzuatı yanında, estetik nitelikte olması halinde ayrıca FSEK.m.4 hükmünce güzel sanat eseri olarak da korunur¹⁰¹. Ancak bir ürünün fikir ve sanat eseri olarak korunması için, mevcut esere göre yeni olması gerekmez. Ayrıca, daha önce kamuya sunulmuş eserlerden belirgin bir farklılığa sahip olması da zorunlu değildir.

---

⁹⁸ Kamuya sunma; sergileme, satış gibi yollarla piyasaya sürme, kullanma, tarif, yayım tanıtım veya benzer amaçlı faaliyetleri kapsar. Üçüncü şahıslara yapılan ve açıkça veya zımnen gizlilik niteliği taşıdığı anlaşılan açıklamalar kamuya sunma kabul edilmez (End.Tas.KHK.m.6/II).

⁹⁹ Ayırt edici niteliğin değerlendirilmesinde, birbirleri ile kıyaslanan tasarımların ilke olarak farklılıklarından çok ortak özelliklerinin değerlendirilmesine ağırlık verilir ve tasarımcının tasarımı geliştirme açısından ne kadar seçenek özgürlüğüne sahip olduğu göz önüne alınır (End.Tas.KHK.m.7/III).

¹⁰⁰ **KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL**, s.259. Teknik fonksiyonunun gerçekleştirilmesinde, tasarımcıya, tasarıma ilişkin özellik ve unsurlarda hiç bir seçenek özgürlüğü bırakmayan tasarımlar koruma kapsamı dışındadır (End.Tas.KHK.m.10/II).

¹⁰¹ **SULUK**, Cahit, Avrupa Birliği ve Hukukunda Tasarımların Kümülatif Olarak Korunması (Çoklu Koruma), FMR. C.1, S.3 2001, s.53; **ATEŞ**, Eser, s.448.

III. DEĞERLENDİRME

A) Genel Olarak

Yukarıda fikri mülkiyet hukuku kapsamında farklı yasal düzenlemelerle korunan bazı fikri ürünlerin, temel özellikleri ve korunma şartları genel hatlarıyla incelenmiştir. İncelenen fikri ürünlere benzer bazı özelliklere sahip veri tabanları, FSEK.m.6/I,b.11’de İşlenmeler ve Derlemeler başlığı altında düzenlenmekle birlikte, veri tabanlarının işleme mi yoksa derleme mi olduğu tartışmalıdır. İşlenmeler için geçerli olan işleyenin hususiyetini taşıma şartı ile FSEK.m.1/B’de derlemeler tanımında ifade edilen düşünce yaratıcılığı sonucu olma unsurunun, veri tabanları için geçerli olup olmadığı ve bu kavramların uygulamada ne şekilde yorumlanacağı hususları yeterince açık değildir¹⁰².

Benzer şekilde, FSEK.Ek.m.8’de düzenlenen esaslı yatırımla oluşturulan veri tabanlarının eser sayılıp sayılmayacağı, bu tür veri tabanları hakkında FSEK’te yer alan eserleri koruyucu hükümlerin bunlar hakkında uygulanıp uygulanmayacağı da belirsizliğini korumaktadır¹⁰³.

Dijital veri tabanları teknolojik ürün olma özellikleri nedeniyle, grafik tasarımlar, bilgisayar programları, patent ve endüstriyel tasarımlara ilişkin özellikleri bünyelerinde barındırırlar¹⁰⁴. Bu yüzden dijital veri tabanlarının korunmasında dikkate alınacak hükümlerin yorumunda ve uygulanmasında, sadece işlenmeler ve derlemelere ilişkin FSEK.m.6/I ve FSEK.m.1/B hükümleri değil, Fikri Mülkiyet Hukukunun konusunu oluşturan diğer ürünlere yönelik temel prensipler de göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca, FSEK. Ek.m.8’de derleme ürünler dışında, sui generis veri tabanı koruması da düzenlendiğinden, veri tabanlarının hukuki niteliklerinin tespiti ve korunmalarında uygulanacak yasa maddelerinin belirlenmesi, orijinal ve sui generis veri tabanları yönünden ayrı değerlendirilmelidir.

---

¹⁰² Bkz. **TEKİNALP**, Ünal, Derleme Eser, Düşünce Yaratıcılığı ve Bunun “Hususiyet” Üzerindeki Etkisi, FMR. C.5, S.1, 2005, s.69-76.

¹⁰³ **ATEŞ**, Veri Tabanı, s.80; **KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL**, s.136.

¹⁰⁴ **ODMAN**, s.38; **HERR**, 30.

B) Orijinal Veri Tabanları Hakkında

Dijital veri tabanları, veri tabanı içeriğinde yer alan bağımsız eser, veri ve diğer materyaller (content) ile veri tabanı içeriğini oluşturan unsurların sunumuna yönelik temel fikir (basic idea), dijital dış görünüm (schema) ve sistemin çalışmasını sağlayan donanım ve yazılım (hardware and software) gibi unsurlardan oluşan karmaşık yapıya teknolojik ürünlerdir¹⁰⁵.

Direktif m.1(2) gereğince veri tabanı içeriği (content), sistematik ve metodik olarak bir arada sunulan eser, veri ve diğer materyallerden oluşur. Yukarıda değinildiği üzere, bir eserin dijital halde kamuya iletimi, eser sahibinin ve varsa diğer hak sahiplerinin yazılı iznine bağlıdır (FSEK.m.25).

Yazılı izin alınan bir eserin veri tabanı içeriğinde dijital olarak kamuya sunumu, eserin niteliğini değiştirmedeği gibi, ona yeni bir telif koruması da sağlamaz. Dijitalleşme ile birlikte eser ve veriler hızlı bir şekilde nakledilmektedir. Teknik bir yenilenmenin mevcut olmasına rağmen, veri tabanı içeriğindeki eserler yönünden hukuki nitelik değişikliği söz konusu değildir¹⁰⁶.

Orijinal veri tabanı koruması, veri tabanı içeriğini oluşturan eser ve verileri kapsamaz. Veri tabanı içeriğini oluşturan eserler yukarıda incelediğimiz türlerine göre, kendi özel korumalarından yararlanmaya devam ederler. Bu husus AB Direktifi'nde, "veri tabanlarına sağlanan telif koruması, veri tabanı içeriğini kapsamayacağı gibi, içeriği oluşturan eserler üzerindeki haklara da zarar vermez" şeklinde açıkça ve anlaşılır bir şekilde düzenlenmiştir.

AB Veri Tabanı Direktifi m.3'te belirtildiği üzere, orijinal veri tabanı koruması, veri tabanı içeriğini oluşturan eser, veri ve diğer materyallerin, seçilme veya düzenlenmelerindeki yaratıcı düşüncüyü korumak için getirilmiştir. Klasik anlamda telif korumasında, bir eserin sahibi tarafından hususiyet arz edecek şekilde dış dünyaya aktarılması, yani o kişinin kendine has üslubu korunur. Orijinal veri

---

¹⁰⁵ O'HARE, s.487; HERR, 29; HAGEDAL, s.9.

¹⁰⁶ ÖZDİLEK, s.77; İNANICI, 7.

tabanı korumasında, birden fazla eserin veya verinin bir arada sunulmalarına yönelik, yaratıcı nitelikteki temel düşünce korunmaktadır¹⁰⁷.

FSEK.m.6/I,b.11’de “Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dâhilinde verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi sonucu ortaya çıkan ve bir araç ile okunabilir veya diğer biçimdeki veri tabanlarının” işlenme eser olduğundan söz edilmiştir. Esasında, veri tabanları işlenme değil, derleme türü fikir ürünüdürler. Maddenin başlığı ve verilerin seçilip derlenmesi şeklindeki ifade tarzı da, veri tabanlarının derleme türü fikri ürün niteliğine işaret etmektedir. FSEK.m.1/B,d bendinde derlemeler; “Özgün eser üzerindeki haklar saklı kalmak kaydıyla, ansiklopediler ve antolojiler gibi muhtevası seçme ve düzenlemelerden oluşan ve bir düşünce yaratıcılığı sonucu olan eserler” şeklinde tanımlanmıştır.

Orijinal veri tabanı koruması, veri tabanı içeriğini oluşturan eser ve verilerin seçilmesi veya düzenlenmesindeki düşünce yaratıcılığının taklit edilmemesini güvence altına alan, derleme türü fikir ve sanat eseri korumasıdır¹⁰⁸. Eser türlerinden biri olması nedeniyle, orijinal veri tabanı yazarına tanınan haklar da, herkes tarafından uyulması gereken, mutlak hakların bir türü olan telif hakkı niteliğindedir. Eser türlerinden biri olarak düzenlenmesi nedeniyle, FSEK.’te orijinal veri tabanı yaratıcısına tanınan hakların neler olduğu ayrıca tek tek belirtilmemiştir. Bu yüzden, yapılarına uygun düştüğü sürece, diğer eserler için tanınan ve FSEK.’te düzenlenen telif hakları veri tabanı yaratıcılarına da tanınacaktır.

Yaratmak kavramı, “zekâ ve hayal gücünden yararlanarak o zamana kadar görülmeyen yeni bir şey ortaya koymak, yapmak” anlamına gelmektedir¹⁰⁹. Sözlük anlamı yönünden değerlendirildiğinde, yaratıcı düşünce ürünü olma şartı, yukarıda patent ve tasarımlarda aranılan yenilik şartına benzemektedir. Ancak, dijital veri tabanı korumasında, sanayiye uygulanabilir seri üretime elverişli nesnel bir ürün bulunmadığından, patent ve tasarım hakkına konu olacak bir üründen söz edemeyiz.

---

¹⁰⁷ O’HARE, s.487; ORIOLA, s.208; KUMAR, s.45.

¹⁰⁸ ATEŞ, Eser, s.352; BOZBEL, s.442; BEUNEN, s.69; GROSHAIDE, s.39.

¹⁰⁹ Bkz. <http://tdkterim.gov.tr>.

Ayrıca, fikir ve sanat eserleri hukukunda, patent ve tasarımlarda olduğu gibi, mutlak manada bir yaratıcılık zorunlu değildir¹¹⁰. Bu yüzden, orijinal bir veri tabanından esinlenerek, hissedilir derecede hususiyet taşımak şartıyla, sonradan yaratılan veri tabanları da derleme eser olarak korunabilir¹¹¹.

Dijital veri tabanlarında, veri tabanı içeriğinin seçimi veya düzenlenmesinde yaratıcılık düzeyinde hususiyet bulunmuyorsa, orijinal veri tabanı koruması söz konusu olmaz. Ancak, web sitelerinden oluşturulan dijital veri tabanlarında, içeriğin sunumunda kullanılan şekil, çizgi, renk ve boşlukların görünümüleri estetik değer arz ediyorsa, web sitelerinin ekrana yansıyan bu görünümü (schema), grafik eserlere ilişkin FSEK.m.4/I,b.6 kapsamında güzel sanat eseri olarak korunabilir¹¹². Bu halde düşük düzeyde hususiyet yeterli görüleceğinden, aynen kopyalanmamak şartıyla nispeten de olsa farklılığı hissedilebilir nitelikte yenilikler yapılarak, yeni web sitesi görünümüleri yaratılabilir.

Dijital veri tabanlarında, içeriğin düzenlenmesi ve kamuya iletiminde yararlanılan yazılım ve donanım sistemleri, veri tabanı koruması kapsamına alınmamıştır (Direktif m.3)¹¹³. Veri tabanlarının hazırlanışında ve işleyişinde büyük rol oynayan bilgisayar programları, programların korunmasına yönelik kendi özel düzenlemelerinden yararlanılarak korunabilirler. Veri tabanının üzerinde kurulu bulunduğu, içeriğin iletimi ve işleyişini sağlayan bilgisayar, disket ve CD gibi mekanik araçlar da veri tabanı korumasına tabi değildirler. Bunlar, bilginin iletimine yönelik teknik yapıları ve fonksiyonel tasarımlarına göre, patent ve tasarım korumasına konu olabilirler¹¹⁴.

---

¹¹⁰ Bkz. **BOZBEL**, s.38; **GEVEN**, Zeki, Fikri Mülkiyet Hukukunda Yenilik ve Orijinallik, İÜHFD. C.2, S.2, 2011, s.341.

¹¹¹ **DERCLAYE**, Sui Generis Right, s.9.

¹¹² **EROĞLU**, İnternet, s.218; **İNANICI**, s.4; **AKSU**, s.129; **BAŞPINAR / KOCABEY**, s.99.

¹¹³ **DAVISON**, s.74; **DERCLAYE**, s.67; **OĞUZ**, s.749; **AKSU**, s.133.

¹¹⁴ **ÖZTÜRK**, s.110.

C) Sui Generis Veri Tabanları Hakkında

AB Direktifi m.3 ve FSEK.m.1/B,d bendinde, orijinal veri tabanları hakkında, veri tabanı içeriğinin seçilme veya düzenlenmesinin fikri yaratıcılık ürünü olması halinde, veri tabanı yaratıcısının telif hakkı (copyright) korumasından yararlanacağı belirtilmiştir. Bu düzenlemenin aksinden hareketle, içeriğinin seçilmesi ve düzenlenmesi yönünden yaratıcılık taşımayan, alelade ve herkesin düşünüp oluşturabileceği olağan veri tabanlarının, bilinçli olarak telif hakkı koruması dışında tutulmak istendiğini söyleyebiliriz.

Günümüz dijital teknolojileri sayesinde, içeriğinde yer alan eser ve verilerin kapsamının genişliği nedeniyle, insanlara hayati değerde faydalı olan yüksek kapasiteli veri tabanları oluşturulmaya başlanmıştır. Bu tür veri tabanları, içeriklerinin seçilmesi veya düzenlenmesi yönünden yaratıcılık taşımaları bile, içeriklerinin elde edilmesi ve sunulmaları, önemli oranda iş gücü ve parasal harcama gerektirirler. Meydana getirilmelerindeki zahmete ve ekonomik yatırıma rağmen, dijital nitelikte olmaları nedeniyle veri tabanı içeriğinde yer alan eser ve veriler, başkalarının kopyalanarak kolayca ele geçirilebilirler.

AB Veri Tabanı Direktifinde, dijitalleşme neticesinde ekonomik değerleri giderek önem kazanan veri tabanlarının, mümkün olduğunca korumasız kalmamaları için iki basamaklı bir koruma sistemi getirilmiştir. Birinci basamakta içeriğinin seçilmesi ve düzenlenmesi yönünden yaratıcı düşünce ürünü olan veri tabanlarına telif koruması öngörülmüştür. İkinci basamakta ise, yaratıcılık vasfı bulunmamakla birlikte içeriklerinin elde edilmesi, doğrulanması veya sunulmasında esaslı yatırım yapan veri tabanlı sahiplerine, sui generis bazı haklar tanınmıştır¹¹⁵.

Sui generis veri tabanı hakları, veri tabanı içeriğinin elde edilmesi, doğrulanması veya sunumu için esaslı nitelikte yatırım yapan yapımcıların yatırımlarının, üçüncü kişilerin sömürü niteliğindeki davranışlarına karşı korunmasını amaçladığından, esasında yapımcı ve yayıncı kuruluşlara tanınan bağlantılı haklara benzemektedirler.

---

¹¹⁵ GROSHAIDE, 39; LEONG, Susanna, Legal Protection of Factual Compilations and Databases, The Journal of World Intellectual Property, Vol. (6), 2005, s.1058.

Nitekim sui generis veri tabanı hakları, Almanya (UrhG Art.87a-87e) başta olmak üzere, Birlik ülkelerinin telif hakları yasalarında, bağlantılı haklar kısmında düzenlenmiş ve bağlantılı hakların korunmasına yönelik benzer yaptırımlarla desteklenmiştir¹¹⁶. Sui generis korumada, veri tabanı içeriğindeki eser ve veriler bireysel olarak veri tabanı korumasına konu olamazlar. Bunlardan eser vasfında olanlar, kendi özel telif korumalarından yararlanırlar. Bunun haricinde, eser vasfında olmayan veriler ile koruma süresi dolmuş eserler, salt gerçekler, bilimsel sonuçlar ve haberler gibi toplumun ortak değerleri üzerinde bir hak sahipliği bulunmamaktadır.

İşte sui generis veri tabanı koruması, veri tabanı içeriğinin, yetkisiz kişiler tarafından toplu halde kopyalanarak, başka bir ortama aktarımı veya kamuya iletimini engellemek amacıyla düşünülmüştür¹¹⁷. Bu koruma sayesinde, içeriği başkalarınca kopyalanarak oluşturulabilecek rakip veri tabanlarının önüne geçilerek, esaslı yatırım yapan ilk yapımcıların yatırımlarının karşılığını almaları teminat altına alınmaktadır. Ancak bu koruma, hak sahibine veri tabanı içeriği üzerinde tek el niteliğinde haklar bahşetmediğinden, aynı emek ve masraflar harcanarak, benzer içerikte rakip veri tabanları oluşturulabilir¹¹⁸. Yapılan yatırımın güvence altına alınması için, sui generis veri tabanı sahiplerine, veri tabanının içeriğinin tamamı veya önemli bir kısmının; a) Herhangi bir araç ile herhangi bir şekilde sürekli veya geçici olarak başka bir ortama aktarılması, b) Herhangi bir yolla dağıtılması, satılması, kiralanması veya topluma iletilmesinde, on beş yıl süreyle izin vermek veya yasaklamak hakkı tanınmıştır.

---

¹¹⁶ Bkz. **DERCLAYE**, s.53-54; **STUDER**, s.663; **DAVISON**, s.103 vd. Sui generis veri tabanı hakları, Alman Telif Hakları Yasasında, Bağlantılı Haklar (Verwandte Schutzrechte) Başlıklı II. Kısımda, Fotoğrafçılar, İcracı Sanatçılar, Ses Kaydediciler ile Yapımcı ve Yayıncı Kuruluşların korunmasına ilişkin maddelerin düzenlendiği, UrhG Art.70-87'den hemen sonra, Veri Tabanı Yapımcılarının Korunması (Schutz des Datenbankherstellers) başlığı altında, UrhG Art 87a-87e'de beş madde halinde düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemelerde sırasıyla, sui generis veri tabanı tanımı, yapımcılara tanınan haklar, hakların sınırlandırılması ve hakların koruma süresi ayrı maddeler halinde düzenlenmiştir.

¹¹⁷ **Direktif Resitali 39**. Veri tabanı içeriğinde telif koruması devam eden eserlerin bulunması halinde, içeriği oluşturan eserler üzerinde, eser sahipliği veya lisans sahipliğinden doğan haklardan başka, sui generis veri tabanı sahipliğinden doğan haklar da elde edilmektedir.

¹¹⁸ **DERCLAYE**, Sui Generis Right, 9. Veri tabanı içeriğinin sunumunda kullanılan şekil, çizgi, renk ve boşlukların görünümleri, estetik değer arz etmeleri halinde grafik eserler (FSEK.m.4/I, b.6) kapsamında korunabilirler.

Sui generis veri tabanı yapımıcısına tanınan haklar, telif hakkı niteliğinde olmadığından, mutlak haklardan sayılmazlar. Ancak, veri tabanı içeriğinin tamamı veya önemli bir kısmı üzerinde, üçüncü kişilerin uymakla yükümlü kılındıkları bazı yasaklar getirildiğinden, veri tabanı yapımıcısına, oluşturduğu veri tabanı içeriğinin tamamı veya esaslı bir kısmı üzerinde, zilyetlik veya mülkiyet hakkını koruyan, aynı haklara benzer özel bir kısım haklar tanınmıştır. Üçüncü kişilerin veri tabanına müdahale etmeden, kendi kişisel emek ve finansal harcamaları ile edindikleri eser ve verilerle, benzer içerikte veri tabanı yaratmaları da mümkün olduğundan, sui generis veri tabanı yapımıcısına tanınan bu haklar, mutlak hak olarak değerlendirilemezler.

§ 5. DİJİTAL VERİ TABANLARININ UNSURLARI

I. GENEL UNSURLAR

AB Veri Tabanı Direktifi'nin 1. maddesinde, bütün veri tabanlarında bulunması gereken temel unsurlar belirlenmiştir. Buna göre, bir veri tabanı varlığından söz edebilmek için her şeyden önce: 1. Veri tabanı içeriğinin bağımsız nitelikte eser, veri veya diğer materyallerden oluşması, 2. İçeriğin sistematik veya metodik olarak düzenlenmesi, 3. Veri tabanı içeriğini oluşturan eser ve verilere elektronik veya diğer araçlarla ayrı ayrı erişimin mümkün olması gerekir¹¹⁹.

A) Bağımsız Eser, Veri ve Materyallerden Oluşma

AB Veri Tabanı Direktifi m.1(2)'de, "veri tabanından bağımsız eserler, veri veya diğer materyallerin derlenmesinin anlaşılacağı" ifade edilmiştir. FSEK.m.6/I,b.11'de veri tabanı içeriğinden söz edilirken, bağımsız kavramı kullanılmamıştır. Bununla birlikte, bir veri tabanından söz edebilmek için, içeriği oluşturan malzemelerin bağımsız olması veri tabanı sayılmanın en önemli unsurudur.

AB Veri Tabanı Direktifi'nde eser, veri ve diğer materyallerin bağımsızlığı kavramı da diğer birçok kavram gibi tarif edilmemiştir. Veri tabanları yönünden bağımsızlık, içeriği oluşturan malzemelerin tek başına bir değer ifade ediyor

---

¹¹⁹ **DERCLAYE**, s.54; **GERVAIS**, J. Daniel, The Protection of Databases, Chicago-Kent Law Review, Vol. 82(3), 2007, s.1121; **OĞUZ**, s.744.

olmasıdır¹²⁰. Örneğin bir dijital telefon rehberinde veya sözlükte, kişilerin iletişim bilgileri ile kelimelerin anlamları bir birinden bağımsız değer taşırlar. Bazı kişilerin veya kelimelerin unutulmuş olması, veri tabanının kalan kısmının kullanımını önemli derecede etkilemez. Aynı husus, ansiklopediler, bibliyografyalar, ilaç rehberleri, içtihat derlemeleri, kitap, makale ve sinema derlemeleri için de geçerlidir. İçeriğinde çok sayıda veri veya eser barındıran bu tür derlemelerde, veri veya eserlerden bir kaçının eksik olması, derlemenin değerini fazlaca etkilemez. Buna karşılık, veri tabanı özelliğine sahip olmayan tek bir kitap, makale veya bir sinema filminde, kitabın veya makalenin birkaç sayfasının, sinema filminin birkaç dakikalık kısmının çıkarılması, eserin bütünlüğünü önemli derecede etkiler¹²¹.

Doktrinde, web sitelerinden oluşan dijital veri tabanlarında, veri tabanı içeriğine ulaşmak için bazı sayfalardan geçmek suretiyle erişim halinde, bağımsızlık unsurunun gerçekleşmeyeceği belirtilmektedir¹²². Bu görüş gereğince, elektronik ortamdaki bir atlasta, bir ülkenin veya bu ülkeye ait bir şehrin görülmek istenmesi halinde, önce dünya haritasına tıklanıp, daha sonra aranılan ülkenin haritasına erişimin mülkün olduğu hallerde, bağımsızlık unsuru oluşmayacağından, korunmaya değer bir veri tabanından söz edilemez.

Kanaatimizce bağımsızlık unsurunun bu şekilde yorumlanması yerinde değildir. Dijital veri tabanlarının içeriklerinde binlerce veri barındırmaları ve bu verilerin tamamının küçük bir ekranda görünmesi, teknik olarak mümkün olmadığı gibi gerekli de değildir. Ayrıca, dijital veri tabanlarında arama motorları sayesinde, aranılan veri ve bilgilere kolayca ulaşılmaktadır. Bağımsızlığın, erişim yönünden diğer verilere bağlı olmama şeklinde yorumlanması, dijital veri tabanlarının neredeyse tamamının korunmasız kalmasına yol açacaktır.

---

¹²⁰ DERCLAYE, s.62.

¹²¹ Bkz. BEUNEN, s.53; DERCLAYE, s.63; ÇOLAK, s.40.

¹²² Bkz. ATEŞ, Eser, s.367- 368; OĞUZ, s.745.

1. Bağımsız Eserler

AB Direktifi m.1(2)'de, “eser derlemelerinin” veri tabanı korumasına tabi olacağı açıkça belirtilmiştir. Yukarıda ifade edildiği üzere, “sahibinin hususiyetini taşıyan ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri” eser olarak kabul edilmektedir. Dijital veri tabanlarında, hak sahiplerinden yazılı izin alınmak şartıyla yazılı ve görsel her türlü ilim, edebiyat, musiki ve sinema eseri bir arada kamuya iletilebilir.

Türk Hukukunda eser derlemeleri, FSEK.m.6/I, b.6 ve b.7'de düzenlenmiştir. Buna göre, “bir eser sahibinin bütün veya aynı cinsten olan eserlerinin külliyat haline konulması” ile “belli bir maksada göre ve hususi bir plan dâhilinde seçme ve toplama eser tertipleri” derleme (işleme) eser olarak kabul edilmişlerdir. FSEK.m.1/B,d aranan yaratıcı düşünce sonucu olma zorunluluğu gereğince, bu bentlerde sayılan eser derlemeleri genellikle telif korumasından yararlanamazlar.

Doktrinde ifade edilen görüşün¹²³ aksine, eser derlemelerinin emek ve harcamanın hatırına FSEK.m.6/I, b.6 ve b.7 kapsamında eser olarak korunmaları, bize göre mümkün değildir. Türk Hukukunda eser derlemelerinin Direktif m.1(2)'de düzenlenen manada veri tabanı korumasından yararlanmaları, FSEK.m.6/I,b.11'de düzenlenen “verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi” ifadesinin eserleri de kapsayacak şekilde geniş yorumlanması ile mümkün olacaktır¹²⁴. Bu halde eser derlemeleri, içeriğin seçilmesi ve düzenlenmesi yönünden yaratıcılık taşırsa telif korumasından yararlanır. Yaratıcılık vasfı olmamakla birlikte, içerikteki eserlerin toplanmaları ve kamuya sunulmaları esaslı yatırımla gerçekleşirse, FSEK. Ek.m.8 kapsamında sui generis korumadan yararlanma söz konusu olabilir

Veri tabanı içeriğindeki eserler üzerinde, eser sahipleri ve bağlantılı hak sahiplerinin bireysel anlamda hakları varlığını sürdürür. Eserin sahibi veri tabanı içeriğindeki eseri üzerinde telif hakkını sürdürürken, derleme sahibi içerikteki

¹²³ EREL, s.81-82; ERDİL, İşlenme Eser, s.65.

¹²⁴ Eserlerin de veri olarak kabul edilebileceği yönünde bkz. TEKİNALP, s.131; ÇOLAK, s.31. 11.HD. 13.04.2006, E.2005/3506, K.2006/4425, “Veri tabanında kullanılan veriler ve materyaller her hangi bir şekilde elde edilmiş herkesin kullanımına açık bilgiler olabileceği gibi, FSEK’nda sayılan eser türlerinden birisine de dâhil olabilirler” (ERDİL, Şerh I, s.273).

eserlerin seçilip düzenlenmesindeki yaratıcı düşünce üzerinde bağımsız bir telif hakkı elde eder. Eserlerin seçilip derlenmesinde yaratıcılık olmasa dahi, veri tabanının oluşturulması esaslı yatırımla gerçekleşmiş ise, veri tabanı sahibine içeriğin önemli bir kısmının kopyalanmasını engelleme hakkı tanınmaktadır.

2. Bağımsız Veriler

AB Direktifi m.1(2)'de bahsedilen, veri tabanları içeriğinde kamuya sunulabilecek unsurlardan bir diğeri de verilerdir. Veri (datum), bilgi işleme sürecinin temel ham maddeleri olan, toplanabilen, sayılabilen, işlenebilen, iletebilen veya sonuç çıkarılabilen bulgu, harf, rakam, isim, işaret, ses ve görüntülerdir¹²⁵.

Ham verilerin veri tabanında bir anlam ifade edebilmesi için işlenmesi, derlenmesi ve düzenlenmesi gerekir. Bunların işlenmesi halinde, bilgi elde edilmiş olur. Görüldüğü üzere veri, üzerinde işlem yapılabilen harf, rakam, isim, işaret, ses ve görüntü gibi işlenmemiş olgular anlamına gelirken; bilgi, verilerin sistematik olarak bir araya getirilmesiyle yaratılan, anlamlı veriler bütünlüğünden elde edilir¹²⁶.

Eser vasfını haiz olmadığı sürece veriler, izin alınmaksızın herkes tarafından veri tabanlarında kullanılabilirler. İsim ve resim gibi kişisel değer taşıyan bazı verilerle, işletmelere ait gizlilik arz eden verilerin kullanılmasında, kişilik hakları ve ticari sırlar ihlal edilmemelidir. Veriler belirtilen haller dışında, toplumun ortak malı sayılırlar. Bu yüzden, veri tabanlarında kullanılmaları nedeniyle, veriler üzerinde tek başına telif hakkı veya tekel niteliğinde mutlak haklar elde edilemez.

3. Bağımsız Diğer Materyaller

AB Direktifi m.1(2)'de ve FSEK.m.6/b.11'de veri tabanı içeriğinde yer alabilecek unsurlar arasında gösterilen “diğer materyaller” kavramı ile nelerin kast edildiği konusunda bir açıklık bulunmamaktadır. Bir kısım yazarlar, bu kavramla

¹²⁵ **TEKİNALP**, s.131; **ATESŞ**, Veri Tabanı, s.62; **ÇOLAK**, s.31; **ÖĞÜT**, Adem, Bilgi Çağında Yönetim, Ankara, 2001, s.11.

¹²⁶ **DERCLAYE**, s.58; **STUDER**, s.655; **ATESŞ**, Eser, s.362; **OĞUZ**, s.744; Veri tabanlarında korumanın konusunu oluşturan veriler, kişilere faydalı olan, sonuç çıkarılabilecek şekilde bir arada bulunan anlamlı harf, rakam, sayı, isim, grafik, resim, ses ve görüntüler bütünlüğünden meydana gelmelidirler. Bkz. **DAVISON**, s.73; **ÇOLAK**, s.31; **OĞUZ**, s.745; **BOZBEL**, s.443.

“maddi varlığı bulunan nesnelerin” kast edilmek istenildiğini ileri sürmüşlerdir. Bu konuda, kütüphanelerde kitapların raflardaki dizilişi veya müzelerde ve sanat galerilerindeki eserlerin sergileniş yöntemindeki düşünce yaratıcılığının, veri tabanı korumasına konu olabileceği örnek olarak gösterilmiştir¹²⁷.

Direktif Resitali'nin 17. paragrafında, diğer materyaller kavramından bahsedilirken “eser derlemelerinden başka, tekst, ses, görüntü, numaralar, gerçekler ve veriler gibi diğer materyal derlemelerinin de veri tabanı kapsamında anlaşılması gerektiği”nden söz edilmiştir. Resitalde materyal kavramı, eser ve verileri de kapsayacak şekilde geniş manada ifade edilmeye çalışılmıştır. Materyal sözlükte “elle tutulabilen, maddi varlığı olan cisim, nesne” anlamındadır. Bu yüzden materyal kavramı niteliği gereği bilgidен farklılık taşır. Zira bilgi; isim, harf, rakam grafik gibi verilerin derlenmesi ile oluşan soyut olguları ifade ederken, materyal daha çok fiziki varlığı haiz nesnelere ifade etmektedir. Örneğin kağıt metin, bir video veya ses tespiti ile fotoğraf filmleri materyal olarak nitelendirilebilir. Maddi varlığı bulunan bu tür materyallerin dijital veri tabanı içeriğinde sunulabilmeleri, görüntü veya seslerin dijitalleştirilmeleri halinde mümkün olabilir. Bu halde materyaller, işitilebilen ve gözle görülebilen soyut veriler haline dönüşürler.

B) Sistematik veya Metodik Düzenleme

Bağımsız nitelikteki eser ve veri derlemelerinin veri tabanı korumasından yararlanabilmesi için, içeriğinin “sistematik veya metodik yöntemle” düzenlenmesi gerekir. Bu unsur AB Direktifi m.1(2)'de bütün veri tabanları için geçerli olan, genel veri tabanı tanımında düzenlenmiştir. Bu yüzden, orijinal ve sui generis nitelikteki bütün veri tabanlarının içeriğini oluşturan eser ve verilerin sistemli veya metodik olarak derlenmesi gerekir. Direktif ve Resitalinde sistematik veya metodik kavramları açıklanmamıştır. Doktrinde, veri tabanı içeriğindeki unsurlara erişimde kolaylık sağlayan yöntem ve usullerin varlığı halinde, sistematik ve metodik olma şartının gerçekleşeceği yeterli görülmektedir. Bizim de katıldığımız bu görüşe göre, veri tabanları mutlaka, verileri bulmada kolaylık sağlayan, mantıklı, düzenli ve

---

¹²⁷ Bkz. DAVISON s.73; BEUNEN, s.65.

kullanışlı özellikte olmalıdır¹²⁸. Karmaşık, düzensiz ve rast gele depolanan eser ve veri yığınları, orijinal veya sui generis veri tabanı korumasına konu olamazlar.

FSEK.m.6/I,b.11’de sistematik ve metodik yerine, içeriğin “belli bir maksada göre ve hususi bir plan dâhilinde” seçilip derlenmesinden söz edilmiştir. Bütün veri tabanlarında maksat, belli alanlarda kullanıcılara faydalı olacak eser ve veri yığını oluşturmaktır. Faydalı ve kullanışlı olmak için verilerin planlı, düzenli ve sistemli bir biçimde sunulması gerekir. FSEK’te belirtilen manada içeriğin belli bir plan dâhilinde sunumu, veri tabanının sistematik olarak düzenlendiğini gösterir. Ancak, aşağıda değinileceği üzere, sistematik ve metodik olmaktan başka, veri tabanlarında telif koruması elde etmek için, içeriğin seçilme veya düzenlenmesinin yaratıcılık derecesinde hususiyet taşıması gerekir. Sui generis koruma için ise, içeriğin elde edilmesi, doğrulanması ve sunulmasında esaslı nitelikte yatırım yapılmalıdır¹²⁹.

C) Elektronik Şekilde Tek Tek Erişim

Dijital veri tabanlarının en önemli özelliği, içeriğe erişimin elektronik yollarla, kolayca mümkün olmasıdır. Bu özellik dijital veri tabanlarının ekonomik değerini artırmakla birlikte, haksız kullanımları da kolaylaştırmaktadır. Erişim kavramı, veri tabanı içeriğinin kullanıcılar tarafından okunması, görülmesi, işitilmesi, yani idrak edilebilmesi anlamına gelir¹³⁰.

Veri tabanlarının varlık sebebi, kullanıcıyı bilgilendirmek olduğundan, kullanıcı tarafından aranan özel bir bilgi veya esere makul bir süre ve çaba sonucunda erişim imkânı vermeyen bir araç, veri tabanı olarak kabul edilemez.

¹²⁸ DERCLAYE, s.65; BEUNEN, s.57; HERR, 122; ÇOLAK, s.33.

¹²⁹ GOTZEN, Frank, International Protection of Non-creative Databases, UNESCO Copyright Bulletin, Vol. 35, No.2, 2001, s.41. **Direktif Resitali** 19.

¹³⁰ **Erişim sözlükte:** Bir veri saklama ortamında, veri okuma ya da yazma işlemini gerçekleştirmek üzere, adresi verilen yeri fiziksel olarak bulma olarak tanımlanır. Bkz. <http://tdkterim.gov.tr>. Dijital veri tabanlarında veri tabanı içeriğine erişim, off-line ve on-line yöntemlerle sağlanır. Off-line erişim, veri tabanının CD ve DVD gibi taşınır araçlarla hazırlanması halinde, bu araçların içeriğini görüntüleyebilen disk okuyucu aletler vasıtasıyla sağlanır. On-line erişim ise, veri tabanı içeriğinin web siteleri üzerinden, internet bağlantısı kurulabilen bilgisayarlar ve benzeri araçlarla sağlanmasıdır. Hatta bugün bilgisayar veya bilgisayar ağları kullanılarak internetle yapılan erişim dışında kalan, herhangi bir kabloya veya iletişim ağına gerek duyulmadan da veri tabanlarına erişim mümkün hale gelmiştir. Örneğin cep telefonları aracılığıyla banka hesaplarına, borsa endekslerine veya benzeri nitelikteki veri tabanlarına erişim mümkündür.

Direktif m.1(2)'de bu unsur, “elektronik veya diğer araçlarla tek tek erişilebilen” şeklinde ifade edilmiştir¹³¹.

Doktrinde tek tek erişim şartı, eser ve verilerin bağımsızlığı ile açıklanmaya çalışılmıştır. Bu görüşe göre, veri tabanının içeriğini oluşturan eser ve verilere, veri tabanının bütününden veya içerikte bulunan diğer öğelerden bağımsız şekilde erişim sağlanamadığı takdirde, tek tek erişimden söz edilemez¹³². Bize göre bağımsızlık, veri tabanı içeriğindeki her bir eser veya verinin, tek başına bağımsız bir anlama veya değere sahip olması şeklinde yorumlanması gerektiğinden, tek tek erişim unsuru ile bağımsızlık unsuru bir birinden ayrı anlamda kullanılmıştır. Bir veriye erişmek için birkaç adımlık işlem yapılacak olması, o verinin bağımsız bir değer ve anlama sahip olmasını engellememelidir.

Örneğin, www.wikipedia.org adlı dijital ansiklopedide, kullanıcılar öncelikle sitenin ana sayfasına, sonrada ülke dillerine göre bir alt sayfaya girerek, arama kutucuğuna yazdıkları veri veya bilgiye ara talimatı vererek erişirler. Birçok sitede olduğu gibi bu site de sistematik ve planlıdır. Ancak her biri bağımsız bir değere sahip verilere ulaşmak için, alt sayfalar üzerinden diğer verilerle bağlantılı başkaca işlemler yapılır. Verilere erişim açısından zorunlu nitelikteki bu basit işlemler, veri tabanı sayılmaya engel teşkil etmemelidir. Aksi takdirde, dijital veri tabanlarının büyük bir kısmını temsil eden web siteleri veri tabanı olarak kabul edilemez.

D) İçeriğin Kapsamı

AB Direktifi ve FSEK'te bir düzenleme bulunmadığından, veri tabanı içeriğini oluşturacak eser ve verilerin ne miktarda (boyutta) olması gerektiği konusu, tartışılması gereken önemli bir unsurdur. Direktifin ilk taslağında “büyük miktarda” (a large amount) veri ve materyalleri içeren veri tabanından söz edilmiş ise de, bu ifade yürürlüğe giren 96/9 sayılı AB Veri Tabanı Direktifi metnine konulmamıştır. Direktif Resitalinde de bu konuda bir açıklık yoktur.

---

¹³¹ FSEK.m.6/I,b.11'de bu unsur hakkında, “bir araç ile okunabilir veya diğer biçimdeki veri tabanları” ifadesi kullanılmıştır. FSEK.'te tek tek erişimden söz edilmese de, veri tabanlarında amaç, veri tabanı içeriğinin kamu ile paylaşımını sağlamak olduğundan, içerikteki verilere tek tek erişim imkânı tanımayan araçlar veri tabanı olarak kabul edilemez.

¹³² ATEŞ, Eser, s.367- 368; OĞUZ, s.745.

Doktrinde teorik olarak en az iki verinin bir araya getirilmesi halinde dahi, verilerin seçiminde orijinallik varsa veri tabanı koruması elde edilebileceği ileri sürülmüştür¹³³. Bize göre de, ilgili çalışma konusundaki veri ve bilgilerin tamamı toplanmak şartıyla, az sayıdaki birkaç verinin derlenmesi halinde orijinal veri tabanı varlığından söz edilebilir. Eğer, ilgili alandaki veri ve bilgiler fazla sayıda ise, bu durumda yaratıcı düşünceye konu olan alandaki veri ve materyallerin önemli bir kısmı veri tabanı içeriğinde sunulmalıdır. İlgili alandaki veri ve bilgilerin önemli bir kısmı veri tabanında kullanılmadığı takdirde, aynı konuda başka bir kimsenin daha kapsamlı bir veri tabanı hazırlaması halinde, bu kişiye karşı veri tabanı hakkı ileri sürülemez. Aksi takdirde, o alandaki gelişimin önü kapatılmış olur¹³⁴.

Sui generis veri tabanı korumasında da, ilgili alandaki veri ve materyallerin önemli bir kısmını kapsayan derlemeler veri tabanı olarak korunmalı, önemsiz miktarda içeriğe sahip derlemeler ise veri tabanı korumasına tabi olmamalıdır¹³⁵.

II. ORJİNAL VERİ TABANI UNSURLARI

A) Genel Olarak

Daha önce ifade edildiği üzere, orijinal veri tabanları AB Direktifi.m.3 ve FSEK.m.6/11’de derleme türü fikir ürünü olarak düzenlenmiştir. Veri tabanı sayılmak için gerekli genel unsurlar dışında, orijinal veri tabanlarında telif korumasından yararlanmak için özel bazı unsurlar aranır. AB Direktifi m.3’e göre orijinal veri tabanları, “içeriklerinin seçilişi veya düzenlenişi yönünden sahibinin kendi fikri yaratıcılığını” yansıtmalıdır. Bu madde gereğince, içeriğindeki eser, veri ve materyallerin seçilişi veya düzenlenişi yönünden, sahibinin kendine özgü fikri yaratıcılığını yansıtan, faydalı, kullanışlı ve yeni teknolojik özellikleri barındırma gibi vasıflara sahip veri tabanları telif korumasından yararlanacaktır.

---

¹³³ Bkz. DERCLAYE, s.56.

¹³⁴ ÇOLAK, s.37; ATEŞ, Eser, s.369; ATEŞ, Veri Tabanı, s.64.

¹³⁵ Sui generis korumada, veri ve materyallerin kişilerin kullanımına sunulmasında harcanan esaslı miktardaki emek ve sermaye korunduğundan, birkaç veri ve materyalin bir araya getirilmesinde, esaslı miktarda emek ve sermaye harcanması söz konusu olmayacaktır.

B) Fikri Yaratıcılık Ürünü Olma

Yukarıda değinildiği üzere, bir fikri ürünün telif korumasından yararlanmasının temel şartı, sahibinin hususiyetini taşımasıdır. Hususiyet taşıma, sahibinin iç dünyasındaki duygu ve düşüncenin, onun zihninden süzülerek dış dünyaya kendine has üslupla yansıtılmasıdır. Patent hukukundan farklı olarak, bir eserin telif koruması elde edebilmesi için, buluş niteliğini haiz olması gerekmediği gibi, mutlak derecede yeni olmasına gerek yoktur. Fikri mülkiyet hukuku açısından bir eserin hususiyet taşıması, onun eşsiz olması anlamına da gelmez.

Derleme türü eserler, birden fazla eserin bir araya getirilmesiyle oluşturulduğundan, diğer eserlerde aranan hususiyet taşıma şartı derlemelerde farklılık arz etmektedir. Derlemelerde hususiyet, belli bir konuda seçilen eser ve verilerin farklılık arz eden bir tarzda bir araya toplanarak, kamuya sunulmalarındaki yaratıcı düşüncede saklıdır. Herkes tarafından düşünülebilecek, basit nitelikteki derlemelerde hususiyetten söz edilemez. Günümüz teknolojilerinde binlerce eser ve veri kolayca bir arada sunulabildiğinden, dijital veri tabanlarında yaratıcılık şartı, daha önce oluşturulan veri tabanlarından hissedilir derecede farklılık veya minimum düzeyde yenilik arz etmeleri halinde mümkün olacaktır¹³⁶.

AB Direktifi m.3'te orijinal veri tabanlarında hususiyetin varlığı, "veri tabanı içeriğinin seçilme veya düzenlenmesinde sahibinin yaratıcı düşüncesinin ürünü olma" şartına bağlı kılınmıştır. FSEK.m.1/B ve FSEK.m.6'da derlemeler ve veri tabanlarında aranacak yaratıcılık hususunda içeriğin seçilmesi veya düzenlenmesi yönünden bir sınırlama getirilmemiştir. Bununla birlikte, Bern Sözleşmesi m.2(5)'te derleme eserlerde yaratıcılık unsuru derleme eserin kendisinde değil, "içeriğinin seçilme veya düzenlenmesinde" arandığından, FSEK.m.1/B ve FSEK.m.6 hükümlerinin de Bern Sözleşmesine ve AB Direktifi m.3 hükmüne uygun şekilde yorumlanması yerinde olacaktır¹³⁷.

¹³⁶ O'HARE, s.487; ORIOLA, s.208; KUMAR, s.45; OĞUZ, s.754. Hissedilebilir derecede farklılık ve yenilik taşımayan veri tabanlarında yaratıcılıktan söz edilemez.

¹³⁷ ATEŞ, Veri Tabanı, s.65; KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL, s.135.

Orijinal veri tabanlarında içeriğinin seçilme veya düzenlenmesinin fikri yaratıcılık ürünü sayılmasında, iki unsurun tek başına mı yoksa birlikte mi gerçekleşmesinin zorunlu olup olmadığı önem arz etmektedir. AB Direktifi m.3'te "by reason of the selection or arrangement of their contents, constitute the author's own intellectual creation" ifadesi kullanılarak içeriğin seçilme veya düzenlenmesinden sadece birinin yaratıcı düşünce ürünü olması yeterli görülmüştür. FSEK.m.2'de bahsedilen "içeriği seçme ve düzenlemelerden oluşan ve bir düşünce yaratıcılığı sonucu olan eserler" ifadesi, Direktif m.3 hükmü ile uyumlu değildir. Anılan düzenleme derleme ürünlerin bütünüdür düşünce yaratıcılığı sonucu olması gerektiği yönünde bir algılamaya yol açmaktadır.

Doktrinde bir görüşte¹³⁸, FSEK.m.2 hükmü nedeniyle, veri tabanlarının hem içeriğinin seçimi hem de içeriğinin düzenlenmesi yönünden yaratıcılık taşıması gerektiği ileri sürülmüştür. Bizim de katıldığımız görüşe¹³⁹ göre ise AB Direktifi.m.3 ve TRIPS.m.10(2)'de benimsendiği üzere, orijinal veri tabanlarının içeriğin seçilmesi veya düzenlenmesinden sadece biri yönünden yaratıcılık taşıması yeterlidir.

1. İçeriğin Seçilmesi Yönünden

İçeriğin seçilmesi (selection of content) kavramı, veri tabanı içeriğinde yer alacak eser ve verilerden amaca uygun olanlarının belirlenmesidir. Bunun için her şeyden önce, veri tabanının eğitim, sağlık, spor, haber, kültür, sanat, magazin, eğlence, alışveriş gibi alanlardan hangisinde hizmet sunacağı tespit edilmelidir. Bu tespit sonrasında, veri tabanı içeriğini oluşturacak eser ve veriler, hedeflenen amacı eksiz sağlayacak kapsam ve boyutta belirlenmelidir.

İçerik seçimi, sadece değişik alternatiflerden hangilerinin tercih edileceğine ilişkin soyut nitelikte bir irade beyanını değil, karar verilen malzemenin temini ve gerekiyorsa bunların toplanması, yazılması, çizilmesi, fotoğraflanması ve benzeri eylemlerle yayına hazır hale getirilmesi fiillerini de içerir. Seçilecek malzemeler veri

---

¹³⁸ ÇOLAK, s.34; BOZBEL, s.445.

¹³⁹ ATEŞ, Eser, s.374.

tabanının yapılması ile güdülen gayeye ne kadar hizmet ediyor, amaçlanan hedefe ne kadar kolay ve çabuk götürüyorsa, hususiyet arz eden bir seçimden söz edilebilir¹⁴⁰.

İçeriğin seçiminden hareketle telif koruması elde edebilmek için, veri tabanı yaratıcısının hizmet göstereceği konu seçiminin, herkes tarafından düşünülebilir, sıradan, bayağı nitelikte olmasından ziyade, başkalarınca takdir edilen, şaşırtıcı veya heyecan verici nitelikte olması gerekir. Bunun için de hazırlanan veri tabanının, hizmet sunacağı alanda daha önce hazırlanan veri tabanlarına oranla, hissedilir derecede yenilik ve farklılık sergilemesi gerekir. Örneğin Türkiye'deki otellerin sadece adres ve iletişim bilgilerinin yer aldığı bir tatil rehberi, sıradan bir düşünceye dayandığından telif korumasına konu olamaz. Buna karşılık, otellerin buldukları şehir, yıldız sayısı veya fiyatlarına göre sınıflandırıldığı, fotoğraflarının sunulduğu, video görüntülerinin izlendiği, online harita, online rezervasyon gibi teknolojilerin kullanıldığı bir tatil rehberi, orijinal veri tabanı olarak kabul edilebilir¹⁴¹.

Dijital teknoloji sayesinde, her türlü konu ve içeriği barındırabilecek, binlerce çeşit veri tabanı üretimi mümkün olduğundan, veri tabanlarının içeriğinin seçilmeleri yönünden yaratıcı düşünce ürünü kabul edebilmek için, yasal anlamda önceden kesin ölçüler belirlemek zordur. Konu ve içerik seçimi yönünden veri tabanlarının orijinal olup olmadığı, somut veri tabanları üzerinden, uzman kişilerce yapılacak değerlendirmelere göre belirlenmelidir¹⁴².

Bir veri tabanının orijinalliğinin tespitinde, benzer konu ve içerikte daha önceden bir veri tabanı hazırlanıp hazırlanmadığı, hazırlanmış ise yeni veri tabanının ne derece farklılık arz ettiği, veri tabanının ilgili alandaki eser, veri, bilgi veya materyalleri ne derecede kapsadığı, bu alandaki bilgi gereksinimini karşılamak için eksik kalan hususlarda yeni veri tabanı oluşturma ihtiyacının bulunup bulunmadığı gibi hususlar, yapılacak olan somut değerlendirmede ölçü olarak kullanılabilir.

---

¹⁴⁰ ATEŞ, Eser, s.373; BOZBEL, s.444.

¹⁴¹ SILTANEN, s.19-20; ÇOLAK, s.27; BOZBEL, s.445.

¹⁴² BEUNEN, s.30; DAVISON, s.20; OĞUZ, s.753.

2. İçeriğin Düzenlenmesi Yönünden

İçeriğin düzenlenmesi (arrangement of content), çeşitli alternatifler arasından seçilen veri tabanı içeriğinin, kullanıcıların istifadesine ne şekilde sunulacağını ilgilendirir. Kısaca içeriğin düzenlenmesi kavramı, veri tabanının hazırlanış amacını en iyi şekilde gerçekleştirmek için veri tabanı içeriğinin, kullanıcıya takdimi ve sunulmasında sarf edilen fikri emek ve çalışmaları ifade eder¹⁴³. Daha önce de ifade edildiği üzere, teknolojik özellikleri gereğince, dijital veri tabanlarının içeriğinde, yazılı (metin-text), sesli, görsel ve işitsel unsurlar hep birlikte topluca sergilenebilir. Örneğin elektronik ortamdaki bir sözlükte, kelimeleri metin halinde görmek mümkün olduğu gibi, bu kelimelerin sesli - görüntülü telaffuzunu veya fotoğraf şeklindeki görsel ifadesini içeren unsurları bulunabilir¹⁴⁴.

Aynı şekilde dijital ortamdaki coğrafi konuları içeren bir ansiklopedi içeriğinde; haritalar, metinler, fotoğraflar ve ülkelerin önemli şehirlerini tanıtan video görüntüleri yer alabilir. Dijital veri tabanlarında içerik ne kadar zengin olursa olsun, içeriğin belli bir düzende kullanıcılara sunulmaması halinde veri tabanları, kimsenin üzerinde çalışmak istemediği, karışık ve kullanışsız bir toplama haline dönüşürler. Buna karşılık, içeriğin yaratıcı bir düşünceye bağlı olarak kullanıcıya fayda sağlayacak şekilde, verilerin yerli yerinde kolayca ulaşılabilir ve anlaşılabilir tarzda sunulduğu bir veri tabanından kullanıcılar büyük yarar elde ederler.

İşte, bu faydaları nedeniyle AB Direktifi m.3'te düzenlenen orijinal veri tabanı korumasında, içeriğin düzenlenmesindeki düşünce yaratıcılığına, telif hakkı (copyright) koruması tanınmıştır. Bunun için, içeriğin düzenlenmesindeki yaratıcılıkta, önceki veri tabanlarından hissedilir derecede bir farklılık veya minimum düzeyde de olsa yenilik sergilenmelidir. Aksi takdirde, telif korumasından yararlanmak mümkün olamaz¹⁴⁵.

---

¹⁴³ ATEŞ, Eser, s.373; BOZBEL, s.444.

¹⁴⁴ Örnek olarak bkz. www.seslisozluk.net adlı web sitesi

¹⁴⁵ Almanya'da kitap halinde ve CD'de off-line yayınlanan, aynı zamanda internette on-line şekilde erişime sunulan tıbbi terimler sözlüğünün (Medizinisches Lexicon), izinsiz olarak başka bir sitede çerçeve içine alınması (framin) hakkındaki uyuşmazlıkta, ilk derece mahkemesi, içeriğinin sunuluşundaki bireysel yaratıcılığı (individual creative) ve kullanıcıların terimlere ulaşmalarında

III. SUI GENERİS VERİ TABANI UNSURLARI

A) Genel Olarak

AB Veri Tabanı Direktifi m.7 ve FSEK. Ek Madde 8’de, bir veri tabanının içeriğinin elde edilmesi, doğrulanması veya sunumuna nitelik ve nicelik açısından esaslı bir nispet dahilinde yatırım yapan veri tabanı yapımcısına, veri tabanının içeriğinin önemli bir kısmının veya tamamının; herhangi bir araç ile herhangi bir şekilde sürekli veya geçici olarak başka bir ortama aktarılmasına, herhangi bir yolla dağıtılması, satılması, kiralanması veya topluma iletilmesine izin verme veya yasaklama hakkı tanınmıştır. Veri tabanı yapımcısının kendisine tanınan bu haklardan yararlanabilmesi için, veri tabanının içeriğinin elde edilmesi, doğrulanması veya kamuya sunulmasında, nicelik ve/veya nitelik yönünden esaslı bir yatırım yapmış olması gerekir. Direktif m.7 ve FSEK. Ek.m.8’de yeterince açık olmayan içeriğin elde edilmesi, sunulması, doğrulanması ve esaslı yatırım unsurları sui generis korumanın temelini teşkil eder.

Sui generis korumada da, söz konusu yasal unsurların sınırları hakkında kesin ölçüler belirlemek yerine, genel kavramlar kullanılarak uyumsuzluk konusu somut veri tabanları üzerinden yargıçlara serbesti tanınmıştır.

B) Esaslı Yatırım Yapılması

1. Yatırım Kavramı

AB Direktifi m.7(1)’de sui generis koruma için, veri tabanının oluşturulmasında içeriğin elde edilmesi, sunulması ve doğrulanması eylemlerinden her hangi biri yönünden esaslı yatırım (substantiel investment) yapılması şartı aranmıştır. Yatırımın niteliği konusunda ilgili maddede açıklama yapılmamakla birlikte, Direktif Resitalinin 40. paragrafında yapılacak yatırımın, “mali kaynakların

---

sağladığı kolaylıkları (user-friendly) göz önünde bulundurarak, sözlüğün telif korumasına tabi orijinal veri tabanı olduğuna karar vermiştir (Medizinisches Lexicon I, Landgericht, Hamburg 12 July 2000). Kararın temyizi üzerine, üst mahkeme de sözlüğün telif korumasına tabi orijinal veri tabanı olduğuna, davacının önlem almadan veri tabanını on-line erişime açmasının, üçüncü kişilerin veri tabanını izinsiz olarak çerçeve içine almalarına (framin) razı olduğu sonucunu doğurmayacağına karar vermiştir. Bkz. Medizinisches Lexicon II, OLG Hamburg, 22.02.2001, HUGENHOLTZ, P. Bernt, The Database Right File, 2006, www.ivir.nl/files/database/

kullanılması ve / veya zamanın, çabanın ve enerjinin harcanması” şeklindeki davranışlarla gerçekleştirilebileceği ifade edilmiştir¹⁴⁶.

Buna göre, bilgisayar, tarayıcı, program alımı, işçi ücreti, iş yeri kirası gibi mali harcamalardan başka, kişisel zaman ve bedensel emek harcanarak oluşturulan veri tabanları da sui generis korumaya konu olacaktır¹⁴⁷. Dijital kayıt teknolojisini artan kullanımı, sermaye ve iş gücü harcanarak oluşturulan veri tabanlarının içeriklerinin kolayca kopyalanması riskini doğurmuştur. Veri tabanı içeriğinin telif korumasına tabi olmayan verilerden oluşması halinde, yatırımcının esaslı nitelikteki mali harcamaları ve iş gücü kötünietli kişilerce sömürülecektir. Bu nedenle, sui generis koruma sistemi ile esaslı nitelikte para, iş gücü veya zaman harcanarak yapılan yatırımın korunması amacıyla, veri tabanı yapımıcısının izni olmaksızın veri tabanı içeriğinin önemli kısmının kopyalanması, başka ortamlara aktarılması, satılması, kiralanması veya topluma iletilmesi yasaklanmıştır (Resital p.38).

2. Yatırımın Esaslı Olması

Sui generis koruma elde edebilmek için, veri tabanının oluşturulmasında girişilen yatırımın nicelik ve/veya nitelik yönünden esaslı olması zorunlu kılınmıştır. Esaslı yatırım, veri tabanı içeriğinin elde edilmesi, sunulması veya doğrulanması aşamalarından her hangi birinde gerçekleştirilebilir.

Bu aşamalardan sadece birinde dahi olsa, sermaye veya emek yönünden önemli bir harcama gerçekleştirilmiş ise, harcamayı gerçekleştirerek yatırım riskini üzerinde taşıyan sui generis veri tabanı yapımıcısı, uyuşmazlık halinde esaslı yatırım yapıldığını iddia edebilecektir¹⁴⁸. Esaslı yatırım kavramı, AB Veri Tabanı Direktifi ile getirilen en önemli unsur olmasına rağmen, kavramın sınırları açık bir şekilde çizilmemiştir. Bu yüzden, tıpkı diğer unsurlarda olduğu gibi, veri tabanında esaslı

---

¹⁴⁶ **DERCLAYE**, 73; **BEUNEN**, s.30. **GOTZEN**, s.40. Fransız Fikri Mülkiyet Yasası Art. L341-1’de sui generis veri tabanının içeriğinin oluşturulması, doğrulanması veya sunulmasında “esaslı nitelikte finansal, teknik veya insani yatırım” yapılması şartı aranmıştır.

¹⁴⁷ **DAVISON**, s.82; **BEUNEN**, s.135, dn.167.

¹⁴⁸ **DAVISON**, s.82.

yatırım yapıp yapılmadığı, uyumsuzluk konusu her bir veri tabanına göre, alanında uzman kişilerin görüşü alınmak suretiyle yargıçlarca belirlenecektir¹⁴⁹.

C) İçeriğin Elde Edilmesi, Sunulması, Doğrulanması

1. İçeriğin Elde Edilmesi

AB Direktifi m.7’de yeterince açık olmamakla birlikte, veri tabanının içeriğinin elde edilmesi (obtaining of the content) kavramı, veri tabanı içeriğinde yayınlanacak olan eser, veri, bilgi ya da diğer materyallerin yayınlamak üzere bir araya toplanması eylemidir. Verilerin elde edilmesi kavramı, verilerin ilk defa yaratılması kavramını da kapsayan geniş bir anlam taşımasına rağmen, Direktif Resitalinin 12 ve 13. paragraflarında, Direktifin amacının veri saklama ve işlemeye yönelik yatırımları teşvik etmek olduğu belirtilmiştir.

Resitaldeki bu açıklamalar nedeniyle, doktrinde verilerin ilk defa yaratımına yönelik harcamaların, elde edilme kavramı dışında kaldığı kabul edilmektedir. Spin-off (yan ürün) doktrini olarak da anılan bu görüş, bilginin ilk defa yaratımını gerçekleştiren kişilerin, toplum için değer taşıyan bilgi ve veriler üzerinde tek el sahibi olmalarını engellemek amacıyla, Avrupa Adalet Divanı (ECJ)’nın bazı kararlarında da benimsenmiştir¹⁵⁰.

2. İçeriğin Sunulması

İçeriğin sunulması (presentation) kavramı; elde edilen isim, rakam, metin, makale, kitap, şiir, fotoğraf, ses ve video gibi veri tabanı içeriğini oluşturan her türlü eser, veri ve materyalin, off-line veya on-line yöntemlerle kullanıcıların istifadesine

---

¹⁴⁹ BEUNEN, s.30.

¹⁵⁰ Bkz. **DAVISON**, J. Mark/ **HUGENHOLTZ**, S. Bernt, Football Fixtures, Horse Races and Spin-Offs: the ECJ Domesticates the Database Right, *European Intellectual Property Review*, Vol. 27(3), 2005, s.113-118. The British Horse Racing Board Lt. v Wiiliam Hill Org. Ltd. 9.11. 2004, ECJ, Case C-203/02, p.30; Fixtures Marketing Ltd v Organismos prognostikon agonon Podosfairou AE (OPAP), 9.11.2004, ECJ. Case C-444/02, p.53: “The expression ‘investment in the obtaining of the contents’ of a database... It does not cover the resources used for the creation of materials which make up the contents of a database.” (<http://eur-lex.europa.eu>).

sunulması anlamına gelir. İçeriğin sistematik ve metodik olarak hazırlanmasında harcanan emek ve masraflar, içeriğin sunumuna yönelik yatırım harcamasıdır¹⁵¹.

İçeriğin sunumunu kolaylaştıran bilgisayar programları ve teknolojik araçlara yönelik harcamalar da esaslı yatırım kapsamında değerlendirilir¹⁵². Basılı eser veya verilerin toplanması, içeriğin elde edilmesine yönelik eylem olmasına rağmen, basılı haldeki eserlerin dijital ortama aktarılması, içeriğin sunumuna yönelik yatırımlardandır¹⁵³. Örneğin, eski baro ve fakülte dergilerinin taranarak web sitesi içeriğinde dijital halde yayınlanması, içeriğin sunumuna yönelik bir yatırım olarak kabul edilebilir. Ancak sadece basılı veya analog bir eserin dijital ortama aktarılması, sui generis koruma için yeterli değildir. Bunun için, dijital ortama aktarılan eser veya verilerin sayısının ilgili alandaki eser veya verilerin esaslı bir kısmını oluşturması, esaslı sayılır nitelikte emek ve zaman harcanması veya aktarma işlemi için hatırı sayılır bir sermaye harcanması gerekir.

3. İçeriğin Doğrulanması

Direktif m.7(1)'de sözü edilen “veri tabanı içeriğinin doğrulanması” (verifying of the content) kavramı, veri tabanında yer alan bilgilerin güvenilirliğini sağlamak amacıyla, bu veri tabanının yaratıldığı ve işlendiği zaman toplanmış materyallerin doğruluğunu kontrol etmek ve düzelterek güncelliğinin sağlanması işlemleridir¹⁵⁴. Veri tabanının içeriğindeki verilerin ilk defa yaratımı esnasında yapılan testlere yönelik harcamalar, yatırım kapsamında değerlendirilmezler. İçeriğin

---

¹⁵¹ ATEŞ, Veri Tabanı, s.76; ÇOLAK, s.43.

¹⁵² BEUNEN, s.135, dn.167.

¹⁵³ DERCLAYE, s.98; OĞUZ, s.754.

¹⁵⁴ OĞUZ, s.754; BOZBEL, s.448; BAYAMLIOĞLU, İbrahim Emre, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Teknolojik Koruma, İstanbul 2008, s.262. Menkul kıymetler borsasında işlem gören senetlerin kısa süreli aralıklarla değişen fiyatlarının bilgisayar ekranlarında sürekli yenilenerek görüntülenmesi, satılık eşya ilan fiyatlarının yenilenmesi, hava tahmin raporlarının güncellenmesi gibi işlemler, veri tabanının içeriğinin doğrulanmasına yönelik eylemlerdir. Bkz. BEUNEN, s.135; ATEŞ, Veri Tabanı, s.75; ÇOLAK, s.43. Hollanda’da 160.000 çiftçinin adres ve iletişim bilgilerinin yer aldığı on-line rehberdeki bilgilerin, her yıl düzenli şekilde güncellenmesi esaslı yatırım sayılmıştır. Bkz. DC Zutphen, 30.12.2005 (DERCLAYE, s.78).

doğrulanması eylemi, veri tabanı içeriğine alınmış önceden var olan verilerin güncelliğinin sağlanmasına yönelik emek ve sermaye harcamalarını kapsar¹⁵⁵.

§ 6. DİJİTAL VERİ TABANLARININ KORUNMA GEREKLİLİĞİ

I. GENEL OLARAK

Veri tabanı (database) kavramı, bilgi toplumuna geçiş sürecinde bilgisayar ve dijital teknolojilerdeki gelişmelerle birlikte önem kazanan bir kavram olduğundan, hukuki yönden korunmaları konusu da, bu gelişmelerle birlikte yakın zamanda tartışılmaya başlanmıştır. Yukarıda da kısaca değinildiği üzere, veri tabanlarının korunması konusunda iki temel görüş ve uygulama mevcuttur¹⁵⁶.

Bu görüşlerden birincisi, veri tabanlarına koruma sağlanmaması gerektiği yönündedir. Bu görüşte olanlara göre, bilgiyi edinme hakkı temel insan haklarından biri olup, veri tabanlarına koruma sağlanması halinde, veri tabanı yapımcılarının bilgi üzerinde tekel sahibi olacakları, bunun neticesinde de insanların bilgiye erişim hakkının engellenmiş olacağı iddia edilmiştir.

İkinci görüş ve uygulamada ise, veri tabanlarının korunması gerektiği kabul edilmekle birlikte, koruma veri tabanlarının türlerine göre farklılık arz etmektedir. Bunlardan birincisine göre, veri tabanlarının yaratılmasında, veri tabanı içeriğinin seçilmesi veya düzenlenmesinde, veri tabanı sahibinin fikri yaratıcılığı bulunması şartıyla bu orijinal düşünce korunmalıdır, buna karşılık bir düşünce yaratıcılığı yoksa veri tabanının korunmaya değer olmadığı benimsenmektedir. Diğer görüş ve uygulama ise, düşünce yaratıcılığı taşıyan veri tabanlarından başka, hiçbir yaratıcılık taşımasa bile, hazırlanmaları sürecinde esaslı nitelikte, emek ve sermaye harcanan veri tabanlarının da özel olarak korunması gerektiği yönündedir.

---

¹⁵⁵ DERCLAYE, s.97; ATEŞ, Veri Tabanı, s.75. BHB v Wiiliam Hill, C-203/02, p.34 : “resources used in creating a database and cannot therefore be taken into account in order to assess whether there was substantial investment in the terms of Article 7(1) of the directive”

¹⁵⁶ Aşağıda bu görüşler genel olarak incelendikten sonra, veri tabanlarının korunmasına yönelik değerlendirmemize yer verilecektir. Diğer bölümlerde ise sırasıyla, dijital veri tabanlarının korunmasına yönelik mevcut yasal düzenlemeler ile bu düzenlemeler çerçevesinde veri tabanı yapımcılarına sağlanan haklar ve hakların ihlali halinde uygulanacak müeyyideler incelenecektir.

II. KORUMANIN SAKINCALI OLDUĞU GÖRÜŞÜ

Veri tabanlarının korunmaması gerektiğini savunanlara göre, bilgiye erişim kişinin temel haklarından biri olup, veri tabanlarına hukuki koruma sağlanması halinde, kişinin bilgiye erişimi zorlaşacağı gibi, imkânsız hale de gelebilir. Bu ise temel bir insan hakkının kullanılmamasına yol açar. Veri tabanları, telif hakkı veya sui generis hakla korunduğu takdirde, veri tabanı yatırımcıları bilgi üzerinde tekel sahibi olurlar. Bu açıdan değerlendirildiğinde, zamanla bilginin yayılması, kullanılması ve paylaşılması engellenir. Bundan dolayı veri tabanlarının korunması uzun vadede toplumun yararından çok, zararına sonuçlar doğurur. Nitekim bilgiye erişim ve paylaşımın zorlaşması, bilim ve teknolojiye gelişim sağlanmasını engelleyerek, toplumsal kültürün zenginleşmemesine de neden olur. Bu yüzden, veri tabanlarının korunmaları sakıncalıdır. Bu görüşte olanlara göre, veri tabanları için özel bir korumaya ihtiyaç yoktur. Veri tabanlarının içeriğinde yer alan eserler fikri hukuk bakımından kendi özel düzenlemeleri ile korunmaktadır. İçerikte yer alan eser vasfını haiz olmayan diğer veriler ise, toplumun ortak malı niteliğinde sayıldıklarından özel bir koruma ile mutlak manada belli kişilerin tekeline tahsis edilemezler. Bunlar üzerinden yatırım yapan kişiler, yatırımlarını sözleşmeler, haksız rekabet ve teknik önleme araçları ile zaten koruyabilirler¹⁵⁷.

III. KORUMANIN GEREKLİ OLDUĞU GÖRÜŞÜ

A) Orijinal Veri Tabanları Açısından

Herkesçe bilindiği üzere, fikir ve sanat serleri hukukunda eser sahiplerinin fikri emek ve çalışmalarındaki kendilerine has üslupları korunarak, yeni ve orijinal eserler üretmelerinin önü açılır. Fikrî hakların korumasında, eser sahiplerine mutlak hak mahiyetinde telif hakları (copyrights) tanınmak suretiyle, bilimin ve sanatın gelişimine olan katkıları ödüllendirilerek, yeni eserlerin yaratılması teşvik edilir. Telif hakları sıradan fikrî çalışmalar için değil, sahibinin hususiyetini taşıyan ve toplumun gelişimine katkıda bulunan fikir ürünleri için tanınırlar.

¹⁵⁷ Bkz. REICHMAN, J. H. / SAMUELSON, Pamela, Intellectual Property Rights in Data, Vanderbilt Law Review, Vol. 51, 1997, s.49-166; REICHMAN, J. H. / UHLIR, F. Paul, Database Protection at the Crossroads: Recent Developments and Their Impact on Science and Technology, Berkeley Technology Law Journal, Vol. 14, 1999, s.793-838.

Daha önce yaratılmış bir eserin aynen kopyası veya sonraki emek sahibinin hususiyetini yansıtmayan taklitten ibaret bir ürün, toplumun gelişimine hiçbir katkı sağlamayacağından telif korumasına konu olamaz.

Dijital veri tabanlarında sahibinin hususiyetini taşıma unsuru, kendini veri tabanı içeriğinin seçilme veya düzenlenmesindeki yaratıcılıkta gösterir. Dijital veri tabanı içeriğinin seçilmesi ve/veya düzenlenmesi eylemi, sahibinin kendine has kişisel üslubunu yansıtmaktan ziyade, tıpkı patent ve tasarımlarda olduğu gibi sahibinin yaratıcı zihni düşüncesinin bir yansıması olarak ortaya çıkar. İçeriğinin seçilmesi veya düzenlenmesi yönünden, daha önceki ürünlerden hissedilebilir derecede yenilik taşıması halinde, diğer fikir ve sanat ürünlerinin korunmasında olduğu gibi, orijinal veri tabanı yapısının korunmasında da fayda bulunmaktadır. Zira fikir ürünlerinin korunuyor olması nedeniyle, veri tabanı yaratıcıları fikri emek ve yaratıcılıklarının karşılığını alacaklar. Rakip yatırımcılar da veri tabanı taklit etmek yerine, farklılık taşıyan yeni veri tabanları yaratmak zorunda kalacaklardır¹⁵⁸.

B) Sui Generis Veri Tabanları Açısından

Günümüzde, içeriğinin seçimi veya düzenlenmesi yönünden yaratıcılık taşımasa da içeriğinde binlerce eser ve veri barından, insanların dilediği zaman erişebileceği web siteleri ve off-line veri tabanları hazırlanmaktadır. Dijital teknolojiye gelişmelerle artık kitap, fotoğraf, film, plak, kaset gibi fizikî ortamlar üzerinde taşınabilen ve saklanabilen fikrî eserler, dijital ortamlarda saklanmaya ve iletmeye başlanmıştır. Bu dijitalleştirme, hem eserlerin iletimini, hem de kopyalanmasını kolaylaştırmıştır. Bu şekilde dijitalleştirilen veriler, internet ağlarında dünyanın bir ucundan diğer bir ucuna, çok kısa sürede iletilmekte ve kullanıcıların bilgisayarına kopyalanabilmektedir. Böylece eserler ve bilgiler, kullanıcılar arasında kolayca el değiştirmektedir.

---

¹⁵⁸ Bern Sözleşmesi m.2(5), TRIPS Anlaşması m.10(2) ve WIPO Telif Hakları Anlaşması m.5 hükümlerinde yer alan mevcut düzenlemelerde, sadece fikri yaratıcılık ürünü olan orijinal veri tabanlarına koruma imkanı tanınmıştır. Buna karşılık, esaslı yatırımla oluşturulsa dahi, fikri yaratıcılık sergilemeyen veri tabanlarına koruma sağlanmamıştır.

Sui generis veri tabanlarının korunması gerektiği görüşünü savunanlara göre; eser, veri ve bilgileri toplamak suretiyle kişilerin istifadesine sunmak kolay bir iş olmadığı için, veri tabanları içeriklerinin seçimi veya düzenlenmeleri yönünden, yaratıcı düşünce ürünü özelliğine sahip olmasalar da, bunlara hukuki koruma sağlamak gerekir. Bu görüşe "zahmetli iş" veya "alın teri" (sweat of the brow) doktrini de denilmektedir. Buna göre, kullanıcılar için belki bir düğmeye basmak suretiyle erişilebilen ve binlerce sayfa bilgi ve veriden oluşan bir veri derlemesini meydana getirmek, alın teri dökülmesini gerektiren zahmetli bir iştir. Yapımcılar tarafından bu amaçla, hem büyük bir bedeni emek sarf edilmiş olabilir hem de çok miktarda zaman ve para harcanmış olabilir. Yaratıcı düşünce ürünü özelliğine sahip olmadığı gerekçesiyle bu tür çalışmalar korunmadığı takdirde, kimse bu tür ürünleri hazırlama zahmetine girişmez. Bu yüzden, esaslı miktarda emek ve para harcanarak oluşturulan veri tabanları da, meydana getirilmeleri uğruna harcanan emek ve paranın hatırı için, hukuk düzenince özel bir düzenleme ile korunmalıdırlar¹⁵⁹.

IV. DEĞERLENDİRME

Yukarıda değinildiği üzere, dijital veri tabanlarında, veri ve bilgilerin elde edilmesi, derlenmesi ve hizmet sektöründe kullanılabilir hale getirilmesi işlemleri, önemli ölçüde fikri çalışma, teknolojik donanım ve para yatırımı gerektirmektedir. Meydana getirilmelerindeki fikri emeğe ve parasal masrafa rağmen dijital veri tabanları, içerik olarak ve yapısal anlamda kolayca çoğaltılma ve taklit edilme riskini taşırlar. İnternet ortamının kendine özgü teknik özellikleri, kullanıcıların dijital veri tabanlarına yetkisiz erişimini ve içeriğin rakip web sitelerinde kamuya iletimini de kolaylaştırmaktadır. İnternet ve dijitalleşmeye bağlı olarak, veri tabanlarının kolayca taklit edilmesi ve rakip ortamlarda yetkisiz iletimi ilk yatırımcıların, rakipler ve kullanıcılar arasında menfaat çatışmalarına yol açar.

---

¹⁵⁹ Bkz. **DERCLAYE**, s.46; **DERCLAYE**, Sui Generis Right, s.3; **DAVISON**, s.239; **SILTANEN**, s.32; **DRASSINOVER**, Abraham, Sweat of the Brow, Creativity and Authorship: On Originality in Canadian Copyright Law, University of Ottawa Law & Technology Journal, Vol.1, Issue 1-2, 2003-2004, s.105-123; **SAKSENA**, Hailshree, Doctrine of "Sweat of the Brow", May 2009, <http://papers.ssrn.com/>, s.4. Sui generis korumayı destekleyenlere göre, telif hakları ve haksız rekabet kuralları ile sözleşmeler ve teknolojik koruma yöntemleri, veri tabanlarına yatırım yapmayı düşünen yatırımcıları teşvik edici korumayı yeterince temin edemeyebilir.

Veri tabanı yatırımcıları, yatırımlarının karşılığını almak için taklit üretimlerle, yetkisiz erişimlerin ve iletimlerin engellenmesini isterken; kullanıcılar, esasında bir kısmı toplumun ortak malı olan veri ve bilgilere karşılık ödemedenden serbestçe veya rekabete açık bir piyasada makul bir ücretle erişmek isterler.

Tarafların bu yöndeki istek ve beklentileri, toplumun gelişimi açısından hassasiyet arz etmektedir. Gerçekten de korumasız bir veri tabanı sektöründe, ilk yatırımcılar başkalarının taklit edilebilecek veya yetkisiz olarak iletilebilecek masraflı ve zahmetli ilk yatırımdan kaçınacaklarından, yatırımlarda durgunluk yaşanacaktır. Buna karşılık, aşırı korumalı bir sistemde ilk yatırımcılar, veri ve bilgilere erişimde erişimin sınırlarını serbestçe belirleme tekeli elde edebilirler.

Veri tabanlarını ilk defa yaratanlar, yüksek fiyat veya diğer engelleyici şartlarla kullanıcıların veri ve bilgilere erişimini zorlaştırabilecekleri gibi, veri tabanlarının geliştirilmesi yönünde çaba göstermeyebilirler. Bilgiye erişimi zorlaştıran, yatırımcılara mutlak tekel tanıyan, rekabete kapalı bir hukuki koruma sistemi, toplumun gelişimini engellemekten başka, kullanıcı sayısının azalma tehlikesi nedeniyle yatırımcıların aleyhine de sonuçlar doğurur¹⁶⁰.

Olumlu ve olumsuz yönlerine kısaca değindiğimiz bu görüşler neticesinde, bize göre de giderek artan önemleri ve toplumun gelişimindeki katkıları nedeniyle veri tabanlarının, özel olarak korunması gereklilik arz etmektedir. Zira, sözleşmeye dayalı koruma, sadece taraflar arasında etkili olacağından, üçüncü kişilere karşı sonuç doğurmayacaktır. Benzer şekilde, teknolojik korumada, yaptırım sadece ihlali gerçekştiren kişiye karşı uygulanabilir. Buna karşılık, teknolojik engel kalktıktan sonra, veri tabanından haksız yararlanan üçüncü kişiler engele müdahale etmedikleri için, engeli kaldırmaktan sorumlu tutulamazlar. Haksız rekabet korumasında da, veri tabanından haksız yararlanan kişi, ticari amaç gütmeyeceği takdirde, haksız rekabetten söz edilemeyeceğinden koruma da gerçekleşmez¹⁶¹.

---

¹⁶⁰ **DERCLAYE**, s.3; **DAVISON**, s.240; **STUDER**, s.661.

¹⁶¹ **LIPTON**, D. Jacqueline, Balancing Private Rights and Public Policies Reconceptualizing Property in Databases, Berkeley Technology Law Journal, Vol. 18, 2003, s.785-786. *BHB v William Hill*, C-203/02, p.47: “The 42 nd recital of the preamble to the directive confirms, in that connection, that ‘the right to prohibit extraction and/or re-utilisation of all or a substantial part of

Bu yüzden, veri tabanlarının fikir ve sanat eserleri hukuku kapsamında özel olarak korunmalarının, en uygun hukuki yöntem olacağını söyleyebiliriz¹⁶². Korumanın niteliği konusunda ise, orijinal ve sui generis veri tabanı türüne göre ayrı düzenleme getirilmesinde fayda bulunmaktadır. Zira, fikri yaratıcılık taşıyan veri tabanı yapısının korunması ile yapılan yatırımın korunması amacıyla veri tabanı içeriğindeki eser, veri veya diğer materyallerin başka ortama aktarılmasını yasaklama hakkı tanınması, hukuki nitelikleri yönünden farklılık arz etmektedir.

Ayrıca, her iki koruma yönteminde de mevcut eleştiriler çerçevesinde, veri tabanı yapımcılarının veri tabanı içeriğindeki eser, veri ve diğer materyaller üzerinde mutlak tekel sahibi olma tehlikesini engelleyici çareler geliştirilmelidir. AB Direktifi ve FSEK.'te orijinal ve sui generis veri tabanı korumasında, içerikte yer alacak eser, veri ve diğer materyaller üzerinde veri tabanı yatırımcısına tekelleşmeye yol açacak mutlak nitelikte haklar tanınmamıştır¹⁶³. Direktif ile getirilen mevcut düzenlemede tekelleşme sadece, veri tabanı içeriğinde yer alacak eser veya verilerin ilk defa yaratımında tekel sahibi olanlar için söz konusu olabilecektir. Yani yatırımcı içerikte sunacağı eser ve verinin ilk yaratıcısı ise ve aynı eser veya veriyi kendisinin izni olmaksızın başkalarının yaratması da mümkün değilse, bu eser veya veriler üzerinde mutlak hak sahibi olabilecektir. Bu şekilde gerçekleştirilecek bir tekelleşmeyi engellemek için de, Direktif Resitalinin 47. Paragrafında, sui generis hakkın hâkim durumun kötüye kullanılması sonucunu doğurmaması amacıyla, Direktifin rekabet hukuku hükümlerinin uygulanmasına engel teşkil etmeyeceği belirtilmiştir¹⁶⁴.

---

the contents relates not only to the manufacture of a parasitical competing product but also to any user who, through his acts, causes significant detriment, evaluated qualitatively or quantitatively, to the investment?.

¹⁶² Veri tabanlarının sözleşmeler, haksız rekabet hukuku ve teknolojik önlemlerle korunmasının yetersizliği, bu yöntemlerle sağlanan koruma başlıklarında ayrıca ele alınacaktır.

¹⁶³ Direktif m. 3(2) : The copyright protection of databases provided for by this Directive shall not extend to their contents.." FSEK.m.6/11: “ (Ancak, burada sağlanan koruma, veri tabanı içinde bulunan verilere materyalin korunması için genişletilemez)”.

¹⁶⁴ **Direktif Resitali 47** : “Whereas, in the interests of competition between suppliers of information products and services, protection by the sui generis right must not be afforded in such a way as to facilitate abuses of a dominant position, in particular as regards the creation and distribution of new products and services which have an intellectual, documentary, technical, economic or commercial added value; whereas, therefore, the provisions of this Directive are without prejudice to the application of Community or national competition rules”.

Sui generis korumada, kendisine tanınan sınırlı haklar nedeniyle sui generis veri tabanı yatırımcısı veri tabanı içeriğinde yer alan eser, veri ve diğer materyaller üzerinde mutlak hak sahibi olamamaktadır. Zira, sui generis yatırımcıya sadece kendisinin oluşturmuş olduğu veri tabanı içeriğinin kopyalanarak başka ortamlara aktarılması veya yayınlanmasını engelleme hakkı bahşedilmiştir. Üçüncü kişilerin aynı emek ve masrafı harcamak suretiyle, aynı içeriği başka ortamlardan yasal yollarla temin ederek, benzer nitelikte yeni veri tabanı yaratmalarına engel oluşturacak nitelikte bir mutlak hak tanınmamıştır. Bu son halde sadece, içeriğin önemli oranda benzerliği nedeniyle haksız rekabet söz konusu olabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

VERİ TABANLARININ KORUNMASINA YÖNELİK HUKUKİ DÜZENLEMELER VE DİJİTAL VERİ TABANLARI ÜZERİNDE SAHİP OLUNAN HAKLAR

§ 7. VERİ TABANLARININ KORUNMASINA YÖNELİK HUKUKİ DÜZENLEMELER

Veri tabanlarının korumasına yönelik düzenlemeleri, Uluslararası Sözleşmeler, AB Veri Tabanı Direktifi ve ABD Hukuku yönünden olmak üzere üç başlık altında inceleyebiliriz. Aşağıda değinileceği üzere Türk Hukukunda FSEK.’te yapılan düzenlemelerde, uluslararası sözleşmelerden olan Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına Dair Bern Sözleşmesi hükümlerinden ve Veri Tabanı Korumasına Dair 96/9 sayılı AB Direktifi’nden yararlanılmıştır. FSEK’te yer alan veri tabanına ilişkin düzenlemelerin yerindeliğinin tetkiki açısından, konunun uluslararası sözleşmeler ve bölgesel bir düzenleme olan AB Veri Tabanı Direktifi yönünden özel olarak incelenmesinde fayda bulunmaktadır¹⁶⁵.

I. ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER

A) Bern Sözleşmesi

Bern Sözleşmesi’nde veri tabanı (database) kavramından açık bir şekilde bahsedilmemekle birlikte, sözleşmenin 2(5) maddesinde “derlemelerin” korunmasına yönelik bir düzenleme getirilmiştir¹⁶⁶. Buna göre “Ansiklopediler ve antolojiler gibi, içeriklerinin seçimi veya düzenlenmesine göre fikri yaratıcılık teşkil eden edebiyat ve sanat eseri derlemeleri, derlemeleri oluşturan münferit eserler üzerindeki haklara halel getirmeksizin edebiyat ve sanat eserleri gibi korunurlar”

---

¹⁶⁵ Veri Tabanlarının Korunması hakkında 96/9 sayılı AB Direktifi’nden başka, Bolivya, Kolombiya, Ekvator, Peru ve Venezuela arasında geçerli Cartagena Sözleşmesi ve Kanada, Meksika ve Amerika arasında geçerli NAFTA (The North American Free Trade Agreement) gibi bölgesel düzenlemeler bulunmakla birlikte, FSEK.’e kaynaklık teşkil etmesi nedeniyle bölgesel düzenlemelerden aşağıda sadece AB Veri Tabanı Direktifi incelenmiştir.

¹⁶⁶ FSEK.m.6’daki düzenlemenin aksine, Bern Sözleşmesinde işlenmeler m.2(3)’te, derlemler ise m.2(5)’te bir birinden farklı iki eser türü olarak düzenlenmiştir.

Bern Sözleşmesi m.2(5) metninde veri tabanlarından söz edilmemesine rağmen, doktrinde ansiklopedi ve antolojiler gibi ifadesinin örnek olarak gösterildiği, bu nedenle de esasında derleme türü fikir ürünü niteliğinde olan veri tabanlarının da bu madde kapsamında korunacağı kabul edilmektedir¹⁶⁷. Ancak Bern Sözleşmesi m.2(5)'te açık bir şekilde, içeriklerinin seçimi veya düzenlenmesi yönünden fikri yaratıcılık teşkil eden edebiyat ve sanat eseri derlemelerinden söz edilmesi nedeniyle, içeriğinin seçilme veya düzenlenmesi bakımından fikri yaratıcılık arz etmeyen sui generis veri tabanlarına sözleşme kapsamında koruma tanınmamıştır.

B) TRIPS Anlaşması

Veri tabanı kavramı, uluslararası boyutta ilk defa TRIPS Anlaşması¹⁶⁸ m.10(2)'de açık bir ifadeyle düzenlenmiştir. Bilgisayar Programları ve Veri Derlemeleri başlıklı m.10(2) hükmüne göre: “İçeriklerinin seçilmesi veya düzenlenmesi yönünden fikri yaratıcılık oluşturan, makineyle okunabilen veya diğer bir biçimdeki veri veya materyal derlemeleri, edebiyat eserleri gibi korunurlar. Veri ve materyallerin kendilerini kapsamayan bu koruma, veri ve materyallerin kendilerinde bulunan her hangi bir telif hakkına zarar vermez.”

Bern Sözleşmesi m.2(5)'te klasik anlamda derleme eserlerin korunmasından söz edilirken, TRIPS Anlaşması m.10(2)'de klasik derlemelerin bir türü olan ve her geçen gün daha da önem kazanan makineyle okunabilen veya diğer bir biçimdeki veri veya materyal derlemelerinin korunmasından söz edilmiştir. Burada da, sadece içeriklerinin seçilmesi veya düzenlenmesi yönünden fikri yaratıcılık arz eden orijinal veri veya materyal derlemelerine telif koruması tanınmıştır. Bern Sözleşmesi'ndeki ifade tarzından farklı olarak, TRIPS m.10(2)'de edebiyat ve sanat eserleri dışındaki

---

¹⁶⁷ ATEŞ, Eser, s.346.

¹⁶⁸ Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (Trade Related Intellectual Property Rights-TRIPS), Dünya Ticaret Örgütü (WTO) Kurucu Sözleşmesinin 1C Eki olarak 1 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir. TRIPS Anlaşması, ticaret engellerinin ortadan kaldırılabilmesi için eser korumasını da kapsayan, yeknesak bir fikrî mülkiyet rejimini global düzeyde yürürlüğe koyma düşüncesinin eseridir. TRIPS Anlaşması hak sahipleri monopolünün güçlendirilmesinden çok, üye devletlerin kendi çıkarlarıyla uyumlu şekilde, serbest ticaret ve kalkınma için gerekli düzenlemelere kavuşmasını amaçlar. TRIPS'te fikir ve sanat eserleri, ticaret konusu mal ve hizmetler için de kabul edilmiştir. Bu yüzden TRIPS, fikir ve sanat eserleri hukukunu tek taraflı şekilde ticaret hukuku sahasına dâhil etmekle eleştirilmektedir. Bkz. BAYAMLIOĞLU, s.149.

veri veya materyal derlemeleri de, fikri yaratıcılık arz etmeleri şartıyla açık bir ifadeyle koruma altına alınmıştır¹⁶⁹.

C) WIPO Telif Hakları Anlaşması (WCT)

Veri tabanlarının korunması hakkında bir diğer düzenlemeye, Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü'nün¹⁷⁰ (WIPO) Telif Hakları Anlaşmasında yer verilmiştir. Anlaşmanın Veri Derlemeleri başlığını taşıyan 5. maddesinde, orijinal veri tabanlarının fikri ürün olduğu ve bunların Bern Sözleşmesi'nde düzenlenen eserlere yönelik telif hakkı korumasından yararlanacağı düzenlenmiştir. Bu hükme göre: "İçeriklerinin seçilmesi veya düzenlenmesi nedeniyle fikri yaratıcılık oluşturan, herhangi bir biçimdeki veri veya diğer materyal derlemeleri de eserler gibi korunurlar. Bu koruma, derlemenin içeriğinde yer alan veri ve materyallerin kendisini kapsamaz ve bunlar üzerindeki her hangi bir fikri hakka zarar vermez." Görüldüğü üzere, WIPO Telif Hakları Anlaşması m.5 ve TRIPS Anlaşması m.10(2) hükümleri benzerlik göstermektedir. Her iki anlaşmada da dijital teknolojideki mevcut ve ileride doğacak gelişmeler nazara alınarak, "herhangi bir biçimdeki" veri veya materyal derlemelerinin korunmasına vurgu yapılmıştır.

Anlaşmalarda ayrıca, veri tabanı korumasının içerikte yer alan veri ve materyallerin seçilmesi veya düzenlenmesindeki fikri yaratıcılığı konu aldığı,

¹⁶⁹ GERVAIS, s.1116; STUDER, s.667; BAYAMLIOĞLU, s.260. RG. 22.02.1995 / S.22213'te yayımlanan TRIPS'in 10. maddesinin Türkçe çevirisinin eleştirisi için bkz. ATEŞ, s.347.

¹⁷⁰ Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO), Bern Sözleşmesine taraf ülkeler başta olmak üzere, tüm dünyada fikri mülkiyetin korunmasını sağlamak için bir örgüt kurulması amacıyla 14 Temmuz 1967 yılında Stockholm'de imzalanan sözleşme ile kurulmuştur. Halen 183 ülkenin taraf olduğu Sözleşmeye Türkiye 1976'da üye olmuştur. Eser Sahibinin Hakları ve Bağlantılı Haklar alanında WIPO tarafından atılan en önemli adımların başında, 1996 tarihli WIPO Telif Hakları Anlaşması (WIPO Copyright Treaty, WCT) ve aynı tarihli İcralar ve Fonogramlar Anlaşması (WIPO Performances and Phonograms Treaty, WPPT) gelmektedir. Bu anlaşmalardan sonra ABD'de (Digital Millennium Copyright Act) ve AB'de (2001/29/EC Direktif) anlaşmalar doğrultusunda yeni düzenlemeler yapılmıştır. Anılan anlaşmalar, eser sahibinin hakları ve bağlantılı haklar alanında mevcut uluslararası kabullerin, yeni internet ve dijital teknolojilerdeki gelişmeler sonucu yetersiz kaldığı uluslararası alanda, yeni standartlar kabul edilmesi gerekliliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. WIPO, halen görsel-ışitsel eserlerdeki icracı sanatçıların hakları, radyo-televizyon kuruluşlarının hakları, veri tabanları ve folklor eserlerinin korunması konusunda uluslararası standartların sağlanması için çalışmaktadır.

korumanın veri ve materyallerin kendisini kapsamadığı ve bunlar üzerindeki fikri haklara zarar vermeyeceği ifade edilmiştir.

Bern Sözleşmesi m.2(5) ve TRIPS Anlaşması m.10(2)'de olduğu üzere, Telif Hakları Anlaşmasında da, sadece içeriğinin seçilmesi veya düzenlenmesi yönünden yaratıcılık vasfı taşıyan, orijinal veri veya diğer materyal derlemeleri için telif koruması tanınmış olup, esaslı yatırımla oluşturulan fakat yaratıcılık vasfı taşımayan veri derlemeleri hakkında özel bir koruma yöntemi kabul edilmemiştir¹⁷¹.

Bununla birlikte, WIPO platformunda önemli oranda emek ve sermaye harcanarak oluşturulan veri tabanlarının korunmasına yönelik olarak, sui generis bir düzenleme yapılması ihtiyacına sürekli şekilde vurgu yapılmaktadır. Bu amaçla 20 Mayıs 1996 tarihinde WIPO Genel Sekreterliğine veri tabanlarının korunmasına yönelik sui generis korumayı da içeren bir uluslararası anlaşma taslağı (Draft Database Treaty) sunulmuştur. WIPO nezdinde bir uzlaşmaya varılamadığından tasarı yasalaşmamış ise de, ulusal mevzuatlarda kabul görmeye başlayan sui generis veri tabanı korumasının, yakın bir gelecekte uluslararası düzenlemelerde de yer bulacağı beklentisi doktrinde dile getirilmektedir¹⁷².

II. AVRUPA BİRLİĞİ VERİ TABANI DİREKTİFİ

A) Genel Olarak

11 Mart 1996 tarih ve 96/9 sayılı Avrupa Birliği Veri Tabanı Direktifi öncesinde, Avrupa Birliğine üye ülkelerin veri tabanı korumasına ilişkin düzenleme ve uygulamaları arasında ciddi farklılıklar vardı. Almanya başta olmak üzere kimi üye ülkelerde sadece orijinalitesi yüksek düzeyli veri tabanlarına koruma sağlanırken, İngiltere, Hollanda ve Kuzey Avrupa ülkelerinde ise alın teri yaklaşımı etkisiyle özgün olmayan veri tabanlarına da telif koruması tanınmaktaydı¹⁷³.

¹⁷¹ GERVAIS, s.1118; STUDER, s.668; ATEŞ, Veri Tabanı, s.53.

¹⁷² TABUCHI, Helga, International Protection of Non-Original Databases; Studies on the Economic Impact of The Intellectual Property Protection of Non-Original Databases, Data Science Journal, Vol.3, December 2004, s.176. ABD Delegasyonu tarafından sunulan tasarinin metni için bkz. http://www.uspto.gov/ip/events/wipo/database/6dc_a01.jsp.

¹⁷³ Bkz. DAVISON, s.103-159; ATEŞ, Veri Tabanı, s.54.

Telif hakkı korumasına yönelik farklılıktan başka, veri tabanlarının korunması hakkında birlik ülkelerinde haksız rekabet hukuku mevzuatı ve uygulamasında da uyumlaştırılmış bir sistem bulunmamaktaydı.

Mevzuattaki farklılığa rağmen, veri tabanları Birlik içindeki bilgi pazarının gelişiminde hayati bir araç olmaya ve diğer pek çok alanda kullanılmaya başlamıştır. Giderek artan önemine ve oluşturulmalarındaki insani, teknik ve mali kaynak ihtiyacına rağmen, dijital teknolojideki ilerlemelerle bunların yaratılması için gereken masrafın küçük bir kısmı ile kopya edilebilir veya erişilebilir olma özellikleri nedeniyle, veri tabanı olarak adlandırılan modern bilgi depolama ve işleme sistemlerine yatırım yapmak da risk arz etmeye başlamıştır¹⁷⁴.

Direktif Resitalinde de bahsedilen bu gerekçelerle, veri tabanlarına yönelik mal ve hizmet ticaretini olumsuz yönde etkileyen mevzuat ve içtihat farklılığını gidermek için, 96/9 sayılı AB Veri Tabanı Direktifi yürürlüğe girmiştir.

B) Direktifin Tarihi Gelişimi

AB Veri Tabanı Direktifi'nin yürürlüğe girmesi uzun bir sürecin neticesinde gerçekleşmiştir. Bu süreçte korumanın kapsamı ve niteliği hakkında önemli bir takım değişiklikler olmuştur. Direktif ile sağlanan sui generis koruma, başlangıçta tanınmak istenen korumaya kıyasla daha geniş ve güçlüdür.

Gerçekten de ilk düzenlemelerde sadece ticari amaçlı kopyalamalar hedef alınmış ve belirli türdeki bilgiler bakımından veri tabanının zorunlu lisansa konu olması koşulu öngörülmekteydi¹⁷⁵. Veri tabanlarına ilişkin ilk özel koruma, veri tabanlarının hukuki korunması bakımından uyum tedbirleri öngören, AB Telif Hakları ve Gelişen Teknoloji konulu Yeşil Kitap, Bölüm 6'da yer almıştır.¹⁷⁶

¹⁷⁴ **Direktif Resitali** 2, 4, 6, 7, 9, 12. Ayrıca bkz. **CLARK**, Robert, Database Protection in Europe, Recent Developments and a Modest Proposal, Data Science Journal, Vol. 6, 2007, s.12.

¹⁷⁵ **DAVISON**, s.51. BHB v Wiiliam Hill, Case C-203/02, P.48.

¹⁷⁶ AB Telif Hakları ve Gelişen Teknoloji konulu Yeşil Kitap (EC Green Paper on Copyright and the Challenge of Technology) 1988, Bölüm 6, COM (88), 172 Final. Yeşil Kitap'ın tam metni için bkz. http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/docs/com-88-172_en.pdf.

Yeşil Kitap, AB Ülkelerinin telif hakkı hukuklarındaki değişik seviyelerdeki veri tabanı korumasına dikkat çekmiş ve veri tabanlarına derleme olarak sınırlı bir koruma sağlanmasının Komisyon tarafından tartışıldığını belirtmiştir. Yeşil Kitap ile öngörülen korumanın, telif haklarının biraz değişime uğramış hali ya da sui generis bir hakka başlangıç olduğu anlaşılmaktadır. Her şekilde alınan önlemlerin sadece sınırlı bir koruma getirmesi ve elektronik bilgiye erişimi hakkaniyete aykırı şekilde kısıtlamaması için dikkatlice değerlendirilmesi düşünülmüştü. Öngörülen önlemler sadece elektronik veri tabanları ile sınırlıydı. Yeşil Kitapta veri tabanı teriminin “elektronik araçlarla depolanabilen ve erişilebilen bilgi koleksiyonunu ifade ettiği” belirtilmişti (6.1.1).

Yeşil Kitap’a göre, telif hakkı açısından bakıldığında elektronik bilgi sistemlerinin kullanımı üç ayrı problem yaratıyordu. Buna göre ilk problem, korunan bir eserin tümünün ya da bir parçasının veri tabanı haline getirilmesinin telif hakkı bakımından eser sahibinin haklarına hanel getirip getirmeyeceği hakkındaydı. İkinci problem, depolanan bilgiye erişilmesinin telif haklarını ihlal edip etmeyeceği, üçüncü problem ise derlenen verinin ideal korunma yöntemi bakımındandı (6.3.2).

Yeşil Kitap’ın yayınlanmasından sonra, Komisyon kamuoyunun da fikrini alarak, Yeşil Kitap ile belirlenen ilkeler çerçevesinde direktif önerisi taslağı (the First Draft) hazırladı¹⁷⁷. İlk Taslak Direktif m.1 (1)'de korumanın konusu: “Elektronik araçlarla düzenlenebilen, ulaşılabilen ve depolanabilen bir eser ya da materyal derlemesi ve veri tabanının çalışması için gerekli dizin, index ya da sistem gibi elektronik materyaller” olarak gösterilmiştir. İlk Taslakta veri tabanlarına AB’de yeknesak bir koruma sağlanması için asgari bir koruma düşünülmüştü. Elektronik olmayan veri tabanları koruma kapsamına alınmamış, elektronik veri tabanları için de sadece ticari amaçlı başka ortama aktarma ve yararlanmayı önlemeye yönelik sınırlı bir “sui generis hak” tanınmıştı¹⁷⁸.

---

¹⁷⁷ AB Komisyonu, Veri Tabanlarının Korunmasına İlişkin Konsey Direktifi Tasarısı, Com (92) 24 Final, Syn 393, Brüksel, 13 Mayıs 1992.

¹⁷⁸ **BEUNEN**, s.6-10. First Draft Art 2(5): “Member States to provide a right for the maker of a database, to prevent the unauthorized extraction or re-utilization, from the database, of its contents, in whole or in substantial part, for commercial purposes”

Konseye sunulan İlk Taslak, Ekonomik ve Sosyal Komite'ye incelenmek üzere gönderilmiş olup, Komite İlk Taslak hakkındaki görüşünü 24 Ekim 1992 tarihli toplantısında açıklamıştır¹⁷⁹. Komite, önceliğin veri tabanı endüstrisini güçlendirmek olması gerektiğine ve bu doğrultuda güçlü bir telif hakkı korumasının sağlanmasının hayati olduğuna işaret etmiş ve bu açıdan Konsey'den farklı bir yaklaşım sergilemiştir. Zira Konsey sınırlı bir koruma öngörmüşken, Komite güçlü ve kapsamlı bir korumanın gerekliliğine özellikle vurgu yapmıştır.

Komite ayrıca, zorunlu lisans sistemini korumanın derecesini gereksiz yere azalttığı için eleştirmiştir. Komitede veri tabanlarına sağlanacak korumanın niteliği bakımından iki ayrı görüş ortaya atılmıştır. Birinci görüşe göre, koruma öngören yeni hak, mutlaka telif hakları sistemi içinde yer almalıdır. Diğer görüşe göre ise, veri tabanı koruması telif hakları koruması olmamakla birlikte, telif koruması standardında ancak ayrı bir sui generis düzenleme ile sağlanmalıdır¹⁸⁰.

Ekonomik ve Sosyal Komite'den sonra 23 Haziran 1993'te Avrupa Parlamentosunda AB Veri Tabanı Direktifi'ne ilişkin bir dizi değişiklik tasarısı yayınlanmıştır¹⁸¹. Parlamento veri tabanı tanımı için "çok sayıda veri, eser ya da materyal derlemesi" tanımını kullanarak, veri tabanı içeriğinin niceliği hakkında Direktifte bahsedilen "esaslı yatırım" kavramına öncülük etmiştir. Sui generis hak, "izinsiz başka ortama aktarmayı önleme hakkı" olarak tanımlanmıştır. İzinsiz başka ortama aktarma eylemi hakkında ise, "ekonomik amaç güden ya da kar getiren aile içi ya da toplu her hangi bir kullanım" ifadesi tercih edilmiştir¹⁸².

---

¹⁷⁹ Veri Tabanlarının Korunması Hakkındaki Taslak Konsey Direktifi Hakkında Ekonomik ve Sosyal Komite Görüşü, OJ No: C19.

¹⁸⁰ **DAVISON**, s.60-65. Komitedeki bu görüş farklılığı, AB Veri Tabanı Direktifinde ikili koruma sistemi getirilmesinde etkili olmuştur.

¹⁸¹ Avrupa Parlamentosu Değişiklikleri, A3-0183/93, OJ No: C194.

¹⁸² **DAVISON**, s.65-67.

Direktifin açıklayıcı mahiyetteki Resitalinin giriş kısmında yukarıda genel olarak değindiğimiz süreçte ortaya atılan fikir ve önerilerin dikkate alındığından söz edilmesine rağmen¹⁸³, AB Veri Tabanı Direktifi'nin son halini almasında, Ortak Görüş (Common Position) olarak da adlandırılan Başkanlar Konseyi Görüşü¹⁸⁴ etkili olmuştur. Ortak Görüş, 96/9 sayılı Direktif ile birçok hususta paralellik göstererek AB Veri Tabanı Direktifi'nin adeta temelini oluşturmuştur.

C) Direktifin Kapsamı

1. Genel Olarak

16.04.1996 tarihinde yürürlüğe giren 96/9 sayılı AB Veri Tabanı Direktifi, toplam Dört Kısım ve 17 maddeden oluşmuştur. Direktifle birlikte ayrıca açıklayıcı mahiyette 60 paragraflık bir Resitale yer verilmiştir. Resital (Gerekçe)'de Direktif maddelerinin yorumlanmasından başka, veri tabanlarının AB açısından giderek artan önemi, dijital teknolojinin ve AB'deki mevzuat ve içtihat farklılığının veri tabanı yatırımlarına olumsuz etkisi, AB veri tabanı sektörünün gelişmiş veri tabanı üreticisi olan diğer dünya ülkelerinden geri kaldığı açıklamalarına da yer verilerek, AB açısından ortak bir veri tabanı korumasının gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

AB Veri Tabanı Direktifi'nin Kapsam başlıklı Birinci Kısımın 1. maddesinde, ortak bir veri tabanı tanımına yer verilmiştir. Buna göre: “Bu direktif, her hangi bir biçimdeki veri tabanının yasal koruması ile ilgilidir. Direktifin kastettiği manada veri tabanı, elektronik veya diğer araçlarla tek tek erişilen, bağımsız eserler, veriler veya diğer materyallerin sistematik veya metodik bir yolla toplanması anlamına gelmektedir. Direktifle sağlanan koruma veri tabanlarının yapımında veya işletilmesinde kullanılan bilgisayar programlarına uygulanmaz.”¹⁸⁵

¹⁸³ **Direktif Resitali:** “Having regard to the Treaty establishing the European Community, and in particular Article 57 (2), 66 and 100a thereof, Having regard to the proposal from the Commission, Having regard to the opinion of the Economic and Social Committee, Acting in accordance with the procedure laid down in Article 189b of the Treaty”

¹⁸⁴ 10 July 1995 EU Bull 7/8 para. 1.3.25, OJ No: C288.

¹⁸⁵ Direktif m.2'de ise, Direktifin Birlik ülkelerinin mevzuatında yer alan bilgisayar programlarının korunmasına yönelik haklarla, fikri mülkiyet hukukunda tanınan telif hakları ve bağlantılı haklara zarar vermeden uygulanacağı belirtilmiştir

Direktifin Telif Hakkı (Copyright) başlıklı II. Kısımında TRIPS m.10(2) ve WIPO Telif Hakları Anlaşması m.5'te düzenlenen, içeriğinin seçilmesi veya düzenlenmesi yönünden fikri yaratıcılık arz eden orijinal “veri tabanı yazarına” tanınan haklar ve bu hakların istisnaları düzenlenmiştir. Direktifin Sui Generis Hak Başlıklı III. Kısımında ise, içeriğinin elde edilmesi, doğrulanması veya sunumu için nitelik ve/veya nicelik yönünden esaslı yatırım yapan sui generis “veri tabanı yapımcısına” tanınan haklar ve bu hakların istisnaları düzenlenmiştir¹⁸⁶.

Direktifin Çareler (Remedies) başlıklı 12. maddesinde, Direktifte orijinal ve sui generis veri tabanlarına sağlanan hakların teminat altına alınması için, Birliğe üye ülkelere bu haklara tecavüzlerin engellenmesine yönelik uygun yaptırımları temin etme zorunluluğu öngörülmüştür.

2. Orijinal Veri Tabanı Koruması

Bern Sözleşmesi m.2(5) ve TRIPS 10(2)'de düzenlenen Derlemeler ve Veri Tabanlarının telif hakkı kapsamında korunması bakımından, Birlik ülkelerinde ciddi anlamda mevzuat ve içtihat farklılığı bulunmaktaydı. Bu farklılığa son vermek amacıyla, Direktifin Copyright başlıklı II. Kısımında, eser vasfını haiz derleme türü veri tabanı yazarlarına, Birlik ülkelerinde ortak bir şekilde uygulanması arzu edilen bazı telif hakları tanınmıştır.

Direktifin 3. maddesine göre : “İçeriklerinin seçilmesi veya düzenlenmesi nedeniyle, eser sahibinin kendi fikri yaratıcılığını oluşturan veri tabanları, telif hakkı ile korunacaktır. Bu şekildeki korunma yeterliliğinin belirlenmesi için, diğer bir ölçüt aranmayacaktır.” Söz konusu madde gereğince Direktifin 1. maddesinde bahsedilen tanıma uygun her hangi bir veri tabanının telif koruması elde edebilmesi için, içeriğinin seçilmesi veya düzenlenmesi nedeniyle yazarının kendi fikri yaratıcılığını (the author's own intellectual creation) oluşturma kıstası getirilmiştir. Bu kıstasla, Bern Sözleşmesi anlamında eser sayılmayan ancak bazı Birlik ülkelerinde “alın teri” veya “zahmetli iş” ürünü adı altında telif korumasına tabi tutulan toplamalara, bundan böyle telif hakkı tanınmasına son verilmek istenmiştir.

---

¹⁸⁶ Direktifin IV. Kısımında, Üye Devletlere Direktife uymak için gerekli olan yasal düzenlemeleri 1 Ocak 1998 tarihinden önce yürürlüğe koyma yükümlülüğü getirilmiştir.

Direktif Resitalinin 16. paragrafında da, telif koruması elde edebilmek için eser sahibinin fikri yaratıcılığı dışında, estetik veya kalite gibi başkaca kriterlerin aranmayacağı vurgulanmıştır¹⁸⁷. Direktif m.4’de orijinal veri tabanı sahibi hakkında, eser sahibi anlamına gelen “veri tabanı yazarı” (the author of a database) ifadesi kullanılmış olup, Direktif m.5’te veri tabanı yazarına tanınan telif hakları, m.6’da ise bunların istisnaları düzenlenmiştir.

3. Sui Generis Veri Tabanı Koruması

Direktifin Sui Generis Right başlıklı III. Kısımın 7. maddesinde, Uluslararası düzenlemelerde bahsedilmeyen özel bir veri tabanı türü getirilmiştir. Buna göre: “Üye devletler, içeriğinin elde edilmesi, doğrulanması veya sunumu için nitelik ve/veya nicelik yönünden esaslı yatırım yapan veri tabanı yapımcısına, veri tabanının içeriğinin tamamının veya nitelik ve/veya nicelik yönünden değerlendirilen esaslı bir kısmının çıkarılmasını yasaklama ve/veya yeniden kullanımını engelleme hakkı tanıyacaklardır.” Direktif m.7’de yapımcısının fikri yaratıcılığı aranmaksızın, içeriğinin elde edilmesi, doğrulanması ve sunumu için nitelik ve/veya nicelik yönünden esaslı yatırım yapılan veri tabanlarının içeriğinin korunmasına yönelik özel bazı haklar tanınmıştır.

Esaslı yatırımla oluşturulan veri tabanları, yapımcısının yaratıcılığını yansıtmak zorunda olmadığından, telif hakkı koruması yerine, sui generis bir korumaya tabi tutulmuşlardır. Bu yüzden, Direktif m.7’de veri tabanı sahibi hakkında veri tabanı yapımcısı (the maker of a database) ifadesi kullanılmıştır.

Bu yeni düzenlemeyle Birlik ülkelerinin bir kısmında telif hakkı ile korunmayan “alın teri” veya “zahmetli iş” ürünü adı verilen derlemeler, içeriğin izinsiz başka ortama aktarımını engellemeye yönelik sui generis bazı haklar tanınarak korunmak istenmiştir. Sui generis korumada, içeriğin bizatihi kendisi değil, sadece başka ortama aktarımı yasaklandığından, veri tabanı yapımcısının harcadığı emek ve finansal yatırım dolaylı olarak garanti altına alınmaktadır.

---

¹⁸⁷ DAVISON, s.76.

Sui generis veri tabanı koruması, ekonomik rekabetin kötüye kullanılmasını engelleyici bir düzenleme niteliğinde olmakla birlikte, bedensel emek harcanarak oluşturulan veri tabanlarının korunması ve içeriğın ticari amaç dışındaki kullanımlarını da engellenmesi nedeniyle, rekabet hukuku korumasına kıyasla daha kapsamlıdır. Bu özelliğı nedeniyle, doktrinde bağlantılı (komşu) hak sahipliğine benzeyen, özel bir fikri mülkiyet hukuku koruması olduğı kabul edilmektedir¹⁸⁸.

Direktifin 4. Kısımında yer alan 13. maddesinde, orijinal veya sui generis ayrımı yapılmaksızın veri tabanlarına tanınan hakların, veri tabanı içeriğine dahil edilmiş eserler ve diğery materyaller üzerindeki bireysel telif hakları, telif hakkına bağılı komşu haklar veya verilerle ilgili diğery hak veya sorumluluklar ile Birlik ülkelerindeki patent hakları, ticari markalar, tasarım hakları, ulusal hazinelerin korunması, kısıtlayıcı uygulamalar ve haksız rekabet yasaları, ticari sırlar, güvenlik, gizlilik, verilerin korunması ve gizliliğı, kamu belgelerine erişilebilirlik ve sözleşme hukukuna ilişkin olan hükümlere hanel getirmeyeceğı ifade edilmiştir¹⁸⁹.

Orijinal veri tabanı koruması, içeriğinin seçilmesi veya düzenlenmesine yönelik veri tabanı yapısındaki düşünce yaratıcılığını konu alırken, sui generis veri tabanı koruması, içeriğın elde edilmesi, sunulması veya doğrulanmasındaki emek ve finansal harcamayı konu almıştır. Bu sayede, AB Veri Tabanı Direktifi'nde veri tabanı türüne göre ikili bir koruma sistemi getirilerek, Birlik ülkelerindeki mevzuat uyumlaştırılmaya çalışılmıştır. Direktifte veri tabanlarına orijinal veya sui generis yapıda olmalarına göre farklı koruma yöntemi getirilmiş ise de, bir veri tabanı hem orijinal hem de sui generis özelliğı birlikte taşıyabilir.

---

¹⁸⁸ **DERCLAYE**, 54; **BEUNEN**, s.14; **GROSHEIDE**, F. Willem, Database Protection - The European Way, Washington University Journal of Law & Policy, Volume 8 Symposium on Intellectual Property, Digital Technology & Electronic Commerce, 2002, s.45. Direktifle getirilen bu şekildeki iki basamaklı düzenleme ile Ekonomik ve Sosyal Komitenin Birlik içinde güçlü bir veri tabanı koruması getirilmesi yönündeki talebi de karşılanmıştır.

¹⁸⁹ **Direktif Resitali** 18. paragrafında da Direktifin, eser sahiplerinin eserlerinin bir veri tabanı içine dahil edilmesine müsaade edip etmeyeceklerine veya ne şekilde müsaade edeceklerine, özellikle de verilen yetkinin münhasır olup olmadığına karar verme özgürlüklerine hanel getirmeyeceğı ifade edilmiştir. **Direktif Resitali** 47. paragrafında Direktifin hakim durumun kötüye kullanılması sonucu doğurmayacağı, 48. paragrafta ise, Direktifin kişisel verilerin korunmasına yönelik mevzuatı ihlal etmeyeceğı özellikle vurgulanmıştır.

Bu halde, veri tabanı sahibi, veri tabanı içeriğinin seçilmesi veya düzenlenmesindeki düşünce yaratıcılığı için telif hakkı koruması, içeriğin elde edilmesi, sunulması veya doğrulanmasında yapılan esaslı yatırımı garanti altına almak için de, içeriğin başka ortama aktarımını engelleme hakkı elde edecektir¹⁹⁰.

III. ABD HUKUKUNDA VERİ TABANLARI

A) Kanuni Düzenleme

Dijital teknoloji üretiminde öncü olması nedeniyle, veri tabanı üretimi ve ticaretinde de dünyanın en gelişmiş ülkesi ABD'dir. ABD hukukunda derlemeler, edebiyat eseri olarak telif hakkı korumasına tabidirler¹⁹¹. Derlemeler veri tabanlarını da içerecek şekilde, 1976 tarihli Copyright Act § 101'de koruma altına alınmıştır. Buna göre derleme: "Mevcut materyaller veya verilerin seçilmesi, kordinasyonu veya düzenlenmesi itibarıyla bir bütün olarak orijinal bir eser sahipliği ürünü mahiyetindeki toplama ve derlemelerden oluşan eser" şeklinde tanımlanmıştır.

Söz konusu yasanın yürürlüğe girmesinden önce ABD hukukunda "zahmetli iş ürünü" (sweat of the brow) doktrininin etkisiyle, bazı davalarda her hangi bir orijinallik arz etmeyen veri derlemelerine de telif hakkı tanınmıştır. Örneğin, 1922 yılında verilen bir kararda, bir şehrin sokaklarından geçip gitmekte olan bir adamın, o sokağın sakinlerinin isimlerini, mesleklerini ve ev numaralarını not etmesi halinde, bu kişinin söz konusu not üzerinde eser sahibi olacağına hükmedilmiştir. Kararda basit bir çabayla dahi, copyright korumasından yararlanabilen bağımsız bir orijinal esere vücut verilebileceği ifade edilmiştir¹⁹².

¹⁹⁰ GROSHEIDE, Database Protection, s.39.

¹⁹¹ RESNIK, David, Strengthening the United States Database Protection Laws: Balancing Public Access and Private Control, Science and Engineering Ethics, Vol. 9, 2003, s.307.

¹⁹² Bkz. Jeweler's Circular Publishing Co. v. Keystone Publishing Co., 281 F.83 (2dCir.), cert. denied, 259 US. 581 (1922), HAYDEN, F. John, Copyright Protection on Computer Databases after Feist, Harvard Journal of Law & Technology, Vol.5, 1991, s.221, dn.26.

B) FEIST Kararı

Copyright Act § 101'de veri tabanı koruması için orijinal olma kriteri getirilmesine rağmen, ABD mahkemeleri “zahmetli iş ürünü” doktrinin etkisinde kalmaya devam etmiştir. Bu çerçevede, elektronik ortamda derlenip düzenlenmiş yasa ve içtihat metinlerinde, bir gazetenin bir yıl boyunca yayınlanmış nüshaları ile ilgili fihristte, bir yayın kuruluşunca hazırlanan haftalık ya da aylık tv programlarının isimlerini ve saatlerini gösteren rehberde, derlemenin oluşturulması için sarf edilen bedensel emek ve çaba telif koruması elde etmek için yeterli görülmüştür¹⁹³.

Buna karşılık ABD Yüksek Mahkemesi, 1991 tarihinde Feist - Rural Davası olarak adlandırılan davada, orijinallik taşımayan veri derlemelerinin copyright korumasına tabi olmadığına karar vermiştir¹⁹⁴. Davaya konu olan uyuşmazlıkta, davacı Rural, Kansas Eyaletinin Kuzey bölgesinde telefon hizmeti veren bir şirkettir. Davalı Feist ise, Rural dahil 11 yerel şirketten lisans talep ederek daha geniş bir bölgede telefon rehberi hazırlamaya karar veren başka bir şirkettir. Rural'ın lisans vermemesine rağmen, Feist rehberi tamamlayarak yayınlamıştır. Rural, copyright ihlali gerekçesiyle açtığı davada, Feist'in kendisine ait rehberdeki bilgileri kopyaladığını iddia etmiştir. Yerel Mahkeme, telefon rehberinin telif hakkı ile korunabilir olduğuna karar vermiştir. Yüksek Mahkeme ise, davacıya ait rehberde abone isimlerinin sadece alfabetik sırayla yayınlanmasının hiçbir orijinallik arz etmediği gerekçesiyle alt mahkeme kararını bozmuştur. Yüksek Mahkemeye göre, rehberlerdeki abonelerin adı, soyadı, adres ve telefon bilgileri gibi olgular (facts), orijinal eser değildirler. Orijinallik, bir eserin bağımsız olarak meydana getirilmesi, yeni olması, başka bir eserin kopyası olmaması ve en azından minimum seviyede yaratıcılık taşıması halinde söz konusu olur. Verilerin basmakalıp ve sıradan şekilde seçilmesi veya düzenlenmesinde, asgari seviyede yaratıcılıktan söz edilemez. Bir derlemenin copyright korumasından yararlanabilmesi için, verilerin seçilmesi veya düzenlenmesinin hususiyet arz etmesi gerekir¹⁹⁵.

¹⁹³ **STUDER**, s.675; **DAVISON**, s.162-164; **ATEŞ**, Eser, s.342.

¹⁹⁴ Feist Publications Inc. v. Rural Telephone Service Co., 499 US. 340 (1991), (www.bitlaw.com).

¹⁹⁵ **FREEMAN**, H. Edward, Legal Protection of Databases: Feist v Rural Telephone Service, Information Security Journal, Vol. 10 (4), 2001, s.1-5; **STUDER**, s.676.

C) Değişiklik Önerileri

Feist - Rural Davası sonrasında ABD hukukunda derlemeler hakkında, “zahmetli iş ürünü” doktrini yerine fikri yaratıcılık unsuruna öncelik tanınmıştır. Amerikan mahkemeleri de içeriği oluşturan verilerin seçilmesi veya düzenlenmesi yönünden yaratıcılık taşımayan veri tabanlarına telif koruması tanımamıştır. Ancak giderek artan dijital teknoloji kullanımı ve internetin etkisiyle, ABD’de 1995 yılından itibaren veri tabanı üretimi ve on-line hizmetlerde patlama yaşanmıştır.

Feist - Rural Davasına konu olan telefon rehberinin basılı halde olması nedeniyle, bu davada öngörülen yaratıcılık unsurunun, çok daha kapsamlı ve esaslı yatırımla oluşturulan dijital veri tabanlarına uygulanıp uygulanmayacağı tartışılmaya başlanmıştır¹⁹⁶. AB Veri Tabanı Direktifi’nin kabul edilmesinin hemen ardından, ABD’de 1996 yılında Veri Tabanı Yatırımı ve Fikri Mülkiyet Korsanlığı ile Mücadele Kanunu adı altında bir Tasarı hazırlandı¹⁹⁷.

Tasarı AB Direktifi’nde olduğu gibi, orijinal olmayan veri tabanları için sui generis koruma öngörmekteydi. Veri tabanı ihlallerine karşı cezai ve hukuki sorumluluk getiren Tasarı, bilim ve kütüphaneci çevrelerin, veri tabanı korumasının bilgiye erişim özgürlüğünü kısıtlayacağı yönündeki güçlü muhalefeti üzerine oylamaya sunulmadan geri çekilmiştir¹⁹⁸.

İlk tasarının geri çekilmesinin ardından, veri tabanı yatırımcılarının talebi üzerine Bilgi Koleksiyonları Korsanlığı ile Mücadele Kanunu I adında yeni bir tasarı hazırlandı. Tasarıda finansal ya da diğer kaynaklara ilişkin önemli ölçüde harcama yapılmak suretiyle toplanan, organize edilen ya da sürekliliği korunan bilgi koleksiyonlarından, mevcut ya da potansiyel pazarına zarar vermek amacıyla, içeriğin önemli bir kısmı ya da tamamının alınması ya da ticarete kullanılmasını engellemeye yönelik, hukuki ve cezai sorumluluk getirilmişti.

---

¹⁹⁶ HAYDEN, s.219.

¹⁹⁷ Database Investment and Intellectual Property Antipiracy Act. 104th Cong. (2d Session 1996).

¹⁹⁸ STUDER, s.679; DAVISON, s.193.

İlk tasarıya yönelik eleştiriler nedeniyle tasarı metninde, veri tabanının mevcut ya da potansiyel pazarına zarar vermemek şartıyla, kar amacı gütmeyen eğitimsel, bilimsel ve araştırmaya yönelik kullanımlara istisna öngörülmektedir. Getirilen istisnaya rağmen, bu tasarı da muhaliflerin etkisiyle yasalaşmamıştır¹⁹⁹.

Söz konusu tasarıların yasalaşmaması üzerine, ABD veri tabanı üreticileri, veri tabanlarına haksız erişimleri engellemek için, ağır sorumluluklar getiren kullanıcı sözleşmeleri ve teknolojik önlemler gibi yeni yöntemlerle veri tabanlarını korumaya yönelik bireysel çözümler aramaya başlamışlardır. Teknolojik önlemlerin, karşı teknolojik yöntemlerle aşılması üzerine, eser sahipleri ve veri tabanı üreticilerinin korunması amacıyla, Dijital Milenyum Telif Hakkı Kanunu adı altında yasal düzenleme yapılmıştır²⁰⁰.

DMCA üç temel yasaklama içerir. Bu yasakların ilki olan m.1201(a)(1)'de, eseri korumaya yönelik teknolojik önlemlerin (şifre, password, watermarking vb.) etkisizleştirilmesinin, hukuka aykırı olduğu hükme bağlanmıştır. İkinci olarak m.1201(a)(2)'de, esere erişim kontrolü sağlayan teknolojilerin etkisizleştirilmesine yarayan araçların üretim ve dağıtımını yasaklanmıştır. Son olarak m.1201(b)'de ise, eserleri kopyalamayı engelleyen teknolojik önlemlerin etkisizleştirilmesine yarayan araçların üretim ve dağıtımını yasaklanmıştır. Bu düzenleme, sui generis veri tabanları için de uygulanabilir olmakla birlikte, bu yaptırım, sadece engeli kıran kişilere karşı koruma sağlamaktadır. Üçüncü kişilere karşı ise bir etkisi yoktur.

Özel bir veri tabanı koruması olmadığından, ABD mahkemeleri önlerine gelen uyuşmazlıklarda, orijinal veri tabanları için CA. § 101 hükmünden, sui generis veri tabanları için de, sözleşmeler hukuku, haksız rekabet hukuku ve teknolojik önlemlerin aşılmasına yönelik DMCA hükümlerinden yararlanmaktadırlar²⁰¹.

---

¹⁹⁹ Bkz. Collections of Information Antipiracy Act. 105th Cong. (1st Sess. 1997), **STUDER**, s.681.

²⁰⁰ Digital Millennium Copyright Act (DMCA), Pub. L. No. 105-304, 112 Stat. 2860, 28 Oct.1998.

²⁰¹ Bkz. **CONLEY / BROWN / BRYAN**, s.35; **STUDER**, s.685; **SMITH**, Mitchell, A Comparison of the Legal Protection of Databases in the United States and EU: Implications for Scientific Research, May 2010, <http://papers.ssrn.com>, s.6.

ABD hukukunda teknolojik önlemleri etkisiz kılmayı yasaklayan DMCA'nın veri tabanı korumasında tek başına yeterli olmaması üzerine, 1999 tarihli Bilgi Koleksiyonları Korsanlığı ile Mücadele Kanunu II, 2003 tarihli Veri Tabanları ve Bilgi Koleksiyonları Haksız Kullanım Kanunu ve 2004 tarihli Tüketicinin Bilgiye Erişimi Kanunu adı altında çıkarılan diğer tasarılar da yasalaşmamıştır²⁰².

VI. TÜRK HUKUKUNDA VERİ TABANI DÜZENLEMELERİ

Türk hukukunda derlemeler, fikir ve sanat eserlerinin bir türü olarak telif hakkı korumasına tabi tutulmuşlardır. Derlemeler veri tabanlarını da içerecek şekilde, 5846 sayılı FSEK. m.1/B,d ve m.6/I'de koruma altına alınmıştır. FSEK.m.1/B,d hükmüne göre: "Derleme eser, özgün eser üzerindeki haklar saklı kalmak kaydıyla, ansiklopediler ve antolojiler gibi muhtevası seçme ve düzenlemelerden oluşan ve bir düşünce yaratıcılığı sonucu olan eseri" ifade eder.

Söz konusu tanım, Bern Sözleşmesi m.2(5)'de yer alan derleme tanımı ile uyumludur. Ancak, derlemelerin FSEK.m.6/I'de işleme eserlerle aynı başlık altında düzenlenmesi, Bern Sözleşmesi'nin sistemi ile çelişmektedir.

Veri tabanları, FSEK.m.6/I.b.11'de İşlenmeler ve Derlemeler başlığı altında düzenlenmiştir. Buna göre, "Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi sonucu ortaya çıkan ve bir araç ile okunabilir veya diğer biçimdeki veri tabanları" bu kanuna göre eser sayılır. Veri tabanları FSEK.m.6/I.b.11'de derleme türü fikir ve sanat eseri olarak düzenlendiğinden, FSEK.m.1/B,d yer alan düşünce yaratıcılığı sonucu olma unsuru veri tabanları için de geçerli olacaktır. Bu hükümde, Uluslararası düzenlemelerde ve AB Direktifi m.3'de benimsenen orijinal veri tabanları düzenlenmiştir²⁰³.

²⁰² DERCLAYE, s.223. Tasarı metinleri için bkz. <http://thomas.loc.gov/home/thomas.php>.

²⁰³ BAYAMLIOĞLU, s.267; ÇOLAK, s.27; ATEŞ, Eser, s.360.

Dijital teknolojiye bağılı olarak, ülkemizde de kapsamlı veri tabanlarının oluşturulmaya başlanması üzerine, 2004 tarihinde FSEK. Ek.m.8’de esaslı yatırımla oluşturulan veri tabanlarının korunmasına yönelik olarak, AB Direktifi m.7’deki gibi sui generis bir düzenleme getirilmiştir²⁰⁴. Buna göre, “Bir veri tabanının içeriğinin oluşturulmasına, doğrulanmasına veya sunumuna nitelik ve nicelik açısından esaslı bir nispet dahilinde yatırım yapan veri tabanı yapımcısı, ayrıca, veri tabanının içeriğinin önemli bir kısmının veya tamamının; a) Herhangi bir araç ile herhangi bir şekilde sürekli veya geçici olarak başka bir ortama aktarılması, b) Herhangi bir yolla dağıtılması, satılması, kiralanması veya topluma iletilmesi hususlarında bu Kanunda sayılan istisnalar ile kamu güvenliği, idarî ve yargı işlemlerinin gerektirdiği istisnalar dışında izin vermek veya yasaklamak hakkına sahiptir.”

A) Orijinal Veri Tabanı Koruması (FSEK.m.6/I,b.11)

FSEK.m.6/I,b.11’de “Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi²⁰⁵ sonucu ortaya çıkan” orijinal veri tabanları, açık bir şekilde eser olarak kabul edilmişlerdir. FSEK.m.13’de yer alan “Fikir ve sanat eserleri üzerinde sahiplerinin mali ve manevi menfaatleri bu kanun dairesinde himaye görür” hükmü gereğince, veri tabanı yaratıcılarının sahip olacağı hakların neler olduğu ayrıca düzenlenmemiştir²⁰⁶. Direktifin 3. maddesinde, orijinal veri tabanlarının eser sahipleri için geçerli olan telif hakkı ile korunacağı belirtilmesine rağmen, Direktifin 4. maddesinde, veri tabanı yaratıcılarının hakları arasında, eser sahiplerine tanınan manevi haklara yer verilmemiştir²⁰⁷.

²⁰⁴ TEKİNALP, s.132; ATEŞ, Eser, s.378; KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL, s.135.

²⁰⁵ FSEK.m.6/I,b.11’de veri tabanı içeriği hakkında sadece, “verilerin ve materyallerin” seçilip derlenmesinden söz edilmiş ise de, AB Direktifi’nde belirtildiği şekilde, veri tabanı içeriğinde eser niteliğinde ürünler de bulunabilir.

²⁰⁶ FSEK’te veri tabanı yazarının sahip olduğu maddi ve manevi haklar özel olarak belirtilmediği gibi, bu haklara yönelik sınırlamalar da ayrıca düzenlenmemiştir. Bu konuda, eser sahipleri için geçerli olan telif hakkı sınırlamaları veri tabanı yazarları için de geçerli olacaktır.

²⁰⁷ **Direktif Resitali 28.** paragrafında, Birliğe üye devletlerin veri tabanı yaratıcılarına manevi haklar tanıma konusunda serbest oldukları belirtilmiştir.

FSEK’te yer alan belli bir maksada göre kavramı, Direktif m.1’de belirtilen sistematik ve metodik olma unsurunu karşılarken, hususi bir plan dahilinde ifadesi, Direktif m.3’te öngörülen veri tabanı içeriğinin seçilmesi veya düzenlenmesi yönünden fikri yaratıcılık arzeme unsuruna karşılık gelmektedir.

Bu haliyle Direktif metninde geçen ifadeler, FSEK.’e oranla daha anlaşılır ve yerindedir. Benzer şekilde, FSEK.m.6/I,b.11’de içerikte yer alan veri ve materyallerin veri tabanı için tanınan telif korumasından yararlanamayacağı hakkında, “(Ancak, burada sağlanan koruma, veri tabanı içinde bulunan veri ve materyalin korunması için genişletilemez)” şeklinde kaleme alınan düzenleme de, kanun tekniğine uymamaktadır.

Yasal düzenlemenin karışık ve düzensiz kaleme alınmasına karşılık, Yargıtay önüne gelen bir uyuşmazlıkta, veri tabanı içeriğinin seçilmesi ve derlenme biçiminin hususiyet arz etmesi halinde, veri tabanının derleme eser olarak korunacağına, ancak burada sağlanan korumanın veri tabanı içinde bulunan veri ve materyaller için genişletilemeyeceğine açık ve anlaşılır bir şekilde karar vermiştir.

Yurt dışında faaliyet gösteren First Trading Company Ltd. Hongkong (Ftc)’a ait Atlas Markalı Elektronik Sözlüğün, Türkiye’de faaliyet gösteren ancak sözlüğün sadece Türkçe kelimelerini hazırlama hususunda sözleşme yapılan Herpa Ltd. Şti. tarafından, Poli Lingua adı altında davacının izni olmaksızın piyasaya sürülmesi üzerine açılan davada, Yargıtay Türk Hukukunda FSEK.m.6/I,b.11’de düzenlenen orijinal veri tabanı korumasında dikkate alınması gereken hususları, AB Veri Tabanı Direktifi hükümlerine uygun ve ayrıntılı bir şekilde ele almıştır²⁰⁸.

²⁰⁸ Bkz. 11.HD. 13.04.2006, E.2005/3506, K.2006/4425, “...FSEK'nun 1B ve 6/11. maddesine göre, veri tabanları derleme eser olarak kabul edilmiştir. Bir veri tabanının derleme eser sayılmasını sağlayan asıl unsur veri ve materyallerin seçilme ve derlenme biçimidir. Nitekim FSEK.'nun 6/11. maddesine göre, belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi sonucu ortaya çıkan ve bir araç ile okunabilir veya diğer biçimdeki veri tabanları derleme eser olarak korunur. Ancak, burada sağlanan koruma veri tabanı içinde bulunan veri ve materyallerin korunması için genişletilemez. Veri tabanında kullanılan veriler ve materyaller herhangi bir şekilde elde edilmiş herkesin kullanımına açık bilgiler olabileceği gibi FSEK.'nda sayılan eser türlerinden birisine de dahil olabilirler. Kullanılan verilerin FSEK.'nca korunan eser türlerinden birisini oluşturması halinde, veri tabanı üzerinde hak sahipliğinin kazanılması için istifade edilen eserin sahibinin haklarına zarar getirmemek şartıyla oluşturulması ve derleyenin hususiyetini taşıması gereklidir. Veri tabanları üzerinde derleme eser sahipliği için zorunlu olan hususiyet şartı ise, kullanılan verilerin ve materyallerin

B) Sui Generis Veri Tabanı Koruması (FSEK.Ek.m.8)

FSEK. Ek.m.8'de düzenlenen sui generis veri tabanları hakkında, AB Direktifi m.7'de olduğu üzere eser, eser sahibi ve fikri hak koruması (copyright) kavramları bilinçli olarak kullanılmamıştır. Bu nedenle, içeriğinin seçilmesi veya düzenlenmesi yönünden yaratıcılık arz etmeyen veri tabanları FSEK.'te eser olarak kabul edilmemiştir. Bununla birlikte, FSEK.'te de gelişen dijital teknoloji sayesinde, yaratıcılık taşımasa bile içeriğin elde edilmesi, doğrulanması veya sunumu yönünden esaslı yatırım harcanan veri tabanlarının korunması için, veri tabanı içeriğinin başka bir ortama aktarımını yasaklamaya yönelik, fonogram yapımcısı ve yayıncı kuruluşlara tanınan komşu haklara benzer sui generis bazı haklar tanınmıştır.

Sui generis veri tabanı yapımcılarına tanınan korumanın amacı, esaslı yatırım yapılarak meydana getirilebilecek ürünlere yönelik yatırımları teşvik etmektir. Örneğin, Ülkemizdeki turizm bölgelerinin, kaplıcaların, ırmakların, belli yörelerde yetişen bitki ve hayvan türlerinin, müzelerin, el yazması eser ve heykellerin tanıtımına yönelik veri tabanlarının hazırlanması, büyük emek ve parasal harcama

---

seçilip derlenmesi biçimidir. Sonuçta asıl olan koruma, koşulları oluştuğunda veri ve materyallerin FSEK.'nun 6/11. maddesi anlamında seçilip derlenmesi yoluyla oluşturulan veri tabanı üzerindeki derleme eser sahipliğidir. Bir derleme eserin varlığının tespiti, her somut uyuşmazlıkta mahkemelerce resen gözetilir. Hükme esas alınan bilirkişi raporlarında ise, derleme eserin unsurları irdelenmeksizin anılan sözlüklerin veri tabanı oldukları ifade edilmiştir. O halde öncelikle, uyuşmazlık konusu Atlas markalı elektronik tercüme sözlüğünün FSEK.'nun 1/B ve 6/11. maddeleri uyarınca veri tabanı oluşturup oluşturmadığının kesin olarak belirlenmesi zorunludur. Bu husus belirlendikten sonra, veri tabanında Kullanılan Türkçe / İngilizce sözlük verilerinin davalı kişilerce yaratılmış eser veya herkesçe bilinen ve kullanımına açık veriler olup olmadıklarının saptanması gereklidir. Dava konusu Atlas markalı elektronik tercüme sözlüğünün bir veri tabanı olduğunun tespiti halinde, Türkçe / İngilizce sözlük verilerinin davacı Ftc tarafından işlenerek seçilip derlenmesi sonucu veri tabanı haline getirildiğinin sabit olması ve anılan veri tabanının davacı Ftc tarafından usulüne uygun bir sözleşme ile davalı Herpa'ya devredildiğinin de kanıtlanmaması nedeniyle; davalı Herpa'nın FSEK'nun 6/11. ve 18/2. maddeleri uyarınca veri tabanı üzerindeki mali hakları kullanma yetkisinin kendisine ait olduğuna dair savunmasına değer verilemeyecektir. Ancak, veri tabanında kullanılan Türkçe / İngilizce sözlük verilerinin bizatihi eser vasfında olduğunun anlaşılması halinde ise; dosyada mevcut Ankara 13. Sulh Hukuk Mahkemesi'nin 2001 /21 D. İş sayılı delil tespiti dosyasındaki bilirkişi görüşü dikkate alınmak suretiyle, veri olarak kullanılan Türkçe/İngilizce sözlük üzerinde davalı kişilerin hak sahipliğinin belirlenmesi ve sonucuna göre de davacı Ftc veya davalı Herpa tarafından FSEK.'nun 18, 49, ve 52. maddelerine göre geçerli bir sözleşme yoluyla eser sahibinden söz konusu verilerin mali haklarının veya kullanma yetkisinin (ruhsat) devir alınıp alınmadığının belirlenmesi ve uyuşmazlığın bu yolla giderilmesi gerekecektir. Bu durumda, mahkemece aralarında bir bilgisayar uzmanının da bulunduğu fikri haklar alanında uzman öğretim üyelerinden oluşan yeni bir bilirkişi heyetinden yukarıda açıklanan hususlarda gerekçeli ve denetime elverişli rapor alınarak hasıl olacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme sonucu davanın kısmen kabulü doğru görülmemiştir..." (ERDİL, Şerh I, s.273-276).

gerektirir. İşte, bu alanda yapılacak yatırım ve emek korunduğu takdirde, oluşturulacak yeni veri tabanları sayesinde sosyal ve kültürel zenginleşmeden başka, Ülkemizin güzelliklerinin tanıtımı da sağlanmış olacaktır²⁰⁹.

Sui generis veri tabanı yapımcılarına tanınan haklar konusunda, AB Direktifi ve FSEK. Ek.m.8 hükümleri benzer olmakla birlikte, veri tabanı yapımcısına tanınan haklara yönelik getirilen istisnaların kapsamı konusunda önemli bir fark bulunmaktadır. Gerçekten de Direktif m.9(a)'da, sui generis veri tabanlarında kişisel kullanım istisnası sadece elektronik olmayan veri tabanları için tanınmış olmasına rağmen, FSEK. Ek.m.8'de kişisel kullanım istisnası hakkında ayırım yapılmamıştır.

Bu yüzden, FSEK.'te yasal kullanıcılar tarafından kişisel kullanım kapsamında elektronik veri tabanlarının içeriği kopyalanarak başka bir ortamda saklanabilecektir. Dijital teknolojinin dezavantajları göz önüne alındığında, yasal kullanıcılara tanınan bu hak, kötüniyetli kişilerce kolaylıkla istismar edilerek, sui generis veri tabanı korumasının zayıflamasına yol açabilir.

FSEK. Ek.m.8'de sui generis veri tabanı yapımcılarına tanınan hakları ihlal edenler hakkında, "bu Kanunun 72 nci maddesinin (3) numaralı bendi hükümlerinin" uygulanacağı belirtilmiştir. Söz konusu cezai müeyyide, 2007 tarihinde yürürlükten kaldırıldığından, sui generis veri tabanı ihlallerinde FSEK.'te öngörülen diğer yaptırımların uygulanıp uygulanmayacağı hususunda bir açıklık bulunmamaktadır. Doktrinde, sui generis veri tabanları eser sayılmadığından, yapımcılara tanınan hakların ihlali halinde, haksız fiile ilişkin genel hükümlerin veya haksız rekabet hukukuna ilişkin müeyyidelerin uygulanabileceği kabul edilmektedir²¹⁰.

---

²⁰⁹ **TEKİNALP**, s.132; **ERDİL**, Şerh II, s.1754.

²¹⁰ **BAYAMLIOĞLU**, s.269; **ATEŞ**, Veri Tabanı, s.81; **ERDİL**, Şerh II, s.1754. Bkz. aşa. §10, II.

§ 8. DİJİTAL VERİ TABANLARI ÜZERİNDE SAHİP OLUNAN HAKLAR

I. GENEL OLARAK

Daha önce de ifade edildiği üzere, dijital veri tabanlarında yer alan veri tabanının teknik yapısını oluşturan mekanik araçlar ve veri tabanının işleyişini sağlayan bilgisayar programları, veri tabanı korumasından yararlanamazlar. Veri tabanlarının hazırlanışında ve işleyişinde rol oynayan bilgisayar programları üzerinde, programların korunmasına yönelik bireysel haklar varlığını sürdürür. Veri tabanı içeriğinin kamuya iletimini sağlayan araçlar üzerinde ise, teknik yapıları ve fonksiyonel tasarımlarına göre, patent ve tasarım koruması söz konusu olabilir²¹¹.

Benzer şekilde, veri tabanı içeriğindeki eser ve veriler tek başlarına veri tabanı korumasına konu olamazlar. Bunlardan eserler üzerindeki asıl eser sahiplerinin telif hakları, veri tabanı yapımcısı ile aralarındaki devir veya lisans sözleşmesine göre varlığını sürdürürler. Eser vasfında olmayan veriler üzerinde ise, kişilik haklarından doğan haklar bulunabilir. Bu tür haklar haricinde, eser değeri bulunmayan sıradan veriler üzerinde tekil anlamda hak sahipliği bulunmaz. Veri tabanı sahipleri açısından önem arz eden husus, veri tabanı içeriğinde yer alan eser ve veriler üzerindeki bireysel haklar dışında, oluşturdukları veri tabanları üzerinde bağımsız olarak ne tür haklar elde edecekleridir.

AB Direktifi ve FSEK.'te veri tabanı üreticilerine, oluşturdukları veri tabanının türüne göre farklı haklar tanınmıştır. Anılan düzenlemelerde, içeriğinin seçilmesi veya düzenlenmesi yönünden yaratıcılık arz eden orijinal veri tabanı sahiplerine telif hakları tanınırken, içeriğinin oluşturulmasına, doğrulanmasına veya sunumuna nitelik ve/veya nicelik açısından esaslı yatırım yapan veri tabanı yapımcılarına, fonogram yapımcısı ve yayıncı kuruluşlara tanınan komşu haklara benzer sui generis bazı haklar tanınmıştır²¹².

²¹¹ DAVISON, s.74; DERCLAYE, s.67; OĞUZ, s.749; ÖZTÜRK, s.110.

²¹² DERCLAYE, 54; GROSHEIDE, Database Protection, s.45; TEKİNALP, s.132.

Bu yüzden, veri tabanı üreticilerine tanınan haklar ve istisnalarının, veri tabanı türüne göre farklı değerlendirilmesi gerekir. Söz konusu düzenlemelerde, veri tabanı üzerinde fikri hukuk yönünden hak sahibi olacak kişiler veri tabanı türüne göre farklı tanımlandığından, veri tabanları üzerinde hak sahibi olacak kişilerin tespiti de veri tabanı türüne göre ayrı belirlenmelidir.

Veri tabanlarının büyük bir kısmı hem orijinal hem de sui generis özellik arz etmektedir. Bunların da bazen, veri tabanı yazarı ile veri tabanı yapımcısı farklı kişiler olabilir. Bu hallerde, veri tabanı yazarlığından doğan haklarla, veri tabanı yapımcısının hakları bir biriyle çatışabilir²¹³. Daha çok veri tabanı yapımcısının, sipariş üzerine veri tabanı hazırlatmasında karşılaşılabilecek bu gibi hallerde, yapımcının kanunda kendisine tanınan haklardan tam anlamıyla yararlanabilmesi için, sipariş verdiği veri tabanı yazarından, yazarın mali haklarını devralması gerekir. Bu yönde bir sözleşme bulunmadığı takdirde, uyuşmazlık halinde, yapımcının veri tabanı sipariş etmekteki amacına öncelik tanınmak suretiyle, veri tabanı yazarının telif haklarını ileri sürerek, veri tabanı yapımcısının sahip olduğu haklarını kullanmasını engellemeyeceği kabul edilmelidir.

Direktif m.7(4) hükmünde de, veri tabanı yapımcısına sağlanan hakların, veri tabanı yapısındaki telif hakkından etkilenmeksizin, uygulanmaya devam edeceği ifade edilmiştir²¹⁴. FSEK.'te bu yönde bir hüküm bulunmasa dahi, Sipariş Üzerine Yayım Sözleşmeleri başlığını taşıyan TBK.m.501'de, bir veya birkaç kişinin yayımcının belirlediği plana göre bir eser meydana getirmeyi üstlenmeleri halinde, bu kişilerin sadece sözleşmeyle kararlaştırılan ücrete hak kazanacakları, sözleşme konusu mali hakların ise yayımcıya ait olacağı ifade edilmiştir²¹⁵.

---

²¹³ Örneğin, veri tabanı yapımcısının yasal kullanıcılara veri tabanı içeriğinin tamamından yararlanma imkanı tanıdığı hallerde, kullanıcıların veri tabanı içeriğinin tamamını bilgisayarlarına kopyalaması, veri tabanı yazarının veri tabanı yapısı üzerindeki çoğaltma hakkının ihlaline de yol açacaktır.

²¹⁴ Bkz. Direktif m.7/(4): "4. The right provided for in paragraph 1 shall apply irrespective of the eligibility of that database for protection by copyright or by other rights."

²¹⁵ Bununla birlikte, veri tabanı yapımcısı, sahip olduğu sui generis hakların kullanımı esnasında, kendi hakları ile açıkça çelişmediği sürece, yazara ait manevi haklara saygı göstermekten başka, veri tabanı yazarının şeref ve itibarını zedeleyici uygulamalardan da kaçınmalıdır.

Veri tabanları üzerindeki hak sahipliği, veri tabanının hususiyet arz edecek şekilde yaratılması veya esaslı yatırım yapılması neticesinde kendiliğinden doğar. Hak sahipliği için, kayıt ve tescil zorunlu değildir. Ancak orijinal veri tabanı yaratıcıları, hak sahipliklerini ispatta kolaylık sağlamak için, FSEK.m.13/III’te yer alan kayıt ve tescil sisteminden yararlanabilirler. FSEK.m.11 ve m.12’de yer alan kanuni karineler de, eser sayılan orijinal veri tabanları hakkında uygulanabilir²¹⁶.

II. ORJİNAL VERİ TABANLARINDA

A) Hak Sahipliğinin Belirlenmesi

AB Direktifi m.3’e göre içeriğinin seçilmesi veya düzenlenmesi yönünden yazarının kendi fikri yaratıcılığını yansıtan veri tabanları, telif hakları korumasından yararlanacaktır. Maddede geçen veri tabanı yazarı kavramı, eser niteliğindeki fikir ürünü sahipliğinde geçerli olan “eser sahibi” anlamında kullanılmıştır. Direktif.m.4(1)’de, eser sahipliğine uygun şekilde, veri tabanı yazarının gerçek kişi veya kişiler topluluğundan oluşabileceği gibi, Üye devletlerin mevzuatlarında izin verilmesi halinde, tüzel kişilere hakları kullanma yetkisi tanınabileceği de ifade edilmiştir. FSEK.m.6/I,b.11’de açık bir şekilde veri tabanı yazarı veya eser sahibi ifadesi kullanılmamakla birlikte, maddede düzenlenen veri tabanları derleme eser sayıldığından, hususi bir plan dâhilinde veri tabanını meydana getiren kişi veya kişiler, eser sahibi olarak kabul edilecektir (FSEK.m.1/B,b).

FSEK.m.8/I’de yer alan evrensel kural gereğince, bir eserin sahibi, onu meydana getiren kişidir. Maddenin ikinci fıkrasında ise, bir işlenmenin ve derlemenin sahibinin, asıl eser sahibinin hakları mahfuz kalmak şartıyla onu işleyen kişi olduğu ifade edilmiştir. Eser sahibi genellikle, eseri meydana getiren tek bir kişi olmakla birlikte, bazı hallerde fikir ve sanat eserinin birden fazla kişi tarafından meydana getirilmesi de söz konusu olabilir²¹⁷.

²¹⁶ Sui generis veri tabanları FSEK.’te eser kabul edilmedikleri için, söz konusu hükümlerin bunlara uygulanması lâfzen mümkün değildir. Bu yüzden, hak sahipliğinin tespitindeki zorluklar nedeniyle, her iki veri tabanı türü için de geçerli, özel bir düzenleme yapılması yerinde olacaktır.

²¹⁷ **AYAN**, Serkan, Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Hak Sahipliği, Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan, Ankara 2006, s.193.

Buna göre, birden fazla kimselerin birlikte vücuda getirdikleri ortak eserin kısımlara ayrılmasının mümkün olduğu hallerde, ortak esere katkıda bulunan kişiler, hususiyetini yansıtarak kendilerinin meydana getirdiği her bir kısmın sahibi sayılırlar (m.9/I)²¹⁸. Birden fazla kimsenin iştirakiyle vücuda getirilen eserin, ayrılmaz bir bütün teşkil etmesi halinde ise, eser sahipliği, ayrılmaz eseri vücuda getirenlerin birliğine aittir (FSEK.m.10/I)²¹⁹. Bu durumda, sözleşmede veya hizmet şartlarında veya eser meydana getirildiğinde yürürlükte olan herhangi bir yasada aksi öngörülmediği takdirde, birlikte eser üzerindeki “haklar” eser sahiplerini bir araya getiren gerçek veya tüzel kişi tarafından kullanılacaktır (FSEK.m.10/IV).

FSEK.m.18/II’e göre, “Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça; memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserler üzerindeki haklar bunları çalıştıran veya tayin edenlerce kullanılır. Tüzel kişilerin uzuvları hakkında da bu kural uygulanır.” Bu hüküm gereğince, bir işverenin veya tüzel kişinin bünyesinde içeriğinin seçilmesi veya düzenlenmesi eyleminin organ, memur, hizmetli veya işçilerin fikri emek ve çalışmaları ile oluşturulduğu orijinal bir veri tabanında, aksi kararlaştırılmadığı takdirde, veri tabanı sahipliğinden doğan haklar, işveren veya tüzel kişi tarafından kullanılacaktır²²⁰.

²¹⁸ Eserin kısımlara ayrılmasının mümkün olduğu hallerde, aksi kararlaştırılmadıkça, eseri birlikte vücuda getirenlerden her biri bütün eserin değiştirilmesi veya yayımlanması için diğerlerinin iştirakini isteyebilir. Diğer taraf muhik bir sebep olmaksızın iştirak etmezse, mahkemece müsaade verilebilir. Aynı hüküm mali hakların kullanılmasında da uygulanır (m.9/II). Söz konusu hüküm, dijital veri tabanlarında içeriğin seçilmesi eylemi ile içeriğin düzenlenmesi eylemini gerçekleştirenlerin farklılık arz etmesinde önem taşır. Sahibinin yaratıcılığını yansıtmak şartıyla, veri tabanı içeriğinin seçimi ve düzenlenmesini gerçekleştiren kişilerin farklı kişiler olması halinde, bu kişiler arasında çıkacak uyuşmazlıklar mahkemece çözümlenecektir.

²¹⁹ Bu halde, birliğe adi şirket hakkındaki hükümler uygulanır. Eser sahiplerinden biri, birlikte yapılacak bir muameleye muhik bir sebep olmaksızın müsaade etmezse, bu müsaade mahkemece verilebilir. Eser sahiplerinden her biri, birlik menfaatlerine tecavüz edildiği takdirde tek başına hareket edebilir (FSEK.m.10/II). Bununla birlikte, eserin vücuda getirilmesinde yapılan teknik hizmetler veya teferruata ait yardımlar, iştirake esas teşkil etmez (FSEK.m.10/III).

²²⁰ Bkz. **OKUTAN**, Gül, Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Tüzel Kişinin Eser Sahipliği Sorunu, Prof. Dr. Uğur Alacakaptan’a Armağan, İstanbul 2008, s.469; **YUSUFOĞLU**, Fülürya, Eseri Meydana Getirenlerin Mali Hak Sahibi Sayılmadıkları Haller, Prof. Dr. Ünal Tekinalp’e Armağan, İstanbul 2003, s.397; **KARAMAN COŞKUN**, Özlem, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında İşveren ve Tayin Edenin Eser Üzerindeki Hakları, MÜHF. Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.13, S.1-2, 2007, s.36.

AB Direktifi m.4(3)'de, bir orijinal veri tabanının birden fazla gerçek kişinin iştiraki ile oluşturulması halinde, veri tabanı üzerindeki haklara iştirak halinde sahip olunacağı ifade edilmiştir. Direktif Resitalinin 29. paragrafında da, çalışanlar tarafından oluşturulan veri tabanlarında hak sahipliğinin belirlenmesi konusunda, Üye Devletlere serbesti tanıdığı belirtilmiştir.

Eser sahibinin hakları ile bu hakların kullanımı farklı hususlardır. Gerçekten de eser sahipliğine bağlı haklar, eserin yaratıcısı olan kişi veya kişilere ait maddi veya manevi haklardan meydana gelir. Buna karşılık hakların kullanımı yetkisi, eserin gerçek sahibi olmamakla birlikte, FSEK.m.10/IV ve 18/II'de olduğu üzere kanun hükmü veya taraflar arasındaki devir veya lisans sözleşmesi gereğince, hakların kullanım yetkisini elinde bulundurma yetkisinden ibarettir.

Hukukumuzda manevi haklar şahsa sıkı sıkıya bağlı, devredilemez, mutlak haklardan sayıldığından, kural olarak manevi hakların devri mümkün değildir. Manevi hakların bu özelliği nedeniyle, FSEK.m.10/IV ve 18/II'de yer alan düzenlemenin manevi hakların kullanma yetkisini de kapsayıp kapsamadığı hususu tartışmalıdır. Bu konudaki bir görüşte, manevi hakların devredilemez özelliği nedeniyle, FSEK.m.10/IV ve 18/II hükümlerinin manevi hakları kullanma yetkisini kapsamadığı ileri sürülmüştür²²¹.

Bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre ise, FSEK.m.18/II'de yer alan işverenin “mali haklara” sahip olabileceği yönündeki ifadenin, 4630 sayılı Kanun ile “hakları kullanabileceği” şeklinde değiştirilmesi nedeniyle, eski yasal düzenleme ve yargı uygulamasının değiştirildiğinin, bu nedenle iş verenin artık manevi hakları da kullanabileceğinin kabulü gerekir²²².

---

²²¹ Bkz. **TEKİNALP**, s.136; **ERDİL**, Şerh I, s.572; **BOZBEL**, s.78.

²²² Bkz. **KARAHAN/SULUK/SARAÇ/NAL**, s.69; **DALYAN**, s.105.

B) Veri Tabanı Yazarının Hakları

Orijinal veri tabanları, AB Direktifi m.3 ve FSEK.m.6'da fikir ve sanat eseri türü sayıldıklarından, veri tabanı yaratıcılarına telif haklarından yararlanma imkânı tanınmıştır²²³. Eser sahiplerine tanınan telif hakları, mali ve manevi haklar olmak üzere ikiye ayrılır. AB Veri Tabanı Direktifi'nde sadece, veri tabanı yazarının sahip olacağı mali haklara yer verilmiştir. Direktif Resitali 28'de, manevi hakları tanınmanın devletlerin takdirine bırakıldığı belirtilmiştir.

Mali hakların sayıldığı Direktifin 5. maddesine göre, “Telif hakkı ile korunabilir olan veri tabanının yazarı, (a) herhangi bir vasıta veya şekilde, geçici veya kalıcı olarak tümünün veya bir kısmının çoğaltılması; (b) çeviri, uyarlama, düzenleme ve diğer değişiklikler yapılması; (c) veri tabanının veya nüshaların kamuya herhangi bir şekilde dağıtılması; (d) kamuya açık herhangi bir bildirim, sunum veya temsili; (e) (b)'de sözü geçen fiillerin sonuçlarının kamuya açık olarak çoğaltılması, dağıtımı, bildirilmesi, sunulması veya temsili; hususlarında veya bunlara yetki vermekte münhasır hakka sahip olacaktır.”

FSEK.'te veri tabanı yazarının sahip olacağı telif hakları tek tek belirtilmediğinden, diğer bütün eserler için geçerli olan manevi ve mali haklar, niteliğine uygun düştüğü sürece orijinal veri tabanı yaratıcılarına da tanınacaktır. FSEK.'te eser sahiplerine tanınan mali haklar sınırlı sayım ilkesine göre düzenlendiğinden, kanun koyucu tarafından eklenmediği sürece, veri tabanı yazarına bu haklar dışında yeni haklar bahsedilemez²²⁴. Bununla birlikte, sınırlı sayım yöntemiyle tanınan hakların, sürekli değişen özellikleri nedeniyle dijital veri tabanı yazarlarının fikri emeklerini korumakta zamanla yetersiz kalacağı aşikârdır.

---

²²³ 11.HD. 13.04.2006, E. 3506/ K.4425, “Veri tabanları üzerinde derleme eser sahipliği için zorunlu olan hususiyet şartı ise, kullanılan verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi biçimidir. Sonuçta asıl olan koruma, koşulları oluştuğunda veri ve materyallerin FSEK.nun 6/11. maddesi anlamında seçilip derlenmesi yoluyla oluşturulan, veri tabanı üzerindeki derleme eser sahipliğidir” (ERDİL, Şerh I, s.273).

²²⁴ FSEK.m.20/II: “Alenilemiş bir eserden eser sahibine münhasıran tanınan faydalanma hakkı, bu Kanunda mali hak olarak gösterilenlerden ibarettir. Mali haklar birbirine bağlı değildir. Bunlardan birinin tasarrufu ve kullanılması diğerine tesir etmez.”

1. Manevi Haklar

Kişilik haklarının özel bir türü olarak düzenlenen eser sahibinin manevi hakları, eserin sahibinin hususiyetini taşıması nedeniyle tanınmıştır. Daha önce de ifade edildiği üzere, fikir ve sanat eserlerinde eser sayılmanın zorunlu unsuru, sahibinin hususiyetini yansıtması şartıdır. Hususiyet ise, fikirlerin sahibine özgü üslupla dış dünyaya yansıtılmasıdır. Derleme eserlerde hususiyet, derleme içeriğinin seçilmesi veya düzenlenmesinin, sahibinin düşünce yaratıcılığı ürünü olması şartına bağlanmıştır. Sahibinin düşünce yaratıcılığını yansıtan orijinal bir veri tabanında, veri tabanı yazarı eser sahiplerine tanınan manevi haklara sahip olacaktır²²⁵.

Manevi haklar kişilik haklarının özel bir türü olması nedeniyle, eser sahibinin kişiliğine bağlı, mutlak ve devredilemez nitelikte haklardandır. Ancak, diğer kişilik haklarından farklı olarak, kişiliğin doğumu ile değil eserin meydana gelmesine bağlı olarak kazanılırlar²²⁶. Ayrıca, fikir ve sanat eserleri hukukunda, eser sahipliğinden kaynaklanan manevi hakları kullanma yetkisi, bazı hallerde yasa gereğince veya sözleşmeyle devredilerek başkaları tarafından da kullanılabilir²²⁷. FSEK.'te manevi haklar, “eseri umuma arz yetkisi” (m.14), “eserde adın belirtilmesini isteme yetkisi” (m.15), “eserde değişiklik yapılmasını yasaklama” (m.16) ve “zilyet ve malike karşı haklar” (m.17)²²⁸ olmak üzere dört maddede düzenlenmiştir. Manevi haklar dört maddede sayılmakla birlikte, FSEK.m.20/II'de belirtilen şekilde manevi hakların sınırlı sayıda olduğuna dair bir hüküm bulunmamaktadır.

---

²²⁵ OĞUZ, s.762; ATEŞ, Veri Tabanı, s.72. 11.HD. 22.09.2003, E.2003/2117, K.2003/8131, “Davaya konu bilgi işlem programında mevzuatın belirli bir dizi ve plan dahilinde yapılması nedeniyle eser niteliğinde olduğu, davalının eyleminin programı aynen alıp kendi çalışması gibi internet ortamında yayınladığı somut olayda, 5846 sayılı Yasanın 15. maddesinin ihlal edilmiş olmasına göre aynı yasanın 70. maddesi gözetilerek manevi tazminata hükmedilmesinde usulsüzlük bulunmadığından..” (ERDİL, Şerh I, s.493).

²²⁶ TEKİNALP, s.151; ERDİL, Şerh I, s.420.

²²⁷ ARSLANLI, s.88; KARAHAN/SULUK/SARAÇ/NAL, s.69.

²²⁸ FSEK.m.17'de yer alan eser sahibinin zilyet ve malike karşı hakları, veri tabanı türü eserlerde uygulanma imkânı bulunmadığından inceme konusu yapılmamıştır.

a) Umuma Arz Yetkisi

FSEK.m.14/I'de, bir eserin umuma arz edilip edilmemesini, yayımlanma zamanını ve tarzını münhasıran eser sahibinin tayin edeceği belirtilmiştir. Eserin umuma arzı, eserin kamuya tanıtılarak alenileşmesi anlamına gelmektedir. Eser umuma arz edilmekle, sahibinin mahrem çevresinden çıkarak, fikir ve sanat dünyasının bir parçası haline dönüşür²²⁹.

Eserin umuma arzı, mali haklardan olan yayma ve kamuya iletme hakları ile yakından bağlantılıdır. Eserin yayılması veya kamuya iletilebilmesi için öncelikle, eser sahibi tarafından umuma arzı yani tanıtılması gerekir. Eserin umuma arzı bir defada gerçekleşen bir hukuki eylem olup, bunun zamanı ve şeklini tayin yetkisi eser sahibine tanınmıştır²³⁰. Eser sahibi dilerse eserin umuma arzın kullanımı yetkisini başkasına devredebilir (FSEK.m.14/III).

Orijinal veri tabanlarının umuma arz edilme yöntemi, veri tabanının web sitesinde veya CD içeriğinde hazırlanmasına göre değişir. Veri tabanının web sitesinde açık ağlarda erişilebilir kılınması halinde, umuma arz gerçekleşmiş sayılır. Bu halde, manevi haklardan umuma arz etme ve mali haklardan olan dijital yöntemle kamuya iletme hakkı aynı anda gerçekleşmiş olur²³¹.

CD'de bulunan bir veri tabanında ise, CD'nin çoğaltılmış orijinal kopyalarının kamuya dağıtılmasıyla umuma arz gerçekleşir. Veri tabanı yazarı dilerse, veri tabanını kamuya kendisi tanıttıktan sonra, yayma veya kamuya iletme hakkını başkalarına devredebilir. Yayma veya kamuya iletme hakkının devrine rağmen, eser sahibi umuma arz hakkını ileri sürerek, mali hakların kullanılmasını kötü niyetle engelleyemez (TMK.m.2).

---

²²⁹ **AYİTER**, s.115; **EREL**, s.137; **ÖZTAN**, Fırat, Eserin Alenileşmesi ve Yayımlanması, Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan, Ankara 2008, s.693.

²³⁰ **TEKİNALP**, s.154; **HIRŞ**, s.139.

²³¹ **BAŞPINAR / KOCABEY**, s.130.

b) Adın Belirtilmesi Yetkisi

FSEK.m.15/I'de eseri, sahibinin adı veya müstear adı ile yahut adsız olarak, umuma arz etme veya yayımlama hususunda karar verme yetkisinin münhasıran eser sahibine ait olduğu ifade edilmiştir. Bu yüzden, eser sahibi rıza göstermedikçe, eserin adsız olarak veya başkasının adı kullanılarak yayınlanması mümkün değildir. Eserde sahibinin adının eser üzerinde yer alması, eser sahipliğine karine teşkil eder²³².

Orijinal bir veri tabanının yazarı, çoğaltılmış CD'ler üzerinde veya web sitesi ekranında eser sahibi olarak kendi adının gösterilmesini isteyebilir. Veri tabanında veri tabanı yazarının adının gösterilmesi, yazarın başkaca siparişler almasında veya kamuoyunda tanınırlığının artmasında etkili olur.

Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça; memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserler üzerindeki hakların bunları çalıştıran veya tayin edenlerce kullanılacağına dair FSEK.m.18/II hükmü, manevi hak olan adın belirtilmesini isteme hakkında da geçerlidir²³³.

Sipariş üzerine hazırlanan eserlerde hizmet veya iş sözleşmesi bulunmadığından, aksi kararlaştırılmadığı takdirde veri tabanı yazarının adı veri tabanında uygun şekilde gösterilmelidir.

Veri tabanında eser sahibinin adının gösterilmediği hallerde, veri tabanını yayımlayan, bu kişinin belli olmaması halinde ise veri tabanını çoğaltan, veri tabanı yazarına ait hak ve yetkileri kendi adına kullanabilir (FSEK.m.12/I). İnternette web sitelerinde hazırlanan veri tabanlarında, veri tabanını dijital ortamda kamuya ileten kişi veri tabanı yazarına ait hak ve yetkileri kullanabilecektir.

---

²³² Yayımlanmış eser nüshalarında, eserin sahibi olarak adını veya bunun yerine tanınmış müstear adını kullanan kimse, aksi sabit oluncaya kadar o eserin sahibi sayılır (FSEK.m.11/I). Bir eserin kimin tarafından vücuda getirildiği ihtilafli ise yahut her hangi bir kimse eserin sahibi olduğunu iddia etmekteyse, gerçek eser sahibi, hakkının tespitini mahkemeden isteyebilir (FSEK.15/II).

²³³ KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL, s.69.

c) Değişiklik Yapılmasını Yasaklamak

Eser sahibi eserinin değişikliğe uğramadan yaşamasını ister. Bu onun eseri ile manevi ilişkisinden doğan doğal bir hakkıdır. Zira eserde yapılacak değişiklik eserin bütünlüğünü bozabilir ve sahibinin hususiyetini yansıtmaktan uzaklaşabilir²³⁴. Bu durumu dikkate alan kanun koyucu, FSEK.m.16/I'de eser sahibinin izni olmadıkça eserde veyahut eser sahibinin adında kısaltmalar, ekleme ve başka değiştirmeler yapılmasını yasaklamıştır.

Madde metninden de anlaşılacağı üzere, eser sahibi izin verdiği takdirde, eserin bütünlüğünde ve eser sahibinin adında değişiklikler yapılabilecektir²³⁵. Ayrıca, Kanunun veya eser sahibinin müsaadesiyle bir eseri işleyen, umuma arz eden, çoğaltan, yayımlayan, temsil eden veya başka bir suretle yayan kimse; işleme, çoğaltma, temsil veya yayım tekniği icabı zaruri görülen değiştirmeleri eser sahibinin hususi bir izni olmaksızın da yapabilir (FSEK.m.16/II).

Dijital veri tabanları üzerinde kolayca değişiklikler yapılarak veri tabanının bütünlüğü bozulabilir. Bu noktada, veri tabanı bütünlüğünün bozulması kavramı ile veri tabanının taklit edilerek veya aynen kopyalanarak yayımlanmasının farklılığına dikkat etmek gerekir. Veri tabanı taklitçiliğinde, veri tabanı yapısında hissedilir derecede yenilik taşımayan, ancak küçük bazı değişiklikler yapılarak, veri tabanının başkasına ait yeni bir esermiş gibi yayınlanması söz konusudur. Bu halde, hem eserin bütünlüğü bozulmakta hem de eser sahibi başkası gösterilmektedir. Aynen kopyalama halinde ise, veri tabanı yapısında hiçbir değişiklik yapılmamaktadır. Kopyalamada, veri tabanı sahibi değiştirilmeden menfaat temin edilebileceği gibi, veri tabanı sahibi başka birisi gibi de gösterilebilir. Veri tabanı taklitçiliğinde ve veri tabanını aynen kopyalamada, bütünlüğün bozulması ve adın değiştirilmesine dair manevi hakların ihlalinden başka, aşağıda incelenen mali haklardan; çoğaltma, yayma ve kamuya iletme haklarının ihlali de söz konusu olmaktadır.

²³⁴ AYİTER, s.120; EROĞLU, İnternet, s.231.

²³⁵ FSEK.m.16/III: "Eser sahibi, kayıtsız ve şartsız olarak yazılı izin vermiş olsa bile şeref ve itibarını zedeleyen veya eserin mahiyet ve hususiyetlerini bozan değiştirmeleri menedebilir. Menetme yetkisinden vazgeçmek hükümsüzdür." FSEK.m.10/IV ve m.18/II hükmü gereğince, hakkın kullanımı yetkisinin işveren veya tüzel kişilere bırakıldığı hallerde de, eser üzerinde asıl eser sahibinin şeref ve itibarını zedeleyici değişiklikler yapılamaz.

2. Mali Haklar

Mali haklar, eserden ekonomik anlamda yararlanma hakkını ve yararlanmanın yöntem ve şartlarını tayin etme imkânını münhasıran eser sahibine bahşeden mutlak haklardır. Mali haklarla, eser sahibine meydana getirdiği fikri üründen iktisaden yararlanma konusunda pozitif yetkiler tanınmanın yanında, üçüncü şahısların eser üzerindeki tasarruflarını engelleme konusunda negatif yetkiler de tanınmaktadır²³⁶.

Eser sahibinin malî hakları FSEK.m.21-25'de, işleme hakkı (m.21), çoğaltma hakkı (m.22), yayma hakkı (m.23), temsil hakkı (m.24) ve umuma iletim hakkı (m.25) olmak üzere sınırlı şekilde belirlenmiştir.

Söz konusu mali haklar manevi hakların aksine, devir ve intikal edebilen haklardır. Eser sahibi, eseri üzerindeki mali haklarının tümünü veya bir kısmını devredebilir, kiralayabilir, ödünç verebilir ve benzeri hukuki tasarruflarda bulunabilir. Mali haklar birbirine bağlı olmadığından, bu haklardan birinde yapılan tasarruf, diğerine etki etmez²³⁷.

a) İşleme Hakkı

Daha önce de ifade edildiği üzere, diğer bir eserden yararlanmak suretiyle meydana getirilip de bu esere oranla bağımsız olmayan fikir ve sanat eserlerine "işlenme" eser adı verilmektedir (FSEK.m.6/I). İşlenme eser, değiştirilmiş biçimde de olsa asıl eseri içermek zorunda olduğundan, FSEK.m.21'de bir eserden onu işlemek suretiyle faydalanma hakkı, münhasıran eser sahibine bırakılmıştır. Dijital veri tabanlarında veri tabanı içeriğindeki eser ve verilerin işlenmesi halinde, veri tabanı yapısının işlenmesi de söz konusu olabilir.

---

²³⁶ **TEKİNALP**, s.169; **ATEŞ**, Hakların Kapsamı, s.157; **ARIDEMİR**, s.51.

²³⁷ **ŞAHİN**, Ayşenur, Fikri Hukukta Eser Sahibinin Mali Haklarının Korunması, İstanbul 2010, s.101. Devredilen bir mali haktan yararlanmak, başka bir mali hakkın kullanımını gerektiriyorsa, eser sahibinin bu hakkın kullanımına zımnen izin verdiğinin kabulü gerekir (**EREL**, s.158). Örneğin, İngiltere'de yayınlanmış bir veri tabanının işleme yoluyla yararlanma hakkını devralan bir Türk vatandaşı, aksi kararlaştırılmadıkça bu veri tabanını Türkçe olarak çoğaltma ve yayma veya dijital ortamda kamuya iletmeye haklarından da yararlanabilmelidir.

Örneğin, fikri mülkiyet hukuku uzmanlarının makalelerini, tarih sırası, yazarı ve konuları gibi kriterler çerçevesinde seçme veya düzenlenme yönünden orijinallik arz eder şekilde yayımlayan bir veri tabanı sahibinin, bu makaleleri farklı dillerde tercüme ederek yayınlamak istemesi halinde, hem makalelerin hem de veri tabanı yapısının işlenmesi söz konusu olacaktır²³⁸. Makale sahiplerinden daha önceden izin alması halinde veri tabanı yazarı, veri tabanını işleme ve kamuya iletmede de münhasıran yetkili olur.

AB Direktifi m.5(b)'de, veri tabanı yazarının orijinal veri tabanı üzerinde, çeviri, uyarılama, düzenleme ve diğer değişiklikler yapılması hususlarında münhasıran yetkili olduğu belirtilmiştir²³⁹.

Basılı haldeki bir veri tabanının dijital hale dönüştürülmesi işleme sayılmaz. Zira burada sadece teknik bir araçtan yararlanılarak, veri tabanı sayısal ortama aktarılır. Bilgisayar programları kullanılmak suretiyle gerçekleştirilen bu işlem yapılırken, kişinin hususiyeti dijital hale dönüştürülen veri tabanına yansımaz.

b) Çoğaltma Hakkı

Çoğaltma, bir şeyin insan duyuları ile algılanabilir şekilde maddi bir araç üzerinde tespit edilerek, birden çok sayıda elde edilmesidir. Kelime anlamının aksine, fikir ve sanat eserleri hukukunda çoğaltma için, eserin birden fazla sayıda çoğaltılması önemli değildir²⁴⁰. FSEK.m.22/II'de, eserlerin aslından ikinci bir kopyasının çıkarılmasından başka, eserin işaret, ses ve görüntü nakil ve tekrarına yarayan, bilinen ya da ileride geliştirilecek olan her türlü araca kayıt edilmesi çoğaltma olarak kabul edilmiştir²⁴¹.

---

²³⁸ Veri tabanı yapısındaki fikri yaratıcılığın tercüme edilemeyecek olması nedeniyle, tercüme suretiyle işleme hakkının pratikte bir değerinin bulunmadığı yönünde bkz. **BEUNEN**, s.26.

²³⁹ Direktif m.5(e)'de ayrıca, işleme eserin çoğaltılması, yayımı, iletimi, sergilenmesi ya da icrasına yönelik eylemler veri tabanı yazarının iznine bağlı kılınmıştır.

²⁴⁰ **EREL**, s.163; **ARSLANLI**, s.97; **AYİTER**, s.128; **ARIDEMİR**, s.55.

²⁴¹ **KILIÇOĞLU**, M. Ahmet, Sinaî Haklarla Karşılaştırmalı Fikrî Haklar, Ankara 2006, s.242.

Çoğaltmanın kapsamına eserin herhangi bir ortamda elektronik yollarla depolanması da girmektedir (FSEK.m.22/II). Diğer bir ifadeyle, bir eserin web sitesi üzerinden kamuya sunulmak üzere bilgisayar hafızasına alınması çoğaltma sayılır. İçeriğin internet üzerinden kamuya sunulmaya başlandığı andan itibaren ise, aşağıda ayrıca değinilen “kamuya iletim” eylemi gerçekleşmiş olur²⁴².

AB Direktifi m.5(a)’da veri tabanı yazarı, “veri tabanının herhangi bir vasıtayla veya şekilde, geçici veya kalıcı olarak, tümünün veya bir kısmının çoğaltılmasını gerçekleştirmek veya gerçekleştirilmesine izin vermek” hususunda münhasıran yetkili kılınmıştır. FSEK.m.22/I’e göre de, “bir eserin aslını veya kopyalarını, herhangi bir şekil veya yöntemle, tamamen veya kısmen, doğrudan veya dolaylı, geçici veya sürekli olarak çoğaltma hakkı münhasıran eser sahibine aittir.”

Veri tabanları açısından, veri tabanı içeriğindeki eserlerin çoğaltılması ile veri tabanı yapısının çoğaltılması farklılık arz eder. FSEK.m.6/II,b.11 ve Direktif m.3 hükmünde yaratıcılık arz eden orijinal veri tabanı yapısı korunmaktadır. İçerikte yer alan eser veya veriler, bu tür korumanın dışında tutulmuştur. Bu yüzden, içerikte yer alan her hangi bir eser veya verinin çoğaltılması, veri tabanının çoğaltılması sonucunu doğurmaz²⁴³. Buna karşılık, veri tabanının içeriğinin tamamı veya önemli bir kısmının izinsiz şekilde kopyalanması ve mevcut ya da gelecekteki diğer çoğaltma yöntemleri ile çoğaltılması halinde veri tabanı yapısı da çoğaltılmış sayılır²⁴⁴. FSEK.m.13/II’de yer alan “Eser sahibine tanınan hak ve yetkiler eserin bütününe ve parçalarına şamildir” hükmü, veri tabanı yapısına tecavüz eder boyuttaki veri tabanı içeriğinin esaslı kısmı hakkına yönelik tecavüzlerde geçerli olacaktır.

Veri tabanı kullanıcılarının erişim hakkına sahip oldukları veri tabanlarını, bilgisayar ekranlarında görüntüleme eylemi (caching), geçici çoğaltma niteliğinde olmakla birlikte, ekranda görüntüleme, veri tabanının normal kullanımını bakımından zorunluluk arz ettiğinden, Direktif m.6(1)’de veri tabanı sahibine tanınan hakların istisnaları arasında sayılmıştır. Buna karşılık, veri tabanına erişimin serbest olmadığı

---

²⁴² BAŞPINAR / KOCABEY, s.130.

²⁴³ İçerikte yer alan münferit eserlerin kopyalanmasına izin verilmediği halde, kullanıcıların eserleri kopyalama eylemi bu eserler yönünden çoğaltma hakkının ihlali sonucunu doğurur.

²⁴⁴ BEUNEN, s.91; AKİPEK / DARDAĞAN, s.57.

hallerde, bir kimsenin gayri meşru şekilde veri tabanı içeriğini görüntüleyerek, geçici belleğe yükleme eylemi çoğaltma hakkı ihlaline yol açar.

c) Yayma Hakkı

Yayma, bir eserin aslının veya çoğaltma neticesinde elde edilen nüshalarının, kamuya dağıtılmak suretiyle ekonomik veya kişisel yarar sağlanmasıdır²⁴⁵. AB Direktifi m.5(c)'de veri tabanı yazarı, “veri tabanının veya nüshaların kamuya herhangi bir şekilde dağıtılmasını gerçekleştirmek veya gerçekleştirilmesine izin vermek” hususunda münhasıran yetkili kılınmıştır. FSEK.m.23'te de, bir eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarını, kiralamak, ödünç vermek, satışa çıkarmak veya diğer yollarla dağıtmak hakkı münhasıran eser sahibine tanınmıştır.

Bir veri tabanının CD, disket veya diğer elektronik veri taşıyıcılara kayıt edilmesi çoğaltma sayılırken, söz konusu elektronik taşıyıcıların dijital nüshalarının kamuya herhangi bir şekilde dağıtılması, yayma eylemine örnek teşkil eder. Görüldüğü üzere yayma hakkı, genellikle çoğaltma hakkının devamı niteliğinde bir mali hak²⁴⁶. Ancak, çoğaltma ve yayma hakları bir birinden bağımsız haklar olduğundan, veri tabanının çoğaltma hakkı bir kişiye, yayma hakkı başka bir kişiye devredilebilir. Veri tabanı korumasında, yayma hakkının da konusunu, sahibinin hususiyetini yansıtan veri tabanı yapısı oluşturmaktadır.

Veri tabanı içeriğinin tamamı veya önemli bir kısmı kopyalanarak dağıtıldığı takdirde, veri tabanı yazarının veri tabanı yapısı üzerindeki yayma hakkı ihlal edilmiş sayılır. Bir eserin kiralanarak veya kamuya ödünç verilerek yayılması mümkün olduğundan, bu haklar da münhasıran eser sahibine tanınmıştır. Bu yüzden, CD ortamındaki bir veri tabanını satın alan kişi, eser sahibi izin vermediği sürece bunu kiralayamaz veya kamuya ödünç veremez²⁴⁷.

²⁴⁵ **ARSLANLI**, s.100. Yayma, eseri veya nüshalarını herhangi bir şekilde dağıtma hususundaki yetkiyi ifade ederken; yayımlama, bu yetkinin kullanılması sonucu, eserin nüshalarının dağıtılarak kamuya sunulmasını ifade eder. Bkz. **AYİTER**, s.133; **ARIDEMİR**, s.94.

²⁴⁶ **TEKİNALP**, s.174; **MEMİŞ**, s.110; **EREL**, s.172; **BAŞPINAR/KOCABEY**, s.110.

²⁴⁷ CD'de satılan veri tabanı nüshalarının alıcı tarafından ikinci kez satışı halinde, tükenme prensibi gereğince yayma hakkı ihlal edilmiş sayılmaz (FSEK.23/II). Bkz. **YILDIZ**, B. Eser Sahibinin Yayma Hakkının Tükenmesi, Prof. Dr. T. Kalpsüz'e Armağan, Ankara 2003, s.579-616.

Eser sahibi izin vermiş olsa dahi, FSEK.m.23/III'te “bir eserin veya çoğaltılmış nüshaların kiralanması veya ödünç verilmesi şeklinde yayınının, eser sahibinin haklarına zarar verecek şekilde, eserin yaygın kopyalanmasına yol açamayacağı” kuralı getirilmiştir.

d) Kamuya İletme Hakkı

Dijital teknoloji, eserlerin klasik yöntemlerden ziyade radyo, televizyon ve özellikle internet gibi ses, görüntü ve veri nakline yarayan araçlar vasıtasıyla kamuya sunulmasını ön plana çıkarmıştır. Eserlerin kamuya iletim yöntem ve teknikleri, bilgisayar teknolojisindeki hızlı gelişmeler sayesinde daha da gelişmiş ve elektronik ortamda ve özellikle internet aracılığıyla eserlerin her türlü iletimi mümkün hale gelmiştir. Bundan dolayı, eserin dijital formatlarda iletim hakkının eser sahibinin münhasır yetkileri arasında olduğunu vurgulamak ve Bern Sözleşmesi'ndeki bu boşluğu doldurmak amacıyla, WIPO Telif Hakları Anlaşmasında, eser sahibinin eserin dijital ortamlarda iletimi hakkının korunmasına yer verilmiştir²⁴⁸.

Kamuya iletim hakkı, FSEK.'in “İşaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletim hakkı” başlıklı 25/I maddesinde, “bir eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarını, radyo-televizyon, uydu ve kablo gibi telli veya telsiz yayın yapan kuruluşlar vasıtasıyla veya dijital iletim de dahil olmak üzere işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla yayınlanması ve yayınlanan eserlerin bu kuruluşların yayınlarından alınarak başka yayın kuruluşları tarafından yeniden yayınlanması suretiyle umuma iletilmesi hakkı” şeklinde tanımlanmıştır.

FSEK.m.25/II'de ise, eser sahibinin “eserinin aslı ya da çoğaltılmış nüshalarının telli veya telsiz araçlarla satışı veya diğer biçimlerde umuma dağıtılmasına veya sunulmasına ve gerçek kişilerin seçtikleri yer ve zamanda eserine

---

²⁴⁸ ATEŞ, Hakların Kapsamı, s. 189; DALYAN, s.142. WIPO Telif Hakları Anlaşmasının “Kamuya İletim Hakkı” başlıklı 8. maddesinde, edebiyat ve sanat eserleri sahiplerinin, eserlerinin telli ya da telsiz ortamda, toplum üyelerinin kendileri tarafından seçilen bir yer ve zamanda bu eserlerden kişisel olarak yararlanacak biçimde topluma iletilmesine izin verme hususunda münhasıran hak sahibi oldukları ifade edilmiştir.

erişimini sağlamak suretiyle umuma iletimine izin vermek veya yasaklamak hakkına sahip olduğu” ifade edilmiştir²⁴⁹.

Veri tabanlarının dijital ortamda kamuya iletimi, esasında çoğaltma ve yayma hakkının birlikte gerçekleştiği özel bir görünümü niteliğindedir. Bir veri tabanının internet üzerinden elektronik ticaret konusu edilmesi durumunda, dijital ortamda çoğaltma ve yayma hakkının birlikte kullanılmasından söz edebiliriz.

AB Veri Tabanı Direktifi 5(c) maddesinde, yayma ve kamuya iletim hakları, ayrı haklarımı gibi düzenlenmek yerine, “veri tabanının veya kopyalarının kamuya herhangi bir şekilde dağıtılması” ifadesi kullanılarak birlikte kaleme alınmıştır. Bu bağlamda, bir veri tabanının internet üzerinden sunumuna, ücretli ya da ücretsiz olarak kişisel bilgisayarlara ya da değişik dijital ortamlara indirilmesine, kopyalanmasına veya yüklenmesine izin vermek ya da yasaklamak yetkisi münhasıran veri tabanı yazarına ait olacaktır²⁵⁰.

FSEK.m.25/III’te, bu madde ile düzenlenen umuma iletim yoluyla eserin dağıtım ve sunumunun, eser sahibinin yayma hakkını ihlâl etmeyeceği hükme bağlanmıştır. Söz konusu hüküm gereğince, eser dijital ortamda kamuya iletilmiş olsa dahi, eser sahibinin eserin fiziki nüshalarının satışı konusundaki münhasır yayma hakkı, varlığını korumaya devam edecektir²⁵¹.

Diğer haklarda bahsedildiği üzere, orijinal veri tabanlarında veri tabanı yapısı, yani, veri tabanı içeriğinin seçilmesi veya düzenlenmesindeki yaratıcı düşünce korunduğundan, kamuya iletim hakkında da telif hakkına konu olan değer, veri tabanı yapısının dijital ortamdaki kamuya iletimidir. Bir veri tabanı içeriğinin tamamı

---

²⁴⁹ Bkz. 11.HD. 27.05.2003, E.157/K.5613, “Davacı vekili, müvekkilinin "Çocuk İsimleri Sözlüğü" adlı basılı eserinin davalılarca internet aracılığı ile izinsiz yayımlanarak FSEK'ten doğan hakların çiğnendiğini ileri sürerek, .. maddi - manevi tazminatın davalılardan tahsilini talep ve dava etmiştir. ..davalıların eyleminin, FSEK'in 25/2. maddesinde tanımlanan anlamda davacıya ait işleme esere gerçek kişilerin seçtikleri yer ve zamanda erişimini sağlamak biçimindeki eser sahibinin umuma iletim hakkına aykırılık oluşturmasına.” (www.kazanci.com).

²⁵⁰ DAVISON, s.31. **Direktif Resitali** p.34.

²⁵¹ **Direktif Resitali** 33’te, on-line veri tabanları hizmet ürünü olarak nitelendirildiklerinden, satımda geçerli olan tükenme prensibinin on-line veri tabanlarında uygulanamayacağı ifade edilmiştir. Buna göre, bir veri tabanının web sayfası içeriğinde kamuya iletimi halinde, veri tabanı yazarı bu veri tabanının CD ortamında dağıtımı konusunda halen münhasıran yetkili olmaya devam eder.

veya esaslı kısmının dijital ortamda kamuya iletimi, dolaylı olarak veri tabanı yapısındaki orijinal düşüncenin de kamuya iletimi sonucunu doğurur. Kamuya iletim hakkı ihlali, veri tabanı içeriğinin tamamı veya yaratıcı düşünceyi ihlal eder şekilde önemli bir kısmının, başka bir alan adı altında başka bir web sitesinde aynen iletilmesi veya başka bir site üzerinden, veri tabanı sahibine ait siteye link veya frame vererek içeriğin kamuya iletimi şeklinde gerçekleşebilir.

Link verme, bir web sayfasından başka bir web sayfasına geçiş yapmayı sağlayan teknik bir işlemdir. Link verme, intern (dâhili) ve ekstern (harici) olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır. Ekstern linklerde kullanıcı, link verilen web sayfasındaki linki tıkladığında, bağlantı kurulan diğer sayfaya ulaşır. İtern linklerde ise kullanıcı, link verilen web sayfasında bulunan linki tıkladığında link verilen web sitesinde kalmakta, fakat linkle bağlantı kurulan web sayfasının içeriği, sanki kendi içeriği gibi link verilen web sayfası içinde görüntülenmektedir²⁵².

Frame verme halinde, bağlantı kurulan web sayfası, frame verilen web sayfasının içine monte edilmektedir. İtern link vermede, bağlantı kurulan web sayfasının sadece bir metni veya grafiği link verilen web sayfasında görünmekte iken, frame vermede, bağlantı kurulan web sayfasının kendisi frame verilen web sayfasının içinde görüntülenir²⁵³. Ekstern link halinde link tıkladığında, rakip web sitesinin kendi sayfası açıldığından, telif hakkı ihlalinin bulunmadığı kabul edilmektedir²⁵⁴. İtern link ve frame vermede ise, rakip web sitesinin içeriği, link ve frame veren sitenin kendi içeriği gibi gösterildiğinden, rakip sitenin “adın gizlenmesi, çoğaltma ve kamuya iletim” gibi telif hakları ihlal edilir²⁵⁵.

---

²⁵² Bkz. **AYHAN İZMİRLİ**, Lale, Avrupa Birliği ve Türk Hukuklarına Göre İnternet Ortamında Fikri Mülkiyet Haklarının Korunması ve İhlali, Ankara 2012, s.186-190.

²⁵³ **KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL**, s.79; **MEMİŞ**, Müzik Sunumu, s.134-135.

²⁵⁴ İhlalin söz konusu olmaması için, link yoluyla içeriği görüntülenen web sitesine erişimin serbest olması gerekir. Erişim serbest olmamasına rağmen, link veren site sahibinin erişim hakkını kötüye kullanması veya erişim engelini kaldırarak, siteye erişimi mümkün kılması hallerinde, site sahibinin kamuya iletim hakkı ihlal edilmiş olur.

²⁵⁵ Bkz. **BAŞPINAR / KOCABEY**, s.171; **KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL**, s.79; **MEMİŞ**, Müzik Sunumu, s.136; **EROĞLU**, İnternet, s.244; **AYHAN İZMİRLİ**, s.190.

e) Temsil Hakkı

AB Direktifi 5(d) maddesinde, veri tabanının kamuya açık herhangi bir bildirim, sunumu veya temsili hususlarında da veri tabanı yazarının münhasıran yetkili olduğu belirtilmiştir. Söz konusu düzenleme, FSEK.m.24'te yer alan eser sahibinin temsil hakkına ilişkindir. Bu maddeye göre, “bir eserden, doğrudan doğruya yahut işaret, ses veya resim nakline yarayan aletlerle umumi mahallerde okumak, çalmak, oynamak ve göstermek gibi temsil suretiyle faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir. Temsilin umuma arz edilmek üzere vuku bulduğu mahalden başka bir yere her hangi bir teknik vasıta ile nakli de eser sahibine aittir.”

Temsil, fikir ve sanat eserinin doğrudan doğruya insan duyularına hitap eder şekilde kamunun istifadesine sunulmasıdır. Temsilde eser, vasıtasız olarak doğrudan doğruya duyulara hitap edecek şekilde sunulabileceği gibi, işaret, ses veya resim nakline yarayan araçlarla da sunulabilir. Birinci halde doğrudan temsilden, ikinci halde ise dolaylı temsilden söz edilmektedir²⁵⁶. Eser sahibinin eserini açık hava konser meydanında veya kapalı konferans salonunda toplanan kalabalığa okumak, çalmak, oynamak ve göstermek gibi fiillerle bildirim veya sunumu doğrudan temsildir. Aynı organizasyonun, teknik araçlar yardımıyla başka bir ortamda bulunan kalabalığa gösterimi ise, dolaylı temsile örnek teşkil eder.

İnternet ortamında kamuya iletim, dolaylı temsilin özel bir görünümü gibi algılanmakla birlikte, internet üzerinden iletimde kişilerin esere diledikleri yer ve zamanda erişebilme imkânları bulunduğundan, web sitelerindeki kamuya iletim, teknik araçlarla gerçekleştirilen dolaylı temsile nazaran daha geniş kapsamlıdır²⁵⁷.

---

²⁵⁶ BAŞPINAR / KOCABEY, s.131; KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL, s.83.

²⁵⁷ EREL, s.201; DAVISON, s.32.

C) Hakların Sınırlandırılması

Hukuk düzeninde kişilere tanınan hakların çeşitli kanun ve kurullarla belirlenen bir takım sınırları olduğu gibi, fikrî bir çabanın ürünü olan eserlerde de eser sahiplerinin haklarına bir takım sınırlamalar getirilmektedir. Bu sınırlamalarla, eser sahibi ya haklarını kullanmaktan alıkonulmakta veya eser sahibine ait bir takım yetkiler ondan izin alınmaksızın başkalarınınca kullanılabilir²⁵⁸

Yukarıda bir veri tabanının geliştirilmesi ile onu meydana getirenin sahip olduğu hakların neler olduğu incelenmiştir. Günümüzde geliştirilen dijital veri tabanlarının karmaşıklığı ve meydana getirilmesi için harcanan emeğin yoğunluğu göz önüne alındığında, veri tabanı yapımıcısının, söz konusu haklardan en geniş ölçüde yararlanmak suretiyle, her türlü emeğinin karşılığını alması en doğal hakkıdır. Diğer bir deyişle, genellikle veri tabanı yazarı derlemeyi şahsi haz elde etmek amacıyla meydana getirmeyip, onu toplumun istifadesine sunmak suretiyle ondan bir takım ekonomik ve manevî nitelikte yarar elde etmek istediğinden, meydana getirdiği eserin niteliğine göre makul düzeyde yarar elde edebilmelidir.

Veri tabanı, toplumun istifadesine sunulmak üzere geliştirildiğine göre, toplum ve bireylerin yasal kullanım hakkına sahip oldukları veri tabanından ihtiyaçlarının karşılanmasına imkân verecek düzeyde yararlanması da gerekmektedir. Bu sebeple, toplum ve bireyin yararına olmak üzere hak sahibinin haklarına bir takım sınırlamalar getirilmesi kaçınılmazdır.

Bununla beraber, haklara sınırlama getirilirken, eser sahibinin hakları ile toplum ve bireylerin çatışan hakları arasında bir denge sağlanması gerekmektedir²⁵⁹. Bu denge kurulurken, veri tabanı hazırlayanların gelecekte emek ve mesai harcayarak yeni veri tabanları meydana getirmekten alıkonulmamaları, bu sayede toplumun yeni teknolojik gelişmelere göre meydana getirilecek ileri düzeyde veri tabanlarından yararlanmasının mümkün kılınması, mevcut veri tabanı kullanma

---

²⁵⁸ AKİPEK/DARDAĞAN, s. 72.

²⁵⁹ DERCLAYE, s.4.

hakkı elde eden bireylerin de ondan makul düzeyde faydalanmalarının temin edilmesi önem arz etmektedir (Direktifi m.6/3)²⁶⁰.

Diğer haklara kamu düzeni, kamu yararı ve özel yarar gibi mülahazalarla getirilen sınırlamalarda olduğu gibi, FSEK.'te de benzer düşüncelerle, eser sahibine tanınan mali ve manevi haklara sınırlamalar getirilmiştir. Eser sahibinin haklarına getirilen sınırlamaları üç grup altında toplayabiliriz. Bunlardan ilki ileride ayrı bir başlık altında değineceğimiz süre sınırlamasıdır. Diğer iki grup ise, kamusal nedenlerle ve özel menfaat nedeniyle getirilen sınırlamalardır²⁶¹.

Orijinal veri tabanı yazarının haklarının sınırlandırılmasına yönelik özel bir düzenleme bulunmadığından, kural olarak FSEK.'te eser sahipleri için getirilmiş sınırlamalar orijinal veri tabanı yazarları için de etkili olacaktır. Bununla birlikte orijinal veri tabanlarında mali ve manevi haklara konu olan değer, yazarın veri tabanı içeriğinin seçilmesi veya düzenlenmesindeki düşünce yaratıcılığı olması, eser sahiplerinin haklarına yönelik getirilen sınırlamaların uygulanmasında farklılıklara yol açmaktadır. Bu yüzden, veri tabanı yazarının haklarına yönelik istisnaların yorumu ve uygulamasında, “veri tabanı içeriğinin seçilme veya düzenlenmesindeki yaratıcılığın” korunduğu²⁶² hususuna dikkat etmek gerekir. Ayrıca, veri tabanının CD veya web sitesi içeriğinde olması da farklı sonuçlar doğurabilir.

1. Kamu Güvenliği Nedeniyle

FSEK.m.30'a göre, “Eser sahibine tanınan haklar, eserin ispatı maksadıyla mahkeme ve diğer resmi makamlar huzurunda ve alelihlak zabıta ve ceza işlerinde bir muameleye konu teşkil etmek üzere kullanılmasına mani değildir. Fotoğraflar, umumi emniyet mülahazasıyla veya adli maksatlar için sahibinin rızası alınmaksızın, resmi makamlar veya bunların emriyle başkaları tarafından her şekilde çoğaltılabilir ve yayılabilir. Eserin her hangi bir suretle ticaret mevkiine konmasını, temsilini veya diğer şekillerde kullanılmasını meneden yahut müsaade veya kontrole bağlı tutan

---

²⁶⁰ DERCLAYE, s.3-4.

²⁶¹ KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL, s.89.

²⁶² Direktif Resitali 15.

kamu hukuku hükümleri mahfuzdur.” Söz konusu hüküm doğrultusunda, diğer eserlerde olduğu gibi bir veri tabanının resmi makamlar önünde kamu düzenini korumak maksadıyla ispat ya da yasaklamaya yönelik kullanılması mümkün olabilecektir. Benzer şekilde AB Direktifi m.6’da veri tabanının “kamu güvenliği ve idari veya adli bir usul amacı ile kullanıldığı durumlarda” üye devletlere veri tabanı yazarına tanınan hakları kısıtlama imkânı tanınmıştır.

2. Genel Menfaat Nedeniyle

a) Eğitim ve Bilimsel Araştırma İstisnası

Türk Hukukunda eğitim ve öğretim amaçlı istisna, FSEK.m.33’te düzenlenmiştir. Buna göre: “Yayımlanmış bir eserin, tüm eğitim ve öğretim kurumlarında, yüz yüze eğitim ve öğretim maksadıyla doğrudan veya dolaylı kar amacı gütmeksizin temsili, eser sahibinin ve eserin adının mutlak şekilde açıklanması şartıyla serbesttir.” Söz konusu hüküm gereğince, eğitim ve öğretim kurumlarında, öğrencilerle yüz yüze gerçekleştirilen ders anlatımı esnasında, öğretmenler tarafından yasal kullanım hakkına sahip oldukları veri tabanları, “doğrudan doğruya yahut işaret, ses veya resim nakline yarayan aletlerle okumak, çalmak, oynamak ve göstermek gibi temsil suretiyle” öğrencilere faydalandırılabilir²⁶³.

AB Direktifi m.6(2)b’de ise, veri tabanlarından ticari amaç taşımamak şartıyla, eğitim veya bilimsel amaçlı açıklamalarda (illustration) yararlanılabileceği düzenlenmiştir²⁶⁴. Orijinal veri tabanlarında telif korumasının, içeriğin seçilmesi ve düzenlenmesindeki düşünce yaratıcılığına yönelik olduğu nazara alındığında, Direktif m.6(2)b ve FSEK.m.33’te düzenlenen eğitim veya bilimsel araştırma istisnası, sadece örnek vermek veya bir konuyu açıklığa kavuşturmak amacıyla veri tabanından yararlanılmak zorunda kalındığı hallerde söz konusu olabilecektir.

²⁶³ Bkz. KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL, s.91.

²⁶⁴ Direktif m.6/(2)b’deki “illustration” kavramının eleştirisi hakkında bkz. DAVISON, s.79. Bize göre, bir eğitim kurumunda öğretmenin öğrencilere bir konuda örnek vermek veya konuyu açıklığa kavuşturmak amacıyla, yasal kullanım hakkına sahip olduğu bir veri tabanını kullanması halinde, Direktif m.5’te sayılan veri tabanı yazarının hakları ihlal edilmemiş sayılacaktır. Benzer şekilde, bir bilim adamı bilimsel araştırmasında, konuyu katılımcılara daha iyi açıklamak amacıyla, kullanım hakkına sahip olduğu bir veri tabanından yararlanabilecektir.

Bu hallerde, veri tabanı sahibinin temsil hakkına yönelik bir istisna söz konusu olmaktadır. Veri tabanının tamamının veya önemli bir kısmının kopyalanarak çoğaltılması ve internet ortamında iletilmesi gibi eylemler istisna kapsamına girmez. Bilimsel araştırmalar hakkındaki istisna, konferans şeklinde yüz yüze geçen konu anlatımları hakkında geçerli olabilir. Bilim adamının veri tabanı yapısındaki yaratıcılığı kapsar şekilde, içeriğin tamamı veya önemli bir kısmını kitap, CD ve internet ortamında kullanması mümkün olmayacaktır.

b) Mevzuat, İçtihat, Nutuk ve Gazete İçeriklerine Yönelik İstisna

AB Veri Tabanı Direktifi 6(2)d maddesinde, söz konusu maddenin a, b ve c fıkralarında yer alan hükümlere aykırı olmamak şartıyla, ulusal mevzuatın izin verdiği diğer istisnaların veri tabanları hakkında uygulanabileceği belirtilmiştir. Direktifte yer almamakla birlikte, FSEK.te kamu yararı düşüncesiyle Mevzuat, İçtihat, Nutuk ve Gazete içeriklerine yönelik bazı istisnalara yer verilmiştir. Anılan istisnaların veri tabanları hakkında da uygulanması söz konusu olabilir. Bu yüzden Mevzuat, İçtihat, Nutuk veya Gazete içeriklerinin seçilme ve düzenlenme yönünden orijinal şekilde derlenmesi sonucu oluşturulan bir veri tabanında, veri tabanı içeriğindeki söz konusu fikir ürünlerinden yararlanmak kamu yararı nedeniyle serbest olacaktır. Bununla birlikte, içeriğin seçilme veya düzenlenmesindeki düşünce yaratıcılığını ihlal eder şekilde, veri tabanı içeriğinin tamamı veya önemli bir kısmının kopyalanarak yayınlanması istisna kapsamında deđerlendirilemez²⁶⁵.

c) Genel İktibas İstisnası

İktibas, alenileşmiş bir eserden, bazı cümlelerin, paragrafların, motif ve tınların hatta ezgilerin (ses dizisi) veya alenileşmiş bir güzel sanat eserinin resimlerinin kaynak gösterilerek başka bir esere konulmasıdır²⁶⁶. Türk Hukukunda iktibas serbestisinin sınırları FSEK.m.35'te düzenlenmiştir.

²⁶⁵ 11.HD. 22.09.2003, E.2117/K.8131, “Davaya konu bilgi işlem programında mevzuatın belirli bir dizi ve plan dahilinde yapılanması nedeniyle eser niteliğinde olduğu, davalının programı aynen alıp kendi çalışması gibi internet ortamında yayınladığı somut olayda, tazminata hükmedilmesinde usulsüzlük bulunmadığından..” (ERDİL, şerh I, s.493).

²⁶⁶ TEKİNALP, s.191; EREL, s.248.

Bu hükme göre: “Bir eserden aşağıdaki hallerde iktibas yapılması caizdir: 1. Alenileşmiş bir eserin bazı cümle ve fıkralarının müstakil bir ilim ve edebiyat eserine alınması; 2 - Yayımlanmış bir bestenin en çok tema, motif, pasaj ve fikir nevinden parçalarının müstakil bir musiki eserine alınması; 3. Alenileşmiş güzel sanat eserlerinin ve yayımlanmış diğer eserlerin, maksadın haklı göstereceği bir nispet dahilinde ve münderacatını aydınlatmak maksadiyle bir ilim eserine konulması; 4. Alenileşmiş güzel sanat eserlerinin ilmi konferans veya derslerde, konuyu aydınlatmak için projeksiyon ve buna benzer vasıtalarla gösterilmesi. İktibasın belli olacak şekilde yapılması lazımdır. İlim eserlerinde, iktibas hususunda kullanılan eserin ve eser sahibinin adından başka bu kısmın alındığı yer belirtilir.”

Veri tabanlarında, veri tabanı içeriğinin seçilme veya düzenlenmesindeki düşünce yaratıcılığı korunduğundan, genel iktibas serbestisinden hareketle, veri tabanı yapısını oluşturan fikri yaratıcılıktan alıntı yapmak pratikte mümkün değildir. Genel iktibas serbestisi sadece, yasal kullanım hakkına sahip olunan veri tabanı içeriğindeki eser veya verilerden yararlanmada ölçü olabilir. Yararlanmanın maksadın haklı göstereceği oranda olmak zorunda olması nedeniyle, veri tabanı içeriğinin tamamı veya önemli bir kısmının alınması söz konusu olamaz²⁶⁷.

3. Kişisel Kullanım Nedeniyle

Kamu düzeni ve genel menfaatin korunmasından başka, fikir ve sanat eseri sahiplerinin haklarına yönelik getirilen ön önemli sınırlama, kişisel kullanım istisnasıdır. FSEK.m.38/I'e göre, “Bütün fikir ve sanat eserlerinin, kar amacı güdülmeksizin şahsen kullanmaya mahsus çoğaltılması mümkündür. Ancak, bu çoğaltma hak sahibinin meşru menfaatlerine haklı bir sebep olmadan zarar veremez ya da eserden normal yararlanmaya aykırı olamaz.” Kişisel kullanım, kar elde etme ve yayma amacı gütmeksizin, bir fikir ve sanat eserinden kişisel ihtiyaçlar çerçevesinde çoğaltma yetkisi olarak da tanımlanabilir²⁶⁸.

---

²⁶⁷ KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL, s.92.

²⁶⁸ TEKİNALP, s.193; EREL, s.268; ÖZTAN, s.477.

FSEK.'te ve Uluslararası düzenlemelerde kişilere yasal kullanım hakkına sahip oldukları fikir ve sanat eserleri üzerinde, kişisel ihtiyaçları çerçevesinde bir veya birden fazla olmak üzere çoğaltma imkânı tanınmıştır. Kişisel ihtiyacın sınırları konusunda fikir birliği bulunmadığından, kullanıcının sahip olduğu fikri ürünü, yakın çevresindeki kişilerin ihtiyaçları için de çoğaltıp çoğaltamayacağı tartışmalıdır.

Dijital veri tabanlarının kolayca kopyalanma ve hızlı şekilde dağıtılabileme özelliği nedeniyle, bu tür veri tabanlarında kişisel kullanım hakkı kötü niyetli kişiler tarafından kolayca istismar edilebilir. Bu özellikleri nedeniyle, elektronik veri tabanı sahipleri yönünden telafisi imkânsız sonuçlar doğmaması için, AB Direktifi m.6(2)a'da kişisel kullanım hakkı, sadece elektronik olmayan veri tabanlarında çoğaltma yetkisi yönünden tanınmıştır²⁶⁹. Bu yüzden, dijital veri tabanı yasal kullanıcıları kişisel kullanım amacıyla dahi olsa, hak sahibinin Direktif m.5'te sayılan haklarını ihlal edici hiçbir davranışta bulunamayacaktır.

FSEK.m.38'de kişisel kullanım istisnası hakkında bir sınırlama getirilmediğinden, dijital veri tabanlarında şahsi çoğaltma mümkün olabilecektir. Fakat, bu halde de hak sahibinin meşru menfaatlerine haklı bir sebep olmadan zarar verilemez ya da eserden normal yararlanmaya aykırı çoğaltma yapılamaz.

FSEK.m.38/I hükmü, Direktif.m.6(2)a ile uyumlu olmadığından, veri tabanı yazarlarının haklarının korunması için, kişisel kullanım istisnasının dar yorumlanmasında fayda bulunmaktadır. Zira dijital teknolojinin dezavantajları göz önüne alındığında, yasal kullanıcılara tanınan kişisel kullanım istisnası, kötüniyetli kişilerce kolaylıkla istismar edilerek, veri tabanı korumasının zayıflamasına yol açabilir. Bu yüzden, doktrinde FSEK.m.38/II'de bilgisayar programları yönünden getirilen kişisel kullanım hakkına yönelik sınırlamaların, veri tabanları hakkında da uygulanması gerektiği ileri sürülmektedir²⁷⁰.

---

²⁶⁹ Alman Telif Hakları Yasasında da elektronik veri tabanlarında kişisel amaçlı çoğaltma yasaklanmıştır. UrhG Art.87c: “(1) Die Vervielfältigung eines nach Art oder Umfang wesentlichen Teils einer Datenbank ist zulässig, 1. zum privaten Gebrauch; dies gilt nicht für eine Datenbank, deren Elemente einzeln mit Hilfe elektronischer Mittel zugänglich sind”

²⁷⁰ Bu yönde bkz. **EROĞLU**, İnternet, s.233, dn.111; **TEKİNALP**, s.132.

D) Hakların Sözleşmelere Konu Olması

1. Hakların Devri

Fikir ve sanat eserleri hukukunda, hususiyet bağlantılı olması nedeniyle eser sahipliği başkalarına devredilememekle birlikte, eser sahipliği nedeniyle kanunda tanınan mali haklar devre konu olabilir (FSEK.m.48/I). Mali haklar bir birinden bağımsız olduklarından ayrı ayrı veya bütün halinde devredilebilir (FSEK.m.20/I).

Veri tabanı yazarlığından doğan telif haklarının devri eserlere ilişkin FSEK.'te yer alan genel kurallara tabi olmakla birlikte, veri tabanlarında veri tabanı yapısını oluşturan fikri yaratıcılığın devri ile içerikteki eser ve verilerin devrinin bağımsızlığına işaret etmek gerekir (Direktif m.13). Veri tabanı yazarı veri tabanı yapısını oluşturan içeriğin seçilmesi veya düzenlenmesindeki fikri yaratıcılıktan doğan haklarını devretse bile, devralan kişinin veri tabanı haklarından gerçek anlamda yararlanabilmesi için, içerikte yer alan eser veya veriler üzerindeki hakları da devralması gerekir. Veri tabanı yazarı, içerikte yer alan hakları devretme yetkisine sahip değilse, veri tabanı devrinin tam anlamıyla gerçekleşmesi için, içerik üzerinde hak sahibi olan kişilerden, bunlara yönelik hakların devrine dair izin almalıdır.

Veri tabanı henüz meydana getirilmeden, mali hakların devri konusunda borçlandırıcı sözleşme yapılabilir (FSEK.m.50/I). Mali hak devredildiğinde, eser sahinden başka devralan kişiler de, mali haklara yönelik tecavüz halinde, hakların korunmasını kendi adlarına talep edebilecekler²⁷¹. Mali hakların devralınması, devralan kişiler için hakların kullanılması zorunluluğu nedeniyle, aynı zamanda borç teşkil eder (FSEK.m.58). Mali hakların devri her hangi bir sınırlamaya tabi tutulmayabileceği gibi, istenildiği takdirde süre, yer ve içerik açısından sınırlanabilir (FSEK.m.48/I). Devredilen mali hak, devreden mal varlığından çıkmakla birlikte, eser sahibi veya mirasçılarında mali hakkı devralan kimse, ancak bunların yazılı muvafakatiyle bu hakkı başka kişilere devredebilir (FSEK.m.49/I)²⁷².

²⁷¹ GÖKYAYLA, s.45; ARSLANLI, s.173.

²⁷² KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL, s.105-106.

2. Lisans Sözleşmeleri

Dijital veri tabanı yazarlığından doğan hakların kullanılmasının devri, lisans (ruhsat) sözleşmesi ile sağlanabilir. Lisans sözleşmelerinde, hakkın kendisi değil sadece kullanım yetkisi lisans alana terk edilmektedir (FSEK.m.48/II). Kullanım yetkisinin devri ile hakkın özü eser sahibinde kalmakta, ancak sözleşmede kararlaştırılan şartlar çerçevesinde, mali hakları kullanma yetkisi devralana geçmektedir²⁷³. Kullanım yetkisi tam ve basit lisans sözleşmeleri ile devredilebilir.

Tam lisansta, mali hakkın kullanımı lisans alana münhasıran devredilirken, basit lisansta kullanım yetkisi başka kişilere de verilmek üzere tanınmaktadır. Kullanım yetkisinin münhasıran devredildiği belirtilmemişse basit lisanstan söz edilir (FSEK.m.56/II). Lisans sözleşmeleri süre, içerik ve yer yönünden sınırlanabilir. Uyuşmazlık halinde basit lisansta hasılat kirası sözleşmesi, tam lisansta ise intifa hakkına ilişkin hükümlerden istifade edilir (FSEK.m.56/III)²⁷⁴.

Lisans sözleşmelerinde de veri tabanı yapısı ile veri tabanı içeriğinin bağımsızlığına dikkat edilmelidir. Lisans veren veri tabanı içeriğindeki eserler üzerinde lisans verme yetkisini haiz değilse, içerikte yer alan her bir eser yönünden, eser sahibinden kullanım hakkı devrine dair yazılı izin almalıdır (FSEK.m.49/I).

3. Kullandırma Sözleşmeleri

Daha önce de ifade edildiği üzere, dijital veri tabanları genellikle CD içeriğinde veya web siteleri içeriğinde oluşturulmaktadır. İnternet bağlantısı gerektirmeyen CD içeriğindeki off-line veri tabanları, klasik satım sözleşmesi ile satılırlar. Veri tabanını satın alan kullanıcı, CD'nin satışı esnasında ambalajın içerisinde bulunan (shrink-wrap) veya CD'nin bilgisayara yüklenmesi esnasında otomatik olarak ekrana çıkan ve kabul butonuna tıkladığı (click-on) takdirde, yükleme işlemini tamamlayan kullandırma sözleşmesinin şartlarını kabul etmiş sayılır.

²⁷³ GÖKYAYLA, s.241; TÜYSÜZ, Mustafa, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Fikri Haklar Üzerindeki Sözleşmeler, Ankara 2007, s.80.

²⁷⁴ EREL, s.305; TEKİNALP, s.215; GÖKYAYLA, s.242.

Uygulamada kullandırma sözleşmeleri hakkında da, lisans sözleşmesi (end-user license agreement) tabiri kullanılmakla birlikte, kullandırma sözleşmeleri ile lisans sözleşmeleri farklılık taşırlar. Gerçekten de, lisans sözleşmelerinde, eser sahibi mali haklarının tamamı veya bir kısmından, başkaları lehine belli bir süre yararlanmaktan feragat ederken, kullandırma sözleşmelerinde eser sahibinin haklarında bir sınırlama olmaz. Bu sözleşmelerde kullanıcılar, yazarın mali haklarının kullanım yetkisini devralmayıp, sadece CD veya web sitesindeki veri tabanı içeriğinden yararlanma hakkı elde ederler.

Veri tabanlarını CD’de veya başkaca off-line ortamlarda satın alan kullanıcılar, veri tabanı yapısını oluşturan, içeriğin seçilme ve düzenlenmesindeki düşünce yaratıcılığına saygı göstermekten başka, veri tabanı içeriğinde yer alan eserler üzerindeki bireysel telif haklarına da saygı göstermek zorundadırlar. Veri tabanını off-line halde satın alan alıcılar, veri tabanının kendilerine satışı esnasında, uymayı taahhüt ettikleri kullandırma sözleşmesi şartlarını çiğneyerek, veri tabanını kişisel kullanım amacını aşar şekilde çoğalttıkları veya üçüncü kişilere dağıttıkları takdirde, sözleşmeye aykırılık sebebinden hareketle sorumlu kılınabilirler²⁷⁵.

Veri tabanlarının web siteleri içeriğinde oluşturulduğu hallerde, web sitesine erişimin serbest olması durumunda, kullanıcılar sözleşme yapmaksızın, internet üzerinden web sitesini ziyaret ederek veri tabanından yararlanırlar. Genellikle veri tabanının reklam gelirlerine bağlı olarak işletildiği hallerde, kullanıcı sayısının mümkün olduğunca fazla olmasını isteyen veri tabanı yapımcıları, web sitesine erişimi ücretsiz kılarlar. Web sitesi içeriğine erişimin kapalı olduğu hallerde ise, veri tabanı yapımcısı ile kullanıcılar arasında elektronik hizmet sözleşmesi niteliğinde, abonelik ücreti karşılığında kullandırma sözleşmeleri yapılır²⁷⁶. Bu sözleşmelerde kullanıcıya verilen erişim şifresi ile sözleşmede kararlaştırılan koşullarla sınırlı olarak, site içeriğindeki veri ve bilgilere erişme, bunları görme, dinleme, okuma, kopyalama veya çıktı alma gibi imkânlar tanınır²⁷⁷.

---

²⁷⁵ Bkz. aşağıda § 10, III.

²⁷⁶ WESTERMEIER, J. T., Protecting Content on the Internet, The Computer & Internet Lawyer, Vol. 26, Number 6, June 2009, s.1; AKİPEK / DARDAĞAN, s.50.

²⁷⁷ WESTERMEIER, s.2; AKİPEK / DARDAĞAN, s.50.

Ücretsiz veya ücretli şekilde, web sitesi içeriğine erişen kullanıcılar, kendilerine tanınan haklardan yararlanmakla birlikte, veri tabanı yapısı ve veri tabanı içeriğinde yer alan eserler üzerindeki telif haklarına saygı göstermekle yükümlüdürler. Bu yüzden, kullandırma sözleşmesinde aksi kararlaştırılmadığı sürece, kullanıcıların kendilerine tanınan erişim hakkını başkaları ile paylaşmaları, veri tabanındaki eser veya verileri çoğaltarak dağıtmaları veya bunları başka bir web sitesinde iletmeleri, telif hakkı ihlallerine ve sözleşmeye aykırılığa neden olur.

4. Zorunlu Lisans Uygulaması

Eser sahibinin rızası bulunmaksızın eser üzerindeki hakların üçüncü kişiler tarafından kullanılabilmesi, zorunlu lisans uygulaması ile sağlanır. Zorunlu lisans, hak sahibinin lisans vermeyi reddetmesi halinde, lisans almaya istekli olan kişinin bir kanun hükmüne dayanarak mahkemeden talepte bulunması halinde, hâkimin kararının hak sahibinin iradesi yerine kaim olması, yani lisansın hâkim kararı ile verilmesidir²⁷⁸. Doktrinde FSEK.m.9/II ve m.10/II hükümleri hakim kararına ihtiyaç duyulan zorunlu lisans türüne örnek olarak gösterilmektedir²⁷⁹.

Hakim kararına ihtiyaç bulunmaksızın, lisansın doğrudan doğruya kanun tarafından tanındığı hallerde ise tam kanuni lisanstan söz edilir. Bunlar içerisinde kanundan başka ayrıca idari bir karar almayı gerektiren lisanslara, eksik kanuni lisans adı verilir. Radyo televizyon kuruluşları lehine, eserin kısa tespit amacıyla temsili için tanınan FSEK.m.80 hükmü tam kanuni lisansa, memleket kültürü bakımından önem taşıyan bir eser üzerindeki mali haklardan faydalanma yetkisinin uygun bedel karşılığında Bakanlar Kurulu Kararnamesiye bir makam ve müesseseye verilmesine yönelik FSEK.m.47 hükmü, eksik kanuni lisansa örnek gösterilebilir²⁸⁰.

²⁷⁸ **TEKİNALP**, s.215; **AYİTER**, s.179; **EREL**, s.307.

²⁷⁹ **ARSLANLI**, s.152; **TEKİNALP**, s.215; **EREL**, s.308. FSEK.m.9/II ve m.10/II hükümleri, birden fazla kişinin müştereken veya elbirliği şeklinde eser sahibi olması durumunda, aralarında anlaşma sağlayamamaları ihtimalini göz önüne alarak, mahkeme kararının diğer eser sahiplerinin iradesi yerine geçmesini düzenlemiştir. Esasında bu hüküm, doğrudan kamu yararını esas alan bir düzenleme olmadığından, bize göre gerçek anlamda zorun lisans türü olarak kabul edilemez.

²⁸⁰ **TEKİNALP**, s.215; **EREL**, s.308.

Memleket kültürü için önem taşıyan eserlere zorunlu lisans tanınması, “eser nüshalarının iki yıldan beri tükenmiş bulunması ve hak sahibinin uygun bir süre içinde eserin yeni baskısını yapmayacağına tespit edilmesi” şartına bağlanmıştır. İnternet ortamında yayına sunulan on-line veri tabanları hakkında, baskının tükenmesi kavramı yerine, web sitesine erişimin iki yıldan beri kapalı olması kavramını kullanmak yerinde olur.

Daha önce de ifade edildiği üzere, eserler üzerinde telif hakları tanınmasının nedeni, eser sahiplerini yeni eserler yaratmaları yönünde teşvik ederek, kültürün ve bilimin gelişimini sağlamaktır. Eser sahibine tanınan telif hakları ile bağdaşmadığından, fikir ve sanat eserlerinin korunmasına dair düzenlemelerde zorunlu lisans uygulamasına açıkça yer verilmemiştir. Ancak, teknoloji ürünlerinde özellikle içeriklerinde binlerce eser ve veri barındıran dijital veri tabanlarında, veri tabanı sahibinin telif hakları ile toplumun veri tabanı içeriğindeki eser ve verilerden kolay ve masrafsız şekilde istifade etme beklentisi arasındaki menfaat çatışması diğer eser türlerine oranla daha fazla önem arz eder²⁸¹. Söz konusu menfaat çatışmasının önemine rağmen, AB Direktifi’nde de zorunlu lisans hükmüne yer verilmemiştir.

Direktif m.3(2)’de veri tabanı korumasının veri tabanı içeriğinde yer alacak eser, veri veya diğer materyalleri kapsamadığı ifade edildiğinden, veri tabanı korumasında tekelleşme sadece, veri tabanı içeriğindeki eser veya verilere başka kaynaktan ulaşma imkânı bulunmayan hallerde söz konusu olabilecektir²⁸². Başka bir ifadeyle, yatırımcı içerikte sunacağı eser ve verinin ilk yaratıcısı ise ve aynı eser veya veriyi kendisinin izni olmaksızın başkalarının yaratması da mümkün değilse, bu eser veya veriler üzerinde mutlak hak sahibi olabilecektir. Bu şekilde gerçekleşebilecek bir tekelleşmeyi önlemek için, Direktif Resitali 47’de sui generis hakkın hâkim durumun kötüye kullanılması sonucunu doğurmaması amacıyla, Direktifin ulusal rekabet hukuku hükümlerinin uygulanmasına engel oluşturmayacağı belirtilmiştir.

---

²⁸¹ Bkz. **DERCLAYE**, s.3-4; **GROSHEIDE**, F. Willem, Telif Hakkı Sorunları ve Bilgi Toplumu, Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı 2008, Bilişim ve Hukuk, C.2, s.256.

²⁸² 1993 Tarihli AB Veri Tabanı Direktifi Taslağı m.11’de, sui generis veri tabanı içeriği üzerinde doğacak tekelleşmenin olumsuz sonuçlarını gidermek için, zorunlu lisans hükmüne yer verilmişti. Buna göre, “veri tabanı içeriğindeki eser veya verilere başka kaynaktan ulaşma imkânı bulunmayan hallerde” zorunlu lisans tanınabilecekti. Bkz. **BEUNEN**, s.250; **DAVISON**, s.97.

Direktif Resitalinde sui generis hakların, hakim durumun kötüye kullanılması sonucuna yol açmamasından söz edilmesinden başka, Direktifin 13. maddesinde Direktifle sağlanan korumanın ulusal rekebat hükümlerine hanel getirmeyeceği de ifade edilmiştir. Bu yüzden, benzer bir tekelleşmenin orijinal veri tabanları için de söz konusu olması halinde, bu tür veri tabanları hakkında da, ulusal rekabet hukuku hükümlerinden hareketle tekelleşmenin olumsuz sonuçları giderilebilir.

Adalet Divanı, Veri Tabanı Direktifi'nin kabul edilmesinden önceki tarihli Rte, Itp v. Magill Tv Guide uyuşmazlığında, sırf fikri mülkiyet hakkına sahip olmanın, kimseye hakim durum sağlamayacağından söz ederek, telif hakkına sahip olan eser sahipleri hakkında dahi, istisnai hallerde rekabet kurallarının uygulanabileceği yönünde karar vermiştir²⁸³. Mahkeme, kararına dayanak olarak üç kıstas saymıştır. Buna göre, 1) reddedilen bilgi, kapsamlı televizyon program rehberi üretimi için vazgeçilmezdir, açık ve doyurulmamış tüketici talebinin olduğu yeni bir ürünün üretimi söz konusudur; 2) televizyon şirketleri zorunlu bilgiyi sağlamayı reddederek ayrı bir pazar olan tv magazin dergisi pazarını tekelleştirmektedir; 3) reddetmenin objektif bir gerekçesi bulunmamaktadır.

Adalet Divanı, Almanya'da ilaç ve medikal ürün satışlarına ilişkin verileri toplayan ve derleyen Ims Health ve Ndc Health firmaları arasındaki anlaşmazlığa ilişkin kararında da, telif hakkı sahibi olan teşebbüsün, belirli bir işin yapılması için zorunlu olan mal ya da hizmete erişimi engellemesini, hakim durumun kötüye kullanılması olarak görmüştür. Mahkeme bu kararında IMS'nin; potansiyel talebi olan yeni bir ürünün ortaya çıkmasını engellemesi, engellenmenin objektif

---

²⁸³ **KARAEGE**, Özge, Fikri Mülkiyet Hukukunda Esaslı Unsur Doktrini, İstanbul 2010, s. 149; **BAYAMLIOĞLU**, s.264. İngiliz tv şirketleri ITP ve BBC ile İrlandalı tv şirketi RTE'nin haftalık bazda program akışı listelerinin yayınlanması izni vermemeleri üzerine, MAGILL şirketinin, ilgili şirketlerin Avrupa Birliği Anlaşması'nın 82. maddesini ihlal ettikleri iddiasıyla komisyona başvurması neticesinde, Adalet Divanı münhasır çoğaltma hakkının eser sahibinin telif haklarının bir parçası olmakla birlikte, sırf fikri mülkiyet hakkına sahip olmanın kimseye hakim durum sağlamayacağına, istisnai bazı hallerde telif hakkını ileri sürmenin hakim durumun kötüye kullanılması sonucunu doğurabileceğine karar vermiştir. Kararda, yayıncı kuruluşların tv program akışlarında yegane kaynak sahibi olmaları ve haklı bir sebep göstermeksizin lisans talebini reddetmeleri, hakim durumun kötüye kullanılması olarak görülmüştür. Bkz. 6 April 1995, Joined Cases C-241/91 and C-242/91, <http://eur-lex.europa.eu>.

gerekçesinin bulunmaması ve alt pazardaki rekabeti engellemesi nedeniyle hakim durumu kötüye kullandığına karar vermiştir²⁸⁴.

Türk hukukunda, eser niteliğindeki fikri ürünler yönünden açık bir yasa hükmü bulunmamakla birlikte, teknoloji ürünü olan veri tabanı sahipliğinin RKK.m.6'ya aykırılık teşkil eder şekilde kötüye kullanılması halinde, Rekabet Kurulunun zorunlu lisans kararı alarak, talepte bulunan girişimcilere veri tabanından yararlanma izni vermesi mümkündür²⁸⁵. Bu konuda açılacak bir hukuk davasında, dijital veri tabanı sahipliğinin kötüye kullanıldığının tespiti halinde hâkim, veri tabanı sahibinin taleplerini reddedebilir. Ayrıca, talep halinde hakim durumun kötüye kullanılması nedeniyle doğan zararların giderilmesine de hükmedilebilir²⁸⁶.

E) Hakların Korunma Süresi

AB Direktifi'nde orijinal veri tabanı haklarının korunma süresinden söz edilmediğinden, bu konuda ulusal mevzuatta kabul edilen süreler etkili olacaktır. FSEK.'te de orijinal veri tabanlarında, diğer eserlere ilişkin korunma süreleri uygulanır. Buna göre, mali haklar eser sahibinin yaşamı süresince ve ölümünden itibaren yetmiş yıl devam edecektir. Ortak ya da birlikte eser sahipliği söz konusu olduğunda, bu süre son ölümden itibaren yetmiş yıl geçmekle biter (FSEK.m.27).

Koruma süresi, eserin alenileşmesi ile başlamakta olup, sahibinin rızasıyla umuma arz edilen eser alenileşmiş olur (FSEK.m.7). Veri tabanlarında, veri tabanı içeriğinin seçilme veya düzenlenmesindeki yaratıcılık korunduğundan, veri tabanı içeriğindeki eser veya verilerin korunma sürelerinin dolup dolmaması önemli değildir. Veri tabanının alenileşmesinden itibaren, veri tabanının yapısını oluşturan düşünce yaratıcılığı da korunmaya başlar. Veri tabanı yazarı dışındaki kişiler koruma süresi dolana kadar, veri tabanı yapısını ihlal eder şekilde içeriğin tamamı veya

---

²⁸⁴ **KARAEĞE**, s.157. Karar için bkz. 29 April 2004, C.418-01, <http://eur-lex.europa.eu>.

²⁸⁵ Zorunlu lisans yaptırımı, RKK.'da düzenlenmemekle birlikte, RKK.m.27 ve 9/I gereğince Rekabet Kurulu zorunlu lisansa hükmedebilir. Bkz. **ODMAN**, s.294-295; **KARAEĞE**, s.181.

²⁸⁶ **ODMAN**, s.317; **KARAEĞE**, s.191-192; **OĞUZ**, s.770.

önemli bir kısmını, hususiyet arz eder mahiyette yaratıcılık seğılemeksizin yeni bir veri tabanı oluşturmada kullanamazlar²⁸⁷.

Kanunda düzenlenen sürenin dolmasından sonra, veri tabanı üzerindeki mali haklardan herkes yararlanabilir (FSEK.m.26/I). Dijital veri tabanlarının teknoloji ürünü olmaları nedeniyle, sürekli yenilenmeleri ve değişim göstermeleri karşısında, hakların korunması için tanınan ölümden sonraki yetmiş yıllık süre, yeni veri tabanı girişimlerine engel teşkil eder niteliktedir. Bu yüzden dijital veri tabanları hakkında, ölümden sonraki yetmiş yıllık koruma süresi yerine, daha makul bir sürenin belirlenmesinde fayda vardır.

III. SUI GENERİS VERİ TABANLARINDA

A) Hak Sahipliğinin Belirlenmesi

Daha önce de ifade edildiği üzere, sui generis veri tabanlarında içeriğin seçilmesi ve düzenlenmesinde fikri yaratıcılık bulunmadığından, hak sahibi için veri tabanı yazarı yerine veri tabanı yapımcısı (maker of database) ifadesi kullanılmıştır. Sui generis veri tabanı yapımcısı, bir gerçek kişi olabileceği gibi, birden fazla gerçek kişinin birlikteliğinden ibaret bir adi ortaklık veya tüzel kişilik olabilir.

AB Direktifi m.7/(1) ve FSEK. Ek.m.8/I'den hareketle veri tabanı yapımcısı, “veri tabanı içeriğinin elde edilmesi, doğrulanması veya sunumunda nitelik ve/veya nicelik yönünden esaslı yatırım yapan kişiler” şeklinde tanımlanabilir. Direktif Resitali 41'de bu tanımlı pekiştirmek amacıyla veri tabanı yapımcısı hakkında, “yatırımın risk ve insiyatifini üzerine alan kişiler” ifadesi kullanılmıştır²⁸⁸. Söz konusu resitalin ikinci cümlesinde de açık bir şekilde, alt yüklenici olarak faaliyet gösteren ve ana yükleniciden iş alan taşeronların, yatırım riskinden etkilenmeyecek olmaları nedeniyle, veri tabanı yapımcısı sıfatını haiz olmadığı ifade edilmiştir²⁸⁹.

²⁸⁷ İçerikte yer alan eserler veri tabanı korumasına tabi olmamakla birlikte, bunlar üzerindeki bireysel haklar varlığını sürdürdüğünden, üçüncü kişilerin bunlardan yararlanmaları genel kurallara tabi olmaya devam edecektir.

²⁸⁸ BEUNEN, s.32; DAVISON, s.82.

²⁸⁹ **Direktif Resitali 41:** “the maker of a database is the person who takes the initiative and the risk of investing; whereas this excludes subcontractors in particular from the definition of maker”

Veri tabanı yapımcısı sıfatını kazanabilmek için, girişilen yatırımın esaslı vasıfta olması zorunludur. Bunun için de, veri tabanının oluşturulmasında, içeriğin elde edilmesi, doğrulanması veya sunulması aşamalarından her hangi birinde zaman, emek veya sermaye bakımından korunmaya değer önemli bir harcama gerçekleştirilmelidir²⁹⁰. Hak sahipliği, belirtilen aşamalardan herhangi birinde esaslı yatırım harcanmakla kendiliğinden kazanılır²⁹¹. Bunun için kayıt ve tescil işlemi zorunlu değildir. Orijinal veri tabanlarında, hak sahipliğini ispatta kolaylık sağlamak için, FSEK.m.13'teki kayıt ve tescil ile FSEK..m.11, 12'de yer alan karinelere dayanarak yararlanılmasına rağmen, sui generis veri tabanları eser kabul edilmedikleri için, söz konusu hükümlerin bunlara uygulanması lâfzen mümkün değildir.

B) Veri Tabanı Yapımcısının Hakları

1. Genel Olarak

Sui generis veri tabanları eser niteliğinde sayılmadıklarından, Direktif ve FSEK.'te veri tabanı yapımcılarına manevi haklar tanınmamıştır. Mali haklar yönünden de eserlere tanınan kopyalama, çoğaltma, yayma, temsil ve kamuya ileme şeklindeki klasik haklar yerine, bu haklara benzer başkaca yeni haklar tanınmıştır.

Hakların düzenlendiği Direktif.m.7(1) gereğince, Birliğe üye devletler, veri tabanı içeriğinin elde edilmesi, oluşturulması veya sunumu aşamalarında esaslı nitelikte yatırım yapan sui generis veri tabanı yapımcılarına, içeriğin nitelik ve/veya nicelik yönünden esaslı sayılan kısımlarının başka bir ortama aktarılması ve/veya yeniden kullanılmasını yasaklama hakkı tanımakla mükellef kılınmışlardır.

Veri tabanı içeriğinin nicelik ve/veya nitelik bakımından önemli bir kısmından ne anlaşılması gerektiği, uyumsuzluk konusu her bir somut veri tabanına göre tespit edilmesi gereken bir husustur. İçeriğin nicelik olarak önemli kısmı, aktarma yapılan kısmın, hacim olarak veri tabanı içeriğinin ne kadarlık kısmını kapsadığı hakkındadır. Nitelik yönünden yapılacak değerlendirmede ise, veri

---

²⁹⁰ DERCLAYE, 73; DAVISON, s.82.

²⁹¹ **Direktif Resitali 53**'te de "bir veri tabanı yapımının tamamlandığı tarihi kanıtlama yükü, veri tabanının yapımcısına aittir" açıklamasına yer verilmiştir.

tabanından aktarma yapılan kısmın, veri tabanını oluşturmada harcanan emek veya masrafların ne kadarlık bir kısmına karşılık geldiği ölçü alınır²⁹².

Örneğin, bir turizm rehberinde veri tabanı içeriğindeki veri ve bilgilerin %25 lik bir kısmının aynen başka bir ortama aktarılması, nicelik (hacim) yönünden esaslı bir oran olarak değerlendirilebilir. Alıntı yapılan kısım nicelik yönünden % 5 lik başka bir kısmı olsa bile, bu kısmın elde edilmesi, sunumu veya doğrulanmasında, toplam emek veya maliyetin % 30 luk kısmı kadar harcama yapılmış ise, bu halde de nitelik yönünden esaslı kısmın aktarılmasından söz etmek mümkün olacaktır.

2. Başka Ortama Aktarmayı Yasaklama Hakkı

Başka ortama aktarma (extraction) kavramı, FSEK. Ek.m.8/1(a) ve Direktif m.7(2)a'da "veri tabanı içeriğinin tamamının veya esaslı kısmının geçici ya da sürekli olarak her hangi bir araç ile ya da her hangi bir biçimde başka bir ortama aktarılması" şeklinde tanımlanmıştır. Madde metninde kullanılan her hangi bir araç ile (by any means) ve her hangi bir biçimde (in any form) ifadeleri, dijital teknolojinin sürekli gelişen ve değişen özelliği nedeniyle, gelecekte üretilecek dijital kopyalama araçları ve yöntemlerini de kapsayacak genişlikte bilinçli olarak kullanılmıştır.

Buna göre, içeriğin tamamı veya esaslı kısmının kopyalanarak, geçici veya sürekli olarak bilgisayar hafızasına kaydedilmesi, disket, CD veya USB ortamına aktarılması, yazıcı ile çıktısının alınması şeklindeki eylemler, başka bir ortama aktarma olarak kabul edilir²⁹³. Bu haliyle, içeriğin başka bir ortama aktarılmasını yasaklama hakkı, eser sahiplerine tanınan fikri haklardan çoğaltma hakkı ile benzerlik arz etmektedir²⁹⁴. Çoğaltma hakkında, sahibinin hususiyetini taşıyan bir eserin kopyalanıp çoğaltılması engellenerek, eser sahibine eserinden ekonomik olarak münhasıran yararlanma yetkisi tanınmaktadır. Sui generis veri tabanı içeriğinin başka ortama aktarılmasının engellenmesinde ise, veri tabanı yapımcısının

²⁹² Bkz. ATEŞ, Eser, s.382. BHB v William Hill, C-203/02, p.82.

²⁹³ DERCLAYE, s.104; BEUNEN, s.159; ATEŞ, Eser, s.383.

²⁹⁴ BEUNEN, s.158; DAVISON, s.87; ÇOLAK, s.51.

harcadığı emek ve masrafları garanti altına almak için, veri tabanı içeriğinin tamamı veya esaslı bir kısmının başka bir ortama aktarılması yasaklanmaktadır²⁹⁵.

3. Yeniden Kullanımı Yasaklama Hakkı

Yeniden kullanım (re-utilization) kavramı, FSEK. Ek.m.8/1(b)'de “veri tabanının içeriğinin önemli bir kısmının veya tamamının her hangi bir yolla dağıtılması, satılması, kiralanması veya topluma iletilmesi” şeklinde tanımlanmıştır. Direktif m.7(2)b'de geçen tanımda, “on-line veya diğer her hangi bir şekilde kamuya iletimi” kavramı kullanılarak, internetten yapılacak iletimlere vurgu yapılmıştır²⁹⁶.

Yeniden kullanımı yasaklama hakkı, eser sahibinin mali haklarından olan yayma ve kamuya ileme haklarının bir benzeri olarak düşünülmüştür. Söz konusu hak sayesinde, eser vasfında olmayan veri tabanı içeriğinin tamamı veya esaslı miktardaki kısmının, satım ve kiralama yoluyla dağıtımı veya internet ortamında kamuya iletimi, veri tabanı yatırımcısının iznine tabi tutulmaktadır²⁹⁷. Bu yöntemle, esaslı bir yatırımla oluşturulan bir veri tabanının tamamı veya önemli bir kısmının, hak sahibinden izin alınmaksızın kopyalanarak, dağıtımı veya web sitelerinde kamuya iletimi engellenerek, sui generis veri tabanı yapımcılarının yatırımları ve veri tabanından olan ekonomik beklentileri teminat altına alınmaktadır.

---

²⁹⁵ **KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL**, s.135. **Direktif Resitali 39**.

²⁹⁶ **BOTTIS**, C. Maria, A Different Kind of War: Internet Databases and Legal Protection or How the Strict Intellectual Property Laws of the West Threaten the Developing Countries? Information Commons, International Review of Information Ethics, Vol. 2, 11/2004, s.6.

²⁹⁷ **DERCLAYE**, Sui Generis Right, s.8; **BEUNEN**, s.158; **ATEŞ**, Veri Tabanı, s.78. Almanya'da, çocuk bakımı ile ilgili bilgilerin sunulduğu web sitesinden, başkaca bir sitede aynı bilgilerin sunulduğu iddiası üzerine açılan davada, mahkeme davacının sitesindeki bilgilerin, gramer hatalarıyla birlikte davalının sitesine aynen aktarıldığının tespiti sonucunda, davacının izni alınmaksızın içeriğin esaslı kısmının aktarılması ve yeniden kullanılması nedeniyle, davacının sui generis haklarının ihlal edildiğine karar vermiştir. Bkz. Kidnet / Babynet, DC Cologne Landgericht, Köln 25.08.1999, **HUGENHOLTZ**, P. Bernt, The New Database Right: Early Case Law from Europe, 2001, <http://www.ivir.nl/>.

C) Hakların Sınırlandırılması

Toplumun bilgiye erişimdeki menfaati nedeniyle Direktifte, sui generis veri tabanı yapımcısına tanınan hakların, Üye devletlerce zorunlu (m.8) ve tercihe bağlı (m.9) düzenlemeler ile sınırlanabileceği kabul edilmiştir²⁹⁸.

Direktif m.8(1)'de Üye devletler, sui generis veri tabanı yasal kullanıcılarına, erişim hakkına sahip oldukları veri tabanı içeriğinin esaslı sayılmayan kısmını (insubstantial parts), başka ortama kopyalama ve/veya yeniden kullanma özgürlüğü tanımakla yükümlü kılınmışlardır. Bununla birlikte, veri tabanı yapımcısı, içeriğin belirli kısımları yönünden erişim hakkı tanımış ise, yasal kullanıcılara sadece, kendilerine erişim izni verilen kısım üzerinden, başka ortama aktarma ve/veya yeniden kullanma hakkı tanınabilecektir (Direktif m.8/1)²⁹⁹.

Yasal kullanıcıların bu haktan yararlanabilmeleri için, veri tabanı içeriğinin esaslı sayılmayan kısmı üzerindeki başka ortama aktarma ve/veya yeniden kullanma eylemlerini, veri tabanının normal kullanımı ile çelişmeden ve hak sahibinin meşru menfaatlerine zarar vermeden gerçekleştirmeleri gerekir (Direktif m.8/2). Ayrıca yasal kullanıcılar, veri tabanı içeriğinde bulunan, bireysel eserler üzerindeki telif haklarına da saygı göstermekle mükelleftirler (Direktif m.8/3).

Direktifin 15. maddesi gereğince, sui generis veri tabanı yapıcıları, veri tabanı içeriğine erişim hakkı tanıdıkları kullanıcıların, Direktif m. 8(1)'de bahsedilen veri tabanı içeriğinin esaslı sayılmayan kısımlarını kopyalama ve yeniden kullanma haklarını, lisans sözleşmesine koyacakları şartlarla engelleyemezler. Aksi halde, kullanıcıların haklarını sınırlayan bu sözleşme hükmü geçersiz sayılacaktır.

Direktif m.9(a)'da Üye devletler, elektronik olmayan veri tabanı kullanıcılarına, şahsen kullanım amacıyla veri tabanı içeriğinin tamamı veya esaslı kısmını başka ortama aktarma hakkı tanımakta serbest bırakılmışlardır. Bu hak, sadece elektronik olmayan veri tabanları için tanındığından, elektronik (dijital) veri tabanı yasal kullanıcılarına, şahsen kullanım amacıyla veri tabanı içeriğinin

²⁹⁸ DERCLAYE, Sui Generis Right, s.8.

²⁹⁹ DAVISON, s.91; DERCLAYE, Sui Generis Right, s.8.

tamamı veya esaslı miktardaki kısmını, başka bir ortama aktarma veya her hangi bir yolla dağıtma, satma, kiralama veya topluma iletme özgürlüğü tanınmayacaktır³⁰⁰.

Direktif m.9(b)'de, başka ortama aktarmayı yasaklama hakkına, eğitim veya bilimsel araştırmalarda, örnekleme (illustration) istisnası getirebileceği ifade edilmiştir. Buna göre, sui generis veri tabanı yasal kullanıcısı, bir eğitim kurumunda veya bilimsel toplantı esnasında, belli bir konuda açıklama yaparken, konunun anlaşılması için sahip olduğu veri tabanı içeriğinin tamamı veya önemli miktardaki kısmını, ticari amaçlı olmamak şartıyla ilgili kişilere gösterebilecektir. Direktif m.9(c)'de ise, kamu güvenliği nedeniyle veya idari ve adli bir amaç veya usul işlemin uygulanmasında, yapımcıların haklarının sınırlanabileceği belirtilmiřtir³⁰¹.

FSEK. Ek.m.8'de veri tabanı yapımcılarının “bu kanunda sayılan istisnalar ile kamu güvenliği, idarî ve yargı işlemlerinin gerektirdiği istisnalar dışında” veri tabanı içeriğinin tamamı veya esaslı kısmının başka ortama aktarılması ve/veya yeniden kullanılması hususlarında izin vermek veya yasaklamak hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Buna göre, eserler için FSEK'te düzenlenen istisnai hükümler, sui generis veri tabanı yapımcılarına tanınan hakların sınırlanmasında da geçerli olacaktır³⁰². FSEK.'te sui generis veri tabanlarının kişisel kullanım amacıyla kopyalanması konusunda, elektronik veri tabanları yönünden özel bir sınırlama getirilmediğinden, hukukumuzda dijital veri tabanlarına tanınan korumanın, AB Direktifine nazaran daha zayıf olduğunu söyleyebiliriz³⁰³. Ancak bu halde dahi veri tabanı kullanıcısı, yapımcının meşru menfaatlerine zarar vermeden ya da normal yararlanmaya aykırı olmadan, kişisel kullanım amaçlı çoğaltma yapabilir.

³⁰⁰ **DERCLAYE**, Sui Generis Right, s.9.

³⁰¹ Direktif m.9'da sui generis veri tabanı haklarına tanınan istisnalar ile Direktifin m.6/(2)a,b,c bentlerindeki orijinal veri tabanı haklarına yönelik istisnalar bir biri ile paralel düzenlenmiştir.

³⁰² Örneğin eğitim amacıyla temsil ve bilimsel amaçla genel iktibas serbestisi gibi, eser sahibinin haklarını sınırlandıran istisnalar, sui generis veri tabanı yapımcısına tanınan haklarda da uygulanır. Genel iktibas serbestisinde yasal kullanıcı, veri tabanı içeriğindeki eser ve verilerden maksadın haklı kıldığı nispette alıntı yapabilir. Ayrıca, alıntı yaptığı kaynağı da göstermelidir.

³⁰³ **BAYAMLIOğLU**, s.269; **ATEş**, Veri Tabanları, s.79.

D) Hakların Sözleşmelere Konu Olması

1. Genel Olarak

AB Direktifi ve FSEK'te sui generis veri tabanı yapımcılarına tanınan başka ortama aktarma ve yeniden kullanımı yasaklama hakları, veri tabanının kaydedildiği araçlar üzerindeki zilyetlik ve mülkiyet haklarından ayrı değer taşırlar. Bu nedenle, veri tabanı yapımcılarına tanınan hakların devri, veri tabanının oluşturulduğu maddi araçların devrinden ziyade, veri tabanı yapımıcılığı sıfatına tanınan özel hakların devri ile gerçekleşir. Sui generis veri tabanları eser sayılmadıklarından, yapımcıya tanınan hakların devri halinde, veri tabanı yapımıcılığı sıfatı da son bulur. Bununla birlikte veri tabanı yapımcısı, sahip olduğu hakların tamamen devri yerine, hakların özünü saklı tutarak, sadece kullanım yetkisini de devredebilir (Direktif m.7/3)³⁰⁴.

Sui generis veri tabanı yapımcısı, eser sahibinin mali haklarının devrinde olduğu şekilde, başka ortama aktarma yetkisini bir kişiye, yeniden kullanımı yetkisini başka bir kişiye devredebilir. Başka ortama aktarma yetkisinin devredildiği hallerde, sözleşme şartlarından aksi anlaşılmadığı takdirde, yeniden kullanım yetkisinin de devredildiğini kabul etmek yerinde olur. Ayrıca, yapımcının sahip olduğu sui generis hakları devredebilmesi için, veri tabanı içeriğindeki münferit eserler üzerindeki hakların devri konusunda da yetkili olması gerekir (FSEK.m.49/I).

Sui generis veri tabanı yapımcısının, veri tabanı üzerinde sahip olduğu sui generis hakları veya bu hakların kullanım yetkisini devretmesinin geçerlilik şekli hakkında, Direktif m.7(3) ve FSEK. Ek.m.8'de özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu konuda, hak sahipliğinin tespitinde yaşanacak uyuşmazlıkların engellenmesi açısından, devir sözleşmelerinin yazılı şekilde yapılmasında fayda bulunmaktadır.

2. Kullandırma Sözleşmeleri

Sui generis veri tabanları da, orijinal veri tabanları gibi, CD ortamında off-line veya internet üzerinden web siteleri içeriğinde on-line şekilde pazarlanabilir.

---

³⁰⁴ Zorunlu lisans hakkındaki açıklamalar için bkz. yukarıda § 8. II, D, 4.

Off-line dağıtım halinde, veri tabanını satın alan kullanıcılar, yapımcının başka ortama aktarma ve/veya yeniden kullanım haklarını ihlal etmeksizin, veri tabanlarından yararlanırlar. Veri tabanının ilk satımı halinde, tükenme prensibi gereğince yapımcının aynı CD'nin sonraki satışlarını engelleme tasarrufu sona erse de, veri tabanını satın alan son kullanıcılar, CD'nin satışı esnasında uymayı taahhüt ettikleri kullandırma sözleşmesinin şartlarını ihlal edemezler. Örneğin, satın aldıkları CD'yi kişisel kullanım amacını aşar şekilde çoğaltma ve dağıtma eyleminde veya internet ortamına yükleyerek kamunun erişimine açık tutma girişiminde bulunamazlar. Aksi takdirde, sui generis hakların ihlalinden başka, kullandırma sözleşmesi şartlarının ihlalinden de sorumlulukları söz konusu olur³⁰⁵.

Sui generis veri tabanlarının on-line şekilde kamuya iletiildiği hallerde ise, web sitesine erişimin serbest olması durumunda, kullanıcılar internette web sitesini ziyaret ederek, veri tabanından karşılıksız yararlanabilirler. Genellikle veri tabanının reklam gelirlerine bağlı olarak işletildiği hallerde, kullanıcı sayısının mümkün olduğunca fazla olmasını isteyen veri tabanı yapımcıları, web sitesine erişimi ücrete tabi tutmazlar³⁰⁶. Web sitesi içeriğine erişimin serbest olmadığı hallerde ise, veri tabanı yapımcısı ile kullanıcılar arasında elektronik hizmet sözleşmesi niteliğinde, abonelik ücreti karşılığında yararlandırma sözleşmeleri yapılır. Bu sözleşmelerde kullanıcıya verilen erişim şifresi ile sözleşmede kararlaştırılan koşullarla sınırlı olarak, web sitesi içeriğindeki eser, veri ve bilgilere erişme, bunları görme, dinleme, okuma, kopyalama veya çıktı alma gibi imkânlar tanınır³⁰⁷. Veri tabanı yapımcısının haklarını korumak için öngördüğü sözleşme şartlarına uymayan kullanıcılar, sözleşmeye aykırılık sebebinden sorumlu tutulabilirler³⁰⁸.

---

³⁰⁵ ABD'de, sui generis veri tabanlarına özel bir koruma tanınmadığından, sui generis yapımcılar veri tabanlarını kullanıcı sözleşmeleri ile koruma yoluna gitmektedirler. Ancak son kullanıcı lisans sözleşmeleri, sözleşmeye taraf olmayan üçüncü kişileri bağlamadığından, bu ülkedeki mevcut veri tabanı koruması AB ülkelerine nazaran daha zayıftır.

³⁰⁶ Erişim ücretsiz olsa da, kullanıcılar veri tabanı yapımcısının sui generis hakları ile veri tabanı içeriğindeki eserler üzerindeki telif haklarını ihlal edemezler.

³⁰⁷ WESTERMEIER, s.2; AKİPEK / DARDAĞAN, s.50.

³⁰⁸ Bkz. aşağıda § 10, III.

E) Hakların Korunma Süresi

Sui generis veri tabanları üzerindeki hakların korunma süresi bakımından, AB Veri Tabanı Direktifi'nde 15 yıllık özel bir koruma süresi tanınmıştır. Direktif m.10(1)'de hak düşürücü mahiyetteki koruma süresinin başlangıç tarihi, veri tabanının yapıldığı tarihi takip eden yılın Ocak ayının birinci günü olarak kabul edilmiştir. Veri tabanı yapımından itibaren kamuya sunulmamışsa, koruma süresi, veri tabanı yapımını takip eden yılın Ocak ayının birinci gününü takip eden 15 yıllık süre içinde olmak şartıyla, veri tabanının kamuya sunulma tarihini takip eden yılın Ocak ayının ilk gününden itibaren başlayacaktır (Direktif m.10/2)³⁰⁹.

FSEK.Ek.m.8'de sui generis veri tabanı içeriğinin korunması hakkında, Direktifteki gibi 15 yıllık bir süre öngörülmüştür. Fakat koruma süresinin başlangıcı konusunda madde metninde özel bir açıklama yapılmadığından, koruma süresi yapımı takip eden yılın Ocak ayının birinci gününden itibaren değil, veri tabanının umuma arz edildiği tarihten itibaren onbeş yıl olacaktır.

AB Direktifi m.10(3)'te sui generis veri tabanlarında, veri tabanı içeriğinde değişiklikler yapılma ihtimali halinde, değişiklikler nedeniyle yapılacak harcamaların da teminat altına alınması için, 15 yıllık koruma süresinin yapılacak değişikliklerle birlikte yeniden başlaması benimsenmiştir. Ancak bunun için veri tabanı içeriğinde yapılan müteakip ek ve değişikliklerin de önemli ölçüde yeni bir yatırım olarak değerlendirilmesi gerekir. Veri tabanında daha sonradan yapılan eklemeler ve değişiklikler esaslı bir yatırım olarak değerlendirilir ise veri tabanının bu yeni versiyonu, bağımsız yeni bir veri tabanı gibi kendi koruma süresine tabi olur.

Bu sayede, düzenli şekilde güncellenen veri tabanları sürekli olarak korunur. Direktif Resitali p.55'te ifade edildiği üzere, önemli boyutta bir içerik doğrulaması bile yeni koruma süresinin işlemesi için yeterli olabilecektir³¹⁰.

---

³⁰⁹ DAVISON, s.92.

³¹⁰ DERCLAYE, s.139.

Direktif m.10(3)'te yer alan “its own term of protection” ifadesinde geçen ve “kendi koruma süresi” manasında kullanılan “term” kelimesi, Türkçe metinde “koşul” olarak çevrildiğinden, FSEK. Ek.m.8/IV hükmü; “Veri tabanının içeriğinde esaslı bir değişiklik meydana getiren ve yeni bir yatırım gerektiren, nitelik ve nicelik açısından yapılan her türlü ekleme, çıkarma veya değişiklik sonucu bu yeni yatırımdan doğan veri tabanı kendi koruma koşullarına hak kazanır” şeklinde, hatalı ve anlamsız bir ifade kullanılarak tercüme edilmiştir³¹¹.

---

³¹¹ Koşul ifadesinin eleştirisi hakkında bkz. **TEKİNALP**, s.133; **ATEŞ**, Veri Tabanları, s.81.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DIJİTAL VERİ TABANLARI ÜZERİNDE SAHİP OLUNAN HAKLARIN İHLALİNDEN DOĞAN SORUMLULUK HALLERİ VE AÇILACAK DAVALAR

§ 9. GENEL OLARAK

Yukarıda orijinal veri tabanı yazarının sahip olduğu malî ve manevî haklar ile sui generis veri tabanı yapımcısının sahip olduğu haklar incelenmiştir. Veri tabanları üzerindeki bu hakların, hak sahibi olan kişilerin izni olmaksızın, kullanıcılar veya rakipler tarafından herhangi bir şekilde ihlâli mümkündür.

AB Direktifi m.12’de, üye devletlere Direktifte tanınan hakların korunması için uygun çarelerin temin edilmesi yükümlülüğü getirilmiştir. Direktif m.3(1)’de orijinal veri tabanlarının telif korumasına tabi tutulacağı belirtildiğinden, Birliğe üye ülkeler, orijinal veri tabanı hakkı ihlali halinde, telif haklarına ilişkin müeyyideleri uygulamaktadırlar. Direktif m.7(1)’de sui generis veri tabanı haklarının ihlali ne tür yaptırımlar uygulanacağı belirtilmemekle birlikte, Almanya (UrhG Art.87a-87e) başta olmak üzere birlik ülkeleri sui generis hakları, bağlantılı (komşu) hakların bir türü kabul edip, bunların korunmasına ilişkin hükümlere tabi kılmışlardır³¹².

Orijinal veri tabanları, FSEK.m.1/B ve m.6/I,b.11’de derleme eser olarak düzenlendiğinden, eserlerin korunmasına yönelik hükümler, mahiyetine uygun düştüğü sürece, orijinal veri tabanı yapısındaki düşünce yaratıcılığının korunması hakkında da uygulanacaktır³¹³. FSEK.’te eser sahibinin telif haklarının ihlâli durumunda, bu hakların korunmasına yönelik, bazı hukuk ve ceza davaları açılabileceği düzenlenmiştir³¹⁴.

³¹² Bkz. **STUDER**, s.663; **DERCLAYE**, s.53; **DAVISON**, s.103 vd.

³¹³ **ATEŞ**, Eser, s.359-360.

³¹⁴ Bkz. **AKIN**, Levent, Fikri Haklara Yönelik Tecavüzlere Karşı Hukuk Davaları, Prof. Dr. Turhan Esener’e Armağan, Ankara 2000, s.105; **TURAN**, H. Selcen, Fikir ve Sanat Eserlerinin Cezai

Bunların yanı sıra Kanunda eser sahibine, ihtiyatî tedbirler, gümrüklerde geçici olarak elkoyma, zapt, müsadere, imha ve hükmün ilânı gibi hukukî yaptırımlardan yararlanma imkânı da tanınmıştır.

Sui generis veri tabanları FSEK.'te eser olarak kabul edilmedikleri için, eser sahibinin maddi ve manevi haklarından oluşan telif haklarını koruyucu hükümlerin, bu tür veri tabanlarında da uygulanabileceğine dair her hangi bir hüküm bulunmamaktadır³¹⁵. Buna rağmen, AB Direktifi ve FSEK'te sui generis veri tabanı yapımcılarına, yaptıkları esaslı nitelikteki yatırımın korunması ve yeni yatırımların önünün açılması için bazı haklar tanındığından, bu hakların ihlalinin yaptırımsız kalması da düşünülemez. Aksi takdirde yatırımcılar, bu tür zahmetli ve masraflı nitelikteki veri tabanı üretimine girişmezler.

Uygulanacak yaptırımların farklılığı nedeniyle, orijinal ve sui generis veri tabanı haklarının ihlali halinde açılacak, hukuk ve ceza davalarının ayrı incelenmesinde fayda bulunmaktadır. Veri tabanı ihlalleri, telif hakkı ve sui generis hakların ihlalden başka, devir, lisans ve kullandırma sözleşmelerinin ihlali ile gerçekleşebileceği gibi, teknolojik koruma yöntemlerinin aşılması veya haksız rekabet kurallarına aykırılık şeklinde de gerçekleşebilir. Bu nedenle, orijinal ve sui generis veri tabanları üzerinde sahip olunan hakların ihlali halinde açılacak hukuk ve ceza davaları, gerçekleşen tecavüzün niteliğine göre de farklılık arz edebilir.

Himayesi, Ankara 2012, s.128; **BAŞLAR**, Yusuf, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklara Yönelik İhlaller, LFSHD. C.7, S. 28, Yıl 2011, s.659-712.

³¹⁵ FSEK.m.80/II'de "bağlantılı hak sahiplerinin de eser sahipleri gibi, tecavüzün ref'i, tecavüzün men'i ve tazminat davası haklarından faydalanabilecekleri" hükme bağlanmasına rağmen, sui generis veri tabanı yapımcıları için, FSEK.'te bu yönde açık bir yollama yapılmamıştır. FSEK.'in aksine, Alman Telif Hakları Yasası'nın 97. maddesinde, telif hakları veya bu yasa ile korunan her hangi bir hakkın ihlali halinde tecavüzün men'i ve tazminat davası açılacağı, elde edilen karın talep edilebileceği, 98. maddede de, yasa dışı kopyaların imhası veya tesliminin talep edilebileceği düzenlenmiştir. Alman Telif Hakları Yasası'nda, sui generis veri tabanı yapımcısına tanınan haklar komşu hakların türleri arasında (UrhG. Art.87a-87e) düzenlendiğinden, veri tabanı yapımcıları da 97 ve 98. maddede bahsedilen hukuki imkânlardan yararlanabilecektir. Komşu hakların ihlali halinde cezai müeyyideleri düzenleyen UrhG. Art.108'de, sui generis veri tabanı haklarının ihlali için cezai müeyyide getirilmemiştir. Ancak, Alman Hukukunda da, bilişim sistemine yasa dışı erişim hakkında Ceza Kanunu'nda yer alan hükümler, sui generis veri tabanı ihlallerinde de uygulanabilir. Alman Telif Hakları Yasası'ndan farklı olarak, Fransız Fikri Mülkiyet Hukuku Yasası Art. L343-1'de, sui generis veri tabanı yapımcısına tanınan hakların ihlali halinde, üç yıl hapis ve 300.000 €'a kadar para cezası öngörülmüştür.

§ 10. HUKUKİ SORUMLULUK HALLERİ

I. ORJİNAL VERİ TABANI HAKKI İHLALLERİNDE

A) Eser Sahibinin Tespiti Davası

FSEK.m.15/3'e göre, "Bir eserin kimin tarafından vücuda getirildiği ihtilafı ise, yahut her hangi bir kimse eserin sahibi olduğunu iddia etmekte ise, hakiki sahibi, hakkının tesbitini mahkemeden isteyebilir." Eser sahibinin tespitine yönelik davanın niteliği tartışmalı olmakla birlikte doktrinde, dava neticesinde eser sahipliğinin davayı kazanan kişiye verilmesi nedeniyle, eda davası olduğu kabul edilmektedir³¹⁶.

Eser sahibinin tespiti davası, eser sahibinin manevi haklarından olan "Adın Belirtilmesi Salahiyeti" başlığı altında düzenlenmiştir. FSEK.'in beşinci bölümde yer alan Hukuk ve Ceza Davaları kısmında yer almamasına rağmen, eser sahiplerine sağlanan özel bir hukuki koruma yöntemidir. Bu dava, adında belirtildiği ve uygulamada kullanıldığı şekliyle delil tesbitine ilişkin bir dava olmayıp, eserin sahipliğinin gerçek hak sahibine verilmesi amacına hizmet eden bir eda davasıdır³¹⁷.

Eser sahibinin tespiti davası, bir ihtilaf söz konusu ise hasımlı, aksi halde hasımsız dava şeklinde açılabilir. Tespit davasını açabilecek kimseler, FSEK.m.19'a göre belirlenir. Buna göre, tespit davası öncelikle eseri meydana getiren kimse tarafından açılır. Bu kişinin ölümü ve manevî hakların kim tarafından kullanılacağını belirtmemiş olması durumunda dava, vasiyeti tenfiz memuru, bu tayin edilmemiş ise, anılan maddede belirtilen yakınları tarafından açılabilir. Bu kişilerin de haklarını kullanmamaları halinde, veri tabanı yazarından bir malî hakkı iktisap etmiş

³¹⁶ Bkz. **TEKİNALP**, s.293. Doktrindeki aksi görüşte ise, dava neticesinde davalının bir şey yapmasına, vermesine ya da yapmamasına hükmedilmeyip, davacının eserin sahibi olup olmadığının tespiti ile yetinildiğinden, söz konusu davanın sadece "tespit davası" niteliğinde olduğu iddia edilmektedir. Bu yönde bkz. **YASAMAN**, Hamdi, Fikrî ve Sınâî Mülkiyet Hukuku, Fikir ve Sanat Eserleri, Endüstriyel Tasarımlar, Patentler ile ilgili Makaleler, Hukuki Mütalâalar, Bilirkişi Raporları, İstanbul 2006, s.15.

³¹⁷ Veri tabanlarının web siteleri içeriğinde kamuya iletilmesinde, eser sahibinin adından ziyade, daha çok web sitesinin alan adı ön plana çıkmaktadır. Web sitesi alan adı üzerinde bir ihtilaf doğması durumunda, site içeriklerinin farklılık arz etmesi halinde, sadece alan adının korunması talep edilecektir. Buna karşılık, site içeriklerinin de aynı veya iltibasa neden olacak derecede benzer olması halinde, veri tabanı yazarı olduğunu iddia eden hak sahibi, FSEK.m.15/III'e göre gerçek eser sahibinin kendisi olduğunun tespitini de dava edebilir.

olan kimse, meşru menfaati bulunduğunu ispat etmek şartıyla söz konusu davayı açabilecektir (FSEK.m.19)³¹⁸.

B) Tecavüzün Ref'i Davası

FSEK.m.66/I'e göre, "Manevi ve mali hakları tecavüze uğrıyan kimse, tecavüz edene karşı tecavüzün ref'ini dava edebilir." Tecavüzün ref'i davasının, başlamış ve devam etmekte olan bir tecavüzün ref'i amacıyla açılacağı, tecavüz sona ermiş ise davanın amacı kalmadığından artık dava açılmayacağı³¹⁹ ileri sürülse de, tecavüzün ref'i davasının, tecavüz devam ettiği sürece veya bitmiş bir tecavüzün sonuç doğurmaya devam ettiği hallerde de açılacağı kabul edilmektedir³²⁰.

Tecavüzün ref'i davası, manevi veya mali hakların ihlaline göre, FSEK.m.67 ve m.68'de ayrı düzenlenmiştir. Bu dava, tecavüz eylemini gerçekleştirerek, mali ve manevi hakları ihlal etmekte olan kişilere karşı açılır. Davanın açılabilmesi için, kusur veya zarar şartı aranmaz³²¹. Tecavüz, hizmetlerini ifa ettikleri sırada bir işletmenin temsilcisi veya müstahdemleri tarafından yapılsa dahi işletme sahibi hakkında da kusur şartı aranmaksızın dava açılabilir (FSEK.m.66/III).

FSEK.m.66/III'de yer alan bu hüküm, istihdam edenin sorumluluğunu düzenleyen TBK.m.66 ile tüzel kişilerin organlarının fiillerinden sorumluluğunu düzenleyen TMK.m.50'deki düzenlemenin özel bir uygulamasıdır. Bu yüzden, burada istihdam eden veya tüzel kişi ile istihdam edilenin sorumluluğu müteselsil sorumluluk arz eder. Dolayısıyla, tecavüzün ref'i davası bunlara karşı birlikte açılacağı gibi, bu dava her birine karşı ayrı ayrı da açılabilir³²².

---

³¹⁸ **TEKİNALP**, s.294; **DALYAN**, s.227.

³¹⁹ **EREL**, s.331; **ARSLANLI**, s.211-212; **AYİTER**, s.253.

³²⁰ Bkz. **TEKİNALP**, s. 295.

³²¹ Zira bu dava, tazminat davasından farklı olarak, zararın giderilmesine yönelik bir dava değildir. Bu dava ile zararın doğmaması ya da artmaması hedeflenmektedir. Zarar doğduğu takdirde ise, tazminat davasının açılması söz konusu olabilecektir. **KILIÇOĞLU**, Fikrî Haklar, s. 384.

³²² **EREL**, s.335; **DALYAN**, s.239.

Hak sahibinin, manevi veya mali haklarına yönelik ihlallere karşı, tecavüzün ref'i davası açması halinde, hakim gecikmeksizin mütecavizin kusuru ve ağırlığına göre ihlalin ortadan kaldırılması için gerekli tedbirleri alır (FSEK.m.66/IV)³²³.

1. Manevi Hakların İhlalinde

FSEK.m.67'e göre, "Henüz alenileşmemiş bir eser, sahibinin rızası olmaksızın veya arzusuna aykırı olarak umuma arzedildiği takdirde tecavüzün ref'i davası, ancak umuma arz keyfiyetinin çoğaltılmış nüshaların yayımlanması suretiyle vakı olması halinde açılabilir. Aynı hüküm, esere, sahibinin arzusuna aykırı olarak adının konulduğu hallerde de caridir. Eser üzerinde sahibinin adı hiç konulmamış veya yanlış konulmuş yahut konulan ad iltibasa meydan verecek mahiyette olupta eser sahibi 15. maddede zikredilen tesbit davasından başka tecavüzün refini talep etmişse, tecavüz eden gerek aslına, gerek tedavülde bulunan çoğaltılmış nüshalar üzerine eser sahibinin adını derç etmeye mecburdur. Masrafı tecavüz edene ait olmak üzere, hükmün en fazla 3 gazetede ilanı talep edilebilir. 32, 33, 34, 35, 36, 39 ve 40 ıncı maddelerde sayılan hallerde yanlış veya kifayetsiz kaynak tasrih edilmiş veyahut hiç kaynak gösterilmemişse ikinci fıkra hükmü uygulanır.

Eser haksız olarak değiştirilmiş ise hak sahibi aşağıdaki taleplerde bulunabilir: 1. Eser sahibi, eserin değiştirilmiş şekilde çoğaltılmasının, yayım ve temsilinin, radyo ile yayımının menedilmesini ve tecavüz edenin, tedavülde bulunan çoğaltılmış nüshalardaki değişiklikleri düzeltmesini veya bunların eski haline getirilmesini talep edebilir. Değişiklik, eserin, gazete, dergi veya radyo ile yayımı sırasında yapılmışsa eser sahibi, masrafı tecavüz edene ait olmak üzere, eseri değiştirilmiş şekilde yayımlamış olan bütün gazete, dergi ve radyo idarelerinden değişikliğin ilan yolu ile düzeltilmesini talep edebilir."

Manevî hakların tecavüze uğradığı durumlarda, tecavüzün ref'i davasını açma hakkı öncelikle onu meydana getiren eser sahibine aittir. Eser sahibinin ölümü halinde ise, bu davayı açma hakkı FSEK'in 19/I maddesinde sayılan kimselere geçer.

---

³²³ BAŞPINAR / KOCABEY, s.265.

Ayrıca, FSEK.m.18/II’de yer alan “aralarındaki sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça; memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserler üzerindeki haklar bunları çalıştıran veya tayin edenlerce kullanılır” hükmü gereğince, eser sahiplerini çalıştıran veya tayin edenler de, manevi haklara yönelik tecavüzün ref’i davasını açabilirler³²⁴.

Kural olarak manevî haklara tecavüz halinde, eser üzerinde malî hak iktisap etmiş olan kimseler tecavüzün ref’i davası açma hakkına sahip değillerdir. Bununla beraber, veri tabanı yazarının kendisi veya onun ölümü halinde yasada belirtilen kişiler tarafından dava açılmaması durumunda, meşru menfaatlerini ispat etmeleri koşulu ile malî hak iktisap etmiş olan kimseler de, manevi hakların ihlalinde FSEK.m.67’de düzenlenen davayı açabilirler (FSEK.m.19/III).

2. Mali Hakların İhlalinde

Mali haklara tecavüz halinde açılacak tecavüzün ref’i davasını düzenleyen FSEK’in 68. maddesinde, 5728 sayılı Kanunla değişiklik yapılmış ve madde içerik ve sistematik açısından yeniden kaleme alınmıştır. Söz konusu maddede ilk olarak, hak sahiplerinden bu Kanuna uygun yazılı izin almadan bir eserin işlenmesi, çoğaltımı, çoğaltılmış nüshaların yayımı, temsili veya her türlü işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletimi halinde açılacak tecavüzün ref’i davasında talep edilecek hususlar düzenlenmiştir. Devam eden fıkralarda ise, çoğaltılmış eser nüshalarının satışa çıkarılıp çıkarılmamasına göre, talep konusunun ne olacağı ayrı ayrı düzenlenmiştir.

FSEK.m.68’e göre, “Eseri, icrayı, fonogramı veya yapımları hak sahiplerinden bu Kanuna uygun yazılı izni almadan, işleyen, çoğaltan, çoğaltılmış nüshaları yayan, temsil eden veya hertürlü işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletenlerden³²⁵, izni alınmamış hak sahipleri sözleşme yapılmış

---

³²⁴ EREL, s.332.

³²⁵ Buna göre, bir orijinal veri tabanının, hak sahibinin yazılı izni olmaksızın işlenmesi, çoğaltılması, yayımı, temsili ya da her türlü işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletimi durumunda, hak sahibi tarafından tecavüzün ref’i davası açabilecektir.

olması halinde isteyebileceği bedelin veya bu Kanun hükümleri uyarınca tespit edilecek rayiç bedelin en çok üç kat fazlasını isteyebilir (m.68/I)³²⁶.

İzinsiz çoğaltılan kopyalar satışa çıkarılmamışsa hak sahibi çoğaltılmış kopyaların, çoğaltmaya yarayan film, kalıp ve benzeri araçların imhasını veya üretim maliyet fiyatını geçmeyecek uygun bir bedel karşılığında kendisine verilmesini ya da sözleşme olması durumunda isteyebileceği miktarın üç kat fazlasını talep edebilir. Bu husus, izinsiz çoğaltmanın hukuki sorumluluğunu ortadan kaldırmaz (m.68/II). İzinsiz çoğaltılan kopyalar satışa çıkarılmışsa hak sahibi, tecavüz edenin elinde bulunan nüshalar hakkında ikinci fıkradaki haklarını kullanabilir (m.68/III).

İkinci ve üçüncü fıkraların eser sahibinden başka hak sahiplerince uygulanabilmesi için eser sahibinin bu Kanunun 52 nci maddesine uygun yazılı çoğaltma izni aranır (m.68/IV). Hak sahiplerinden biri, ikinci ve üçüncü fıkralar uyarınca talepte bulduklarında CMK'nın elkoymaya ilişkin hükümleri delil elde etmek amacı dışında uygulanmaz (m.68/V). Bedel talebinde bulunan kişi, tecavüz edene karşı onunla bir sözleşme yapması halinde haiz olabileceği bütün hak ve yetkileri ileri sürebilir (m.68/VI).”

Mali haklara tecavüz nedeniyle açılacak tecavüzün ref'i davasında davacı, eser sahibinin kendisi, bu kişinin ölümü halinde ise FSEK.m.19/I'de sayılanlardır. FSEK.m.18/II gereğince, aralarındaki sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça, memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserlerde, bunları çalıştıran veya tayin edenler tecavüzün ref'i davası açabilir.

³²⁶ Davalıdan istenebilecek bu bedelin, tecavüzcüyü caydırmaya yönelik ve hak sahibine ödenen bir ceza niteliğinde olduğu yönünde bkz. **TEKİNALP**, s.288. Doktrinde, davacının bu seçeneği kullanması halinde, taraflar arasında farazi sözleşme ilişkisinin kurulacağı da kabul edilmektedir. Bkz. **KARAHAN/SULUK/SARAÇ/NAL**, s.125. 11.HD. 07.07.1987, E.1836/K.4331 “..olayda davacı bedel istemiş ve zikredilen madde hükmü gereğince, davacı lehine buna hükmedilmesi halinde, artık tecavüzün refi talebinde bulunulamaz. Mahkemece, davacının FSEK m.68'deki tazminat talebine karar verilmiş ve davacı tarafından bu alınmakla, taraflar arasında, sözleşme yapılmış gibi bir durum hasil olmakta ve davalının kullanma ve çoğaltma durumu yasal hale gelmektedir..” (**BAŞPINAR / KOCABEY**, s.268). FSEK.m.68/I hükmüne ilişkin Yargıtay uygulaması hakkında bkz. **GÖKYAYLA**, Emre, Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 68. Maddesine İlişkin Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi, LFSHD. C.8, S.30, Yıl 2012, s.3-29.

Manevi haklardan farklı olarak, mali hakların üçüncü kişilere devri mümkün olduğundan, devir halinde sadece, tecavüze uğrayan hakkı devralan şahıslar davacı sıfatını haiz olur. Devirle birlikte mali hak sahipliği sona ereceğinden, eser sahibi sadece, malî hakka tecavüz manevî hakları da ihlâl etmekte ise, manevî haklarını korumaya yönelik olmak üzere tecavüzün ref'i davası açabilecektir³²⁷.

Mali hakkın kullanma yetkisinin devri durumunda, lisans yoluyla kullanım yetkisini devir alanların, tecavüzün ref'i davası açıp açamayacağı hususunda hüküm bulunmadığından, bu konuda doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu husustaki bir görüşe göre, lisans alan böyle bir tecavüz halinde, üçüncü şahıslara karşı bu davayı açamaz. Lisans alan sadece, aralarındaki sözleşmeye istinaden bu davanın açılması için gerekli tedbirleri almasını lisans verenden isteyebilir. Hakkın korunması, lisans verenin sözleşmeden kaynaklanan sorumluluğunu gerektirdiğinden, lisans veren bu davayı açmakla yükümlüdür. Lisans verenin bu davayı açmaması kendisi yönünden, sözleşmeye aykırılık teşkil eder³²⁸. Diğer görüşe göre ise, lisans verme aynî etkisi olan bir tasarruf işlemi olduğundan, lisans alanın da bizzat tecavüzün ref'i davasını açma hakkı bulunmaktadır. Bu hususta basit ya da tam lisans ile devralan kimse arasında bir fark bulunmamaktadır³²⁹. Bizim de katıldığımız son görüşe göre ise, FSEK.m.56'da basit lisansın hasılat kirasına, tam lisansın ise intifa hakkına ilişkin hükümlere tabi kılınmış olması nedeniyle, basit lisans alanların dava açma hakkına sahip olmadığı, tam lisans sahiplerinin ise, dava açabileceğini kabul etmek yerinde olacaktır³³⁰.

Daha önce de ifade edildiği üzere, dijital veri tabanlarında orijinal ve sui generis veri tabanı hakları bir arada bulunabilir. Bu hallerde hak sahibinin aynı kişi olması durumunda, tecavüzün ref'i davası açma yetkisinde bir sorun doğmaz. Ancak, veri tabanı yazarı ile yapımcısının farklı kimseler olması halinde, eser sahipliğine bağlı haklar, sadece veri tabanı yazarı tarafından kullanılabilir. Telif haklarına

---

³²⁷ EREL, s.334.

³²⁸ AYİTER, s. 254; TEKİNALP, s.307.

³²⁹ EREL, s.334; ARSLANLI, s.209.

³³⁰ TÜYSÜZ, s.117; DALYAN, s.237. 11.HD, 26.04.1999, E.594/K.3250, "Tam ruhsatta, mali hakka ait kullanma yetkisi tamamen ruhsat sahibine devredildiğinden, devir alan da bu yetkiyi kendi başına kullanabilecek, tecavüzün men'i ve ref'i ile birlikte bedel davası açabilecektir."

yönelik tecavüz, aynı zamanda sui generis hakların da ihlali sonucunu doğuruyorsa, veri tabanı yapımcısı da sahip olduğu haklara tecavüz nedeniyle, haksız fiil veya haksız rekabet hükümleri çerçevesinde, mütecavize karşı hukuk davaları açabilir.

C) Tecavüzün Men'i Davası

FSEK.m.69'da, eser sahibinin mali veya manevi haklarının tecavüz tehlikesine maruz kaldığı durumlarda, olası tecavüzün men'ini dava edebileceği düzenlenmiştir. Bu hükümde açıkça ifade edildiği üzere, tecavüzün men'i davasının açılması için ihlalin gerçekleşmiş olmasına gerek yoktur. Tecavüz tehlikesinin varlığı, davanın açılabilmesi için yeterli olacaktır. Başlamış olan bir tecavüzün devamı veya tekrarının olası olduğu hallerde de tecavüzün men'i davası açılabilir³³¹.

Tecavüzün men'i davasının açılabilmesi için, kusur aranmaz. Olası tecavüz eylemin objektif olarak hukuka aykırılık teşkil ettiği bütün hallerde, tecavüzün men'i davası açılabilir. Muhtemel bir tecavüz tehlikesinin ya da gerçekleşmiş bir tecavüzün devamı veya tekrar etmesi tehlikesinin, hizmetlerini ifa ettikleri sırada bir işletmenin temsilcisi ya da istihdam edilenleri tarafından meydana getirilmesi halinde, işletme sahibi hakkında da tecavüzün men'i davası açılabilir (FSEK. m.69/II).

FSEK'in 69/I maddesinde tecavüzün men'i davası açabilecek kişi hakkında, sadece eser sahibi ifadesi kullanılmış ise de, tecavüzün ref'i davası ile tecavüzün men'i davasının davacı ve davalı sıfatları ayniyet gösterdiğinden, tecavüzün ref'i davasının davacılarına ilişkin yukarıda belirtilen esasların, tecavüzün önlenmesi davası açısından da geçerli olacağı kabul edilmektedir³³².

Hangi haklara yönelik olursa olsun, tecavüzün men'i davasının açılacağı durumlarda manevi ve mali haklara yönelik henüz gerçekleşmiş bir saldırı doğmadığından, tecavüzün men'i davasının sonuçları, tecavüzün ref'i davasına ilişkin FSEK.m.67 ve m.68'de olduğu şekilde, malî ve manevî haklara yönelik tecavüz tehlikesi yönünden ayrı ayrı ele alınmamıştır. Başlamış ve devam eden bir

³³¹ EREL, s.343; KARAHAN / SULUK / SARAÇ / NAL, s.123.

³³² EREL, s.344. FSEK.m.68'de yapılan değişiklikle, eser sahibi yerine, hak sahibi ifadesi tercih etmesine rağmen, m.69'da değişikliğe gidilmemesinin eleştirisi için bkz. TEKİNALP, s.310.

tecavüz halinde, tecavüzün men'i ve ref'i davaları birlikte açılabilir³³³. Bu halde, ref davası ile tecavüzün doğruduğu sonuçların ortadan kaldırılması istenirken, men davasında tecavüzün tekrarının önlenmesi talep edilir.

Tecavüzün men'i davası tecavüz tehlikesi devam ettiği sürece her zaman açılabilir. Tecavüz tehlikesinin tamamen kaybolması halinde ise dava açmaya gerek kalmayacaktır. Bu halde, uğranılan zarar için süresi içinde tazminat talep edilebilir.

Tecavüzün men'i davasında, muhtemel tecavüzün gerçekleşmesini önlemeye elverişli bütün tedbirler alınır. FSEK m.69/II gereğince hâkim, eser sahibinin mali ve manevi haklarını, tecavüzün kapsamını, kusurun olup olmadığını, varsa ağırlığını ve tecavüzün gerçekleşmesi halinde tecavüz edenin uğrayacağı muhtemel zararları takdir ederek, durumun gerektirdiği tüm tedbirlerin uygulanmasına karar verir³³⁴.

D) Tazminat Davaları

FSEK.m.70'de manevi ve mali hakların ihlali halinde, tazminat davası açılabileceği hususu düzenlenmektedir. Tazminat davası, tecavüzün ref'i ve tecavüzün men'i davalarından farklı olarak, tecavüz nedeniyle hak sahiplerinin manevi bütünlüğü ve malvarlığında meydana gelen zararı veya eksilmeyi gidermeyi amaçlamaktadır. Diğer davaların açılmış olması, tazminat davası açmaya engel teşkil etmez. Bu davalardan farklı olarak, tazminat davaları için kusur şartı aranır³³⁵.

FSEK.m.70'de manevi ve mali hakların ihlaline göre iki tür tazminat davası öngörülmüştür. Söz konusu davalarda davacı ve davalı taraflar, tecavüzün ref'i davasında bahsedilen, mali ve manevi hakların ihlali halinde açılacak ref davalarındaki taraflarla aynıdır³³⁶.

³³³ **TEKİNALP**, s.309; **KARAHAN / SULUK / SARAÇ/NAL**, s.123.

³³⁴ **TEKİNALP**, s.310. Bu tedbirler, tecavüzde bulunan ya da bulunması muhtemel olan kişiye bir işin yapılması ya da yapılmamasını emretmek veya izinsiz çoğaltılmış program nüshalarının ve çoğaltmada kullanılan araçların ihtiyati tedbir yolu ile geçici olarak zaptı şeklinde olabileceği gibi, bu nüshaların bozulması ya da imhası suretiyle de uygulanabilir. **EREL**, s.344.

³³⁵ **DURGUT**, Ramazan, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Tazminat Davaları, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, İstanbul 2007, s.1075.

³³⁶ Tecavüzün ref'inden farklı olarak, FSEK.m.70'de kusursuz sorumluktan söz edilmediğinden, mali hakların istihdam edenin eylemlerinden sorumlu olduğu kimseler tarafından ihlâl edilmesi

Tazminat davaları için FSEK.'te zaman aşımı süresi belirlenmediğinden, haksız fiillere ilişkin TBK.m.72 hükmü burada da uygulanır. Buna göre, “Tazminat istemi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar. Ancak, tazminat ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa, bu zamanaşımı uygulanır.”

1. Manevi Tazminat Davası

FSEK.m.70/I'e göre, “Manevi hakları haleldar edilen kişi, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat ödenmesi için dava açabilir. Mahkeme, bu para yerine veya bunlara ek olarak başka bir manevi tazminat şekline de hükmedebilir”³³⁷. Madde metninde kusur şartından söz edilmemiş ise de, tazminat hukukun zorunlu unsurları olan; hukuka aykırılık, kusur, zarar ve illiyet bağı burada da aranacaktır³³⁸.

Manevî tazminat davası açılabilmesi için, eser sahibinin, manevî haklarının ihlâli nedeniyle manevî bir zarara uğramış olması gerekir. Bununla beraber, bu davanın açılması için eser sahibinin kişilik haklarının tecavüze uğraması gerekmez. Manevî tazminat davasında, manevî haklara tecavüz edilip edilmediği fikrî hukuk çerçevesinde değerlendirilmekle birlikte, kusurun niteliği, derecesi ve zararın miktarı borçlar hukukunun genel ilkeleri çerçevesinde tespit edilir³³⁹.

2. Maddi Tazminat Davası

FSEK.m.70/II'e göre, “Mali hakları haleldar edilen kimse, tecavüz edenin kusuru varsa haksız fiillere mütaallik hükümler dairesinde tazminat talep edebilir.” Madde metninde açıkça haksız fiillere ilişkin hükümlere yollama yapıldığından, maddi tazminat davasında TBK.m.49 vd. yer alan hükümler uygulanır.

---

durumunda, istihdam eden şartlar gerçekleştiği takdirde, TBK.m.66 hükmü gereğince sorumlu olabilir. **EREL**, s.348; **ERDİL**, Şerh, s.1299; **ÇELİK**, s.257.

³³⁷ Örneğin mahkeme, para yerine veya buna ek olarak mütecevizin eser sahibinden özür dilemesine ya da tecavüz eyleminin kınanmasına hükmedebilir.

³³⁸ **EREL**, s.345; **BAŞPINAR / KOCABEY**, s.270; **ERDİL**, s.1290. FSEK.m.70/I'de 4410 sayılı yasa ile yapılan değişikliklerin eleştirisi için bkz. **KILIÇOĞLU**, Ahmet, 5846'daki Hatalı Bir Değişiklik Açısından Manevi Hakların İhlalinden Doğan Zararın Tazmini, **FMR**, S.3, 2001, s.28.

³³⁹ **ARSLANLI**, s.220; **ERDİL**, İşlenme Eser, s.163.

Bu nedenle, haksız fiil sorumluluğunun genel unsurları olan; hukuka aykırılık, kusur, zarar ve illiyet bağı, eser üzerindeki mali haklara tecavüz nedeniyle açılacak maddi tazminat davalarında da geçerli olacaktır³⁴⁰.

3. Vekaletsiz İş Görmeden Kaynaklanan Dava

FSEK.m.70/III'e göre, "Birinci ve ikinci fıkralardaki hallerde, tecavüze uğrayan kimse tazminattan başka temin edilen karın kendisine verilmesini de isteyebilir. Bu halde 68 inci madde uyarınca talep edilen bedel indirilir." Madde metninde tazminattan başka ifadesi kullanıldığından, hak sahibinin bu fıkradaki talebinin tazminat niteliğinde olmadığı vurgulanmıştır.

Doktrinde de, karın devrinin gerçek olmayan vekâletsiz iş görmenin (BK.m.530) FSEK'teki özel bir uygulaması olduğu kabul edilmektedir³⁴¹. Buna göre, müteceviz vekaletsiz bir iş görmüş ve bunun sonucunda kar elde etmiştir. Vekaletsiz iş görmeden elde edilen karın, hak sahibinin maddi zararından fazla olabileceğini dikkate alan kanun koyucu, eserden yararlanılarak elde edilen yararın bütünüyle hak sahibine devredilmesini sağlamak amacıyla, bu yönde özel bir düzeleme öngörmüştür. Tazminat talebinden farklı olarak, karın devri talebi için mütecevizin kusurlu olması da şart değildir³⁴².

II. SUİ GENERİS VERİ TABANI HAKKI İHLALLERİNDE

Sui generis veri tabanı koruması, hukuki mahiyeti itibarıyla telif hakkı koruması değildir. Bu nedenle de yapımcıların sui generis veri tabanları üzerindeki haklarının ihlali halinde, Kanunda ayrıca belirtilmediği sürece, FSEK'in eser sahiplerinin haklarını koruyan hükümleri doğrudan uygulanamayacaktır. Nitekim FSEK Ek m.8'in son fıkrasında "Bu maddede tanınmış hakları ihlal edenler hakkında bu Kanun'un 72. maddesinin (3) numaralı bendi hükümleri uygulanır" denilerek, ihlal halinde uygulanacak kanun maddesi hükmü sınırlandırılmıştır.

³⁴⁰ EREL, s.348; KARAHAN/SULUK/SARAÇ/NAL, s.124.

³⁴¹ KILIÇOĞLU, Ahmet, Fikri Hakların İhlalinde Hukuksal Koruma Yolları, TBBD. S.54, s.78.

³⁴² TEKİNALP, s.318; EREL, s.349. Elde edilen karın devri halinde, fiili zarar veya mahrum kalınan kar karşılanırsa, maddi tazminata hükmedilmez. BAŞPINAR / KOCABEY, s.271.

FSEK.’te yer alan hukuki koruma yollarında da, eser sahipliği veya bağlantılı hak sahipliğinden söz edildiğinden, bu hükümler sui generis veri tabanı yapımcılarının haklarının korumasında doğrudan uygulanamaz.

FSEK. Ek.m.8’de bahsedilen hakların ihlali halinde, FSEK’te yer alan eser sahibini koruyucu düzenlemelerden doğrudan yararlanılamasa dahi, kanunda korunan hakların ihlali yaptırımsız kalamayacağından, FSEK hükümlerine göre genel hüküm mahiyetinde olan, Türk Borçlar Kanunu m.49 ve m.57 hükümleri ile Türk Ticaret Kanunu m.54’te düzenlenen Haksız Rekabet hükmünden hareketle, mütecevize karşı hukuk davaları açılabilir³⁴³. Ayrıca, veri tabanı yapımcısı vekaletsiz iş görmeye ilişkin genel hükümlerden hareketle, veri tabanından yararlanılarak elde edilen karın devrini talep edilebileceği gibi, harcadığı emek ve masraf nedeniyle kendisinin yapımcı sıfatına sahip olduğu konusunda tespit davası da açabilir.

AB Veri Tabanı Direktifi m.7 ve FSEK. Ek.m.8’de veri tabanı yapımcısına tanınan, veri tabanı içeriğinin tamamı veya esalı bir kısmının “başka ortama aktarımı ve içeriğin yeniden kullanımı” hususunda izin verme veya yasaklama hakkı, maddi mallar üzerindeki zilyetlik ve mülkiyet hakkından doğan haklara benzer özel (sui generis) bir haktır. Veri tabanının esaslı bir yatırım harcanarak oluşturulması halinde, maddi bir iş gücü veya harcama gerçekleşse de neticede yaratılan ürün, gayri maddi varlığa sahip bir fikri ürün niteliğindedir.

Yaratıcı düşünce ürünü olmadığı için, Direktif ve FSEK.’te bu tür veri tabanlarına, telif hakkı koruması tanınmamakla birlikte, girişilen emek ve sermayenin korunması amacıyla, üçüncü kişiler tarafından veri tabanı içeriğinin tamamı veya esaslı bir kısmının başka bir ortama aktarılması veya yeniden dağıtılması yasaklanmıştır. Bu nedenle, üçüncü kişilerin veri tabanı içeriğinin tamamı veya esaslı bir kısmını, başka ortama aktarmaları veya yeniden kullanmaları, veri tabanı yapımcısının gayri maddi varlığa sahip fikri ürününe yönelik bir haksız fiil olarak değerlendirilebilir.

---

³⁴³ ATEŞ, Veri Tabanı, s.81; BAYAMLIOĞLU, s.269; BOZBEL, s.445; ERDİL, Şerh II, s.1756. Ayrıca bkz. aşa. §10. IV.

Telif haklarına konu olan eserler de fikri ürün olmalarına rağmen, bunlar üzerinde tanınan hakların ihlali halinde, doğacak zararın tazmini için, FSEK.m.70/II'de “tecavüz edenin kusuru varsa haksız fiillere mütaallik hükümler dairesinde tazminat talep edebilir” denilerek, haksız fiil hükümlerine açık bir yollama yapılmıştır. FSEK. Ek.m.8'de bu yönde bir yollama yapılmasa da, sui generis veri tabanı yapımcısına tanınan hakların ihlali halinde, uğranılan bir zarar söz konusu ise hâkim, TBK.m.49 vd. hükümlerini kıyasen uygulayarak yapımcının uğradığı zararın tazminine hükmedebilir. Sui generis veri tabanı haklarının ihlali halinde, haksız fiil hükümlerine dayanarak tazminat davası açılabilmesi için, sui generis hakların hukuka uygunluk sebebi olmaksızın ihlal edilmesi, ihlal nedeniyle zarara uğranılması, zarar ile haksız eylem arasında illiyet bağı bulunması ve failin kusurlu olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi gerekir.

Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan haksız fiile ilişkin hükümlerde, tecavüzün ref'i veya men'i davaları özel olarak düzenlenmemekle birlikte, veri tabanı yapımcısı veya hakları devralan kişiler, zararın tazminine rağmen, tecavüzün sonuçları halen devam edecekse, tazminat davası ile birlikte, tecavüzün bütün sonuçları ile birlikte ref'i veya tekrarlanma olasılığı varsa men'ini de talep edebilirler.

Sui generis veri tabanı yapımcılarına manevi haklar tanınmadığından, FSEK. hükümleri çerçevesinde manevi tazminat talep etme hakları da bulunmamaktadır. Ancak, yapımcının harcadığı emek veya sermayenin başkalarınca sömürülmesi nedeniyle, manevi olarak üzüntü yaşaması halinde, tıpkı haksız rekabet halinde davacının TBK.m.58 hükmüne göre manevi tazminat talep etmesinde olduğu gibi, veri tabanı yapımcısı da bu hüküm çerçevesinde manevi tazminat talep edebilir.

Sui generis veri tabanı haklarının ihlali halinde davacı taraf, veri tabanına esaslı nitelikte yatırım yapan veri tabanı yapımcısıdır. Yapımcının vefaati halinde, dava hakkı mirasçılara geçektir. Veri tabanı haklarının devri halinde, devralan veya lisans sahiplerinin dava açma yetkisi konusunda, yukarıda diğer davalar hakkında söylenenler burada da kıyasen uygulanabilir. Davalı taraf, sui generis veri tabanı haklarını kusurlu olarak ihlal eden herkes olabilir. Hakların istihdam edenin eylemlerinden sorumlu olduğu kimseler tarafından ihlâl edilmesi durumunda, istihdam edenler TBK.m.66 hükmünden hareketle sorumlu tutulabilirler.

III. DEVİR, LİSANS VE KULLANDIRMA SÖZLEŞMELERİ İHLALİNDE

Yukarıda ifade edildiği üzere, orijinal veri tabanı ve sui generis veri tabanından doğan hakların kendisi veya kullanım yetkisi, devir veya lisans sözleşmeleri yoluyla başkalarına devredilebilir. Hakları veya kullanım yetkisini devralan kişilerin, sözleşme şartlarına aykırı davranışları halinde, veri tabanı haklarının ihlalinin başka, sözleşmeye aykırı davranılması nedeniyle, devralan veya lisans alanların sözleşmeden doğan sorumlulukları yoluna gidilebilir³⁴⁴.

Devir ve lisans sözleşmeleri, daha çok veri tabanının pazarlamasını üstlenen yayıncı kuruluşlarla yapılır. Veri tabanını CD ortamında satın alan veya web sitesine abone olarak kullanan kişilerin, veri tabanı haklarını ihlal etmelerini önlemek için yapılan sözleşmelere ise, kullandırma sözleşmeleri (end-user license agreement) adı verilir. Gerek orijinal veri tabanları gerekse sui generis veri tabanları, off-line ve on-line ortamlarda kullanıma sunulabildiklerinden, kullandırma sözleşmeleri, veri tabanının kullanıma sunulduğu ortamın niteliğine göre değişkenlik arz eder.

Off-line veri tabanları, yırt / aç kabul (shrink-wrap) ve tıkla kabul (click-on) olarak adlandırılan kullandırma sözleşmeleri ile alıcıların kullanımına sunulurlar. Birinci yöntemde, sözleşme metni veri tabanı kutusunun içerisine yerleştirilir. Kullanıcı, paketi açarak programı kullanmaya başladığı takdirde, paketin içindeki lisans sözleşmesini de kabul etmiş sayılır³⁴⁵.

³⁴⁴ KILIÇOĞLU, Hukuksal Koruma, s.51. 11.HD. 27.05.2003, E.157/K.5613, “Taraflar arasında daha önceden imzalanmış sözleşmeye dayanılarak, eserin basım hakkı davalıya bırakıldığına göre, izinsiz basımdan söz etmek mümkün değildir. Mahkemece feshin hüküm doğurduğu tarihe kadar sözleşme hükümlerine, sonraki dönem için ise, FSEK. 68 hükmüne göre tazminat hesabı yaptırılarak sonucuna göre karar verilmesi gerekir” (www.kazanci.com).

³⁴⁵ ABD’de görülen ProCD Inc. v. Zeiderberg davasında; Zeiderberg, ProCD’den 95.000.000 kişiye ait iletişim ve adres bilgisi içeren, üretim maliyeti yaklaşık 10 milyon \$ olan, Select-Phone isimli dijital telefon rehberini CD ortamında satın almıştır. Alıcı ürünle ilgili lisans sözleşmesini kutunun içini açtıktan sonra görmüştür. Zeiderberg lisans sözleşmesini okumasına rağmen, ürünün verilerini internette kendisine ait sitede ticari amaçla kullanmaya başlamıştır. ProCD’nin dava açması karşısında da, kendisinin sözleşme ile bağlı olmadığını, sözleşmenin oluşması için gerekli kabul beyanının bulunmadığını iddia etmiştir. Yerel mahkeme, davalının savunmasına uygun şekilde davayı reddetmiştir. Üst mahkeme (Seventh Circuit) ise, Zeiderberg’in lisans sözleşmesini gördükten sonra, ürünü iade imkanının varlığına rağmen, CD-ROM’u iade etmeyip kullanmaya devam etmesi nedeniyle, sözleşmenin kurulduğunu, sözleşme şartlarına uyulmaması nedeniyle de davacının davasının kabulüne karar vermiştir. Karar için bkz. ProCD Inc. v. Zeidenberg, 86 F.3d 1447 (7th Cir. 1996), No. 96-1139 (www.bitlaw.com/).

Tıkla kabul yönteminde ise, veri tabanının yüklenmesi aşamalarında, lisans sözleşmesi kullanıcının ekranında görünür. Kullanıcılar, lisans sözleşmesinin altında yer alan kabul et butonunu tıkladığında, bir sonraki aşamaya geçilerek, yükleme işlemi tamamlanır. Shrink-wrap sözleşmesindekinin aksine, veri tabanını kullanan kişiler, lisans sözleşmesinden haberdar olmadıklarını iddia edemezler. İnternet ortamında sunulan on-line veri tabanlarında da, içeriğe erişimin ücretli olduğu hallerde, veri tabanı açılış sayfasında, bir kullandırma sözleşmesi görünür. Kullanıcılar, sözleşmede yazılan şartları (süre, ücret, vs.) kabul ettikleri takdirde, kabul butonuna tıklayarak veri tabanından yararlanmaya başlarlar.

Hukuki nitelikleri, aktediliş usulleri ve geçerlilik şartları çalışma konumuzun kapsamını aşmakla birlikte, kullandırma sözleşmeleri de, veri tabanlarının içeriğinin korunmasında hukuki bir araç olarak kullanılmaktadır. Özellikle, sui generis veri tabanı korumasının tanınmadığı ABD gibi ülkelerde, veri tabanları kullanıcılar ile yapılan son kullanıcı lisans sözleşmeleri ile korunmaya çalışılmaktadır.

Son kullanıcı sözleşmelerinin, veri tabanı sahibi ve yasal kullanıcılar dışındaki, üçüncü kişileri bağlamaması nedeniyle etkin bir koruma yöntemi olmadığı bilinen bir gerçektir. Ayrıca, son kullanıcı lisans sözleşmeleri, aşırı sınırlayıcı hükümler içerebileceğinden, veri tabanı sahibinin içerikteki eser veya verilerin tek kaynağı (sole source) olduğu hallerde; tekelleşmeye bağlı, hakim durumun kötüye kullanılması ve bilgiye erişimin kilitlenmesi gibi olumsuz sonuçlar doğururlar³⁴⁶.

AB Direktifi m.13'te, Direktifin sözleşmeler hukukunun uygulanmasına engel oluşturmayacağı belirtildiğinden, veri tabanı üzerinde hak sahibi olan kişiler, kullanıcılar ile son kullanıcı lisans sözleşmesi yapabilirler. Kullanıcı lisans sözleşmelerinin şartları, ulusal mevzuatta geçerli olan emredici kurallara aykırı olmamak şartıyla taraflarca serbestçe belirlenir. Direktif m.8'de yer alan, yasal kullanıcının sui generis veri tabanı içeriğinin esaslı olmayan kısmını başka ortama aktarabilme ve yeniden kullanım hakkını ortadan kaldıran sözleşme şartları, emredici nitelikteki istisna hükmüne aykırılık taşıyacağından geçersiz sayılırlar³⁴⁷.

---

³⁴⁶ DERCLAYE, s.179.

³⁴⁷ DERCLAYE, s.180.

Sözleşmeden doğan sorumluluk ile veri tabanı haklarının ihlali (haksız fiil) sorumluluğunun birlikte gerçekleşmesi halinde, dava hakkı bakımından, hakların yarışması hali söz konusu olur. Zarar verici eylem, aynı zamanda taraflar arasındaki sözleşme şartlarına da aykırı ise, veri tabanı üzerinde hak sahibi olan kişi, sözleşme ilişkisine dayanarak zararının tazminini isteyebileceği gibi, zararını telif hakkı veya sui generis hak ihlaline dayandırarak da isteyebilir. Bunlardan birisini seçerek zararını karşılayan alacaklı, diğer hukuki sebebi kendiliğinden tüketmiş olur³⁴⁸.

Zaman aşımı süresi ve ispat yüküne bağlı avantajları nedeniyle, haksız fiil sorumluluğundan ziyade, sözleşmeden doğan sorumluluğun tercihi hak sahibi için daha faydalı olur. Haksız fiilde kusurun ispatı davacıya ait olduğu halde, akdi sorumlulukta davalının kusurlu olduğu karine olarak kabul edilir; davacı sadece davalı ile kendi arasında sözleşme ilişkinin varlığını ve sözleşmenin ihlal edildiğini ispatla yetinir. Zaman aşımı süresi de, TBK.m.146 gereğince daha uzundur.

IV. HAKSIZ REKABET HALİNDE

A) Genel Olarak

Haksız rekabetin düzenlendiği TBK.m.57'e göre, "Gerçek olmayan haberlerin yayılması veya bu tür ilanların yapılması ya da dürüstlük kurallarına aykırı diğer davranışlarda bulunulması yüzünden müşterileri azalan veya onları kaybetme tehlikesiyle karşılaşan kişi, bu davranışlara son verilmesini ve kusurun varlığı hâlinde zararının giderilmesini isteyebilir (m.57/I). Ticari işlere ait haksız rekabet hakkında Türk Ticaret Kanunu hükümleri saklıdır (m.57/II)."³⁴⁹

³⁴⁸ HGK. 16.06.2010, E.2010/13-232, K.2010/316, "Zarar verici olay (haksız fiil), aynı zamanda taraflar arasındaki sözleşme ilişkisine aykırı ise, zarar gören bu sözleşme ilişkisine dayanarak zararının tazminini isteyebileceği gibi, zararını haksız fiile dayanarak da isteyebilir. Bunlardan birisi ile zararını tazmin ettiren alacaklının, bunu yapmakla, dayanabileceği diğer hukuki sebebi tüketmiş olacağı, izahtan varestedir.." (<http://www.kararara.com>).

³⁴⁹ TK.m.3: Bu Kanunda düzenlenen hususlarla bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller ticari işlerdendir. TK.m.11: Ticari işletme, esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmedir. Ticari işletme ile esnaf işletmesi sınırı Bakanlar Kurulunca çıkarılacak kararnamede gösterilir.

Rekabet hakkı, kişilerin maddi varlıklarını geliştirme hakkının bir görünümü olup, şahsın iktisadi menfaatine ve iktisadi şahsiyetine taalluk eder. Bu hakkın kullanımının sınırları da başkasının hak ve özgürlükleri, kamu düzeni ve dürüstlük kuralı tarafından tayin olunur. Hakkın sınırlarının aşılması, rekabet hakkının kötüye kullanılması sonucunu doğurur ki, haksız rekabetin gerçekleşmesi, iktisadi menfaate ve şahsiyete tecavüzün gerçekleşmesi anlamına gelir³⁵⁰.

Haksız rekabet, esasında TBK.m.49’da ifade edilen genel anlamdaki haksız fiilin özel bir türüdür³⁵¹. Bu yüzden, haksız fiillere ilişkin genel kurallardan sonra, özel haller başlığı altında, haksız rekabete ilişkin TBK.m.57 hükmü ayrıca düzenlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, Türk Ticaret Kanunu hükümlerinin saklı olduğu belirtilerek, ticari işlerde gerçekleşecek haksız rekabet halleri için, TTK.m.54-63’te daha kapsamlı hükümler getirilmiştir. TTK.m.54/I’e göre, “haksız rekabete ilişkin hükümlerin amacı, bütün katılanların menfaatine, dürüst ve bozulmamış rekabetin sağlanmasıdır.” Burada ifade edilen dürüst rekabet, piyasa ortamında dürüstlük kurallarına, centilmenlik anlayışına yakışır bir rekabettir. Bozulmamış rekabet ise, güven duyulan, bir anlamda hilesiz rekabet ortamıdır.

Yeni Ticaret Kanunu’nda haksız rekabet hükümleri ile hukuka uygun, dürüst ve bozulmamış hilesiz bir rekabet ortamı sağlanarak, tüm katılımcıların menfaati korunmaya çalışılmak istenmiştir. Maddede katılanlar kavramı kullanılarak, rekabet kurallarının sadece rakipler arasındaki ilişkilere hasredilmesinin yolu kapatılmıştır. Söz konusu hükümlerden de anlaşılacağı üzere, rekabet hakkının kullanılması dürüstlük kurallarına (TMK.m.2)³⁵² uygun olduğu sürece, haksız rekabete neden olan bir durum söz konusu olmaz. Bu durum, serbest rekabetin bir gereği ve sonucudur.

---

³⁵⁰ **AYHAN**, s.453; **ORUÇ**, Murat, Haksız Rekabette Maddi Tazminat Davası, İstanbul 2009, s.21; **CAN**, Mustafa, Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Haksız Rekabet, TBBD. S.69, 2007, s.155.

³⁵¹ **AYHAN**, s.476; **ORUÇ**, s.10.

³⁵² Rekabet hukukundaki dürüstlük kuralları MK.m.2. hükmündeki dürüstlük kuralından daha geniş kapsamlıdır. Zira, MK.m.2 anlamında dürüstlük kuralı, sözleşmesel veya önsözleşmesel temelde ve taraflar arasındaki ilişkide var olan güvenle ilgilidir. Rekabet hukukunda ise, bu anlamda taraf mevcut olmayabilir. Çoğu kez bir haksız fiil bile söz konusu olabilir (TTK.m.54 Gereğe).

Dijital veri tabanları, giderek artan önemleri ve kullanım alanlarının yaygınlaşması nedeniyle, yapımcıların bir birleriyle kıyasıya rekabet halinde oldukları, kullanıcıların da sürekli yeni türlerin üretilmesi yönünde beklentiye kapıldıkları, ticari bir ürün olma özelliğini kazanmıştır. Bilhassa, esaslı yatırımlarla oluşturulan sui generis veri tabanlarının ekonomik değeri görmezden gelinemez. Bu özellikleri nedeniyle, fikir ürünü olmalarına rağmen, veri tabanı işletimi alanında da haksız rekabet teşkil eden eylemlerin gerçekleşmesi mümkündür³⁵³.

B) Haksız Rekabete Konu Olabilecek Haller

Fikir ve sanat eseri hukukunda korunan değer ile haksız rekabet hukukunun konusu bir birinden farklılık arz etmekte birlikte, her iki hukuk dalı da kişilerin emeğini korumayı ve toplumsal gelişimin sağlanmasını amaç edinir. Fikri hukukta kişilerin yaratıcı düşünce ürünleri üzerinde telif hakkı tanınarak, ürünlerin devamlılığı teşvik edilip, bilim ve kültürün gelişiminin önü açılır.

Haksız rekabet hukukunda ise, kişilerin ekonomik faaliyetlerinde, başkalarının emeklerini kötüleme veya dürüstlük kurallarına aykırı olarak, başkasının emeğinden haksız yarar sağlama gibi eylemler yasaklanmaktadır³⁵⁴. Ölçüsü dürüstlük kuralı olan bu yasağa aykırılık, çoğu zaman telif haklarına aykırılıkla kesişebilir. Ancak bu hallerde, haksız rekabetin koruma konusu ile fikri hukukta korunan değer farklı olacağından, uygulanacak hukuki sebebin birbirine üstünlüğü veya önceliği söz konusu olmaz. Hakları ihlal edilen kişiler, FSEK'e veya Haksız Rekabete dayanarak hukuka aykırılığın giderilmesini ve varsa zararlarının tazminini talep edebilirler³⁵⁵.

Bazı hallerde ise, eylem fikri haklara zarar vermemekle birlikte, ekonomik rekabeti koruyan haksız rekabet kurallarına aykırılık teşkil eder.

---

³⁵³ **DERCLAYE**, s.159.

³⁵⁴ **EROĞLU**, Bilgisayar Programları, s.227; **TEKİNALP**, s.36.

³⁵⁵ **EROĞLU**, Bilgisayar Programları, s.227; **MEMİŞ**, Tekin, İnternet Ortamında Haksız Rekabet Halleri ve Türk Hukuku, İnternet ve Hukuk (Derleyen Yeşim Atamer), İstanbul 2004, s.134.

TTK.m.54/II'de, rakipler arasında veya tedarik edenlerle müşteriler arasındaki ilişkileri etkileyen aldatıcı veya dürüstlük kuralına diğer şekillerdeki aykırı davranışlar ile ticari uygulamaların, haksız ve hukuka aykırı olduğu ifade edildikten sonra, haksız rekabet teşkil eden dürüstlük kuralına aykırı davranış ve ticari uygulamaların başlıcaları, TTK.m.55 hükmünde ayrıntılı şekilde sayılmıştır³⁵⁶.

TTK.m.55/I'de sayılan bu hususlar, sınırlayıcı nitelikte değildir. Bu yüzden, sayılan hallerden olmamakla birlikte, TTK.m. 54/II'de ifade edilen genel tanıma uyan davranışlar da haksız rekabet oluşturur³⁵⁷. Aşağıda TBK.m.57 ile TTK.m.54-55'e göre dijital veri tabanları hakkında söz konusu olabilecek bazı haksız rekabet halleri ve hukuki sonuçları ele alınacaktır. Bunlardan başka, FSEK.m.83 ve 84'de haksız rekabet hükümlerinin uygulanacağı bazı haller belirtildiğinden, bu maddelerde belirtilen haksız rekabet hallerine de değinmekte fayda vardır.

1. Kötüleme ve Yanıltıcı Beyanda Bulunma

TBK.m.57 ve TTK.m.54, 55/I hükümlerinde bahsedilen, bir kimsenin iktisadi itibarı ile müşteri çevresinin azalması sonucunu doğuracak nitelikteki, başkalarının kişiliklerine, mal ve hizmetlerine, iş mahsullerine, faaliyetlerine veya ticari işlerine yönelik olarak gerçekleştirilen kötüleme ve gerçeğe aykırı bilgi verme şeklindeki eylemler ile kendisini veya üçüncü bir kişiyi yanlış veya aldatıcı beyanlarla rekabette öne geçirme gibi haksız rekabet teşkil eden dürüstlüğe aykırı eylemlerin, dijital veri tabanı üretimi ve işletimi sektöründe de gerçekleşmesi söz konusu olabilir.

---

³⁵⁶ TTK.m.55/I : “(1) Aşağıda sayılan hâller haksız rekabet hâllerinin başlıcalarıdır: a) Dürüstlük kuralına aykırı reklamlar ve satış yöntemleri ile diğer hukuka aykırı davranışlar ve özellikle; 1. Başkalarını veya onların mallarını, iş ürünlerini, fiyatlarını, faaliyetlerini veya ticari işlerini... incitici açıklamalarla kötülemek, ..c) Başkalarının iş ürünlerinden yetkisiz yararlanma; özellikle; 1. Kendisine emanet edilmiş teklif, hesap veya plan gibi bir iş ürününden yetkisiz yararlanmak, 2. Üçüncü kişilere ait teklif, hesap veya plan gibi bir iş ürününden, bunların kendisine yetkisiz olarak tevdi edilmiş veya sağlanmış olduğunun bilinmesi gerektiği hâlde, yararlanmak, 3. Kendisinin uygun bir katkısı olmaksızın başkasına ait pazarlanmaya hazır çalışma ürünlerini teknik çoğaltma yöntemleriyle devralıp onlardan yararlanmak.

³⁵⁷ CAN, s.157; BAŞTÜRK, İhsan, Türk Ticaret Kanunu'nda Bilişim Yoluyla Haksız Rekabetin Hukuki - Cezai Sonuçları, TAAD. C.1, S.6, 2011, s.287. Ayrıca bkz. TTK.m.55 Gereğesi.

Bu tür eylemlerde, telif hakkı veya sui generis hak ihlali söz konusu olmasa da, veri tabanından iktisadi yarar sağlayan hak sahipleri, mütecavüze karşı haksız rekabet hükümlerine başvurabilirler. Örneğin, internette sunulan ve yaygın müşteri kitlesi olan bir dijital sözlük hakkında, başka bir sitede, rakip sözlükteki kelimelerin yanlış veya eksik tercüme edildiğine dair, gerçeğe aykırı açıklamalar yayınlanması, sözlüğün müşteri çevresini etkileyici türde bir haksız rekabet eylemidir.

2. Veri Tabanı İçeriğinin Kopyalanması

Orijinal veri tabanlarında, içeriğin seçilmesi ve düzenlenmesindeki fikri yaratıcılık korunduğundan, bir veri tabanının içeriğinin tamamı veya fikri yaratıcılığın ihlaline yol açabilecek nitelikte esaslı kısmının kopyalanarak çoğaltılması (korsan) halinde, veri tabanı için tanınan telif hakları ihlal edilmiş olur.

Benzer şekilde, sui generis veri tabanlarında da, içeriğin tamamı veya esaslı kısmı başka ortama kopyalandığı takdirde, sui generis hak ihlali gerçekleşir. Buna karşılık, içerikteki eserler üzerindeki telif hakları saklı kalmak kaydıyla, bir veri tabanından, telif hakkı veya sui generis hak ihlaline yol açmayan boyuttaki bir kopyalama halinde, veri tabanı hakkı ihlali oluşmaz. Bu hallerde, veri tabanı ihlali oluşturmayan türde bir kopyalama yapılsa da, ekonomik değeri bulunan veri tabanı içeriğinden kopyalanan bu kısmın, ticari amaçla kullanılması halinde, başkasının iş mahsulünden yararlanma nedeniyle haksız (parazit) rekabet oluşabilir³⁵⁸.

AB Veri Tabanı Direktifi'nin aksine, FSEK.'te elektronik veri tabanlarının şahsi kullanım amacıyla kopyalanması yasaklanmamıştır. Bu nedenle, veri tabanı içeriğinin salt kişisel amaçla kopyalanması, tek başına fikri hak ihlaline ve haksız rekabete neden olmaz. Kişisel amaçla kopyalanan veri tabanı, amacı aşar şekilde

³⁵⁸ **BEUNEN**, s.211. Fransa'da 29.000 adet tıbbî malzemenin tanıtımının yapıldığı bir internet sitesinden, izin alınmaksızın kopyalama yapılarak içeriğin başka bir sitede kullanıldığı iddiasıyla açılan davada, davacı telif hakkı ve sui generis haklarının ihlalinin dışında, eylemin haksız rekabet oluşturduğunu ileri sürmüş olup, mahkeme davacıya ait veri tabanının esaslı yatırımla oluşturulmuş bir veri tabanı olduğuna, ancak davalının davacıya ait siteden esaslı sayılmayan nitelikte aktarma yapması nedeniyle, telif hakkı veya sui generis hak ihlalinin gerçekleşmediğine karar vermiştir. Bununla birlikte mahkeme, davalının davacıya ait site içeriğindeki bir kısım materyalleri aynen kopyalayarak haksız yarar sağlaması nedeniyle, davalının eylemini parazit rekabet olarak değerlendirip, davacı lehine 5.000 € tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Bkz. TGI Caen 15.09.2005, Itac v Equipmedical & Jacques L. (**DERCLAYE**, s.163).

çoğaltıldığı takdirde, telif hakkı veya sui generis hak ihlalden başka, çoğaltılan nüshaların topluma dağıtılma ve bu suretle müşteri kaybı tehlikesi karşısında, çoğaltmanın haksız rekabete neden olduğu söylenebilir.

Veri tabanları orijinal veya sui generis nitelikte değil de, sıradan bir veri tabanı özelliğini haiz olsalar dahi, ekonomik bir değerlerinin bulunması halinde, haksız rekabet korumasından yararlanabilirler³⁵⁹. Nitekim FSEK.m.84/T'de, bir işareti, resim veya sesi, bunları nakle yarıyan bir alet üzerine tesbit eden veya ticari maksatlarla haklı olarak çoğaltan yahut yayan kimselere, aynı işaretin, resmin veya sesin 3. bir kişi tarafından aynı vasıttan faydalanılmak suretiyle çoğaltılmasını veya yayımlanmasını men etme yetkisi tanınmış olup, maddenin ikinci fıkrasında da, tevacüz eden tacir olmasa bile birinci fıkra hükmüne aykırı hareket edenler hakkında, haksız rekabete mütaallik hükümlerin uygulanacağı ifade edilmiştir.

3. Veri Tabanının Taklit Edilmesi

Kopyalamak, veri tabanı içeriğini aynen almak (slavish copy) anlamında kullanılmasına rağmen, veri tabanını taklit etmek, veri tabanına benzeterek (slavish imitation) yeni bir veri tabanı oluşturmak anlamında kullanılır³⁶⁰. Yukarıda ifade edildiği üzere, fikri hukukta bir eserden esinlenerek bağımsız yeni bir eser meydana getirilmesi mümkündür. Zira bir esere temelini oluşturan, fikir ve ilkeler değil, eserin meydana getiriliş tarzı yani, dış dünyaya aktarılış üslubudur. Üslup yönünden hususiyet yansıtan her çalışma, bağımsız bir eser olarak korunmaya hak kazanır.

³⁵⁹ **BEUNEN**, s.211; **EROĞLU**, Bilgisayar Programları, s.229. İsviçre Federal Mahkemesine göre, herhangi bir fikri veya sınai mülkiyet hakkı korumasına mazhar olmayan iş mahsulleri bakımından taklit etme özgürlüğü mevcut olup, bu açıdan haksız rekabet hukuku yasaklayıcı bir düzenleme getirmez. Ancak, başkasına ait iş mahsullerinin istismarı söz konusu ise, yani bir kişinin ya da teşebbüsün emek harcıyarak başarıya ulaşmış elde ettiği iş mahsullerinin, rakip tarafından doğrudan alınması ve hiçbir masraf yapmadan bu mahsulleri kendi yararına kullanması halinde, haksız (parazit) rekabet gerçekleşir. Karar için bkz. **ALTAY**, Sıtkı Anlam, İsviçre Federal Mahkemesi'nin İş Mahsullerinden Yararlanma Suretiyle Haksız Rekabete İlişkin İçtihadının Değerlendirilmesi, Prof. Dr. Erden Kuntalp'e Armagan, 2004, s.723-741. **Parazit Rekabet**: Başkasının emek ve parasal harcamaları oluşturduğu kazanç sağlamaya yönelik ürününden, emeğe dayanmadan haksız kazanç sağlanmasıdır (**DERCLAYE**, s.155).

³⁶⁰ Taklit sözlükte: 1) Belli bir örneğe benzemeye veya benzetmeye çalışma, 2) Benzetilerek yapılmış şey, imitasyon, 3) Belli bir örneğe benzetilerek farklı bir marka adıyla üretilen mal veya eşya anlamında kullanılmaktadır (<http://tdkterim.gov.tr/bts>).

Orijinal veri tabanlarında, veri tabanı içeriğinin seçilme veya düzenlenmesindeki fikri yaratıcılık korunduğundan, bu yaratıcılıktan esinlenerek, benzer bir veri tabanı yaratılması mümkündür. Bunun için, içeriğin daha önce yaratılan veri tabanı içeriğinden kopyalanmaması ve sonraki veri tabanında, sahibinin hususiyetini yansıtan, hissedilir şekilde bazı yenilikler sergilenmesi gerekir. Aksi takdirde, esinlenmeden ziyade, taklit veya işleme eserden söz edilir. Bu hallerde ise, asıl eser sahibinden izin alınmadığı sürece telif hakkı ihlali oluşur.

Teknolojik ürün olmalarına rağmen, orijinal veri tabanları, fikir ve sanat eserlerinin bir türü olarak kabul edildiğinden, yazara tanınan haklar, patent veya tasarımlar üzerindeki haklar gibi tekel niteliğinde mutlak haklardan değildir. Bu yüzden, diğer eserlerde olduğu şekilde, bilim ve kültürün gelişimi açısından, orijinal bir veri tabanından esinlenerek yeni bir veri tabanı yaratılabilir.

Esinlenme ve hissedilir derecede hususiyet sergilemek şartıyla oluşturulan, bu yeni veri tabanı, kopya veya taklit sayılmayacağından, haksız rekabetten de söz edilemez. Buna karşılık, hissedilir derecede hususiyet sergilemeksizin, başkası tarafından oluşturulan bir veri tabanını, yapı ve içerik yönünden aynen veya büyük oranda benzetmek suretiyle yeniden üretmek, başkasının emeği ve iş mahsulündeki taklitçilik nedeniyle haksız rekabet olarak değerlendirilebilir.

Benzer şekilde, sui generis veri tabanlarında, veri tabanı yapımcısına, veri tabanı içeriğindeki veri ve materyaller üzerinde tekel hakkı tanınmadığından, üçüncü kişilerin kendi emek ve çabaları ile veri tabanı içeriğini dış ortamdan temin ederek, yeni bir veri tabanı üretmeleri, sui generis hak ihlaline yol açmaz. Ancak, bu tür veri tabanlarında, veri tabanlarının büyük oranda benzerlik arz etmesi halinde, ilk yapımcı karıştırılma riski nedeniyle haksız rekabetten istifade edebilir³⁶¹.

---

³⁶¹ Karıştırılma; yanıltmayı, kandırmayı, yanlış algılatırmayı da kapsar. TTK.m.55, karıştırılmayı dış görünüş ve duyuruş bağlamında düzenler. Dış görünüm koruması, takdim, şekil, tasarım ve donanım korumasıdır. Karıştırılma nesnel değerlendirmeyi gerektirir (TTK.m.55 Gereğesi).

4. Ad, Alâmet ve Şekillerin Kullanılması

FSEK.m.83'e göre, "Bir eserin ad ve alâmetleri ile çoğaltılmış nüshaların şekilleri, iltibasa meydan verebilecek surette diğer bir eserde veya çoğaltılmış nüshalarında kullanılamaz. Bu maddenin uygulanması kanunun 1 inci, 2 nci ve 3 üncü bölümlerindeki şartların tahakkukuna bağlı değildir. Basın Kanunu'nun 14 üncü maddesinin mevkute adları hakkındaki hükmü mahfuzdur. Tecavüz eden tacir olmasa bile, birinci fıkra hükmüne aykırı hareket edenler hakkında haksız rekabete mütaallik hükümler uygulanır."

Söz konusu hükümle, fikri hukukta tek başına eser olarak korunmayan, bir esere ait ad, alâmet ve çoğaltılmış nüshaların şekillerinin iltibasa neden olabilecek şekilde, bir başka eserde veya çoğaltılmış nüshalarında kullanılması yasaklanmaktadır. Burada, başkasının iş mahsülünün tanınmışlığından haksız yararlanmanın özel bir hali düzenlenmiştir. Yasağa uyulmaması halinde, telif hakkı koruması yerine, haksız rekabet hükümlerinden istifade edilebilecektir³⁶².

Orijinal veri tabanları eser vasfında olduğundan, bunların ad ve alâmetleri ile çoğaltılmış nüshaların şekillerinin başka bir veri tabanında kullanılması, haksız rekabete yol açacaktır. Veri tabanı adı, daha çok CD ortamındaki veri tabanlarında kullanılır. Web sitelerindeki veri tabanlarında ise, veri tabanı adından çok, web sitesi alan adı ön plana çıkar. Alan adının iltibasa yol açar şekilde başka bir web sitesinde kullanılması halinde, FSEK.m.83'ten hareketle koruma talep edilebilir.

Sui generis veri tabanları eser sayılmadıklarından, bunların ad, alâmet veya çoğaltılmış nüshalarının korunmasında, FSEK.m.83 hükmü uygulanamaz. Ancak, bu tür veri tabanlarının ad, alâmet ve nüshalarının şekillerinde iltibasa neden olarak ekonomik yarar elde edilmesi halinde, haksız rekabet hali gerçekleşebilir.

---

³⁶² ÇÖL, Hüseyin Cem, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na Göre Eser Dışında Koruma Konuları, AÜHFD. C.52, S.4, 2003, s.365.

C) HAKSIZ REKABETİN HUKUKİ SONUÇLARI

TK.m.56 gereğince, “Haksız rekabet sebebiyle müşterileri, kredisi, meslekî itibarı, ticari faaliyetleri veya diğer ekonomik menfaatleri zarar gören veya böyle bir tehlikeyle karşılaşabilecek olan kimse;

a) Fiilin haksız olup olmadığının tespitini, b) Haksız rekabetin men’ini, c) Haksız rekabetin sonucu olan maddi durumun ortadan kaldırılmasını³⁶³, haksız rekabet yanlış veya yanıltıcı beyanlarla yapılmışsa bu beyanların düzeltilmesini ve tecavüzün önlenmesi için kaçınılmaz ise, haksız rekabetin işlenmesinde etkili olan araçların ve malların imhasını³⁶⁴, d) Kusur varsa zarar ve ziyanın tazminini, e) Türk Borçlar Kanunu’nun 58. maddesinde öngörülen şartların varlığında manevi tazminat verilmesini isteyebilir. Davacı lehine ve (d) bendi hükmünce tazminat olarak hâkim, haksız rekabet sonucunda davalının elde etmesi mümkün görülen menfaatin karşılığına da karar verebilir”³⁶⁵.

Haksız rekabet fiili, hizmetlerini veya işlerini gördükleri sırada çalışanlar veya işçiler tarafından işlenmiş olursa, haksız fiilin tespiti, men’i ve ref’i davaları çalıştıranlara karşı da açılabilir. Maddi ve manevi tazminat davalarının çalıştırılanlara karşı açılmasında ise, BK. hükümleri uygulanır (TK.m.57).

³⁶³ Bir kimse aleyhine birinci fıkranın (b) ve (c) bentleri gereğince verilmiş olan hüküm, haksız rekabete konu malları, doğrudan veya dolaylı bir şekilde ondan ticari amaçla elde etmiş olan kişiler hakkında da icra olunur (TTK.m.56/2). Bkz. **ÖZDAMAR**, Mehmet / **ERMENEK**, İbrahim, Haksız Rekabet Davaları ve Korunan Menfaat, FMR. C.7, S.2007/3, s.43-71.

³⁶⁴ Davacının talebi üzerine mahkeme, mevcut durumun olduğu gibi korunmasına, 56. maddenin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentlerinde öngörüldüğü gibi haksız rekabet sonucu oluşan maddi durumun ortadan kaldırılmasına, haksız rekabetin önlenmesine ve yanlış veya yanıltıcı beyanların düzeltilmesine ve diğer tedbirlere, HMK.’nın ihtiyati tedbir hakkındaki hükümlerine göre karar verebilir (TTK.m.61).

³⁶⁵ Ekonomik çıkarları zarar gören veya böyle bir tehlikeyle karşılaşabilecek müşteriler de birinci fıkradaki davaları açabilirler, ancak araçların ve malların imhasını isteyemezler (TTK.m.56/2). Ticaret ve sanayi odaları, esnaf odaları, borsalar ve tüzüklerine göre üyelerinin ekonomik menfaatlerini korumaya yetkili bulunan diğer meslekî ve ekonomik birlikler ile tüzüklerine göre tüketicilerin ekonomik menfaatlerini koruyan sivil toplum kuruluşlarıyla kamusal nitelikteki kurumlar da birinci fıkranın (a), (b) ve (c) bentlerinde yazılı davaları açabilirler (TTK.m.56/3). Ülkemizde bilişim ve yazılım sektöründe kurulmuş, Bilişim ve Yazılım Eser Sahipleri Meslek Birliği (BİYESAM) adında, tek bir meslek birliği bulunmaktadır (www.telifhaklari.gov.tr/).

Mahkeme, davayı kazanan tarafın istemiyle, gideri haksız çıkan taraftan alınmak üzere, hükmün kesinleşmesinden sonra ilan edilmesine de karar verebilir. İlanın şeklini ve kapsamını mahkeme belirler (TTK.m.59). Haksız rekabet hallerinde dava zamanaşımı süresi, bir yıl ve üç yıllık zamanaşımına tabidir (TTK.m.60)³⁶⁶.

V. HUKUKİ SORUMLULUKTA HAKLARIN YARIŞMASI

Yukarıda ifade edildiği üzere, bazı hallerde orijinal nitelikteki veri tabanı, aynı zamanda esaslı yatırımla oluşturulmuş ise, tecavüze yol açan eylem nedeniyle, hem fikri hak ihlali hem de sui generis hak ihlali bir arada gerçekleşebilir. Aynı zamanda, söz konu eylem haksız rekabete de neden olabilir.

Aynı eylemle birden fazla korunan hukuki menfaatin ihlal edildiği hallerde, söz konusu tecavüzler haksız fiil sorumluluğunun, özel yasalarda düzenlenen hallerini oluşturduğundan, böyle bir durumda hak sahibi ihlal olunan her hakkı için ayrı talepte bulunabilir. Fakat, aynı eylemden dolayı, ihlal olunan her hak için ayrı tazminata hükmedilemez. Bu hallerde ihlal olunan haklar yarışır, ancak talepler yığılmaz. Aksi takdirde, haksız fiile ilişkin, zarar ve tazmin ilkelerine aykırı bir sonucun doğmasına yol açılmış olur. Hak sahibi her bir hak ihlali için belirlenecek tazminat miktarları üzerinden, sadece biri için seçimlik hakkını kullanabilir³⁶⁷.

---

³⁶⁶ TTK.m.60: “56. maddede yazılı davalar, davaya hakkı olan tarafın bu hakların doğumunu öğrendiği günden itibaren bir yıl ve her hâlde bunların doğumundan itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. Şu kadar ki, haksız rekabet fiili aynı zamanda Türk Ceza Kanunu gereğince daha uzun dava zamanaşımı süresine tabi olan cezayı gerektiren bir fiil niteliğinde ise, bu süre hukuk davaları için de geçerli olur.” TBK.m.57 kapsamında açılacak davalarda, zaman aşımı fiilin ve failin öğrenilmesinden itibaren 2 yıl ve her halde 10 yıldır. Ceza zamanaşımı süresi, TBK.m.57 kapsamındaki haksız rekabet davalarında da uygulanır (TBK.m.72/I,2.cümle).

³⁶⁷ Bkz. **GÜRİSOY**, Kemal Tahir, Haksız Fiilden Doğan Talep Hakkı ve Bu Hakkın Diğer Talep Haklarıyla Yarışması, AÜHFD. S.1-4, C.30, 1973, s.172; **TEKİNALP**, s.36; **EROĞLU**, Bilgisayar Programları, s.227; **SULUK**, Çoklu Koruma, s.45; **GÜNEŞ**, İlhami, Uygulamada Fikri Mülkiyet Hakları ve Haksız Rekabet Davaları, Ankara 2009, s.167; 11.HD. 14.12.2005, E.2004/14740, K.2005/12302, “(www.kazanci.com). 11.HD. 14.07.2006, E. 2005/5095, K. 2006/8411, “..İlke olarak, aynı eylem sonucu bir kişinin birden fazla fikri ve sınai mülkiyet haklarına tecavüz edilmesi halinde, ..hak sahibi ihlal olunan her hakkı için ayrı ayrı talepte bulunabilir ise de, aynı eylemden dolayı ayrı ayrı tazminata hükmedilemez. ..Aksi halde, aynı zarardan dolayı haksız fiile ilişkin, zarar ve tazmin ilkelerine aykırı bir sonucun doğmasına yol açılmış olur. Bu nedenledir ki, hak sahibinin, belirlenecek tazminat miktarları üzerinde seçimlik hakkının olduğunu kabul etmek gerekir..” (www.kazanci.com).

Sözleşmeden doğan sorumluluk ile haksız fiil sorumluluğunun birlikte gerçekleşmesi halinde de, hakların yarışması hali söz konusu olur. Veri tabanı üzerinde hak sahibi olan kişi, sözleşme ilişkisine dayanarak zararının tazminini isteyebileceği gibi, zararını telif hakkı veya sui generis hak ihlaline dayandırarak da isteyebilir. Bunlardan birisini seçerek zararını karşılayan alacaklı, diğer hukuki sebebi kendiliğinden tüketmiş olur³⁶⁸.

Nitekim bu konuda daha önceden yasada bir açıklık bulunmadığından, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 60. maddesinde³⁶⁹, “Bir kişinin sorumluluğu, birden çok sebebe dayandırılabilirse hâkim, zarar gören aksini istemiş olmadıkça veya kanunda aksi öngörülmedikçe, zarar görene en iyi giderim imkânı sağlayan sorumluluk sebebine göre karar verir” şeklinde yeni bir hüküm getirilmiştir³⁷⁰.

Veri tabanları, içeriğinde eser türünden veriler de barındırdığı takdirde, veri tabanı haklarının ihlali, aynı zamanda eserler üzerindeki telif haklarının da ihlali sonucunu doğurur. Bu hallerde, veri tabanı sahibi, içerikteki eserler üzerinde, eser sahibi veya mali hakkı devralan ya da tam lisans sahibi olarak kullanım yetkisini devralan sıfatını haiz ise, dilerse esere ilişkin hakların, dilerse veri tabanı üzerindeki telif veya sui generis haklarının ihlal edildiğinden hareketle hukuk davaları açabilir.

---

³⁶⁸ HGK. 16.06.2010, E.2010/13-232, K.2010/316, “Zarar verici olay (haksız fiil), aynı zamanda taraflar arasındaki sözleşme ilişkisine aykırı ise, zarar gören bu sözleşme ilişkisine dayanarak zararının tazminini isteyebileceği gibi, zararını haksız fiile dayanarak da isteyebilir. Bunlardan birisi ile zararını tazmin ettiren alacaklının, bunu yapmakla, dayanabileceği diğer hukuki sebebi tüketmiş olacağı, izahattan varestedir..” (<http://www.kararara.com>).

³⁶⁹ Maddenin uygulaması hakkında bkz. OĞUZMAN, M. Kemal / ÖZ, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 6098 sayılı Yeni Borçlar Kanunu'na Göre Güncellenip, Genişletilmiş 9. Bası, C.II, İstanbul 2012, s.277-281; DEYNEKLİ, Adnan, Türk Borçlar Kanunu'nda Yer Alan Önemli Usul Hükümleri, İÜHFD. C.2, S2, 2011, s.71-73.

³⁷⁰ Bununla birlikte, çoğaltma ve yayma gibi, aynı hukuki sebebe bağlı, ancak bir birinden bağımsız hesaplanması gereken birden fazla hakkın ihlali halinde, her bir hak yönünden uğranılan zarar ayrı hesaplanarak, kişinin uğradığı gerçek zarar tazmin edilir. 11.HD. 20.11.2007, E.2006/6776, K.2007/14566, “..çoğaltma ve yayma haklarının ayrı haklar olduğunun açık olması ve dolayısıyla yayma hakkı ve çoğaltma haklarının ihlali nedeniyle ayrı ayrı tazminat hesaplanmasında isabetsizlik bulunmaması..” (www.kazanci.com).

§ 11. CEZAI SORUMLULUK HALLERİ

Eser sahibinin manevi ve mali haklarına yönelik suçlarla, bağlantılı hakların ihlaline ilişkin suçlar, 2008 tarihinde 5728 sayılı Kanun değişikliği sonrasında, FSEK.m.71’de Manevi, Mali veya Bağlantılı Haklara Tecavüz başlığı altında, tek bir maddede düzenlenmiştir³⁷¹. Buna göre, “Bu Kanunda koruma altına alınan fikir ve sanat eserleriyle ilgili manevi, mali veya bağlantılı hakları ihlal ederek:

1. Bir eseri, icrayı, fonogramı veya yapımı hak sahibi kişilerin yazılı izni olmaksızın işleyen, temsil eden, çoğaltan, değiştiren, dağıtan, her türlü işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma ileten, yayımlayan ya da hukuka aykırı olarak işlenen veya çoğaltılan eserleri satışa arz eden, satan, kiralamak veya ödünç vermek suretiyle ya da sair şekilde yayan, ticarî amaçla satın alan, ithal veya ihraç eden, kişisel kullanım amacı dışında elinde bulunduran ya da depolayan kişi hakkında bir yıldan beş yıla kadar hapis veya adlî para cezasına hükmolunur.

2. Başkasına ait esere, kendi eseri olarak ad koyan kişi altı aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezasıyla cezalandırılır. Bu fiilin dağıtmak veya yayımlamak suretiyle işlenmesi hâlinde, hapis cezasının üst sınırı beş yıl olup, adlî para cezasına hükmolunamaz.

3. Bir eserden kaynak göstermeksizin iktibasta bulunan kişi altı aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezasıyla cezalandırılır.

4. Hak sahibi kişilerin izni olmaksızın, alenileşmemiş bir eserin muhtevası hakkında kamuya açıklamada bulunan kişi, altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

5. Bir eserle ilgili olarak yetersiz, yanlış veya aldatıcı mahiyette kaynak gösteren kişi, altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

6. Bir eseri, icrayı, fonogramı veya yapımı, tanınmış bir başkasının adını kullanarak çoğaltan, dağıtan, yayan veya yayımlayan kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis veya adlî para cezasıyla cezalandırılır.

---

³⁷¹ Suçların tek bir maddede düzenlenmesinin eleştirisi hakkında bkz. YAZICIOĞLU, s.165-174.

Bu Kanunun ek 4 üncü maddesinin birinci fıkrasında bahsi geçen fiilleri yetkisiz olarak işleyenler³⁷² ile bu Kanunda tanınmış hakları ihlâl etmeye devam eden bilgi içerik sağlayıcılar hakkında, fiilleri daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Hukuka aykırı olarak üretilmiş, işlenmiş, çoğaltılmış, dağıtılmış veya yayımlanmış bir eseri, icrayı, fonogramı veya yapımı satışı arz eden, satan veya satın alan kişi, kovuşturma evresinden önce bunları kimden temin ettiğini bildirerek yakalanmalarını sağladığı takdirde, hakkında verilecek cezadan indirim yapılabileceği gibi ceza vermekten de vazgeçilebilir.”

FSEK.m.71/I’de eser veya bağlantılı hak sahiplerine tanınan, manevi ve mali haklara yönelik eylemlere ilişkin suçlar, tek bir maddede ve karma halde düzenlenmiştir. Maddede veri tabanlarından söz edilmese de, orijinal veri tabanları FSEK.m.6/I,b.11’de derleme eser kabul edildiğinden, bunlara ilişkin manevi ve mali hakların ihlali halinde, eser sahiplerinin haklarının ihlaline ilişkin cezai müeyyide uygulanacaktır. FSEK.m.71’de, hangi eylemlerin manevi ve mali hakları ihlal ettiği ayrı ayrı belirtilmese de, orijinal veri tabanlarına yönelik suçların, maddenin başlığına uygun şekilde, iki başlık altında incelenmesinde fayda vardır.

Sui generis veri tabanları FSEK.’te eser sayılmadıkları ve bağlantılı hakların bir türü olarak da düzenlenmedikleri için, bunlar üzerindeki hakların ihlali halinde, FSEK.m.71’de düzenlenen suçlar işlenmiş olmaz. Ancak, bu tür veri tabanlarından haksız yararlanma eylemi, TCK.m.243 ve 244’de yer alan suçlar kapsamına girebilir.

I. ORJİNAL VERİ TABANI HAKKI İHLALLERİNDE

A) Manevi Hakların İhlalinden Doğan Suçlar

FSEK.’te bütün eser sahipleri için öngörülen, “umuma arz yetkisi” (m.14), “adın belirtilmesini isteme yetkisi” (m.15) ve “değişiklik yapılmasını yasaklamak” (m.16) şeklindeki manevi haklar, mahiyetine uygun düştüğü sürece orijinal veri tabanı yazarlarının da sahip olduğu haklardır.

---

³⁷² Teknolojik korumanın ihlaline yönelik bu suç tipi için bkz. aşağıda § 11. III.

FSEK.m.71’de düzenlenen suç tiplerinden, 1. bentte ifade edilen “bir eseri hak sahibi kişilerin yazılı izni olmaksızın değiştirme” eylemi, eser sahibinin eseri üzerinde “değişiklik yapılmasını yasaklama” (m.16) hakkının ihlaline karşılık gelir. Veri tabanları yönünde de uygulanabilir olan bu suç tipinde, veri tabanının değiştirilmesi kastı ile veri tabanından esinlenerek yeni eser yaratma iradesinin, bir birinden farklı değerlendirilmesi gerekir. İkinci halde, yani esinlenme suretiyle hissedilir derecede hususiyet sergilenerek yeni bir veri tabanı yaratılmış ise, işlenmiş bir suçtan söz edilmez. Hususiyet sergileyememekle birlikte, mevcut veri tabanını değiştirmek yerine, yeni bir veri tabanı yaratma kastıyla hareket etme halinde de, suç kastı yokluğu nedeniyle cezalandırma söz konusu olmaz.

FSEK.m.71/I, b.2’de ifade edilen “başkasına ait esere, kendi eseri olarak ad koyma” eylemi, eser sahibinin eseri üzerinde “adın belirtilmesini isteme yetkisinin”(m.15), b.4’te yer alan “hak sahibi kişilerin izni olmaksızın alenileşmemiş bir eserin muhtevası hakkında kamuya açıklamada” bulunma eylemi ise, eseri “umuma arz yetkisinin” (m.14) ihlaline karşılık gelmektedir³⁷³. Her iki suç tipi de, CD veya web sitelerinde hazırlanan orijinal veri tabanları için uygulanabilir. FSEK.m.71/I, b.6’da yer alan “bir eseri tanınmış başkasının adını kullanarak çoğaltma, dağıtma, yayımlama” suçu da, niteliği tartışmalı olmakla birlikte, eser sahibinin adının gizlenmesi nedeniyle, manevi hak ihlalinin özel bir türüdür³⁷⁴.

Orijinal veri tabanlarında, veri tabanı yapısına konu olan yaratıcı düşünce korunduğundan, bu düşünceden iktibas yapılması pratikte mümkün değildir. Bu yüzden, FSEK.m.71/I, b.3 ve b.5’te ifade edilen suç tipleri, orijinal veri tabanı ihlallerinde uygulanamaz. Ancak, veri tabanı içeriğindeki eserlerden kaynak göstermeksizin iktibasta bulunulması veya yetersiz, yanlış veya aldatıcı mahiyette kaynak gösterilmesi halinde, içerikteki münferit eserler üzerinde “adın belirtilmesi” (m.15) hakkı ihlal edileceğinden, bu eserler üzerindeki hak sahipliğinden hareketle, mütecevaz hakkında şikayetçi olunabilir.

³⁷³ **TURAN**, s.135; **YAZICIOĞLU**, s.180; **GÜNEŞ**, s.145; **BAŞLAR**, s.663.

³⁷⁴ **GÜNEŞ**, s.145. Bu suçun esasında dolandırıcılık suçu olduğu yönünde bkz. **YAZICIOĞLU**, s.184. Bize göre de, eseri bu şekilde çoğaltarak dağıtan kişi, kendisi veya başkası yararına menfaat temin ederse dolandırıcılık suçu (TCK.m.157/1) gerçekleştirilebilir. Ancak, her hangi bir menfaat temini yoksa, suç tipi artık sadece FSEK.71/1,b.6 kapsamında değerlendirilmelidir.

B) Mali Hakların İhlalinden Doğan Suçlar

Eser sahiplerinin mali haklarından olan; işleme (m.21), çoğaltma (m.22), yayma (m.23), temsil (m.24) ve umuma iletim (m.25) hakları, mahiyetine uygun düştüğü sürece, orijinal veri tabanı yazarlarında da sahip olabileceği haklardır. Söz konusu hakların ihlali halinde uygulanabilecek hukuki müeyyidelerden başka, mali hakların ihlaline yol açan eylemler, caydırıcılığı pekiştirmek amacıyla FSEK.m.71’de ayrıca cezai müeyyideye bağlanmıştır³⁷⁵. FSEK.m.71/I,b.1’de sayılan eylemler, mali hakları koruyucu nitelikteki suç tipleridir.

Buna göre, “1. Bir eseri, icrayı, fonogramı veya yapımı hak sahibi kişilerin yazılı izni olmaksızın işleyen, temsil eden, çoğaltan, değiştiren³⁷⁶, dağıtan, her türlü işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma ileten, yayımlayan ya da hukuka aykırı olarak işlenen veya çoğaltılan eserleri satışa arz eden, satan, kiralamak veya ödünç vermek suretiyle ya da sair şekilde yayan, ticarî amaçla satın alan, ithal veya ihraç eden, kişisel kullanım amacı dışında elinde bulunduran ya da depolayan kişi hakkında bir yıldan beş yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.”

Mali hakların ihlali suçunun ön koşulu olarak, “hak sahibi kişilerden yazılı izin alınmaması” şartı öngörülmüştür. Bu şart, mali hakların devrinin yazılı şekle tabi olmasına ilişkin, FSEK.m.52 hükmü ile uyumludur. Buna karşılık, TCK.m.26/1’de yer alan “Kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez.” hükmü karşısında, suçun yazılı izin alma şartına bağlanmasının bir anlamı bulunmamaktadır. Hak sahibi kişiler, mütacavize şifai dahi olsa izin vermiş ise, hukuka uygunluk sebebi nedeniyle cezalandırma söz konusu olamaz. Özel hukuk yargılamasından farklı olarak, ceza yargılamasında maddi gerçeğin araştırılması zorunluluğu nedeniyle, hak sahibinin şifahi izni mahkûmiyete engel teşkil eder.

---

³⁷⁵ Bkz. **YENİDÜNYA**, A. Caner, Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Düzenlenen Manevi ve Mali Haklara Tecavüz Suçları, EÜHFD. C.X, S.3-4, 2006, s.238 vd. Bir kimsenin taşınır veya taşınmaz mallarına yönelik haksız eylemlerin suç olarak düzenlenmesi (TCK.m.151) karşısında, toplumun menfaatini de ilgilendiren fikir ürünlerine yönelik haksız eylemlerin, suç olarak düzenlenmesinde bir sakınca görülmemelidir. Bkz. **GÜNEŞ**, s.139-140.

³⁷⁶ Eserin sadece değiştirilmesi eylemi, manevi hak ihlali türüdür. Ancak, eserin değiştirilmiş halde çoğaltılarak dağıtılması halinde, hem manevi hak, hem de mali haklar ihlal edilmiş olur.

C. Soruşturma Usulü

FSEK.m.75/I'e göre, "71 ve 72. maddelerde sayılan suçlardan dolayı soruşturma ve kovuşturma yapılması şikâyete bağlıdır. Yapılan şikâyetin geçerli kabul edilebilmesi için hak sahiplerinin veya üyesi oldukları meslek birliklerinin haklarını kanıtlayan belge ve sair delilleri Cumhuriyet Başsavcılığına vermeleri gerekir. Bu belge ve sair delillerin şikâyet süresi içinde Cumhuriyet Başsavcılığına verilmemesi hâlinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir." Şikâyet hakkı, eser üzerinde malî ve manevî hak sahibi olan kişilere aittir. Bu kişiler eser sahibi olabileceği gibi, eser sahibinden mali hakları devralmış kişiler de olabilir. Hakkın kullanım yetkisini tam lisansla devralanlar, şikâyet hakkına sahiptir. Eser üzerindeki manevi haklar, niteliği itibarıyla devredilemeyen haklardır. Eser sahibi, mali hakların bir kısmını veya tümünü devretse dahi, manevi haklar kendisinde kalır.

FSEK.m.75/I'de şikâyetin süresi ve usulü ile ilgili düzenleme bulunmadığından, TCK.m.73'te yer alan şikâyete ilişkin hüküm, FSEK.'te düzenlenen suçlarda da uygulanır³⁷⁷. FSEK.m.71 ve 72'de bahsedilen suçların işlendiği hakkında şikâyette bulunan kişinin, öncelikle kendisinin hak sahibi olduğunu kanıtlayan belgeleri sunması gerekecektir. Bu belgelerin sunulması halinde, Cumhuriyet Savcısı hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar (CMK.m.160/I). Suçun şüpheli tarafında işlenip işlenmediği hakkındaki deliller, CMK.'daki usuller çerçevesinde toplanır. Toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa kamu davası açılır (CMK.m.170/2)³⁷⁸.

³⁷⁷ TCK.m.73: (1) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan suç hakkında yetkili kimse altı ay içinde şikâyette bulunmadığı takdirde soruşturma ve kovuşturma yapılamaz. (2) Zamanaşımı süresini geçmemek koşuluyla bu süre, şikâyet hakkı olan kişinin fiili ve failin kim olduğunu bildiği veya öğrendiği günden başlar. (3) Şikâyet hakkı olan birkaç kişiden birisi altı aylık süreyi geçirirse bundan dolayı diğerlerinin hakları düşmez. (4) Kovuşturma yapılabilmesi şikâyete bağlı suçlarda kanunda aksi yazılı olmadıkça suçtan zarar gören kişinin vazgeçmesi davayı düşürür ve hükmün kesinleşmesinden sonraki vazgeçme cezanın infazına engel olmaz. (5) İştirak halinde suç işlemiş sanıklardan biri hakkındaki şikâyetten vazgeçme, diğerlerini de kapsar. (6) Kanunda aksi yazılı olmadıkça, vazgeçme onu kabul etmeyen sanığı etkilemez. (7) Kamu davasının düşmesi, suçtan zarar gören kişinin şikâyetten vazgeçmiş olmasından ileri gelmiş ve vazgeçtiği sırada şahsi haklarından da vazgeçtiğini ayrıca açıklamış ise artık hukuk mahkemesinde de dava açamaz."

³⁷⁸ Bkz. **GÖKCAN**, Hasan Tahsin, Cumhuriyet Savcısının Delilleri Değerlendirme Yetkisi ve Yargıtay Uygulaması, ABD. S.1, 2012, s.198.

D. Uzlaşma

CMK.m.253/1(a) uyarınca, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar, uzlaşmaya tabi olan suçlardır. Bu yüzden, FSEK.m.71 ve 72’de düzenlenen suçlarda da öncelikle CMK.m.253 hükümleri uygulanacaktır. Uzlaşmaya tabi suçlarda, yasada öngörülen usul çerçevesinde, suçtan zarar görenin taleplerinin karşılanması hususunda uzlaşma sağlanması halinde, fail hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılamaz. Ayrıca, “Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, İİK.’nun 38. maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır.”

FSEK.’te tanınan hakların ihlali halinde, failin hapis veya para cezası yaptırımına maruz kalması, ihlalleri önleme bakımından caydırıcılık sağlamaktan başka, caza soruşturması ve kovuşturması sırasında, uzlaşma hükümlerinin uygulanmasıyla, hak sahiplerinin zararlarının karşılanmasına yardımcı olmaktadır³⁷⁹.

II. SUİ GENERİS VERİ TABANI HAKKI İHLALLERİNDE

Sui generis veri tabanı yapımcılarına FSEK. Ek.m.8’de tanınan mali hakların ihlal edilmesi halinde, ihlal eylemini gerçekleştiren kişilere karşı uygulanacak yaptırımın müeyyidesi FSEK.’te belirtilmemiştir. Bu tür veri tabanları eser veya bağlantılı haklardan sayılmadığından, bunların ihlaline ilişkin FSEK.m.71’de bahsedilen cezai müeyyidelerin uygulanması da mümkün değildir. FSEK. Ek.m.8/III’de, daha önceden “Bu maddede tanınmış hakları ihlâl edenler hakkında FSEK.m.72(3) bendi uygulanır.” hükmüne yer verilmiş ise de, 72. maddenin 3. bendi 2008 tarihinde 5728 sayılı Kanun ile kaldırıldığından, veri tabanı haklarını ihlal edenler için, FSEK.’te cezai müeyyide kalmamıştır³⁸⁰.

³⁷⁹ ÇELİK, s.291. Fikri hakları ihlal eden kişilerin, cezai yaptırımdan kurtulmak için, bu şekilde uzlaşma yoluna gitmeleri kendileri için de faydalı sonuçlar doğurur.

³⁸⁰ YAZICIOĞLU, s.536; BOZBEL, s.452. Veri tabanı yapımcısı, içerikteki eserler üzerinde, eser sahibi veya mali hakkı devralan ya da tam lisans sahibi olarak kullanım yetkisini devralan sıfatını haiz ise, içerikteki eserleri ihlal edenler hakkında, FSEK.m.71’e göre şikâyette bulunabilir.

Bununla birlikte, tıpkı TBK.'da yer alan haksız fiilere ilişkin genel hükümlerin uygulanmasında olduğu gibi, TCK.'da “Bilişim Alanında Suçlar” başlığı altında düzenlenen, sui generis veri tabanları için de uygulanabilir nitelikte, bilişim sistemlerine yönelik saldırılara karşı ön görülmüş suç tipleri de bulunmaktadır³⁸¹.

Bunlardan TCK.m.243'e göre, “(1) Bir bilişim sisteminin bütününe veya bir kısmına, hukuka aykırı olarak giren ve orada kalmaya devam eden kimseye bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası verilir. (2) Yukarıdaki fıkrada tanımlanan fiillerin bedeli karşılığı yararlanılabilen sistemler hakkında işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranına kadar indirilir. (3) Bu fiil nedeniyle sistemin içerdiği veriler yok olur veya değişirse, altı aydan iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”

Veri tabanına erişimin izne veya abonelik şartına bağlı olduğu hallerde, erişim yetkisi bulunmayan kişilerin, hukuka aykırı olarak sui generis veri tabanı içeriğine erişmesi ve bir süre sistemde kalması halinde, TCK.m.243'te düzenlenen suç tipi gerçekleşmiş olur. Söz konusu hüküm, on-line nitelikteki bütün veri tabanlarında uygulanabilir. Bununla birlikte, orijinal veri tabanlarında veri tabanı içeriğine hukuka aykırı olarak girme eylemi, veri tabanının bilgisayarda çoğaltılması sonucunu doğurursa, FSEK.m.71/I,1 maddesinde düzenlenen suç da gerçekleşmiş olur. Bu halde sanık sadece, FSEK.m.71'den cezalandırılır (TCK.m.44).

TCK.m.244'e göre, “(1) Bir bilişim sisteminin işleyişini engelleyen veya bozan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Bir bilişim sistemindeki verileri bozan, yok eden, değiştiren veya erişilmez kılan, sisteme veri yerleştiren, var olan verileri başka bir yere gönderen kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (3) Bu fiillerin bir banka veya kredi kurumuna ya da bir kamu kurum veya kuruluşuna ait bilişim sistemi üzerinde işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. (4) Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan fiillerin işlenmesi suretiyle kişinin kendisinin veya başkasının yararına haksız bir çıkar sağlamanın başka bir suç oluşturmaması halinde, iki yıldan altı yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezasına hükmolunur.”

---

³⁸¹ YENİDÜNYA, Bilişim Sistemi, s.1017.

TCK.m.244/2’de yer alan “verileri başka yere gönderme” eylemi, sadece kopyalama suretiyle değil, verilerin bulunduğu ortamdan fiziki olarak da kaldırılması halinde gerçekleşmiş olur. Buna göre, sui generis veri tabanlarında yer alan verilerin bulunduğu ortamdan fiziki olarak çıkartılarak, başka bir yere kopyalanması halinde, TCK.m.244/2’de yer alan suç işlenir³⁸². Eylemi gerçekleştiren kişinin, kendisi veya bir başkası yararına haksız bir yarar sağlaması durumunda ise, suçun nitelikli hali gerçekleşir (TCK.m.244/4). Maddede belirtilen haksız yarar, parasal kazanç olabileceği gibi, şahsi faydalanma şeklinde de olabilir.

III. TEKNOLOJİK KORUMANIN İHLALİNDE

Günümüz teknolojisinde fikir ve sanat eserlerinin çoğunun dijital ortamlara kaydedilip, kamuya bu ortamlarda iletilmesi, eser sahiplerinin haklarının kolay bir şekilde ihlâl edilmesine yol açmaktadır. Dijitalleşmenin olumsuzluklarına rağmen gelinen teknolojik düzey, fikir ve sanat eserlerinin söz konusu ortamlarda, teknolojik bir takım yöntemlerle, etkin bir biçimde korunması ve izlenmesine de imkân sağlamaktadır. Eserlerin dijital ortamda teknolojik olarak korunmasını sağlayan bu sistemlere, genel olarak Dijital Hak Yönetimi (DRM) adı verilmektedir.

DRM sistemleri, fikrî mülkiyetin tanımlanması ve kullanım kısıtlamalarının uygulanmasını sağlarlar. Fikrî mülkiyetin tanımlanmasında, fikri hakkın sahip ya da sahipleri, korunan hakların neler olduğu, eserin meydana getirilme zamanı belirlenir. DRM sistemlerinin, kısıtlamaların uygulanması fonksiyonunda ise, tüketicilerin kullanım ve erişim hakkını sınırlamak için uygulanan kullanım kısıtlamalarına yer verilir. Bu sayede, içeriğin tümü ya da kısmî bir bölümüne, ücret, zaman ya da kişiyle sınırlı olarak erişim kısıtlaması getirilebilirken, eserin içerik ya da bütünlüğünün kopyalanması veya değiştirilmesi de engellenmeye çalışılır³⁸³.

³⁸² TCK.m.244/2’de düzenlenen suç tipi için, çıkartılan içeriğin esaslı nitelikte olması zorunlu değildir. Sistemi engelleme, bozma veya sistemdeki her hangi bir veriyi yok etme, bulunduğu ortamdan çıkartarak başka bir ortama aktarma hallerinde suç tipi gerçekleşmiş olur.

³⁸³ Bkz. **BAYAMLIOĞLU**, s.302; **BOZGEYİK**, Hayri, Dijital Hakların Yönetimi ve Etkisizleştirmeye Karşı Yasal Düzenlemeler, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan, İstanbul 2007, s.1048; **LOREN**, Lydia Pallas, Technological Protections in Copyright Law: Is More Legal Protection Needed? International Review of Law, Computers & Technology, Vol. 16 (2), 2002, s.133-148. Dijital İşaretleme, Veri Gizleme ve Şifreleme gibi DRM araçları hakkında bkz. **KESER B.** Leyla, İnternette Eser Sahipliği Hukukuna Getirilen Teknik Çözümler: Steganografi

Dijital hak yönetimi tanımına yer veren ve doğrudan bu konuyu düzenleyen bir uluslararası anlaşma olmamakla birlikte, dijital hak yönetimine ilişkin bazı hususları düzenleyen uluslararası bazı düzenlemeler bulunmaktadır. WIPO Telif Hakları Anlaşmasının 11 ve 12. maddeleri ile WIPO İcralar ve Fonogramlar Anlaşması'nın 18 ve 19. maddelerinde taraf ülkeler, eser sahiplerinin, yorumcuların ve fonogram yapımcılarının, haklarını korumak için kullandıkları teknolojik önlemlerin bertaraf edilmesini önleyici gerekli yasal düzenlemeleri yapmakla yükümlü kılınmaktadır.

Avrupa Birliğinde, teknolojik koruma önlemlerinin etkisiz kılınmasını önleme hususunda, 2001/29 sayılı ve 22 Mayıs 2001 tarihli, Bilgi Toplumunda Telif Hakları ve Bağlantılı Hakların Uyumlaştırılması Hakkında Parlamento ve Konsey Direktifi (AB Telif Hakları Direktifi)'nde ayrıntılı düzenleme getirilmiştir. Telif Hakları Direktifi, üye devletlerin kendi ulusal hukuklarındaki eser sahibi haklarına ilişkin yapacakları değişiklikleri sadece teknolojik önlemlerin korunmasına ilişkin olanlarla sınırlı tutmayıp, teknolojik önlemlerin detaylı tanımlarını da yapmıştır³⁸⁴.

AB Telif Hakları Direktifi m.6/(1), üye ülkelerin, telif haklarını koruyucu teknolojik önlemlerin dolanılmasına veya etkisizleştirilmesine karşılık, yeterli hukuki koruma getirmelerini öngörür. Madde 6/(1)'de kişinin içinde bulunduğu eylemin ihlal teşkil ettiğini bilmemesi ve bilebilecek durumda olmaması, ihlal dışında tutulmuştur. Maddeye göre, telif hakkını, bağlantılı bir hakkı veya Veri Tabanı Direktifi'nde öngörülen sui generis hakkı korumak üzere getirilen teknolojik önlemleri dolanma fiilini, söz konusu fiilin sonucunu bilerek işleyenler yaptırma tabidir. Fiilin işlenme saiki de bu bakımdan önemli değildir. Amacı ne olursa olsun, teknolojik bir önlemleri bilerek dolanmak, hukuka aykırılık sayılmıştır³⁸⁵.

(Data Hiding; Veri Gizleme) ve (Dijital İşaretleme), Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Ankara 2004, s.179-205.

³⁸⁴ Directive 2001/29 EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. OJ. L 167, 22/06/2001 P.0010-0019.

³⁸⁵ BAYAMLIOĞLU, s.199.

Telif Hakları Direktifi m.7/(1)'de, DRM sistemlerinin temel unsurlarından biri olan elektronik etiketlerin değiştirilmesi, kaldırılması veya elektronik etiketi sökülmüş ürünlerin dağıtımı yasaklanmıştır. Telif Hakları Direktifi'nde, koruyucu önlemleri etisiz kılma eylemlerinden, eser ve bağlantılı hakka konu olan ürünlerin yanında, sui generis veri tabanlarının da yararlanacağı açıkça ifade edilmiştir.

DRM korumasının düzenlendiği FSEK. Ek m.4/I'e göre, "Eser ve eser sahibi ile eser üzerindeki haklardan herhangi birinin sahibi veya eserin kullanımına ilişkin süreler ve şartlar ile ilgili olarak eser nüshaları üzerinde bulunan veya eserin topluma sunulması sırasında görülen bilgiler ve bu bilgileri temsil eden sayılar veya kodlar yetkisiz olarak ortadan kaldırılamaz veya değiştirilemez. Bilgileri ve bu bilgileri temsil eden sayıları veya kodları yetkisiz olarak değiştirilen veya ortadan kaldırılan eserlerin asılları veya kopyaları dağıtılamaz, dağıtılmak üzere ithal edilemez, yayınlanamaz veya topluma iletilemez". Maddede sayılan eylemlerin yaptırımını düzenleyen FSEK.m.71/II'ye göre ise, "Bu Kanunun Ek.m.4/I fıkrasında geçen fiilleri yetkisiz olarak işleyenler hakkında, fiilleri daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur."

FSEK. Ek m.4/I' gereğince, bir eser üzerinde bulunan eser sahibi veya eser üzerindeki haklardan herhangi birinin sahibinin bilgileri ve bu bilgileri temsil eden sayıları veya kodları yetkisiz olarak ortadan kaldırmak veya değiştirmek suçtur. Eserin kullanımına ilişkin süreler ve şartlarla ilgili eser üzerinde bulunan bilgileri ve bilgileri temsil eden sayıları veya kodları değiştirmek de suç olarak kabul edilmiştir. Eser üzerindeki DRM verileri kaldırılıp, eserin bu şekilde yayımı veya umuma iletiminde, daha ağır cezalı başkaca bir suç oluşmazsa bu maddeden cezalandılır³⁸⁶.

FSEK. Ek m.4/I'de, eserler üzerindeki DRM yöntemlerinin etkisiz kılınması suç olarak tanımlandığından, 2001/29 sayılı AB Telif Hakları Direktifi'nin aksine, sui generis veri tabanları üzerindeki teknolojik koruma yöntemlerinin etkisiz kılınması halinde suç gerçekleşmeyecektir. Ancak, veri tabanı içeriğinde eserler varsa, DRM yönetimi bunları da koruduğundan bu eserlere karşı suç işlenmiş olur.

---

³⁸⁶ BOZGEYİK, s.1071; TURAN, s.181.

FSEK. m.81’de ayrıca, kolay kopyalanmaya müsait eserlerde, eser veya hak sahibinin talebi üzerine bandrol yapıştırılması zorunluluğu getirilmiştir. Bu zorunluluğa uymadan eseri bandrolsüz olarak çoğaltarak satışa arz etmek, satmak, ticari amaçla satın almak veya bulundurmak cezai müeyyideye bağlanmıştır³⁸⁷.

Madde de her ne kadar, kolay kopyalanmaya müsait eserler, ifadesi kullanılmış ise de, sui generis veri tabanı içeriğinde eser türünde fikri ürünlerin bulunması halinde, veri tabanı yapımcısı, veri tabanına bandrol aldığı takdirde, veri tabanını bandrolsüz olarak çoğaltan kişiler için de cezai müeyyide uygulanabilir.

Söz konusu cezai müeyyidelerden başka, FSEK.m.72’de henüz bir fikri hak ihlaline yol açmasa da, DRM yöntemlerinin etkisiz kılınmasına yönelik bir takım program ve donanımların, herhangi bir kimse tarafından bu amaçla kullanılıp kullanılmadığına bakılmaksızın, salt ticaret konusu edilmesi ya da kişisel kullanım amacı dışında elde bulundurulması da yasaklanmıştır. Ancak, AB Telif Hakları Direktifi’nde eserler, bağlantılı haklar ve veri tabanları için de tanınan bu yasak, FSEK.m.72’de sadece bilgisayar programları üzerindeki koruyucu engelleri kaldırmak amacıyla üretilen, program ve donanımların ticaret konusu edilmesi ya da, kişisel kullanım amacı dışında elde bulundurulması hakkında tanınmıştır³⁸⁸.

IV. HAKSIZ REKABET HALİNDE

Ekonomik hayatın sağlıklı yürümesi açısından büyük önem taşıyan haksız rekabetin önlenmesi bakımından, özel hukuk kurallarından yararlanmak yanında, caydırıcılığı pekiştirmek için, bazı haksız rekabet fiilleri ayrıca suç olarak tanımlanarak, cezai müeyyide uygulanması yoluna da gidilmiştir³⁸⁹.

---

³⁸⁷ GÜNEŞ, İlhami, Fikir ve Sanat Eserleri Yasasının 03.03.2004 Tarihli 5101 Sayılı Yasa İle Değişik 81. Maddesine Göre Bandrol Yoluyla Re’sen Koruma, FMR. 2005, C.5, S.3, s.15. FSEK.m.81/IV: “Bandrol yükümlülüğüne aykırı ya da bandrolsüz olarak bir eseri çoğaltıp satışa arz eden, satan, dağıtan veya ticarî amaçla satın alan ya da kabul eden kişi bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezasıyla cezalandırılır.”

³⁸⁸ DALYAN, s.256.

³⁸⁹ Bkz. AYDIN, Hüseyin, Türk Ticaret Kanunu’nda Haksız Rekabet Suçları, Ankara 2008, s.58; ERDOĞAN, Yavuz, Yeni Türk Ticaret Kanunu’nda Haksız Rekabet Suçu, LFSHD. C.8, S.31, Yıl 2012, s.27-69.

TTK.m.62/1'e göre, “ (a) 55. maddede yazılı haksız rekabet fiillerinden birini kasten işleyenler, b) Kendi icap ve tekliflerinin rakiplerinkine tercih edilmesi için kişisel durumu, ürünleri, iş ürünleri, ticari faaliyeti ve işleri hakkında kasten yanlış veya yanıltıcı bilgi verenler, c) Çalışanları, vekilleri veya diğer yardımcı kimseleri, çalıştıranın veya müvekkillerinin üretim veya ticaret sırlarını ele geçirmelerini sağlamak için aldatanlar, d) Çalıştıranlar veya müvekkillerden, işçilerinin veya çalışanlarının ya da vekillerinin, işlerini gördükleri sırada cezayı gerektiren bir haksız rekabet fiilini işlediklerini öğrenip de bu fiili önlemeyenler veya gerçeğe aykırı beyanları düzeltmeyenler, fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, 56. madde gereğince hukuk davasını açma hakkını haiz bulunanlardan birinin şikâyeti üzerine, her bir bent kapsamına giren fiiller dolayısıyla iki yıla kadar hapis veya adli para cezasıyla cezalandırılırlar.”

TTK.m.63/1'e göre ise, “Tüzel kişilerin işlerini görmeleri sırasında bir haksız rekabet fiili işlenirse 62. madde hükmü, tüzel kişi adına hareket eden veya etmesi gerekmiş olan organın üyeleri veya ortakları hakkında uygulanır. Haksız rekabet fiilinin bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine de karar verilebilir.”

TTK.m.62 ve 63'te yer alan söz konusu cezai müeyyideler, şartlar gerçekleştiği takdirde, orijinal ve sui generis veri tabanı üretimi ve işletimi alanında, haksız rekabete neden olan kişiler hakkında da uygulanabilir. Örneğin, ekonomik değeri bulunan bir sui generis veri tabanının, aynen kopyalanıp çoğaltılarak satılmak suretiyle ekonomik yarar elde edilmesi halinde, TTK.m.55/1,c'de düzenlenen haksız (parazit) rekabet hali gerçekleşeceğinden, cezai sorumluluk da doğar (TK.m.62/1,a).

V. CEZAI SORUMLULUKTA İÇTİMA

Özel hukuktan doğan sorumluluk sebeplerinin yarışmasında olduğu gibi, ceza hukukunda da veri tabanı haklarına tecavüz teşkil eden eylem, aynı anda farklı suç tiplerinin ihlaline neden olabilir. Aynı eylem, bir kişinin mali ve manevi haklarının veya birden fazla kişinin haklarının ihlaline yol açabileceği gibi, tek bir kişiye karşı birden fazla kez gerçekleştirilmesi de mümkündür. Bütün bu hallerde, faile verilecek cezanın, içtima ve teselsül hükümlerine göre özel olarak belirlenmesi gerekir.

Veri tabanları üzerindeki hakların ihlaline neden olan eylem, TCK.m.243-244 ile TTK.m.62/1(a), FSEK.m.71 ve m.81 hükümlerindeki suç tiplerinin ihlaline neden olabilir. Söz konusu suçların bir birleriyle yarıştığı hallerde, TCK.m.44/1 hükmü gereğince fail, “bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır.” Örneğin, bir bilişim sistemine hukuka aykırı şekilde elde edilen şifre ile giriş yapılarak, veri tabanının tamamının kopyalanması ve bundan ticari menfaat temini halinde, TCK.m.243/1’de yer alan suçla birlikte, veri tabanı yapısının kopyalanması nedeniyle, FSEK.m.71/I,1’de düzenlenen mali hakların ihlali ile haksız rekabete ilişkin TTK.m.62/1(a)’daki suçlar da işlenmiş olur. TCK.243/1’de bir yıla kadar, TTK.m.62’de iki yıla kadar hapis veya adli para cezası, FSEK.m.71/I’de ise, bir yıldan beş yıla kadar hapis veya adli para cezası öngörüldüğünden, fail sadece daha ağır olan FSEK.m.71 hükmünden cezalandırılır³⁹⁰.

FSEK.m.81/XIII’de, “Bandrol yükümlülüğüne aykırılığın aynı eserle ilgili olarak 71 inci maddenin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde tanımlanan suçla birlikte işlenmesi hâlinde, fail hakkında sadece 71 inci maddeye göre cezaya hükmolunur. Ancak, verilecek ceza üçte biri oranında artırılır.” şeklinde özel bir içtima hükmüne yer verildiğinden, her iki ihlalin yarıştığı hallerde de, FSEK.m.71/1 hükmünde belirtilen ceza üçte bir oranında artırılarak uygulanacaktır.

Dijital veri tabanlarında, içeriğin tamamı veya önemli bir kısmının kopyalanması halinde, içerikteki eserler de kopyalanmış olacağından, aynı eylemle hem veri tabanı hakları, hem de içerikteki eserler üzerindeki mali ve manevi haklar ihlal edilmiş olunur. Bu hallerde, hakların aynı kişiye ait olması durumunda, sadece daha ağır cezalı suçtan cezalandırma söz konusu olur (TCK.m.44/1). Veri tabanı içeriğindeki eserlerin sahiplerinin farklı kişiler olması halinde de, tek bir eylemle birden fazla kişinin mali veya manevi hakkına zarar verilirse, mali veya manevi haklara yönelik suçlar, dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılmak suretiyle uygulanmalıdır (TCK.m.43/2).

---

³⁹⁰ Daha hafif ceza öngören TCK.m.243/1 hükmünün re’sen soruşturulan suç olarak düzenlenmesi, yasaların bir biriyle uyumlu olmadığını göstermektedir. Esasında, kişilerin mal varlığına yönelik bir ihlal oluşturması nedeniyle, bu suçun da şikayete tabi tutulması yerinde olacaktır.

§ 12. İSS'LERİN SORUMLULUĞU

FSEK. Ek m.4/III'e göre, "Dijital iletim de dahil olmak üzere işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla servis ve bilgi içerik sağlayıcılar tarafından eser sahipleri ile bağlantılı hak sahiplerinin bu Kanunda tanınmış haklarının ihlâli halinde, hak sahiplerinin başvuruları üzerine ihlâlê konu eserler içerikten çıkarılır. Bunun için hakları haleldar olan gerçek veya tüzel kişi öncelikle bilgi içerik sağlayıcısına başvurarak üç gün içinde ihlâlê durdurulmasını ister. İhlâlê devamı halinde bu defa, Cumhuriyet Savcısına yapılan başvuru üzerine, üç gün içinde servis sağlayıcıdan ihlâlê devam eden bilgi içerik sağlayıcısına verilen hizmetin durdurulması istenir. İhlâlê durdurulması halinde bilgi içerik sağlayıcısına yeniden servis sağlanır. Servis sağlayıcılar, bilgi içerik sağlayıcılarının isimlerini gösterir listeyi her ayın ilk iş günü Bakanlığa bildirir. Servis sağlayıcılar ile bilgi içerik sağlayıcıları, Bakanlıkça istendiği takdirde her türlü bilgi ve belgeyi vermekle yükümlüdür. Bu maddede belirtilen hususların uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Bakanlık tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir."

FSEK. Ek.m.4/III'teki bu düzenleme ile çeşitli ülkelerde uygulanan "uyar-kaldır" sistemi hukukumıza da getirilerek, internet ortamında bilgi içerik sağlayıcılar ve servis sağlayıcılar tarafından işlenen fikri hak ihlâllerine, çözüm bulunmak istenmiştir³⁹¹. Buna göre, hakları ihlâl edilen kişiler, öncelikle bilgi içerik sağlayıcıdan üç gün içinde hak ihlâlêne son vermesini ister. Bilgi içerik sağlayıcı ihlâlê son vermediği zaman, Cumhuriyet Savcılığına başvurulur ve servis sağlayıcıdan, içerik sağlayıcıya verdiği hizmeti durdurması istenir. İçerik sağlayıcı, eğer fikri hak ihlâlêne son verirse, servis sağlayıcı tekrar hizmet vermeye başlar.

İhlâlê devam etme halinde ise, FSEK.m.71/II'de öngörülen "Bu Kanunun ek 4 üncü maddesinin birinci fıkrasında bahsi geçen fiilleri yetkisiz olarak işleyenler ile bu Kanunda tanınmış hakları ihlâl etmeye devam eden bilgi içerik sağlayıcılar hakkında, fiilleri daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına hükmolünür" şeklindeki cezai yaptırım uygulanır.

³⁹¹ MEMİŞ, Tekin, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile İnternet Ortamında Fikri Hak İhlallerinin Engellenmesi İçin Getirilen Usul ve Bu Usulün Değerlendirilmesi, FMHD. S.2, 2005, s.58.

FSEK. Ek.m.4’de içerik sağlayıcı ve servis sağlayıcıların kimler olduğu tanımlanmamasına rağmen, 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun’un 2. maddesinde, bu kişiler hakkında tanımlara yer verilmiştir. Buna göre, İçerik sağlayıcı: “İnternet ortamı üzerinden kullanıcılara sunulan her türlü bilgi veya veriyi üreten, değiştiren ve sağlayan gerçek veya tüzel kişileri” (m.2/1,f); Erişim sağlayıcı : “Kullanıcılarına internet ortamına erişim olanağı sağlayan her türlü gerçek veya tüzel kişileri” (m.2/1,e); Yer sağlayıcı: “Hizmet ve içerikleri barındıran sistemleri sağlayan veya işleten gerçek veya tüzel kişileri” ifade eder³⁹².

Söz konusu yasada ayrıca, hukuka aykırı içerikten kaynaklanan bazı sorumluluk hallerine de yer verilmiştir. 5651 sayılı Kanun m.4’e göre, “(1) İçerik sağlayıcı, internet ortamında kullanıma sunduğu her türlü içerikten sorumludur. (2) İçerik sağlayıcı, bağlantı sağladığı başkasına ait içerikten sorumlu değildir. Ancak, sunuş biçiminden, bağlantı sağladığı içeriği benimsediği ve kullanıcının söz konusu içeriğe ulaşmasını amaçladığı açıkça belli ise genel hükümlere göre sorumludur.

5651 sayılı Kanun’un 5. maddesine göre, “(1) Yer sağlayıcı, yer sağladığı içeriği kontrol etmek veya hukuka aykırı bir faaliyetin söz konusu olup olmadığını araştırmakla yükümlü değildir. (2) Yer sağlayıcı, yer sağladığı hukuka aykırı içerikten, ceza sorumluluğu ile ilgili hükümler saklı kalmak kaydıyla, bu Kanunun 8. ve 9. maddelerine göre haberdar edilmesi halinde ve teknik olarak imkân bulunduğu ölçüde hukuka aykırı içeriği yayından kaldırmakla yükümlüdür.”

5651 sayılı Kanun’un 6. maddesine göre ise, “(1) Erişim sağlayıcı; Herhangi bir kullanıcısının yayınladığı hukuka aykırı içerikten, bu Kanun hükümlerine uygun olarak haberdar edilmesi halinde ve teknik olarak engelleme imkânı bulunduğu ölçüde erişimi engellemekle yükümlüdür. (2) Erişim sağlayıcı, kendisi aracılığıyla erişilen bilgilerin içeriklerinin hukuka aykırı olup olmadıklarını ve sorumluluğu gerektiği gerektirmediğini kontrol etmekle yükümlü değildir.”

---

³⁹² Bkz. OĞUZ, Sefer, Telif Hakkı İhlallerinde İnternet Servis Sağlayıcıların Sorumlulukları, GÜHFD. C.12, 2008, s.149-183.

FSEK. Ek.m.4'te yer alan hüküm, cezai sorumluluk halini belirlemekle birlikte, 5651 sayılı Kanun'un 4. maddesindeki düzenleme de dikkate alındığında, içerik sağlayıcılar ve servis sağlayıcıların, fikri hak veya sui generis hak ihlaline neden olan haksız fiillere iştiraklerine göre, doğrudan doğruya veya katılım yoluyla hukuki sorumlulukları yoluna da gidilebilir (BK.m.61)³⁹³. Bunun için, ihlale konu olan her bir olayda, içerik ve servis sağlayıcıların kimler olduğu, ihlale neden hukuka aykırılıktan haberdar olmalarına rağmen, eyleme izin verip vermediklerinin tespit edilmesi gerekir. Örneğin, bir veri tabanı içeriğinin internet ortamında yetkisiz olarak kamuya iletilmesi halinde, içeriği internete yükleyen kimliği, internet sitesini kontrol eden kişi ile aralarındaki ilişki, siteye erişim sağlayan servis sağlayıcı ile sunucusunda veri tabanını depolayan kişilerin aynı olup olmadığı, farklı kişiler ise ihlalden ne derece haberdar oldukları, haberdar olmalarına rağmen, siteye erişime izin verip vermedikleri hususları, katılım yoluyla sorumlulukta önem arzeder³⁹⁴.

§ 13. MÜŞTEREK HÜKÜMLER

FSEK.'in Hukuk ve Ceza Davaları adlı beşinci bölümünün Çeşitli Hükümler başlığını taşıyan alt bölümünde; görev ve ispat (m.76), ihtiyati tedbirler ve gümrüklerde geçici elkoyma (m.77), hükmün ilanı (m.78) hususlarına yer verilmiştir. Bu bölümde, FSEK'te düzenlenen hukuk ve ceza davaları için, genel nitelikteki usul kurallarından ayrılarak, özel nitelikte bazı usul kuralları getirilmiştir. Bu sayede, FSEK.te tanınan hakların etkin şekilde korunması amaçlanmıştır. Söz konusu hükümlerden, ihtiyati tedbirler ve gümrüklerde geçici elkoyma işlemi, off-line veri tabanları için uygulanabilir. Web sitelerinde gerçekleşen ihlaller hakkında ise, yukarıda ifade edilen uyar kaldır sisteminde olduğu şekilde, içeriğin kaldırılması veya yayınının durdurulması gibi tedbirlere başvurulabilir.

³⁹³ Bkz. **TEKİNALP**, s.333; **AKİPEK/DARDAĞAN**, s.69-70; **MEMİŞ**, s.71; **BOZBEL**, s.503.

³⁹⁴ TK.m.58/4 hükmünde de, internette erişim hizmeti sağlayanların, bilşim ortamlarında gerçekleşen haksız rekabet eylemlerinden, hangi hallerde sorumlu tutulmayacakları düzenlenmiştir. Buna göre, "Haksız rekabet fiilinin iletimini başlatmamış, iletimin alıcısını veya fiili oluşturan içeriği seçmemiş veya fiili gerçekleştirecek şekilde değiştirmemişse, bu maddenin birinci fıkrasındaki davalar hizmet sağlayıcısı aleyhine açılmaz; tedbir kararı verilemez. Mahkeme haksız rekabet eyleminin olumsuz sonuçlarının kapsamlı veya vereceği zararın büyük olacağı durumlarda ilgili hizmet sağlayıcısını da dinleyerek, haksız rekabet fiilinin sona erdirilmesini veya önlenmesine ilişkin tedbir kararını hizmet sağlayıcı aleyhine de verebilir veya içeriğin geçici olarak kaldırılması dâhil somut olaya uyan uygulanabilir başka tedbirler alabilir."

I. GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

FSEK. kaynaklı uyuşmazlıklardan doğan davalarda, görevli mahkemenin hangisi olduğu FSEK.m.76'da düzenlenmiştir. Buna göre, dava konusunun miktarına ve Kanunda öngörülen cezaya bakılmaksızın, görevli mahkeme Adalet Bakanlığı tarafından kurulacak ihtisas mahkemeleridir. İhtisas mahkemeleri kurulup yargılama faaliyetlerine başlayıncaya kadar, asliye hukuk ve asliye ceza mahkemelerinden hangilerinin ihtisas mahkemesi olarak görevlendireceği ve bu mahkemelerin yargı çevreleri, Adalet Bakanlığının teklifi üzerine HSYK tarafından belirlenir³⁹⁵.

Sui generis veri tabanı ihlalleri için, genel hükümler çerçevesinde hukuk davaları açılabilmeyle birlikte, veri tabanı yapımcısına tanınan hakların kaynağı, FSEK. Ek.m.8 hükmü olduğundan, yapımcıların haklarının ihlalden doğan davaların da ihtisas mahkemelerinde görülmesi gerekir.

Hukuk davalarında yetkili mahkeme, genel kural uyarınca davalının yerleşim yeri mahkemesidir (HMK.m.6/1). Bu genel kuraldan başka, FSEK.m.66'da eser sahibinin tecavüzün ref'i ve men'i davalarını kendi ikametgâhının bulunduğu yer mahkemesinde de açabileceği hükme bağlanmıştır. Söz konusu maddede tazminat davalarından söz edilmemekle birlikte, fikri hak ihlallerinden doğan tazminat taleplerinde haksız fiil hükümlerine atıf yapıldığından, HMK.m.16/1'de düzenlenen, "Haksız fiilden doğan davalarda haksız fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği yahut gelme ihtimalinin bulunduğu yer ya da zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi de yetkilidir" kuralı gereğince, bu maddede belirtilen yerlerde de tazminat davası açılabilir³⁹⁶. Ceza davalarında yetkili mahkeme için özel hüküm bulunmadığından, yetkili ceza mahkemesi CMK'nın 8 ilâ 20. maddeleri uyarınca belirlenecektir.

---

³⁹⁵ GÜNEŞ, s.136. 11.HD. 14.12.2006, E. 9637, K. 13262, "5846 sayılı FSEK'nın 6/11. maddesinde işleme eser niteliğinde kabul edilen veri tabanlarının tarifi yapılmış ve işleme eser kapsamı içinde veri tabanlarının da koruma kapsamında olduğu belirtilmiştir. ..sözleşme konusunun FSEK'nın 6/11. maddesinde düzenlenen ve kanunun koruması kapsamında bulunan veri tabanı niteliğinde bulunduğu, sözleşme içeriği ve 18. maddesi ile eki 6. metin gereğince sabittir. O halde FSEK'nın 76. maddesi gereğince, davaya bakmak İhtisas Mahkemesi'nin görevine girdiği gözetilerek görevsizlik kararı verilmesi gerekir" (www.kararevi.com).

³⁹⁶ ARSLANLI, s.211.

II. İSPAT YÜKÜ

FSEK.m.76/II'e göre, "Bu Kanun kapsamında açılacak hukuk davalarında mahkeme, davacının iddianın doğruluğu hakkında kuvvetli kanaat oluşturmaya yeter miktar delil sunması hâlinde, korunmakta olan eserler, fonogramlar, icralar, filmler ve yayınları kullananların, bu Kanunda öngörülen izin ve yetkileri aldıklarına dair belgeleri veya tüm yararlanılan eser, fonogram, icra, film ve yayınların listelerini sunmasını isteyebilir. Belirtilen belge veya listelerin sunulmaması tüm eser, fonogram, icra, film ve yayınların haksız kullanılmakta olduğuna karine teşkil eder."

Söz konusu hüküm, ispat yükünü hafifletme hususunda, davacı lehine getirilmiş bir karine olmakla birlikte, ispat yükünü ters çevirmemektedir. İspat yükünü düzenleyen MK.m.6'ya göre, "Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür." Bu yüzden, FSEK.m.76/II gereğince, davacı öncelikle kendisinin eser sahibi olduğunu ispatlaması, davalının ise kendisine ait eseri haksız olarak kullandığını kuvvetli delillerle ileri sürmesi gerekir. Bu iddia ve sunulan deliller üzerine, davalı taraf eseri kullanma konusunda, Kanunda öngörülen izin ve yetkilere sahip olduğuna dair belgeleri sunmadığı takdirde, eseri haksız olarak kullandığı sonucuna varılacaktır³⁹⁷.

Sui generis veri tabanları eser sayılmadığından, veri tabanı yapımcısının FSEK.m.76/II'de yer alan karineden yararlanması mümkün değildir. Yapımcının, veri tabanını ilk defa kendisinin esaslı yatırımla oluşturduğunu ispatlaması ve sui generis veri tabanından yararlanan kişinin yararlanımının, meşru bir hakka dayanmadığını iddia etmesi halinde; davalı taraf, yararlanımının hukuka aykırı olmadığını veya hak sahibinden edindiği meşru bir hakka dayandığını ispatlamalıdır.

³⁹⁷ Bkz. **ÖZEKES**, Muhammet, FSEK.'de İspata İlişkin 76. Maddenin İspat Hukuku Yönünden Değerlendirilmesi, LFSHD. S.1, 2005, s.84; **EREL**, s.362; **GÜNEŞ**, s.137. FSEK.m.76/II'de ibrazı emredilen belgeler tarafların bu haklardan yararlanabilmesi için elinde bulunması gereken belgelerdir. Anılan düzenlemede kendisinden ibraz istenilen tarafın belgenin kendinde olmadığı yönünde savunma yapması imkânsızdır. Zira ibrazı istenilen belgeler, FSEK uyarınca bulunması zorunlu belgelerdir. İbraz emrinin yerine getirilmemesinin uyuşmazlık konusu hakkın haksız kullanımı konusunda karine teşkil edeceği açıkça hükme bağlanmıştır. Bu yüzden belgeyi ibraz etmeyen tarafa, usul kanunu uyarınca yöneltilecek yeminin herhangi bir işlevi de kalmamaktadır. Yine belgeyi ibraz etmemek için haklı sebep ileri sürülmesi de mümkün değildir. Bkz. **RÜZGÂR**, Eser, Fikri ve Sınai Haklara İlişkin Davalarda Belgelerin İbrazı Mecburiyeti, TAAD. C.1, S.6, 2011, s.383-412. Buna karşılık, şifahi izin verilmesine rağmen, dava açılması hakkın kötüye kullanılması niteliğindedir.

Bu halde davalı taraf, FSEK.m.76/II'deki sınırlamaya tabi olmaksızın, ispat hususunda her türlü delilden yararlanabilecektir.

İspat yüküne ilişkin FSEK.m.76/II hükmü, 5728 sayılı kanun değişikliğinden önce, ceza davalarını da kapsayıcı nitelikte düzenlenmişti. Ancak, bir suçun işlendiği hususunda şüphenin varlığı halinde, Cumhuriyet Savcıları ve Hakimlerin, suçun şüpheli veya sanık tarafından işlenip işlenmediği konusunda re'sen delil toplama yükümlülüğünün bulunması ve buna ilişkin hususların CMK.'da ayrıntılı şekilde düzenlenmesi nedeniyle, ispat yükünü hafifleten karinenin, sadece hukuk davalarında geçerli olması yönünde değişiklik yapılmıştır³⁹⁸.

III. İHTİYATİ TEDBİR VE GÜMRÜKLERDE ELKOYMA

FSEK.m.77/I'e göre, "Esaslı bir zararın veya ani bir tehlikenin yahut emrivakilerin önlenmesi için veya diğer herhangi bir sebepten dolayı zarurî ve bu hususta ileri sürülen iddialar kuvvetle muhtemel görülürse hukuk mahkemesi, bu Kanunla tanınmış olan hakları ihlâl veya tehdide maruz kalanların ya da meslek birliklerinin talebi üzerine, davanın açılmasından önce veya sonra diğer tarafa bir işin yapılmasını veya yapılmamasını, işin yapıldığı yerin kapatılmasını veya açılmasını emredebileceği gibi, bir eserin çoğaltılmış nüshalarının veya hasren onu imale yarayan kalıp ve buna benzer sair çoğaltma vasıtalarının ihtiyati tedbir yolu ile muhafaza altına alınmasına karar verebilir. Kararda, emre muhalefetin İcra ve İflas Kanunu'nun 343. maddesindeki cezaî neticeleri doğuracağı açıklanır."

İhtiyati tedbir, davanın uzamasından dolayı davacı açısından doğması muhtemel sakıncaları gidermek amacıyla düşünülmüş, geçici koruma işlemidir. İhtiyatî tedbir genel olarak HMK.m.389 vd. düzenlenmekle beraber, eser sahiplerinin haklarını teminat altına almak amacıyla FSEK.m.77'de özel olarak yer verilmiştir. Buna göre, ihtiyati tedbir esas dava açılmadan önce istenebileceği gibi, dava açıldıktan sonra da istenebilir. Talepte bulunan kimse, tedbir kararı verildiği andan yargılamanın normal süreci sonuna kadar, tedbir kararı verilmediği takdirde önemli zararlar doğacağı yönünde hâkimde kanaat uyandırmalıdır.

³⁹⁸ EREL, s.362. Ceza yargılamasında, yazılı izin belgesi sunulmasa dahi, mağdurun şifahi izninin varlığı mahkûmiyeti engeller.

Bu yüzden, tedbir talep eden kimse, talebini haklı gösteren bir kısım deliller de sunmalıdır. Hâkim talebi yerinde görürse, davalı tarafa bir işin yapılması veya yapılmamasını, işin yapıldığı yerin kapatılmasını emredebileceği gibi, bir eserin çoğaltılmış nüshalarının veya hasren onu imale yarayan vasıtalarının muhafaza altına alınmasına karar verebilir.

FSEK.m.77’de sadece eserin çoğaltılmış nüshalarından söz edilmiş ise de, eser vasfına sahip olmayan sui generis veri tabanı ihlallerinde de, HMK.m.389 vd. hükümlerinden hareketle, dava sonucuna kadar FSEK.’te bahsedilen benzer tedbirlerin uygulanmasına karar verilebilir.

FSEK.m.77/II’de, haklara tecavüz oluşturması ihtimalî bulunan eser nüshalarının ithalat veya ihracatı sırasında, 4458 sayılı GK.’nun 57. maddesi hükümlerinin uygulanacağı ifade edilmiştir. Bu nüshalara gümrük idareleri tarafından el konulmasında, Gümrük Yönetmeliği hükümlerine uyulur.

IV. ELKOYMA, MÜSADERE, İMHA

5728 sayılı Kanun değişikliğinden önce, FSEK’in 75 ve 79. maddelerinde, ceza yargılamasında elkoyma, müsadere ve imha taleplerine ilişkin hükümler yer almaktaydı. Ceza kovuşturması aşamasındaki elkoyma, müsadere ve imhayı düzenleyen FSEK.m.79 hükmü, 5728 sayılı yasa ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bu nedenle FSEK.’ten doğan ceza yargılamasında, elkoyma, müsadere ve imha hususlarında 5237 sayılı TCK ve 5271 sayılı CMK. hükümleri uygulanacaktır.

Soruşturma aşamamsına yönelik olan FSEK.m.75/III hükmü de, “Şikâyet üzerine C. Savcısı suç konusu eşya ile ilgili olarak 5271 sayılı CMK hükümlerine göre elkoyma koruma tedbirinin alınmasına ilişkin gerekli işlemleri yapar. C. Savcısı ayrıca, gerek görmesi hâlinde, hukuka aykırı olarak çoğaltıldığı iddia edilen eserlerin çoğaltılmasıyla sınırlı olarak faaliyetin durdurulmasına karar verebilir. Ancak, bu karar yirmidört saat içinde hâkimin onayına sunulur. Hâkim tarafından yirmidört saat içinde onaylanmayan karar hükümsüz kalır.” şeklinde değiştirilmiştir³⁹⁹.

³⁹⁹ Değişiklikler hakkında bkz. **TURAN**, s.127.

V. HÜKMÜN İLANI

FSEK.’te hak sahipleri tarafından yukarıda belirtilen davalar açıldıktan sonra, mahkemece verilecek kararın üçüncü kişiler tarafından bilinmesi için, haklı çıkan tarafa hükmün ilanını talep etme hakkı tanınmıştır. Gerçekten de FSEK.m.78’e göre, “67 nci maddenin ikinci fıkrasında yazılı halden maada, haklı olan taraf, muhik bir sebep veya menfaati varsa, masrafı diğer tarafa ait olmak üzere, kesinleşmiş olan kararın gazete veya buna benzer vasıtalarla tamamen veya hulasa olarak ilan edilmesini talep etmek hakkını haizdir. İlanın şekil ve muhtevası kararda tesbit edilir. İlan hakkı, hükmün kesinleşmesinden itibaren üç ay içinde kullanılmazsa düşer”.

Hükmün ilanı, sadece hak sahibi tarafından değil, kendisi aleyhine hukuk veya ceza davası açılmış ancak, hakkında açılan dava reddedilmiş kişi veya beraat etmiş sanık tarafından da talep edilebilir. Zira, FSEK.m.78/I’de diğer maddelerinden farklı olarak, eser veya hak sahibi ifadesi yerine, haklı çıkan tarafın, hükmün ilanını talep edebileceği ifade edilmiştir⁴⁰⁰.

⁴⁰⁰ **ŞAHİN**, s.224. 11.HD. 25.02.2003, E.2002/10070, K.2003/1592, “..Davacılar vekili, müvekkillerinin ortak emek ile ortaya çıkardığı kelimelerin Türkçe ve İngilizce karşılıklarını içeren veritabanı (data) nın FSEK.nun 13 ve devam eden maddeleri gereğince eser olduğunu ve anılan kanunun koruması kapsamında bulunduğunu, bu dataların elektronik ortama aktarılıp üretim ve satışının yapılması amacı ile Hong Kong’da bulunan ..firması ile anlaşmalarını, sözkonusu ürünlerin siparişi ve seri üretimi için gerekli ekonomik gücü bulunmayan müvekkillerinin davalı ile görüşmeler yaptığı ve Hong Kong’daki firma ile bağlantıya geçilerek kontrol ve bilgi edinebileceklerinin bildirildiğini, ancak davalının kötüniyetli olarak ..firması ile bağlantı kurup müvekkillerini devre dışı bırakarak sanki datalar kendisine aitmiş gibi üretim yaptırıp ithal ve pazarlama yoluna gittiğini ileri sürerek, FSEK.nun 15/3 üncü maddesi gereğince dava konusu dataların müvekkiline ait olduğunun saptanması, 66 ncı madde gereğince saldırının önlenmesini, 67/3 üncü madde gereğince hükmün ilanı ile 70/1 inci madde gereğince 5.000.000.000 TL manevi, 70/2 nci madde gereğince fazlaya ilişkin hak saklı kalmak kaydıyla 1.000.000.000 TL maddi, 70/3 üncü madde gereğince yine fazlaya ilişkin hak saklı kalmak kaydıyla 1.000.000.000 TL davalının elde ettiği karın müvekkiline verilmesini istemiş, yargılama sırasında davasını ıslah ederek, davalı M.hakkındaki davasını atıye terk ettiğini, FSEK.nun 70/2 nci maddesi gereğince istediği maddi tazminat talebinden feragat ettiğini, FSEK.nun 70/3 üncü maddesi gereğince 95.205.064.314 TL davalı karının ve 5.000.000.000 TL manevi tazminatın dava tarihinden itibaren ticari temerrüt faizi ile birlikte davalıdan tahsilini istemiştir. Davalı vekili, müvekkilinin dava konusu ürünü... firmasından aldığını davanın bu firmaya yöneltilmesi gerektiğini, davanın İstanbul Ticaret Mahkemesi’nin yetki alanına girdiği, müvekkilinin dataların kime ait olduğunu bilemeyeceğini savunarak, davanın reddini istemiştir. Mahkemece; FSEK.nun 66/son maddesi gereğince yetki itirazının reddi ile toplanan kanıtlar ve bilirkişi raporuna göre, dava konusu ürünlerde kullanılan veritabanı (data)ların FSEK.nun 6 ncı maddesi gereğince eser olduğu ve yasanın koruması altında bulunduğu, davacıların dosyaya sunduğu CD’lerin orijinal datalarla aynı olduğu ve datalardaki hataların da aynı olduğu, bu nedenle eser sahibinin davacılar olduğunun saptandığı, davalı şirketin eser sahibi ile yazılı bir sözleşmesi ve izni olmaksızın ithal ile piyasaya sunmasının eser üzerindeki davacıların haklarına saldırı oluşturduğu, manevi

---

tazminat ile FSEK.nun 70/2 nci maddesine göre istenen tazminata ilişkin delil sunulmadığı, FSEK.nun 70/3 üncü maddesi gereğince davalıların elde ettiği safi kazancın 63.787.390.000 TL olduğu gerekçesiyle, davalı M.hakkındaki davanın husumet yokluğundan reddine, FSEK.nun 15/3 üncü maddesi gereğince dava konusu ürünlerde kullanılan dataların davacılara ait olduğunun saptanmasına, FSEK.nun 66 ncı maddesi gereğince davalı şirketin eser üzerindeki saldırılarının önlenmesine, hüküm özetinin ilanına, FSEK.nun 70/3 üncü maddesi gereğince 1.000.000.000 TL'nin faizsiz 62.787.390.000 TL'nin ıslah tarihi olan 04.06.2002'den itibaren yasal faizi ile birlikte davalı şirketten tahsiline, FSEK.nun 70/1 ve 70/2 nci maddelerine dayalı istemlerin reddine karar verilmiştir. ..Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davalının tüm, davacıların ise aşağıdaki bentler kapsamı dışında kalan diğer temyiz itirazlarının reddi gerekmiştir. Ancak, 5846 sayılı FSEK.nun manevi haklar başlıklı 13, 14 ve 16 ncı maddelerindeki hakların ihlali durumunda eser sahibi 70 inci maddeye dayanarak manevi tazminat isteyebilir. ... uygun bir manevi tazminata karar vermek gerekir iken, yazılı gerekçeyle manevi tazminat isteminin reddedilmesi bozmayı gerektirmiştir. ...ıslah tarihinden itibaren faize hükmedilmesi de bozmayı gerektirmiştir.” (www.kararevi.com).

SONUÇ

Günümüz veri tabanları, bilgisayar ve internet teknolojisindeki gelişmelerle birlikte, bilginin işlenmesi, depolanması ve iletiminde temel bilgi iletişim teknolojisi ürünü olma özelliğini kazanmıştır. Özellikle web sitelerinde oluşturulan dijital veri tabanları, veri ve bilgilerin depolanması ve iletiminde iş gücü, zaman ve parasal harcamalardan sağladığı avantajlar nedeniyle, günlük hayatın vazgeçilmezlerinden olmuştur. Dijital veri tabanları, her türlü veriyi dijital (sayısal) formatta derleyerek, kişiler tarafından kolaylıkla erişilebilir ve kullanılabilir kılmaktadır.

Dijital veri tabanlarında, veri ve bilgilerin elde edilmesi, derlenmesi ve hizmet sektöründe kullanılabilir hale getirilmesi işlemleri, önemli ölçüde fikri çalışma, teknolojik donanım ve para yatırımı gerektirir. Meydana getirilmelerindeki fikri emeğe ve parasal masrafa rağmen dijital veri tabanları, içerik olarak ve yapısal anlamda kolayca çoğaltılma ve taklit edilme riskini taşırlar. İnternet ortamının teknik özellikleri, kullanıcıların dijital veri tabanlarına yetkisiz erişimini ve içeriğin rakip web sitelerinde kamuya iletimini kolaylaştırmaktadır. İnternet ve dijitalleşmeye bağlı olarak, veri tabanlarının kolayca taklit edilmesi ve rakip ortamlarda yetkisiz iletimi, ilk yatırımcıların, rakipler ve kullanıcılar arasında menfaat çatışmalarına yol açar.

Dijital veri tabanı yatırımcıları, yatırımlarının karşılığını almak için taklit üretimlerle, yetkisiz erişimlerin ve iletimlerin engellenmesini isterken; kullanıcılar, esasında bir kısmı toplumun ortak malı olan veri ve bilgilere karşılık ödemediği serbestçe veya rekabete açık bir piyasada makul bir ücretle erişmek isterler. Tarafların bu yöndeki istek ve beklentileri, toplumun gelişimi açısından hassasiyet arz etmektedir. Gerçekten de korumasız bir veri tabanı sektöründe, ilk yatırımcılar başkalarının taklit edilebilecek veya yetkisiz olarak iletilebilecek masraflı ve zahmetli ilk yatırımdan kaçınacaklarından, yatırımlarda durgunluk yaşanacaktır. Buna karşılık, aşırı korumalı bir sistemde ilk yatırımcılar, veri ve bilgilere erişimde erişimin sınırlarını serbestçe belirleme tekelini elde edebilirler. Belirtilen bu riskler karşısında, giderek artan önemleri ve toplumun gelişimindeki katkıları nedeniyle, veri tabanlarının hukuki yönden özel olarak korunması zorunluluk arz etmektedir.

Korumanın niteliği konusunda, orijinal ve sui generis veri tabanı türüne göre ayrı düzenleme getirilmesinde fayda bulunmaktadır. Zira, fikri yaratıcılık taşıyan orijinal veri tabanı yapısının korunması ile yapılan esaslı yatırımın korunması amacıyla veri tabanı içeriğindeki eser, veri veya diğer materyallerin başka ortama aktarılmasının yasaklanması, hukuki nitelik yönünden farklılık taşırlar. Ayrıca, her iki koruma yönteminde de çalışmamızda ifade edilen eleştirel görüşler nedeniyle, veri tabanı yapımcılarının veri tabanı içeriğindeki eser, veri ve diğer materyaller üzerinde tek el sahibi olma tehlikesini engelleyici yöntemler geliştirilmelidir.

AB Direktifi'nde ve FSEK.'te orijinal ve sui generis olmak üzere, iki aşamalı veri tabanı koruması tanınması yerinde bir tercihtir. Her ne kadar, özellikle ABD hukuku doktrininde sui generis veri tabanlarının, sözleşmeler, teknolojik önlemler ve haksız rekabet kuralları ile korunabildiği, bu nedenle de özel olarak korunmalarına gerek bulunmadığı görüşü baskın ise de, bu uygulamaların yeterli olmadığı, ilgili bölümlerdeki açıklamalarımızdan anlaşılmıştır. Gerçekten de, sözleşmeler yalnızca akdın taraflarını bağlar, bu nedenle ihlalin sözleşmenin tarafı olmayan üçüncü kişiler tarafından gerçekleştirilmesi halinde, sözleşmeden doğan sorumluluk söz konusu olmaz. Benzer şekilde, ihlalin teknolojik koruma engelinin aşılması yoluyla gerçekleşmesi halinde, engeli etkisiz kılan kişiler hakkında, eylemleri nedeniyle sorumlulukları yoluna gidilebilir. Ancak, koruma engeli etkisiz kılındıktan sonra, engelin kaldırılmasına iştirak etmeyen üçüncü kişilere karşı, koruma engelinin etkisiz kılınması yaptırım uygulanamaz. İhlalin ekonomik rekabetin kötüye kullanılması amacıyla değil de, kişisel yararlanım amacıyla gerçekleştiği hallerde de, haksız rekabetten söz edilemeyecektir. İşte tüm bu şekilde açıklarla karşılaşma olasılığı nedeniyle, sui generis veri tabanlarının özel bir korumaya ihtiyaç duyduğu sabittir.

FSEK'te veri tabanı koruması hakkında, 96/9 sayılı AB Veri Tabanı Direktifi'nin taslak aşamasındaki hali dikkate alındığından, getirilen düzenleme çeviri hatalarından başka, Direktife nazaran önemli bazı eksiklikler de taşımaktadır. Ayrıca, veri tabanlarının da örnek olarak sayıldığı derleme eserler, FSEK.m.6/I'de işleme eserlerin bir türü gibi düzenlendiğinden, bir derlemenin eser olabilmesi ve koruma altına alınabilmesi için, başka bir eserden yararlanılarak meydana getirilmesi, fakat bu esere göre bağımsız olmaması gerektiği sonucu doğmaktadır.

FSEK'in mevcut haline göre derlemeler, işlenme eserlere tabi olarak koruma altına alınmakta ve diğer şartlar da varsa eser sayılmaktadır. Veri tabanlarının Direktif hükümleri doğrultusunda derleme eser gibi korunması sözkonusu olduğunda, veri tabanları her zaman işlenme eser özellikleri göstermedikleri için, yasal olarak korunmaları mümkün olmayacaktır. Bir veri tabanı her zaman içinde eser barındırmayabilir, bu yüzden de FSEK'e göre başka eserlerden yararlanılmadığından işlenme eser olma kriterini karşılamaz. Bu durumda sadece, içinde eser sayılan materyalleri bulunduran veri tabanları korunabilecektir. İçeriğinde salt veri bulunduranlar ise koruma kapsamına dahil olmayacaktır.

FSEK.'in bu yapısı, Bern Sözleşmesi'nin yapısına da uymamaktadır. Sözleşmede işlenmeler ve derleme eserler ayrı eser kategorisinde ele alınırken, FSEK.'te işlenme ve derlemeler birlikte ele alınmış ve ilgili madde buna göre düzenlenmiştir. AB Direktifi'nin, FSEK içinde uyarlanmasını zorlaştıran çelişki de buradan kaynaklanmaktadır. Veri tabanlarının Direktife uyarlanması için, FSEK.'te yapısal değişiklikler yapılmalı ve bu iki eser kategorisi mutlaka ayrı düzenlenmelidir.

Derleme ve işlenme eserlerin bir birinden ayrılması halinde, orijinal ve sui generis veri tabanlarına ilişkin düzenlemelerin, daha ayrıntılı ve anlaşılır olmak şartıyla bütünüyle yeniden gözden geçirilmesi gerekir. Bu amaçla, her şeyden önce FSEK.m.1/B'de yer alan tanımlar kısmında, Direktifin 1. maddesine uygun şekilde, bütün veri tabanlarını kapsar genel bir veri tabanı tanımına yer verilmelidir. Bu kısımda genel bir tanıma yer verildikten sonra, Direktif hükümlerindeki gibi, orijinal ve sui generis veri tabanları iki farklı maddede düzenlenip, bunların unsurları, hak sahibi olacak kişilere tanınan haklar, uygulanacak sınırlamalar ve hakların ihlali halinde geçerli olacak yaptırımların tek tek belirlenmesinde fayda bulunmaktadır.

FSEK.m.6/I,b.11'de yer alan "Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi sonucu ortaya çıkan" ifadesi, orijinal veri tabanı tanımından uzaktır. Düzenleme Direktif.m.1'de yer alan, "bağımsız eserler, veriler veya diğer materyallerin sistematik veya metodik bir yolla toplanması" şeklindeki genel veri tabanı tanımına benzerlik arz etmektedir. Hususi bir plan dahilinde kavramı, Direktif m.3'de yer alan "içeriğinin seçilişi veya düzenlenişi yönünden sahibinin fikri yaratıcılığını yansıtmama" unsurunu karşılamaz.

Dijital veri tabanlarının önemli bir kısmı, eser derlemelerinden oluşturulmasına rağmen, FSEK.m.6/I,b.11’de sadece “verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi” ifadesine yer verilmesi, içeriğinde farklı türden eserleri barından, eserlerin seçilişi veya düzenlenişi yönünden yaratıcı düşünce ürünü olan birçok veri tabanının korumasız kalmasına neden olabilir. Her ne kadar veri kavramı, eserleri de kapsar şekilde yorumlanarak bu eksiklik giderilebilir ise de, maddenin Direktif m.3’te olduğu üzere, “bağımsız eserler, veriler veya diğer materyaller” şeklinde kaleme alınması, bu husustaki farklı yorum ve uygulamaları bertaraf eder.

Veri tabanlarının eser derlemelerini kapsar şekilde genişletilmesi halinde, FSEK.m.6/I hükmünün 6. ve 7. bentlerinde ifade edilen derleme türleri de, veri tabanı koruması kapsamına gireceğinden, kanunda bu bentlerin tekrarına ihtiyaç kalmayacaktır. Esasında, FSEK.m.6/I,b.6’da ifade edilen, “Bir eser sahibinin bütün veya aynı cinsten olan eserlerinin külliyat haline konulması”nda, içeriğin seçilmesi ve düzenlenişi yönünden fikri yaratıcılık özelliği bulunmadığından, bu tür derlemelerin eser türü kabul edilmeleri doğru değildir. Bu tür toplamalar, yapılacak değişiklik sonrasında sadece sui generis veri tabanı kapsamında korunabilmelidir.

Sui generis veri tabanı yapımcılarına tanınan haklar açık değildir. FSEK.’te eser sahiplerine tanınan mali haklar da olduğu gibi, sui generis hakların çoğaltma, yayma ve kamuya iletme şeklinde tek tek ifade edilmesi yerinde olacaktır. Sui generis haklar yeterince açık olmadığından, bunlara yönelik istisnalar da uygulanabilirlik arz etmemektedir. Bilim ve edebiyat eserlerinde uygulanan, eğitim ve bilimsel araştırma istisnası ile genel iktibas istisnasının, veri tabanlarında uygulanmasında tereddütler oluşmaktadır. Bu yüzden sui generis veri tabanı koruması için getirilecek hükmün, orijinal veri tabanı hükmünden sonra veya eser sahibinin haklarına bağlantılı haklar kısmında yeniden düzenlenip, dijital ortamın özellikleri dikkate alınarak, gelecekte karşılaşılabilecek ihlalleri de kapsayan, anlaşılır haklara ve bu haklara uygulanabilir nitelikteki istisnalara yer verilmesi gerekir. Bu sayade, veri tabanı yatırımcılarının haklarının korunmasından başka, toplumun bilgiye erişime özgürlüğünün sınırları da açık şekilde belirlenmiş olur.

Sui generis veri tabanı korumasının en önemli unsurları olan, esaslı miktarda yatırım ve içeriğin esaslı miktardaki kısmı kavramları, her bir veri tabanı açısından alanında uzman kişilerce değerlendirilmesi gereken teknik kavramlardır. Bir kullanıcının, bir veri tabanının sui generis nitelik arz edip etmediğini ve ne kadarlık kısmının esaslı ne kadarlık kısmının esaslı olmadığını değerlendirmesi her zaman mümkün olmayacağından, iyiniyetli olsalar dahi sorumlulukları söz konusu olabilecektir. Bu nedenle, kendisine veri tabanına erişim hakkı tanınan kullanıcıların, içeriği kopyalama ve başka ortama aktarma eylemlerinde, iyiniyetli olmaları ve yapımcının ekonomik menfaatlerini ihlal etmemeleri şartıyla, esaslı kısmı sehven kopyalamada, sorumluluktan kurtulacaklarına dair bir istisna tanınmalıdır.

Günümüz dijital teknolojilerinde, sui generis veri tabanlarının kullanımı ve fayadaları, orijinal veri tabanlarına oranla daha çok önem arz etmesine rağmen, FSEK.'te sui generis veri tabanı ihlalleri için açık bir yaptırım öngörülmemiştir. AB Direktifi m.12'de Birliğe üye ülkelere orijinal ve sui generis haklara tecavüzlerin engellenmesine yönelik, uygun yaptırımları temin etme zorunluluğu öngörülmüştür. Birlik ülkelerinde yapılan değişikliklerde, orijinal veri tabanı ihlallerinde eser türleri için geçerli olan yaptırımlar, sui generis veri tabanı ihlallerinde ise, bağlantılı hakların ihlaline ilişkin hükümlerin uygulanacağı türden değişiklikler yapılmıştır.

FSEK. EK.m.8'de yer alan sui generis veri tabanı haklarının korumasızmış gibi algılanmasında, bunların FSEK.'te bağlantılı (komşu) hakların bir türü olarak düzenlenmemiş olması etkili olmaktadır. Her ne kadar, sui generis veri tabanı haklarının ihlalinde, BK.m.49 hükmünden hareketle tazminat talep edilebileceği savunulsa da, bu tür veri tabanlarının Alman Telif Hakları Yasasında olduğu şekilde, yeni bir bağlantılı (komşu) hak türü gibi kabul edilerek, FSEK.m.80/son hükmünde ifade edilen yaptırımlardan yararlanmalarının sağlanması gerekir. Aksi takdirde, haksız rekabet hükümlerinin uygulanamadığı bazı ihlal hallerinde, sui generis veri tabanlarının uygulamada korumasız kalması söz konusu olacaktır. Ayrıca, bu tür veri tabanlarının korunmasında da uygun cezai yaptırımlar öngörülmelidir. Özellikle, bilgisayar programlarını koruyucu önlemleri (TPMs) etkisiz kılmaya yönelik yaptırımlar ile bandrol yükümlülüğünü ihlale yönelik cezai müeyyidelerin, orijinal ve sui generis veri tabanlarının her ikisi için de geçerli kılınması sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

ACUN, Ramazan, Veri Tabanlarının Korunması, DPT VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2000, s.85-89.

ACUN, Ramazan, İnternet ve Telif Hakları, Bilgi Dünyası, S.1, 2005, s.5-25

AKIN, Levent, Fikri Haklara Yönelik Tecavüzlere Karşı Hukuk Davaları, Prof. Dr. Turhan Esener'e Armağan, Ankara 2000, s.105-146.

AKİPEK, Şebnem / **DARDAĞAN**, Esra, Sanal Ortamda Telif Hakları, BATIDER, C.XXI, S.1, 2001, s.47-77.

AKSU, Mustafa, Bilgisayar Programlarının Fikrî Mülkiyet Hukukunda Korunması, İstanbul 2006.

ALICA, Türkay, İnternette Telif Hakları İhlalleri ve Önlenmesi, Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı 2008, Bilişim ve Hukuk, C.2, s.191-196.

ALTAY, Sıtkı Anlam, İsviçre Federal Mahkemesi'nin İş Mahsullerinden Yararlanma Suretiyle Haksız Rekabete İlişkin İçtihadının Değerlendirilmesi, Prof. Dr. Erden Kuntalp'e Armağan, C.1, S.1, 2004, s.723-741.

APLIN, Tanya, Copyright Law in the Digital Society, The Challenges of Multimedia, Oxford 2005.

ARIDEMİR GENÇ, Arzu, Türk Hukukunda Eser Sahibinin Çoğaltma ve Yayma Hakları, İstanbul 2003.

ARSLANLI, Halil, Fikrî Hukuk Dersleri, II, İstanbul 1954.

ATEŞ, Mustafa, Fikrî Hukukta Eser, Ankara 2007 (Eser).

ATEŞ, Mustafa, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, Ankara, 2003 (Hakların Kapsamı).

ATEŞ, Mustafa, Veri Tabanlarının Hukuki Koruması, AÜHFD. C.55, S.1, 2006, s.47-84 (Veri Tabanları).

ATEŞ, Mustafa, Fikrî Haklar ve Bağlantılı Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye, FMR. C.6, S.1, 2006/1, s.15-53.

AYAN, Serkan, Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Hak Sahipliği, Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan, Ankara 2006, s.193-236.

AYDIN, Hüseyin, Türk Ticaret Kanunu'nda Haksız Rekabet Suçları, Ankara 2008.

AYHAN, Rıza, Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2007.

AYHAN İZMİRLİ, Lale, Avrupa Birliği ve Türk Hukuklarına Göre İnternet Ortamında Fikri Mülkiyet Haklarının Korunması ve İhlali, Ankara 2012.

AYİTER, Nûşin, Hukukta Fikir ve San'at Ürünleri, Ankara 1981.

BAŞLAR, Yusuf, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklara Yönelik İhlaller, LFSHD. C.7, S. 28, Yıl 2011, s.659-712.

BAŞPINAR, Veysel / **KOCABEY**, Doğan, İnternette Fikrî Hakların Korunması, Ankara 2007.

BAŞTÜRK, İhsan, Türk Ticaret Kanununda Bilişim Yoluyla Haksız Rekabetin Hukuki - Cezai Sonuçları, TAAD. C.1, S.6, 2011, s.279-320.

BAYAMLIOĞLU, İbrahim Emre, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Teknolojik Koruma, İstanbul 2008.

BAYGIN, Cem, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na Göre Eser Sahibinin Hakları ve Bağlantılı Haklar, EÜHFD. C.5, S.1-2, 2001, s.298-329.

BEŞİROĞLU, Akın, Düşünce Ürünleri Üzerindeki Haklar, İstanbul 2004.

BEUNEN, Annemarie, Protection for Databases, Leiden 2007.

BOTTIS, C. Maria, A Different Kind of War: Internet Databases and Legal Protection or How the Strict Intellectual Property Laws of the West Threaten the Developing Countries' Information Commons, International Review of Information Ethics, Vol. 2(11), 2004, s.1-22.

BOZBEL, Savaş, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, İstanbul 2012.

BOZGEYİK, Hayri, Dijital Hakların Yönetimi ve Etkisizleştirmeye Karşı Yasal Düzenlemeler, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, İstanbul 2007, 1041-1074.

- BURMA**, Zehra Alakoç, Veri Tabanı Yönetim Sistemleri, Ankara 2009.
- CAN**, Mustafa, Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Haksız Rekabet, TBBD. S.69, 2007, s.151-175.
- CARDINALE**, J. Philip, Sui Generis Database Protection: Second Thoughts In The European Union and What It Means For The United States, Chicago-Kent Journal of Intellectual Property, Vol. 6, Issue 2, Spring 2007, s.157-176.
- CLARK**, Robert, Database Protection in Europe, Recent Developments and a Modest Proposal, Data Science Journal, Vol. 6, Open Data Issue, 17, 2007, 12-20.
- COLSTON**, Catherina, Sui Generis Right, Ripe for Review, Journal of Information, Law and Technology, No. 3, 2001, s.1-26.
- CONLEY**, John / **BROWN**, Mary / **BRYAN**, Robert, Database Protection in a Digital World: Why the United States Should Decline to Follow the European Model, Information & Communications Technology Law, Vol.9(1), 2000, s.27-60.
- CONROY**, Marlize, A Comparative Study of Technological Protection Measures in Copyright Law, South Africa, November 2006.
- ÇANGA**, Tarık Mete, İnternette Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Korunması, Ankara 2007.
- ÇELİK**, Abdullah, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Çoğaltma ve Yayma Hakkının İhlali ve İhlallerin Sonuçları, Ankara 2010.
- ÇOLAK**, Uğur, Topluluk ve Türk Hukukunda Veri Tabanlarına Sağlanan Sui Generis Koruma ve Spin-Off Teori, FMR. C.5, S.1, 2005, s.19-68.
- ÇÖL**, Hüseyin Cem, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na Göre Eser Dışında Koruma Konuları, AÜHFD. C.52, S.4, 2003, s.365-385.
- DALYAN**, Şener, Bilgisayar Programlarının Fikri Hukukta Korunması, Ankara 2009.
- DAVISON**, J. Mark, The Legal Protection of Databases, Cambridge 2003.

DAVISON, J. Mark / HUGENHOLTZ, S. Bernt, Football Fixtures, Horse Races and Spin-Offs: the ECJ Domesticates the Database Right, European Intellectual Property Review, Vol. 27(3), 2005, s.113-118.

DERCLAYE, Estelle, The Legal Protection of Databases, A Comparative Analysis, Nottingham 2008.

DERCLAYE, Estelle, What is the Database Sui Generis Right? Stockholm Network Monthly Bulletin, Issue 9, 2005, s.7-10 (Sui Generis Right).

DEYNEKLİ, Adnan, Türk Borçlar Kanunu'nda Yer Alan Önemli Usul Hükümleri, İÜHFD. C.2, S.2, 2011, s.45-99.

DRASSINOVER, Abraham, Sweat of the Brow, Creativity, and Authorship: On Originality in Canadian Copyright Law, University of Ottawa Law & Technology Journal, Vol.1, Issue 1-2, 2003, s.105-123.

DURGUT, Ramazan, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Tazminat Davaları, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, İstanbul 2007, s.1075-1096.

ERDİL, Engin, Fikir ve Sanat Eserleri K. Şerhi, C.1, İstanbul 2009 (Şerh I).

ERDİL, Engin, Fikir ve Sanat Eserleri K. Şerhi, C.2, İstanbul 2009 (Şerh II).

ERDİL, Engin, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eserler, İstanbul 2003 (İşlenme Eserler).

ERDOĞAN, Yavuz, Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Haksız Rekabet Suçu, LFSHD. C.8, S.31, Yıl 2012, s.27-69.

EREL, N. Şafak, Türk Fikir ve Sanat Hukuku, Ankara 2009.

EREL, N. Şafak, Fikri Hukukta Bilgisayar Programlarının Korunması, AÜHFD. C.XLIX, S.1-2, 1994, s.141-164 (Bilgisayar).

EROĞLU, Sevilay, Rekabet Hukukunda Bilgisayar Programlarının Korunması, İstanbul 2000 (Bilgisayar Programları)

EROĞLU, Sevilay, İnternette Aktif Linkler Yoluyla Fikrî Haklara Müdahale, Bilgi Toplumunda Hukuk, Prof. Dr. Ünal Tekinalp'e Armağan, C.II, İstanbul 2003, s.209-247 (İnternet).

FREEMAN, H. Edward, Legal Protection of Databases: Feist v. Rural Telephone Service, Information Security Journal, Vol.1, 2001, s.1-5.

GALLEGOS, Frederick, Database Protection: Selected Legal and Technical Issues, Information Security Journal: A Global Perspective, Vol. 9 (1), 2000, s.1-13.

GERVAIS, J. Daniel, The Protection of Databases, Chicago-Kent Law Review, Vol. 82(3), 2007, s.1109-1168 (Databases).

GEVEN, Zeki, Fikri Mülkiyet Hukukunda Yenilik ve Orijinallik, İÜHFD. C.2, S.2, 2011, s.327-401.

GOTZEN, Frank, International Protection of Non-creative Databases, UNESCO Copyright Bulletin, Vol. 35, No.2, 2001, s.37-49.

GÖKCAN, Hasan Tahsin, Cumhuriyet Savcısının Delilleri Değerlendirme Yetkisi Ve Yargıtay Uygulaması, ABD. S.1, 2012, s.195-206.

GÖKYAYLA, Emre, Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi, Ankara 2001.

GÖKYAYLA, Emre, Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 68. Maddesine İlişkin Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi, LFSHD. C.8, S.30, Yıl 2012, s.3-29.

GROSHAIDE, F. Willem, Database Protection - The European Way, Washington University Journal of Law & Policy, Volume 8 Symposium on Intellectual Property, Digital Technology & Electronic Commerce, 2002, s.38-74. (Database Protection).

GROSHEIDE, F. Willem, Telif Hakkı Sorunları ve Bilgi Toplumu, Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı, Bilişim ve Hukuk, C.2, 2008, s.253-265.

GÜNEŞ, İlhami, Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara 2008.

GÜNEŞ, İlhami, Uygulamada Fikri Mülkiyet Hakları ve Haksız Rekabet Davaları, Ankara 2009 (Haksız Rekabet).

GÜNEŞ, İlhami, Fikir ve Sanat Eserleri Yasasının 03.03.2004 Tarihli 5101 Sayılı Yasa İle Değişik 81. Maddesine Göre Bandrol Yoluyla Re'sen Koruma, FMR. S.3, 2005, s.15-27.

GÜRSOY, Kemal Tahir, Haksız Fiilden Doğan Talep Hakkı ve Bu Hakkın Diğer Talep Haklarıyla Yarışması, AÜHFD 1973, S.1-4, C. XXX, s. 45-57.

HASAN, Amar, Sweating in Europe: The European Databases Directive, Computer Law Review and Technology Journal, Vol. IX, 2005, s.479-504.

HAYDEN, F. John, Copyright Protection on Computer Databases after Feist, Harvard Journal of Law & Technology, Vol.5, 1991, s.215-243.

HELVACIOĞLU, Deniz Aslı / **ERASLAN**, İ. Hakkı / **BULU**, Melih, Dijitalleşen Dünyada Fikri Mülkiyet Haklarının Ülkeler Açısından Küresel Rekabet Avantajı Oluşturmadaki Yeri, Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Eskişehir 2004, s.485-493.

HERR, Robin Elizabeth, Is the Sui Generis Right a Failed Experiment? A Legal and Theoretical Exploration of How to Regulate Unoriginal Database Contents and Possible Suggestions for Reform, Copenhagen 2008.

HIRSCH, E. Ernest, Hukuki Bakımdan Fikri Say, İkinci Cilt: Fikri Haklar, İstanbul 1943.

HUGENHOLTZ, P. Bernt, The New Database Right: Early Case Law from Europe, 2001, <http://www.ivir.nl/publications/hughenholtz/fordham2001>.

HUGENHOLTZ, P. Bernt, Implementing the European Database Directive, 2000, <http://www.ivir.nl/staff/hughenholtz.html> (Implementing).

HUGENHOLTZ, P. Bernt, The Database Right File, 2006, www.ivir.nl/files/database/index.html.

IVANOVA, Marina, International Protection of Non-original Databases: Justifications, Costs, Alternatives, and Implications for Developing Countries, Edmanton 2008.

İNANICI, Haluk, Web (Htım) Dökümanının (Sayfasının) Fikri Haklar ve Basın Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, İBD. C.74, S.4-6, 2000, s.483-496.

KALİ, Sevgi, Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Yayma Hakkının Tüketilmesi ve Sınai Mülkiyet Hukukuyla İlişkisi, FMR. S.4, 2001, s.53-73.

KAPLAN, Yavuz, İnternet Ortamında Fikrî Hakların Korunmasına Uygulanacak Hukuk, Ankara, 2004.

KARAHAN, Sami / **SULUK**, Cahit / **SARAÇ**, Tahir / **NAL**, Temel, Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları, Ankara 2009.

KARAMAN COŞKUN, Özlem, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında İşveren ve Tayin Edenin Eser Üzerindeki Hakları, MÜHF. Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.13, S.1-2, 2007, s.36-57.

KARAN, Gülay / **ARIHAN**, Taylan, Veri Tabanlarının Korunmasına İlişkin Avrupa Adalet Divanı Kararı, FMR. S.1, 2005, s.127-162.

KESER B. Leyla, İnternette Eser Sahipliği Hukukuna Getirilen Teknik Çözümler: Steganografi (Data Hiding; Veri Gizleme) ve (Dijital İşaretleme), Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Ankara 2004, s.179-205.

KILIÇOĞLU, M. Ahmet, Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikrî Haklar, Ankara 2006 (Fikri Haklar).

KILIÇOĞLU, Ahmet, Fikri Hakların İhlalinde Hukuksal Koruma Yolları, Sınai Haklarla Karşılatırmalı Olarak, TBBD. S.54, 2004, s.51-103 (Hukuksal Koruma).

KILIÇOĞLU, Ahmet, 5846'daki Hatalı Bir Değişiklik Açısından Manevi Hakların İhlalinden Doğan Zararın Tazmini, FMR, S.3, 2001, 23-29.

KOBOLDT, Christian, The EU-Directive on the Legal Protection of Databases and the Incentives to Update: An Economic Analysis, CSLE Discussion Paper, 1996, No. 96-03, <http://hdl.handle.net>, s.1-17.

KUMAR, Ram, Practical and Legal Protection of Computer Databases, Journal of Library, Information Technology, Vol. 28, No. 5, 2008, s.43-48.

LEONG, Susanna, Legal Protection of Factual Compilations and Databases, The Journal of World Intellectual Property, Vol. (6), 2005, s.1047-1068.

LIPTON, D. Jacqueline, Balancing Private Rights and Public Policies Reconceptualizing Property in Databases, Berkeley Technology Law Journal, Vol. 18, 2003, 773-852.

LOREN, Lydia Pallas, Technological Protections in Copyright Law: Is More Legal Protection Needed? International Review of Law, Computers & Technology, Vol. 16 (2), 2002, s.133-148.

LUBENS, Rebecca, Survey of Developments in European Database Protection, Berkeley Technology Law Journal, Vol. 18, 2003, s.447-472.

LYON, H.Mark, Technical Protection Measures for Digital Audio and Video: Learning from the Failure of Audio Compact Disc Protection, Santa Clara Computer and High Technology Law Journal, Vol. 23, 2007, s.643-667.

MEMİŞ, Tekin, Fikrî Hukuk Bakımından İnternet Ortamında Müzik Sunumu, Ankara 2002 (Müzik Sunumu).

MEMİŞ, Tekin, İnternet Ortamında Haksız Rekabet Halleri ve Türk Hukuku, İnternet ve Hukuk (Derleyen Yeşim Atamer), İstanbul 2004, s.93-139 (Haksız Rekabet).

MEMİŞ, Tekin, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile İnternet Ortamında Fikri Hak İhlallerinin Engellenmesi İçin Getirilen Usul ve Bu Usulün Değerlendirilmesi, FMHD. 2005-2006, S.2, s.57-74.

MOLINA, Carlos, The Legal Protection of Databases: Current Situation of the International Harmonisation Process, New Information Perspectives, Vol. 56 (6), 2004, s.325-334.

MULA, Davide / **LOBINA**, Mirko, Legal Protection of the Web Page as a Database, 2009, <http://ssrn.com/>.

NOYAN, Erdal, Patent Hukuku, Ankara 2009.

ODMAN, Ayşe, Fikrî Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü, Ankara 2002.

OĞUZMAN, M. Kemal / **ÖZ**, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 6098 sayılı Yeni Borçlar Kanunu'na Göre Güncellenip, Genişletilmiş 9. Bası, C.II, İstanbul 2012.

OĞUZ, Sefer, Veri Tabanı Hakkı ve Sui Generis Veri Tabanı Hakkının Sınırları, Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan, Ankara 2006, s.740-772.

OĞUZ, Sefer, Telif Hakkı İhlallerinde İnternet Servis Sağlayıcıların Sorumlulukları, GÜHFD. C.12, 2008, s.149-183 (Servis Sağlayıcılar).

O'HARE, Paul, Electronic Databases: Protecting Your Investment: An Analysis of the Legal Rights in Electronic Databases, under UK Law, Computer Law & Security Report, Vol. 22, 2006, s.486-492.

OKUTAN, Gül, Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Tüzel Kişinin Eser Sahipliği Sorunu, Prof. Dr. Uğur Alacakaptan'a Armağan, İstanbul 2008, s.469-499.

ORIOLA, Taiwo Ayodele, Electronic Database Protection and the Limits of Copyright: What Options for Developing Countries? The Journal of World Intellectual Property, Vol. 7 (2), 2004, s.201-228.

ORUÇ, Murat, Haksız Rekabette Maddi Tazminat Davası, İstanbul 2009.

ÖĞÜT, Adem, Bilgi Çağında Yönetim, Ankara, 2001.

ÖZDAMAR, Mehmet / **ERMENEK**, İbrahim, Haksız Rekabet Davaları ve Korunan Menfaat, FMR. C.7, S.2007/3, s.43-71.

ÖZEKES, Muhammet, FSEK.'de İspata İlişkin 76. Maddenin İspat Hukuku Yönünden Değerlendirilmesi, LFSHD. S.1, 2005, s.78-87.

ÖZTAN, Fırat, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara 2008.

ÖZTAN, Fırat, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eserler, Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, Ankara 1999, s.221-242 (İşlenme Eser).

ÖZTAN, Fırat, Eserin Alenileşmesi ve Yayınlanması, Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan, Ankara 2008, s.693-712.

ÖZTÜRK, Özgür, Türk Hukukunda Patent Verilebilirlik Şartları, Ankara 2008.

PARKER, Sally, Past, Present and Future of Protecting one's Copyright in the Digital Age, Chicago-Kent Journal of Intellectual Property, 2005, s.28-45.

PINAR, Hamdi, Fikri Mülkiyet Hakları ve Rekabet Hukuku, RD. S.23, Ankara 2005, s.30-85.

PISTORIUS, Tana, The IP Protection of Electronic Databases: Copyright or Copywrong, <http://icsa.cs.up.ac.za/issa/2008/Proceedings/Full/66.pdf>, 1-18.

REICHMAN, J. H./ **SAMUELSON**, Pamela, Intellectual Property Rights in Data, Vanderbilt Law Review, Vol. 51, 1997, s.49-166.

REICHMAN, J. H./ **UHLIR**, F. Paul, Database Protection at the Crossroads: Recent Developments and Their Impact on Science and Technology, Berkeley Technology Law Journal, Vol. 14, 1999, s.793-838.

RESNIK, B. David, Strengthening the United States' Database Protection Laws: Balancing Public Access and Private Control, Science and Engineering Ethics Vol. 9, 2003, s.301-318.

RÜZGAR, Eser, Fikri ve Sınai Haklara İlişkin Davalarda Belgelerin İbrazı Mecburiyeti, TAAD. C.1, S.6, 2011, s.383-412.

SAKSENA, Hailshree, Doctrine of "Sweat of the Brow", 2009, <http://papers.ssrn.com/>

SANKS, M. Terry, Database Protection: National and International Attempts to Provide Legal Protection for Databases, Florida State University Law Review, Vol. 25, No. 4, 1998, s.991-1016.

SARAÇ, Tahir, Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Korunması, Ankara 2003.

SARAÇ, Tahir, Sınai Hakların Korunmasında Yenilik Şartı Açısından Tekniğin Bilinen Durumu Kavramı ve Kapsamı, BATIDER, C.XXII, S.2, Aralık 2003, s.117-147.

SENGEL CERİTOĞLU, Filiz, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İntihal ve Esinlenme, Ankara 2009.

SILTANEN, Markus, Database Protection in the European Union and the United States - Comprising the analysis in relation to location-based services, Helsinki Institute for Information Technology, 2002.

SIMMONS, Jeremy, Investing in Databases, Interdisciplinary Information Sciences, Vol. 9, No. 2, 2003, s. 279-292.

SMITH, Mitchell, A Comparison of the Legal Protection of Databases in the United States and EU: Implications for Scientific Research, May 2010, <http://papers.ssrn.com/>.

SOYAK, Alkan, Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları: Tarihsel Gelişimi ve Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Önemi, LFSHD. S.1, 2005, s.12-30.

STUDER, U. Matthias, The Quest for Legal Protection of Databases in the Digital Age, The Journal of World Intellectual Property, Vol. 4, 2005, s.653-702.

SULUK, Cahit, Telif Hakları ve Korsanlıkla Mücadele, İstanbul 2004 (Korsan).

SULUK, Cahit, Avrupa Birliği ve Hukukunda Tasarımların Kümülatif Olarak Korunması, FMR. C.1, S.3: 2001, s.43-72 (Çoklu Koruma).

ŞAHİN, Ayşenur, Fikri Hukukta Eser Sahibinin Mali Haklarının Korunması, İstanbul 2010.

TABUCHI, Helga, International Protection of Non-Original Databases; Studies on the Economic Impact of The Intellectual Property Protection of Non-Original Databases, Data Science Journal, Vol. 3, December 2004, s.175-181.

TEKİNALP, Ünal, Fikrî Mülkiyet Hukuku, İstanbul 2005.

TEKİNALP, Ünal, Derleme Eser, Düşünce Yaratıcılığı ve Bunun “Hususiyyet” Üzerindeki Etkisi, FMR. C.5, S.1, 2005, s.69-76 (Derleme Eser).

THONEBE, Constanze, The Legal Protection of Databases in Europe - An Economic Analysis, Master Thesis for the European Programme in Law and Economics, Rotterdam 2000, <http://rile.brinkster.net/Thesis/thoenebe.pdf>.

TROSOW, E. Samuel, Sui Generis Database Legislation, Yale Journal of Law & Technology, Vol. 7, Spring 2005, s.534-642.

TURAN, H. Selcen, Fikir ve Sanat Eserlerinin Cezai Himayesi, Ankara 2012.

TÜYSÜZ, Mustafa, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Fikrî Haklar Üzerindeki Sözleşmeler, Ankara 2007.

USLU, Ramazan, Fikir ve Sanat Hukuku'nda Eser Kavramı, Ankara 2003.

ÜSTÜN, Gürsel, Fikri Hukukta İşleme Eserler, İstanbul 2001.

WESTERMEIER, J. T., Protecting Content on the Internet, The Computer & Internet Lawyer, Vol. 26, Number 6, June 2009, s.1-12.

WENSKE, Rilana / **BARIC**, Maja, Database Protection, Stockholm University, Master in European Intellectual Property Law, May 2009.

YARSUVAT, Duygun, Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları, İstanbul 1977.

YASAMAN, Hamdi, Fikrî ve Sinaî Mülkiyet Hukuku, Fikir ve Sanat Eserleri Endüstriyel Tasarımlar Patentler İle İlgili Makaleler Hukuki Mütalâalar Bilirkişi Raporları, İstanbul 2006.

YAZICIOĞLU, Ramazan Yılmaz, Fikri Mülkiyet Hukukundan Kaynaklanan Suçlar, İstanbul 2009.

YENİDÜNYA, A. Caner, Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Düzenlenen Manevi ve Mali Haklara Tecavüz Suçları, EÜHFD. C.X, S.3-4, 2006, s.238-272.

YENİDÜNYA, A. Caner, Bilişim Sistemine Hukuka Aykırı Erişim Suçu (TCK.m.243), LFSHD. S.4, 2005, s.1018-1042 (Bilişim Sistemi).

YILDIZ, Burçak, Eser Sahibinin Yayma Hakkının Tükenmesi, Prof. Dr. Turgut Kalpsüz'e Armağan, Ankara 2003, s. 579-616.

YILMAZ, Murat, Dijital Kütüphanelerde, Elektronik Veri Tabanlarında Ve Multimedya Ürünlerinde Telif Hakkı Sorunu, FMR. C.5, S.1, 2005, s.77-112.

YUSUFOĞLU, Fülürya, Eseri Meydana Getirenlerin Mali Hak Sahibi Sayılmadıkları Haller, Prof. Dr. Ünal Tekinalp'e Armağan, İstanbul 2003, s.397-413.

YÜCEL, Ercan, Görsel Öğeler Açısından Web Siteleri, Ankara 2007.